# Sfântul Ignatie Briancianinov

# Cuvinte
# către cei care vor să se mântuiască
## Experienţe ascetice vol. II

Traducere de Adrian si Xenia Tănăsescu-Vlas
Tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfinţitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

București, 2000

Redactor: Irina Floarea
Coperta: *Proorocul llie,* icoană, Mănăstirea Dionysiu, Muntele Athos

Traducerea a fost efectuată după originalul în limba rusă: *Episkop Ignatii Briancianinov, Asketiceskie opîtî,* tom l, Sankt-Peterburg, Tipo-litografia M.R Frolovoi, 1904.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale
IGNATIE, sfânt
Cuvinte către cei care vor să se mântuiască / sfântul Ignatie Briancianinov. - Bucureşti / Ed. Sophia, 2000 p. 320; cm. 20
ISBN 973-99692-7-5 2

### Rânduiala luării aminte la sine pentru cel ce trăieşte în lume[1]

Sufletul tuturor îndeletnicirilor în Domnul este *luarea-aminte.* Fără *luare-aminte* toate aceste îndeletniciri sunt sterpe, moarte. Cel ce voieşte să se mântuiască trebuie să-şi rânduiască viaţa în aşa fel ca să poată păstra *luarea-aminte* la sine nu numai în însingurare, ci chiar si în împrăştierea în care împrejurările îl trag uneori împotriva voinţei sale. Frica de Dumnezeu să tragă în cumpăna inimii mai greu decât toate celelalte simţiri: atunci va fi uşor să păstrezi *luarea-aminte la sine* atât în liniştea chiliei, cât si în mijlocul zarvei care te împresoară din toate părţile.
înfrânarea cu dreaptă-socotinţă de la mâncare, micşorând aprinderea sângelui, ajută foarte mult *luării-aminte la sine;* iar înfierbântarea sângelui - care vine fie din prisosul de mâncare, fie din mişcările puternice ale trupului, fie din focul mâniei, fie din beţia slavei deşarte, precum si din multe alte pricini - naşte o mulţime de gânduri şi închipuiri; altfel spus, naşte împrăştiere. Prima poruncă pe care Sfinţii Părinţi o dau celui ce vrea sa *LI aminte la sine* e înfrânarea cu măsură, egală, statornică, de la mâncare[2].
După trezirea ta din somn - ce preînchipuie deşteptarea din morţi a tuturor oamenilor - îndreaptă-ţi gândul către Dumnezeu, adu jertfă lui Dumnezeu începăturile gândurilor minţii, care n-a primit încă nici o înti-părire deşartă, în linişte, cu mare luare-aminte, după ce ai împlinit tot ce este de trebuinţă

pentru trupul ce se scoală din somn, să citeşti obişnuita pravilă de rugăciune, îngrijindu-te nu atât ca rugăciunea să fie multă, cât
ca ea să fie săvârşită cu *iuare-amintc - şi,* din pricina *luării-aminte,* să sfinţească si să dea viaţă inimii prin străpungerea si mângâierea pe care le aduce rugăciunea. După pravila de rugăciune, îngrijeste-te iarăşi, din toate puterile, să fii cu *luare-aminte;* citeşte Noul Testament si mai ales Evanghelia. Când citeşti acestea, ia aminte la toate poruncile şi sfaturile lui Hristos, ca după îndreptarul lor să îţi poţi rândui toată lucrarea, atât văzută, cât si nevăzută. Cât de mult să citeşti, asta o hotărăsc puterile omului şi împrejurările. Nu trebuie îngreunată mintea cu citire de prisos a rugăciunilor si a Scripturii, şi nici nu trebuie ca omul să îşi părăsească îndatoririle pentru a se îndeletnici fără măsură cu rugăciunile si citirea. Aşa cum prisosul de mâncare aduce în neorânduială pântecele si îl îmbolnăveşte, si întrebuinţarea fără măsură a hranei duhovniceşti slăbeşte mintea, pricinuindu-i silă faţă de îndeletnicirile evlavioase, şi aduce asupra ei trândăvia[3]. Pentru începător, Părinţii rânduiesc rugăciuni dese, însă nu lungi. Atunci când mintea va creşte cu statura duhovnicească, va fi în stare să se roage neîncetat. De creştinii ce au ajuns la starea vârstei desăvârşite în Domnul vorbeşte Apostolul când spune: *„Voiesc, dar, ca sase roage bărbaţii în tot locul, ridicându-si mâinile curate, fără mânie şi îndoire"* (l Tim. II, 8), adică fără patimă si fără nici o împrăştiere sau robire a minţii. Ceea ce se potriveşte bărbatului nu se potriveşte încă pentru prunc. Luminat fiind, prin rugăciune şi citire, de către Soarele Dreptăţii, de Domnul nostru lisus Hristos, să iasă omul la lucrul său de fiecare zi, *luând aminte* ca în toate faptele şi cuvintele sale, în toată fiinţa lui să împărătească şi să lucreze atotsfân-ta voie a lui Dumnezeu, care este descoperită şi lămurită oamenilor în poruncile evanghelice.

De se vor întâmpla minute libere de-a lungul zilei, întrebuinţează-le pentru a citi *cu luare aminte* rugăciuni alese, ori câteva locuri alese din Sfânta Scriptură, si prin acestea întăreşte-ţi din nou puterile sufleteşti, istovite de lucrarea desfăşurată în mijlocul deşertăciu-
nii lumii. De nu vei avea asemenea minute de aur, să-ţi pară rău după ele ca după o comoară. Ceea ce ai pierdut astăzi nu trebuie să mai pierzi în ziua următoare, fiindcă inima noastră lesne *se* dedă nepăsării şi uitării, din care se naşte întunecata necunoştinţă, atât de pierzătoare pentru lucrarea lui Dumnezeu, pentru lucrarea mântuirii oamenilor.

De se va întâmpla să zici ori să faci vreun lucru potrivnic poruncilor lui Dumnezeu, neîntârziat să vindeci greşeala prin pocăinţă şi prin pocăinţă nefăţarnică în-toarce-te la calea lui Dumnezeu, de la care te-ai abătut prin călcarea voii Lui. Nu te abate alături de calea lui Dumnezeu! Gândurilor, visărilor si simţirilor care vin, adu-le împotrivă, cu credinţă si smerenie, poruncile evanghelice, grăind împreună cu patriarhul losif: *„Cum voi face eu acest lucru rău, si să păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu ?"* (Fac. XXXIX, 9). Cel ce ia aminte la sine dator este să se ferească de orice închipuire îndeobşte, oricât de atrăgătoare şi cu bun chip ar părea ea; orice închipuire este o rătăcire a minţii în afara adevărului, pe tărâmul nălucilor lipsite de fiinţă si de putinţa de a lua fiinţă, care linguşesc mintea şi o înşală. Urmările închipuirii şi visării: pierderea *luării-aminte* la sine, împrăştierea minţii şi împietrirea inimii la rugăciune; de aici se naşte neorânduiala sufletească.

Seara, mergând spre somn (care faţă de viaţa zilei care s-a scurs este asemenea unei morţi), cercetează lucrurile pe care le-ai făcut de-a lungul acelei zile. Pentru cel ce duce *viaţă cu luare-aminte,* această cercetare nu e

anevoioasă - fiindcă din pricina *luării-aminte la sine* este nimicită uitarea, atât de proprie omului împrăştiat. Aşadar: după ce ţi-ai adus aminte toate păcatele pe care le-ai săvârşit cu lucrul, cu cuvântul, cu gândul, cu simţirea, adu pentru ele pocăinţă lui Dumnezeu cu hotărârea de a te îndrepta, care e chezăşia inimii pentru pocăinţa ta. Apoi, după ce ţi-ai făcut pravila de rugăciune, încheie cugetând la Dumnezeu, ziua pe care ai L inceput-o cugetând la Dumnezeu.

### Mintea care se roagă caută unirea cu inima

Zăvorâtu-s-au uşile simţurilor: limba a amuţit, ochii s-au închis, auzul nu ia aminte la nimic din cele de afară. Mintea, îmbrăcată în rugăciune, lepădând povara grijilor lumeşti, coboară în cămara inimii. Uşile cămării sunt zăvorâte; peste tot beznă, întunecime nepătrunsă - şi mintea, în nedumerire, începe să bată prin rugăciune în uşa inimii; stă cu răbdare la uşă, bate, aşteaptă, iar bate, iar aşteaptă, iarăşi se roagă. Nici un răspuns, nu se aude nici un glas ! Liniştea fără viaţă şi întunericul răspund cu o tăcere de mormânt. Mintea pleacă de la uşa inimii şi, plângând amar, caută mângâiere. Nu i s-a îngăduit să se înfăţişeze împăratului împăraţilor în altarul cămării lăuntrice.
De ce, de ce ai fost lepădată ?
„Asupra mea apasă pecetea păcatului. Deprinderea de a cugeta la cele pământeşti mă răspândeşte. Nu am putere, fiindcă nu îmi vine în ajutor Duhul - Duhul Prea Sfânt şi Prea Bun, Ce înnoieşte unirea dintre minte, inimă şi trup, care au fost despărţite prin căderea cea înfricoşată a omului. Fără ajutorul atotputernic, ziditor al Duhului singure sforţările mele sunt deşarte ! El e Mult Milostiv, Iubitor de oameni la nesfârşit - însă ne-curăţia mea nu îi dă cale slobodă către mine. Mă scald in lacrimi, mă curăţ prin mărturisirea păcatelor mele, nu dau trupului meu hrană şi somn, din a căror îmbelşugare slăbănogeşte sufletul; cu toată fiinţa, înveşmântat în plânsul pocăinţei, mă pogor la uşa inimii mele. Acolo mă voi scula, ori voi şedea, ca orbul evanghelic, voi răbda apăsarea şi plictiseala întunericului, voi striga către Cel Ce poate să miluiască: *miluieşte-mă!*" (Mc. X, 48).
Si s-a pogorât, si s-a sculat, si a început să înalţe glas, tânguindu-se. Asemănatu-s-a orbului, ce nu cunoaşte Lumina Cea Adevărată si Neurmată; surdomutului, care nu poate nici să grăiască, nici să asculte duhov-niceste; simţea din adâncul fiinţei că este cu adevărat oarbă, surdă, mută, că stă la porţile Ierihonului - inima locuită de păcate,, aşteptând vindecare de la Mântuitorul, pe Care nu îl vede, pe Care nu-L aude, spre Care strigă, strigă numai prin starea ei jalnică. Nu îi cunoaşte numele, îl numeşte fiu al lui David pe Fiul lui Dumnezeu; trupul si sângele nu-L pot cinsti pe Dumnezeu după cuviinţa datorată Dumnezeirii.
„Arătaţi-mi calea pe care va merge Mântuitorul!" Această cale e rugăciunea, precum a grăit omului Proorocul, din partea lui Dumnezeu si a Duhului Celui Dumnezeiesc: *„Jertfa laudei Mă va slăvi si acolo este calea în care voi arăta lui mântuirea Mea*" (Ps. 49, 24). Spuneţi-mi, în care ceas va veni Mântuitorul ? Dimineaţa, la amiază ori seara ? *„Privegheaţi si rugaţi-vă, că nu ştiţi în care ceas va veni Domnul vostru*" (Mt. XXIV, 42; Mc. XIII, 33). Calea-i ştiută, ceasul necunoscut! „Iesi-voi din cetate, mă voi scula ori voi şedea la porţile Ierihonului, cum sfătuieşte Sfântul Pavel: *„Deci să ieşim la Dânsul, afară de tabără, ocara Lui purtând*" (Evr. XIII, 13). Lumea e trecătoare; nimic nu e în ea statornic, nu e numită nici măcar *cetate,* ci *tabără.* Voi părăsi împătimirea de avere pe care oamenii oricum o părăsesc fără de

voie la moarte, adesea chiar si înainte; voi părăsi desfătările simţurilor, ce răpesc putinţa nevoinţelor şi îndeletnicirilor duhovniceşti - *„că nu am aici cetate stătătoare, ci caut pe aceea care va să fie*" (Evr. XIII, 14), ce trebuie să se descopere mai înainte în inima mea prin mila si harul lui Dumnezeu -Mântuitorul meu. Cine nu va sui din timpul vieţii pământeşti cu duhul în Ierusalimul cel de taină, nici după ieşirea sufletului din trup nu poate avea încredinţare că i se va îngădui intrarea în Ierusalimul ceresc. Cea dintâi intrare slujeşte drept zălog celei de-a doua[5]. Amin.

## Adevăr si judecată de pace judecaţi în porţile voastre si jurământul cel mincinos să nu-i iubiţi, zice Domnul Atotţiitorul[6]

*Porţi:* este vorba de porţile sufletului, prin mijlocirea cărora intră în el feluritele gânduri si întipăriri[7].
*Voastre:* numai aceste porţi sunt de fapt ale omului.
*Judecaţi:* judecătorul care stă la porţi şi face judecată e mintea noastră[8]; ea cercetează si alege gândurile si în-tipăririle atunci când ele vin la porţile sufletului, ca să lase în biserica sufletului pe cele cuvenite si ca să nu le îngăduie înăuntru pe cele care nu au ce căuta acolo.
*Adevăr si judecată de pace judecaţi în porţile voastre:* mintea - judecătorul, şezând si judecând la porţile sufletului, datoare este ca, cercetând gândurile si înti-păririle, să la primească doar pe cele adevărate. Gândul adevărat si întipărirea adevărată, adică cele ce vin de la Domnul, Singurul Care este *Adevărul,* aduc cu sine în suflet negrăită pace si linişte, si acesta este semnul că vin de la Adevăr, de la Hristos, Care dă ucenicilor Săi pace sau (e acelaşi lucru) smerenie, ca să nu se tulbure inima lor de nici un necaz pământesc. Dimpotrivă, „gândurile care vin de la demoni", spune Marele Var-sanufie, „mai înainte de toate sunt pline de tulburare şi întristare, îl atrag pe om în chip tăinuit şi subţire: vrăjmaşii se îmbracă în haine de oi, adică insuflă gânduri care par drepte, însă pe dinăuntru sunt *lupi răpitori* (Mt. MI, 15), adică răpesc şi *vasală inimile celor simpli* (Rom. XVI, 18), părând bune si fiind de fapt vătămătoare. Scriptura spune despre şarpe că este cel mai înţelept: ..drept aceea, păzeşte capul lui" (Fac. III, 15) ca să nu
afle la tine cuib şi, sălăsluindu-se în el, să facă pustiire"[9]. Capul şarpelui e începutul gândului sau închipuirii insuflate de el.
*Si jurământul cel mincinos să nu-i iubiţi.* Gândul diavolesc, venind la porţile sufletului, se sileşte să ia chipul dreptăţii, aducând minţii - acest judecător ce stă şi face judecată la porţi - nenumărate îndreptăţiri, ca să primească intrare în suflet, însă aceste încredinţări mincinoase, acest jurământ mincinos Proorocul ne porunceşte să nu-i iubim. Nu numai că nu trebuie să primim astfel de gânduri şi să ne învoim cu ele, ci nu trebuie nici măcar să stăm de vorbă cu ele, ci neîntârziat, îndată ce se arată gândul păcătos, să alergăm prin rugăciune la Domnul Dumnezeu, ca El să gonească pe vrăjmaş de la porţile sufletului[10]. Amin.

## Dovedire a învierii trupurilor omeneşti, având ca temei lucrarea rugăciunii minţii

într-o mănăstire însingurată, puţin ştiută, de mică însemnătate, aflată între păduri şi bălţi, trăia un oarecare monah. Cu teamă, cu neîncredere în sine pătrundea el rugăciunea săvârşită de către minte în adâncul şi taina

cămării sufletului.
Odată, stătea monahul în biserică, adâncindu-si mintea în inimă, iar inima a cunoscut pe neaşteptate o mişcare de rugăciune către minte şi a tras cu sine întregul trup într-o stare sfinţită, duhovnicească, de ne-descris prin cuvinte, mai presus de toate patimile, pe care o înţelege numai cel ce a încercat-o. Când monahul a văzut starea cea nouă, atât de neobişnuită a trupului său, mintea lui s-a luminat cu ştiinţă de taină. I s-au lămurit cuvintele până atunci nelămurite şi ciudate ale Sfântului loan Scărarul, care grăieşte: *„Strigat-am cu toată inima mea* (Ps. CXVIII, 145), adică am strigat cu trupul, cu sufletul si cu mintea"".
Iată dovada învierii trupurilor omeneşti, pe care o am în mine însumi! Dacă trupul este în stare de simţiri duhovniceşti, dacă el poate să ia parte împreună cu su-fîetul la mângâierea harică, dacă el poate încă de pe icum să se facă părtaş la har, cum să nu învie spre viaţă veşnică, precum învaţă Scriptura ?
Trupurile sfinţilor lui Dumnezeu au fost sărate cu har şi stricăciunea nu s-a putut atinge de ele! Prin biruinţa asupra stricăciunii, ele au făcut deja începătura în-¥îerii lor; izvorând vindecări, arată harul aflător în ele ţa viaţa veşnică ce viază în ei, ce trebuie să devină la mnemea potrivită prea slăvită înviere, dinainte hotărâtă şa dăruită omenirii de Răscumpărătorul nostru, Dom-nui lisus Hristos. Amin. l

## Despre smerenie (convorbire între stareţ si ucenic)

*Ucenicul:* Ce e smerenia ?
*Stareţul:* Este virtutea evanghelică ce uneşte puterile omului prin pacea lui Hristos, ce covârşeşte înţelegerea omenească.
*Ucenicul:* De vreme ce ea e mai presus de înţelegere, cum ştim că ea este ? Mai mult, cum putem dobândi o virtute pe care nici n-o putem pricepe ?
*Stareţul:* Că este ştim prin credinţă, din Evanghelie, iar virtutea smereniei în sine o cunoaştem din cercare, după măsurra dobândirii ei ? *Ucenicul:* De ce aşa ?
*Stareţul:* Fiindcă smerenia e lucru dumnezeiesc. Smerenia e învăţătură a lui Hristos, e însuşire a lui Hristos, e lucrare a lui Hristos. Cuvintele Mântuitorului: *învăţati-vă de la Mine, că sunt blând si smerit cu inima* (Mt. XI, 29) Sfântul loan Scărarul le tâlcuieşte în felul următor: „învăţaţi-vă nu de la înger, nu de la om, nu din cărţi, ci *de la Mine,* adică din sălăsluirea, din luminarea şi din lucrarea Mea în voi, *că sunt blând si smerit cu inima,* şi cu gândul, şi cu cugetul"[12]. Cum să pricepem însuşirea şi lucrarea lui Hristos ? Ele, precum şi simţirea lor, sunt nepătrunse, cum a zis şi Apostolul: *Pacea lui Hristos, care covârşeşte toată mintea, va păzi inimile voastre şi cugetele voastre întru Hristos lisus* (Filip. IV, 7). Pacea lui Dumnezeu este si începutul, şi urmarea nemijlocită a smereniei; ea e lucrarea smereniei şi începutul acestei lucrări. Ea lucrează asupra minţii si a inimii prin atotputernica putere a lui Dumnezeu. Atât puterea cât si lucrarea ei sunt în chip firesc nepătrunse.
*Ucenicul:* în ce fel se poate atinge smerenia ?
*Stareţul:* Prin plinirea poruncilor evanghelice şi mai ales prin rugăciune. Lucrarea harică a smereniei se potriveşte foarte bine cu lucrarea harică a rugăciunii, sau mai bine zis, este una si aceeaşi lucrare.
*Ucenicul:* Nu te da în lături să îmi arăţi amănunţit amândouă mijloacele de dobândire a smereniei.
*Stareţul:* Amândouă mijloacele sunt înfăţişate în învăţătura Sfinţilor Părinţi.

Sfântul Ioan Scărarul spune că unii, mânaţi de Duhul lui Dumnezeu, pot judeca în chip îndestulător despre smerenie[13]; iar Sfântul Isaac Şirul spune că Sfântul Duh îl învaţă smerenia în chip tainic pe omul pregătit pentru aceasta[14]. Noi, adunând fărâmiturile ce cad de la trapeza duhovnicească a domnilor noştri - Sfinţii Părinţi[15] - am primit despre smerenie cea mai săracă înţelegere; pe aceasta ne si străduim s-o păstrăm şi s-o dăm mai departe celor ce ne întreabă despre ea, ca pe o predanie de mult preţ a Părinţilor. Cu toată dreptatea pot fi numite „fărâmituri" concepţiile primite de noi despre smerenie; comoara în sine, în toată plinătatea ei, o are cel ce a dobândit în sine pe Hristos.

Preacuviosul Avvă Dorotei spune că „smerenia se plăsmuieşte în chip firesc în suflet în urma lucrării poruncilor evanghelice... Aici se întâmplă acelaşi lucru ca atunci când învaţă cineva ştiinţele ori meşteşugul tămăduirii. Atunci când le învaţă şi le deprinde bine cineva, îi intră în obicei, fără ca el să poată spune şi tâl-cui cum s-a întâmplat aceasta - fiindcă sufletul s-a obişnuit cu lucrul îndeletnicindu-se cu el în chip stator-nic. La fel şi cu dobândirea smereniei: din făptuirea poruncilor se naşte obiceiul smerit, ce nu poate fi tâl-cuit în cuvinte"[16]. Din această învăţătură a Preacuviosu-lui Avvă Dorotei reiese limpede că cel ce doreşte a dobândi smerenie este dator a cerceta cu osârdie Evanghelia şi cu aceeaşi osârdie a împlini toate poruncile Domnului nostru Iisus Hristos. Lucrătorul poruncilor evanghelice poate ajunge la cunoaşterea păcătoşeniei sale şi a păcătoşeniei întregii omeniri şi, în fine, la conştiinţa şi încredinţarea că el este cel mai păcătos si mai rău dintre toţi oamenii.

*Ucenicul:* Mi se pare că este o nepotrivire. Cum poate cel ce împlineşte cu toată râvna poruncile evanghelice să ajungă la conştiinţa că este cel mai mare păcătos ? Urmarea ar trebui să fie cu totul dimpotrivă. Cel ce săvârşeşte necontenit faptele bune, şi le săvârşeşte cu deosebită râvnă, nu poate să nu se vadă pe sine îmbunătăţit.

*Stareţul;* Ceea ce spui tu îi priveşte pe cei ce fac binele cel părut „din sine"[17], din firea lor cea căzută. Cel ce face acest bine, după înţelegerea sa, după aplecarea şi gheşul inimii sale, nu poate să nu vadă acest bine, nu poate să nu fie mulţumit si să nu se încânte de el; singur se slăveşte în deşert cu el şi se desfată de laudele omeneşti - le caută, le cere, se mânie pe cei ce nu vor să îl laude si-i vrăjmăşeşte. îşi socoteşte faptele bune; după mulţimea lor îşi face si părerea despre sine şi, potrivit părerii despre sine, îşi alcătuieşte şi părerea despre aproapele, ca fariseul pomenit în Evanghelie. Acest fel de lucrare îl aduce pe om la părerea că este drept, dă naştere unor „drepţi" care sunt lepădaţi de Domnul şi se leapădă de El sau îl mărturisesc numai la arătare şi în chip rece, cu o mărturisire moartă (Mt. IX, 13). Plinirea poruncilor evanghelice naşte urmări cu totul potrivnice, îndată ce începe să le plinească, nevoitorul vede că le plineşte în chip foarte neîndestulător, necurat, că în fiecare clipă e abătut de patimile sale, adică de voinţa vătămată, spre lucrarea neîngăduită de porunci. După aceea, el va vedea cu limpezime că firea căzută este vrăjmaşă Evangheliei. Lucrând cu din ce în ce mai multă putere după Evanghelie, i se descoperă din ce în ce mai desluşit cât de neîndestulătoare sunt faptele lui bune, i se descoperă mulţimea aplecărilor şi încredinţărilor sale, nefericita stare a firii căzute, înstrăinate de Dumnezeu, care a dobândit faţă de Dumnezeu o aşezare vrăjmaşă. Cercetând viaţa sa trecută, vede că ea a fost un lanţ necontenit de păcate, de căderi, de fapte ce L-au mâniat pe Dumnezeu, şi cu inimă nefăţarnică se recunoaşte pe sine drept cel mai mare păcătos, vrednic de muncile vremelnice si de cele veşnice,

care are neapărată şi deplină nevoie de Răscumpărătorul, ce are în El singura nădejde de mântuire. Lucrarea poruncilor naşte în el pe nesimţite o astfel de părere despre sine. Se poate spune fără greş că cel ce se călăuzeşte în vieţuirea sa după Evanghelie nu se va da în lături să dea încredinţare deplină că nu cunoaşte in sine nici măcar o singură faptă bună[18]. El socoate felul în care plineşte poruncile o schimonosire şi spurcare a lor, precum grăieşte sfântul Petru Damaschinul[19]. *„Invaţă-mă să fac voia Ta*" (Ps. CXLII, 11), strigă el plângând către Dumnezeu, „acea voie pe care Tu mi-ai poruncit s-o fac, pe care mă străduiesc s-o fac, însă nu pot, fiindcă firea mea căzută nu o pricepe şi nu i se supune. Zadarnice au fost şi vor fi sforţările mele, dacă Tu nu-mi vei tinde mână de ajutor. *Duhul Tău Cel Bun,* şi numai El, *mă va călăuzi la pământul cel drept*" (Ps. CXLII, 12). „Binele nu poate fi crezut şi nici lucrat altminteri fără numai în Hristos lisus şi în Duhul Sfânt"[20], a spus Preacuviosul Marcu Ascetul.

*Ucenicul:* O asemenea părere despre sine nu duce, oare, la trândăvire sau deznădejde ?

*Stareţul:* Ea duce la creştinism. Tocmai pentru acest fel de păcătoşi S-a pogorât Domnul pe pământ, precum însuşi a arătat: *N-am venit să chem pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi la pocăinţă* (Mt. IX, 13). Tocmai acest fel de păcătoşi pot din tot sufletul să II primească şi să-L mărturisească pe Răscumpărătorul.

*Ucenicul:* Să presupunem că prin lucrarea după îndreptarul poruncilor evanghelice ajung la cunoaşterea si recunoaşterea păcătoşeniei mele; dar cum să ajung a mă socoti mai păcătos decât toţi oamenii, printre care se află nelegiuiţi, răufăcători cumpliţi ?

*Stareţul:* Aceasta este, din nou, o urmare firească a nevoinţei. Dacă în faţa ochilor noştri se află două lu-
cruri si pe unul dintre ele îl cercetăm cu toată luarea aminte si fără contenire, iar pe celălalt nu îl băgăm deloc în seamă, asupra celui dintâi ne facem o părere limpede şi amănunţită, iar în privinţa celuilalt rămânem cu cunoştinţele cele mai superficiale. Cel ce lucrează poruncile evanghelice are ochii minţii pururea aţintiţi asupra păcătoşeniei sale; mărturisindu-o lui Dumnezeu si plângând pentru ea, se îngrijeşte să descopere în sine noi răni şi pete. Descoperindu-le cu ajutorul lui Dumnezeu, sârguieşte iarăşi spre noi descoperiri de acest fel, tras de dorinţa curăţiei bineplăcute lui Dumnezeu. La greşelile aproapelui nu se uită. Dacă ajunge, din întâmplare, să vadă vreo greşeală a aproapelui, nu se uită la ea decât superficial şi în treacăt, aşa cum obişnuiesc oamenii care sunt prinşi cu lucruri însemnate. Din însuşi felul său de a vieţui, reiese în chip firesc si logic părerea despre sine că este păcătosul păcătoşilor. Această aşezare sufletească o cer de la noi Părinţii[21]. Fără asemenea părere despre sine, însăşi nevoinţa rugăciunii e socotită de Sfinţii Părinţi ca rătăcită. Un oarecare frate i-a zis Preacuviosului Sisoe cel Mare: „Văd că în mine rămâne aducerea aminte necurmată de Dumnezeu". Preacuviosul a răspuns: „Nu e lucru mare acesta, că gândul tău este la Dumnezeu: *mare lucru este a te vedea pe tine mai jos decât toată zidirea*"[22]. Temelia rugăciunii este cea mai adâncă smerenie. Când smerenia este neîndestulătoare, nevoinţa lesne se pleacă spre amăgire de sine si înşelare demonică.

*Ucenicul:* Prin întrebarea privitoare la crupul în care este cu putinţă ca, sporind în fapta bună, să sporim în smerenie, te-am abătut de la firul spuselor tale.

*Stareţul:* Mă întorc, dar, la el. în sus-pomenitul cuvânt de învăţătură al Avvei Dorotei e amintită spusa unui oarecare sfânt stareţ potrivit căreia

„calea smereniei sunt *ostenelile trupeşti întru înţelegere". Această* povaţă e foarte însemnată pentru fraţii care se îndeletnicesc cu felurite ascultări mănăstireşti, dintre care unele sunt anevoioase trupului, iar altele cer nevoinţa
stească. Ce înseamnă *a te osteni întru înţelegere* ? în-a purta mănăstireasca osteneală ca pe o pe-ipsă pentru păcătoşenia ta, întru nădejdea de a primi iertare de la Dumnezeu. Ce înseamnă *a te osteni fără înţelegere* ? A te osteni cu aprindere trupească, cu slavă deşartă, cu îngâmfare, cu defăimarea altor fraţi ce nu se pot osteni la fel din neputinţă trupească, sau nepricepere, sau chiar din lene. Acest fel de osteneală, oricât de mare ar fi, de îndelungată, de folositoare materialiceşte pentru mănăstire, nu numai că nu este folositoare pentru suflet, ci este chiar vătămătoare, fiindcă îl umple cu părere de sine, şi atunci nu se mai află loc în suflet pentru nici o faptă bună. O pildă de *osteneală întru înţelegere,* care îl urcă pe lucrătorul poruncilor la înălţimea desăvârşirii creştine, o vedem în nevoinţa fericitului Isidor Alexandrinul. Acesta era unul din dregătorii Alexandriei. Chemat de milostivirea lui Dumnezeu la viaţa monahală, Isidor sa închinoviat undeva în apropiere de Alexandria şi s-a încredinţat întru desăvârşită ascultare egumenului mănăstirii, bărbat plin de Duhul Sfânt. Văzând egumenul că înălţimea rangului său îl făcuse pe Isidor trufaş şi împietrit, s-a hotărât să lucreze împotriva bolii sufleteşti printr-o ascultare grea nu atât pentru trup, cât pentru inima bolnavă. Intrând în mănăstire, Isidor îi spusese egumenului că se încredinţează lui ca fierul în mâinile făurarului. Egumenul i-a poruncit să se scoale şi să stea necontenit la porţile mănăstirii, având îndatorirea de a cădea la picioarelui oricui avea să intre în mănăstire şi să spună: „Roagă-te pentru mine: sunt stăpânit de demon". Isidor s-a supus egumenului ca un înger lui Dumnezeu. După ce a petrecut şapte ani în această ascultare şi mai înainte şi-a cunoscut sfârşitul din dumnezeiască descoperire, Isidor s-a mutat cu bucurie din această viaţă. Cu privire la starea sa sufletească din vremea acelei nevointe, i-a mărturisit Sfântului loan Scărarul următoarele: „La început gândeam că m-am vândut spre răscumpărarea păcatelor mele, si drept aceea cu cea mai mare amară-
ciune, cu silirea de sine, parca vărsând sânge, făceam metaniile. După ce a trecut un an, inima mea a încetat să mai simtă întristare, aşteptând răsplată pentru răbdare de la Dumnezeu însuşi. După ce a mai trecut un an, în simţirea inimii mă socoteam nevrednic de petrecerea în mănăstire, şi de vederea părinţilor, şi de împreună vorbirea cu ei, şi de împărtăşirea cu dumnezeieş-tile Taine: ci căutând cu ochii în jos, dar şi mai jos cu cugetul, ceream celor ce intrau şi ieşeau să se roage pentru mine"[23]. Iată osteneală trupească şi ascultare petrecute întru înţelegere ! Iată roadă lor ! Un gând smerit îl aducea pe fericitul lucrător la altul şi mai adânc, făcându-1 să crească duhovniceşte, până ce acesta a intrat în cel mai îmbelşugat şi tainic simţământ al smereniei. Prin acest sfânt simţământ i s-a deschis cerul sfântului Isidor, ca unei biserici însufleţite a lui Dumnezeu. „Smerenia îl face pe om sălaş al lui Dumnezeu", a grăit Marele Varsanufie[24].

Preacuviosul Avvă Dorotei pune la începutul învăţăturii sale despre smerenie, ca pe o piatră unghiulară, spusa unuia dintre sfinţii stareţi: „Mai înainte de toate ne trebuie smerita cugetare şi trebuie să fim gata ca la orice cuvânt pe care îl auzim să răspundem *iartă-mă,* fiindcă prin smerita cugetare se sfărâmă toate săgeţile vrăjmaşului şi potrivnicului"[25], în lepădarea dezvinovăţirilor, în învinuirea de sine şi în a cere iertare în toate

împrejurările în care oamenii se grăbesc de obicei să se dezvinovăţească: în acestea, zic, se cuprinde marea agonisire de taină a sfintei smerenii. De aceasta s-au ţinut şi pe aceasta au poruncit-o toţi Sfinţii Părinţi. Această lucrare pare ciudată la o privire lipsită de adâncime; însă cercarea nu va întârzia să arate că ea este plină de folos pentru suflet şi vine de la însuşi-Adevărul - Hristos. Domnul nostru a lepădat dezvinovăţirile, nu le-a folosit înaintea oamenilor, cu toate că putea să arate înaintea lor, în toată măreţia, dreptatea Sa cea Dumnezeiască - ci a grăit către farisei: *Voi sunteţi cei ce vă faceţi pe voi drepţi înaintea oamenilor, dar Dumnezeu ştie inimile voastre - că ce este întru oameni înălţat, urâciune este înaintea lui Dumnezeu* (Le. XVI, 15). *Iată pruncul Meu,* vesteşte despre Domnul proorocul Legământului celui vechi, *pe Care L-am ales; pune-voi Duhul Meu peste Dânsul şi judecată neamurilor va vesti. Nu se va prici, nici va striga, nici va auzi cineva în uliţă glasul Lui* (Mt. XII, 18-19; îs. XLII, 1-2). *Hristos a pătimit pentru noi,* dă mărturie Apostolul Legământului celui Nou despre împlinirea întocmai a proorociei, *nouă lăsându-ne pildă, ca să urmăm urmelor Lui, Care ocărât fiind, nu răspundea cu ocară, si suferind nu ameninţa, ci Se lăsa în seama Celui Ce judecă cu dreptate* (2 Pt. II, 21-23). Aşadar, dacă noi, care suntem vinovaţi de păcate nenumărate, am venit în mănăstire spre a suferi răstignire pentru păcatele noastre de-a dreapta Mântuitorului nostru, asta presupune recunoaşterea dinainte că orice necaz ce ne-ar întâmpina este o dreaptă răsplătire pentru păcatele noastre si o îndreptăţită pedeapsă pentru ele. Având o asemenea aşezare sufletească, a cere iertare în orice împrejurare apare ca o urmare corectă şi logică, „îndreptăţirea de sine prin cuvânt nu are cum să se împace cu vieţuirea creştină", a grăit Sfântul Isaac Şirul[26]. Preacuvio-sul Pimen cel Mare spunea: „Cădem în multe ispite, fiindcă nu păzim rânduiala cuvenită numelui nostru. Nu vedem, oare, că femeia cananeeancă a primit numirea dată ei, si Mântuitorul a mângâiat-o ? (Mt. XV, 27 şi urm.). Asemenea şi Avigail a zis lui David: *întru mine este nedreptatea mea (l* împ. XXV, 24), şi David, auzind aceasta, a îndrăgit-o ? Avigail este chipul sufletului, iar David - al lui Dumnezeu: dacă sufletul se va învinui pe sine înaintea Domnului, Domnul îl va iubi". L-au întrebat pe cel Mare: „Ce înseamnă *înălţat* ?" (Le. XVI, 15) El a răspuns: „îndreptăţirea de sine. Nu căuta să te dezvinovăţeşti, şi vei afla odihnă"[27]. Cel care nu se dezvinovăţeşte este călăuzit de smerita cugetare, iar cel care se dezvinovăţeşte - de cugetarea semeaţă. Teofil, patriarhul Alexandriei, a cercetat odată muntele Nitriei. în acest munte petrecea o numeroasă obşte de monahi, care duce viaţă isihastă. Avva muntelui era un bărbat de mare sfinţenie. Arhiepiscopul 1-a întrebat: „Părinte, care este, după părerea ta, cel mai însemnat lucru în calea călugăriei ?" Avva a răspuns: „Neîncetata învinuire si osândire de sine" - la care arhiepiscopul a zis: „Aşa-i! Afară de aceasta, altă cale nu este"[28].

Voi încheia sărmana mea învăţătură despre smerenie prin învăţătura Preacuviosului loan Proorocul despre această virtute. „Smerenia înseamnă ca niciodată să nu socotim că e ceva de capul nostru, în toate să ne tăiem voia, să ne supunem tuturor, fără de tulburare să purtăm tot ce ne loveşte din afară. Aceasta este smerenia cea adevărată, în care nu îşi află loc slava deşartă. Smerit cugetătorul nu trebuie să îşi arate smerenia prin *smerită vorbire,* ci de ajuns îi este să spună „iartă-mă" sau „roagă-te pentru mine". Nu trebuie nici să caute de voia sa a împlini munci umile: acest lucru, ca si cel dintâi (adică smerita vorbire), duce la slavă deşartă, împiedică sporirea si aduce mai multă vătămare decât folos; dar atunci

când i se porunceşte, nu se cuvine lui a grăi împotrivă, ci a plini cu smerenie - aceasta duce la sporire"[29].

*Ucenicul:* Oare întrebuinţarea unor cuvinte smerite, ce se numeşte smerită vorbire, este vătămătoare de suflet ? Mi se pare că ea se potriveşte foarte bine monahului şi îi zideşte foarte pe mireni, care se umilesc auzind smerita vorbire a monahului.

*Stareţul:* Domnul a zis: *Ce folos este omului de ar dobândi lumea toată, iar sufletul său îşi va pierde ?* (Mt. XVI, 26). Răul nu poate fi nicidecum pricină a binelui. Făţărnicia şi dorinţa de a plăcea oamenilor nu pot fi pricină de zidire: ele pot plăcea lumii, fiindcă dintotdeauna i-au plăcut; ele pot atrage lauda lumii, fiindcă dintotdeauna au atras-o; pot atrage dragostea si încrederea lumii, fiindcă dintotdeauna le-a atras. Lumea iubeşte ceea ce e al său; ea laudă pe cei în care aude duhul său (In. XV, 18-20). încuviinţarea de către lume a smeritei vorbiri este deja o pricină de osândă pentru ea. Domnul ne-a poruncit a săvârşi în taină toate faptele bune (Mt. VI), iar smerita vorbire este smerenie de ochii oamenilor. Ea îtorie, amăgire în primul rând de sine, iar ia celorlalţi; fiindcă tăinuirea de către om a faptelor bune este una din însuşirile smereniei, iar prin smerita vorbire şi încercarea de a părea smerit tăinuirea aceasta se pierde. „Aflându-te în obştea ta", grăieşte Sfântul loan Scărarul, „ia seama la tine ca nicidecum să nu te arăţi mai drept decât fraţii în vreun lucru oarecare - altminteri vei face un îndoit rău: pe fraţi îi vei răni cu făţărnicia şi prefăcătoria ta, iar în tine însuţi vei da naştere, fără îndoială, semeţei cugetări. Fii râvnitor în suflet fără a arăta în nici un fel aceasta trupeşte - nici cu chipul, nici cu vorba"[30]. Pe cât de folositor lucrul este a ne dojeni şi învinui de păcătoşenie înaintea lui Dumnezeu, în taina cămării sufletului, pe atât de vătămător este a face aceasta înaintea oamenilor, căci astfel vom stârni în noi înşine o părerea amăgitoare că suntem smeriţi şi vom insufla această părere mirenilor orbi. Un oarecare monah mi-a spus că pe când era nou începător se străduia a se îndeletnici cu smerita vorbire, presupunând, în neştiinţa sa, că aceasta are însemnătate. Odată s-a întâmplat să vorbească smerit, prihănindu-se pe sine - şi a reuşit atât de bine, că cei de faţă, în loc să so-coată drept minciună cuvintele lui, iar pe el să-1 creadă smerit (acesta fiind întotdeauna scopul smeritei cugetări), au crezut că spune adevărul, la care el s-a amărât si a fost cuprins de nemulţumire, înaintea oamenilor se cuvine să ne purtăm cu fereală şi cucernicie, dar simplu, răspunzând prin tăcere laudelor şi tot prin tăcere ocărilor - asta doar dacă nu cumva, cerând iertare şi, la nevoie, lămurind pe scurt lucrurile, putem să-1 liniştim si împăcăm cu noi pe ocărâtor. Cei sporiţi în viaţa călugărească dobândesc o deosebită libertate şi simplitate a inimii, care nu au cum să nu se vădească în legăturile lor cu oamenii. Ei nu plac lumii! Lumea îi socoa-te trufaşi, precum bagă de seamă, cu mult temei, Sfântul Simeon Noul Teolog[31]. Lumea caută linguşire, iar în ei vede o nefăţărnicie care nu îi este de trebuinţă, întâlneste o dare a sa în vileag pe care o urăşte. Pe când mă aflam într-un oraş mare, a venit acolo, cu treburi mănăstireşti, un stareţ foarte sporit în viaţa duhovnicească, dimpreună cu ucenicul său începător. Oarecare mireni evlavioşi au dorit să îl vadă pe stareţ. Stareţul nu le-a plăcut; le-a plăcut ucenicul, care, intrând în casele oamenilor bogaţi şi de seamă, era izbit de mărirea cea pământească şi făcea tuturor metanii adânci. „Ce smerit este !" - spuneau mirenii cu o mare mulţumire, născută în ei de metaniile aceluia. Stareţul îşi petrecea viaţa plângând pentru păcătoşenia sa; socotea că cea mai mare fericire a omului este să îşi descopere păcă-

toşenia. Cu adevărată dragoste si împreună pătimire faţă de sărmana omenire, la fel de sărmană atât în palate cât şi în colibe, cu simplitate a inimii, cu o neobişnuită putere de pătrundere, dorea să împartă comorile sale duhovniceşti, dobândite prin aceeaşi curăţie a minţii, cu semenii care îl întrebau despre mântuire: prin aceasta a stârnit împotriva sa nemulţumire.

*Ucenicul:* Care este deosebirea între *smerita cugetare* şi *smerenie* ?

*Stareţul: Smerita cugetare* este felul de a gândi luat în întregime din Evanghelie, de la Hristos. *Smerenia* este un simţământ al inimii, e chezăşia din inimă a smeritei cugetări. La început se cuvine ca omul să se deprindă cu smerita cugetare; după măsura întăririi în smerita cugetare, sufletul dobândeşte smerenie, fiindcă starea inimii atârnă totdeauna de gândurile care s-au împro-priat minţii. Iar atunci când lucrarea omului e adumbrită de harul Dumnezeiesc, smerita cugetare şi smerenia încep a se naşte din belşug şi a se spori una pe alta, cu ajutorul celui care ajută rugăciunea - adică plânsul.

*Ucenicul:* Lămureşte-mă prin nişte pilde; în ce chip se naşte smerenia din smerita cugetare, si smerita cugetare din smerenie ?

*Stareţul:* Am cunoscut în treacăt un monah care era supus neîncetat necazurilor de tot felul, prin care, precum spunea el, binevoise Dumnezeu să îi înlocuiască

stareţul duhovnicesc, în ciuda necontenitelor sale necazuri, îl vedeam pe monah aproape întotdeauna liniştit, adesea bucuros. Se îndeletnicea cu Cuvântul lui Dumnezeu şi rugăciunea minţii. L-am rugat să-mi descopere, spre folosul sufletului meu, izvorul mângâierii sale. Mi-a răspuns: Mângâierea mi-o datorez milei lui Dumnezeu şi scrierilor Sfinţilor Părinţi, către care mi-a fost dăruită iubire încă din pruncie. Când năvălesc asupra mea necazurile, uneori repet cuvintele tâlharului ce de pe cruce a mărturisit dreptatea judecăţii lui Dumnezeu împlinite prin judecata oamenilor, şi prin această mărturisire a intrat întru cunoaşterea Mântu-itorului. Zic: *Cele vrednice după faptele* mele *iau: pome-neşte-mă, Doamne, întru împărăţia Ta* (Le. XXIII, 41-42). O dată cu aceste cuvinte se revarsă pace şi linişte în inimă, în alte daţi mă împotrivesc gândurilor de întristare şi tulburare prin spusele Mântuitorului: *Cela ce nu va lua crucea sa si nu va veni după Mine, nu este vrednic de Mine* (Mt. X, 38); atunci, tulburarea şi întristarea sunt înlocuite de pace şi bucurie. Alte asemenea cuvinte ale Sfintei Scripturi şi ale Sfinţilor Părinţi au aceeaşi lucrare. Cuvintele „Slavă lui Dumnezeu pentru toate !" sau „Facă-se voia Domnului" lucrează în chip cu totul mulţumitor împotriva mâhnirii celei cu multe laţuri. Ciudat lucru ! Uneori, din pricina puternicei lucrări a întristării se pierde toată puterea sufletului; sufletul parcă îşi pierde putinţa de a mai simţi ceva: în acest timp încep să spun cu voce tare, în chip silit şi maşinal, nujnai cu limba, „Slavă lui Dumnezeu !" - şi sufletul, auzind slavoslovirea lui Dumnezeu, începe, puţin câte puţin, să se învioreze, apoi să se îmbărbăteze, să se liniştească şi să capete mângâiere. Cei asupra cărora Dumnezeu îngăduie să vină necazuri nu ar putea să le ţină piept acestora dacă nu i-ar sprijini în chip tainic ajutorul şi harul lui Dumnezeu. Iarăşi: fără necazuri omul nu poate dobândi acea mângâiere tainică, adevărata mângâiere, ce i se dăruieşte după măsura necazului său, precum a spus Psalmistul: *După mulţimea dure-*

*rilor mele în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu* (Ps. XCIII, 19). Odată mi s-a întins o cursă primejdioasă. Aflând despre ea şi neavând nici un fel de mijloc spre a o preîntâmpina, m-am întristat până la istovire. Am mers în chilia mea si, îndată ce am rostit aceste cuvinte ale Mântuitorului pe care

mi le amintisem: *Să nu se tulbure inima voastră: credeţi în Dumnezeu, si întru Mine credeţi* (In. XIV, 1), tristeţea a pierit; în locul ei m-a cuprins o bucurie negrăită: am fost silit să mă întind pe pat, şi toată ziua am fost ca beat, iar în minte repetam acele cuvinte ce îmi revărsau mângâiere în suflet: *credeţi în Dumnezeu si întru Mine credeţi.* Pricina tulburării inimii este necredinţa; pricina liniştii inimii, a păcii harice a inimii, este credinţa. Atunci când lucrează cu îmbelsugare credinţa, întreaga fiinţă a omului se cufundă într-o îndulcire duhovnicească şi prea-mângâietoare de sfinţita pace a lui Hristos, parcă hră-nindu-se^ si umplându-se în chip covârşitor de această simţire, îmbătată de ea, fiinţa omului se face nesimţitoare faţă de săgeţile tulburării. Pe bună dreptate au grăit Părinţii: „credinţa este smerenie"[32], „a crede înseamnă a petrece întru smerenie şi bunătate"[33]. Această înţelegere a credinţei şi smereniei se dobândeşte prin sfintele cercări ale vieţii călugăreşti nerătăcite.
Uneori, Dumnezeu îngăduie ca necazurile să chi-nuie sufletul vreme îndelungată. Odată, din pricina unui necaz neaşteptat, am simţit ca o lovitură în inimă şi trei luni am petrecut în chilie fără să mai ies, scuturat ca de friguri din pricina zdruncinării nervoase. „Dumnezeu face pururea cu noi lucruri mari şi anevoie de urmat, slăvite şi preaminunate"[34]. Trebuie să înţelegem că suntem zidiri ale Lui, care se află în deplina Lui putere - drept aceea, întru desăvârşită supunere „pe noi înşine, şi unii pe alţii, si toată viaţa noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm"[35]. Nu mă voi da în lături a-ţi povesti şi următoarea întâmplare vrednică de luare aminte, ce lămureşte întrucâtva lucrarea nemijlocit din inimă a smereniei, fără gândul premergător al smeritei
cugetări. Odată am fost supus pedepsei şi necinstirii. Pe când se întâmpla aceasta, am simţit deodată fierbinţeală în tot trupul meu si o anumită omorâre trupească de netâlcuit în cuvinte, după care fără de veste a izvorât din inima mea dorinţa aprinsă de a fi ruşinat înaintea a tot poporul şi bătut de călău în piaţă pentru păcatele mele. Mă înroşisem la faţă; o negrăită bucurie şi dulceaţă au cuprins întreaga mea fiinţă; din pricina lor două săptămâni am rămas într-o stare de răpire, ca în afară de sine. Atunci am înţeles limpede şi întocmai că sfânta smerenie din mucenici, în unire cu dragostea Dumnezeiască, nu se putea sătura cu nici un fel de cazne. Mucenicii primeau caznele cele cumplite ca pe nişte daruri, ca pe o băutură răcoritoare, ce alina setea de smerenie aprinsă în ei[36]. Smerenia este har netâlcuit al lui Dumnezeu, pătrunsă în chip de nepătruns doar prin simţirea duhovnicească a sufletului.
*Ucenicul:* Mi-ai făgăduit că îmi vei lămuri în ce fel se lucrează smerenia prin rugăciune.
*Stareţul:* Legătura dintre smerenie si rugăciune este lămurită foarte desluşit de către Preacuviosul Avvă Do-rotei. „Necontenita îndeletnicire cu rugăciunea", grăieşte sfântul, „lucrează împotriva trufiei. Este învederat că cel smerit şi evlavios, ştiind că nu este cu putinţă a săvârşi nici o faptă bună fără de ajutorul şi acoperământul lui Dumnezeu, nu încetează a se ruga cu stăruinţă lui Dumnezeu să facă milă cu el. Cel ce se roagă mereu lui Dumnezeu, dacă se va învrednici a face vreun lucru după cuviinţă, ştie prin mijlocirea Cui a făcut acel lucru şi nu poate să se înalţe ori să-1 pună pe seama puterii sale, ci pune pe seama lui Dumnezeu toate isprăvile sale, îi mulţumeşte fără încetare şi I se roagă necurmat, tremurând ca nu cumva să se lipsească de ajutorul de sus, ca să nu se descopere astfel neputinţa sa. Acesta se roagă din smerenie"[37]. Dacă cineva se învredniceşte în timpul rugăciunii de străpungerea care se naşte din rugăciunea cu trezvie, acela

ştie din cercare că tocmai în preţioasele clipe de străpun-
gere apar în el gândurile smeritei cugetări, care deprind pe om cu simţământul smereniei. Acest lucru se săvârşeşte mai ales atunci când străpungerea este însoţită de lacrimi. Cu cât vin mai adesea răstimpurile de străpungere, cu atât se îndesesc şi răstimpurile când lucrătorul rugăciunii se face ascultător al tainicei învăţături despre smerenie, cu atât se adânceşte lucrarea acestei învăţături în inima lui. Străpungerea statornică ţine sufletul în smerenie statornică, în starea de necontenită rugăciune şi cugetare la Dumnezeu. Sfinţii Părinţii bagă de seamă că, întocmai pe dos faţă de slava deşartă, care împrăştie gândurile omului prin lumea largă, smerenia le adună în suflet: îl trece pe om de la contemplarea stearpă şi uşuratică a întregii lumi la multroditoarea şi adânca vedere de sine, la liniştirea minţii, la acea stare pe care o pretinde adevărata rugăciune şi care se naşte prin rugăciunea cu trezvie[38]. în fine, lucrarea harică a smereniei şi lucrarea harică a rugăciunii sunt una şi aceeaşi lucrare, precum s-a spus la începutul împreună vorbirii noastre. Această lucrare se arată în două chipuri: în smerenia următoare lui Hristos şi în iubirea dumnezeiască, care-i cea mai înaltă lucrare a rugăciunii. Această lucrare este a Domnului nostru Iisus Hristos, Care trăieşte şi lucrează prin mijlocirea Sfântului Duh, în chip de negrăit şi nepătruns, în vasele Sale cele alese. Amin.

**Despre răbdare**

„Casa sufletului este răbdarea, fiindcă în ea *viază* sufletul; hrana sufletului este smerenia, căci cu ea se hrăneşte sufletul"[39], a grăit sfântul Ilie Ecdicul.
întocmai hrănindu-ne cu sfânta hrană a smereniei, putem rămâne în sfânta casă a răbdării; iar când această hrană este neîndestulătoare, sufletul iese din casa răbdării. Ca un vifor îl răpeşte tulburarea, îl poartă unde vrea, îl învârteşte. Precum valurile, se înalţă în el felurite gânduri si simţăminte pătimaşe, îl îneacă în adâncul cugetărilor, visărilor, cuvintelor şi faptelor nechibzuite si păcătoase. Sufletul ajunge într-o stare de slăbănogire, de trândăvie întunecată, adesea se apropie de prăpăstiile deznădejdii ucigătoare şi desăvârşitei netocmiri.
Vrei să rămâi în sfânta casă a răbdării şi să nu mai ieşi de acolo ? Adună-ţi merindea neapărat trebuincioasă pentru aceasta: dobândeşte şi înmulţeşte în tine gândurile şi simţămintele smerite. Acel chip al smereniei care îl pregăteşte pe om pentru răbdarea necazurilor încă dinainte de venirea lor şi îl face în stare să le rabde cu inimă bună după ce vin este numit de către Sfinţii Părinţi *defăimare de sine.*
Să ne defăimăm pe noi înşine înseamnă să ne învinuim pentru păcătoşenia cea de obşte a tuturor şi pentru păcătoşenia noastră aparte. Făcând aceasta, este bine să ne amintim şi să înşirăm în minte încălcările Legii lui Dumnezeu pe care le-am făptuit, afară de căderile şi poticnirile ce sunt legate de patima curviei, a căror aducere aminte amănunţită nu este iertată de Pa-
rinţi, fiindcă înnoieşte în om simţirea păcatului si îndulcirea de el[41].
Defăimarea de sine este lucrare călugărească, este lucrare a minţii, care lucrează împotriva bolnăvicioasei însuşiri a firii noastre căzute care face ca toţi oamenii, chiar şi păcătoşii cei mai învederaţi, să se străduie a face pe drepţii si a-şi dovedi dreptatea cu ajutorul tuturor vicleniilor cu putinţă. Defăimarea de sine este o siluire a firii căzute, la fel ca rugăciunea şi celelalte nevo-inţe călugăreşti, prin care *împărăţia Cerurilor se sileşte,* şi

prin care *silitorii o răpesc pe ea* (Mt. XI, 12). Defăimarea de sine are, la începutul îndeletnicirii cu ea, caracterul unui mecanism inconştient, adică este rostită numai de limbă, fără cine ştie ce împreună simţire a inimii, chiar împotriva simţământului acesteia; după aceea, puţin câte puţin, inima începe să se obişnuiască a simţi în potrivire cu cuvintele defăimării de sine; în cele din urmă, defăimarea de sine ajunge să fie rostită din tot sunetul, cu un îmbelşugat simţământ de plâns, să micşoreze înaintea noastră şi să ascundă de noi neajunsurile şi greşelile aproapelui, să ne împace cu toţi oamenii şi cu toate împrejurările, să adune în lucrarea pocăinţei gândurile împrăştiate prin toată lumea, să aducă o rugăciune trezvitoare, plină de străpungere, să însufleţească şi să înarmeze cu o nebiruită putere, răbdarea.
Cu smerite gânduri de defăimare de sine sunt pline toate rugăciunile Bisericii Ortodoxe. Monahii, însă, au o parte din zi pe care o păstrează tocmai pentru defăimarea de sine. Ei se străduie ca prin mijlocirea acesteia să se încredinţeze pe sine că sunt păcătoşi: firea căzută nu vrea să creadă acest lucru, nu vrea să-şi însuşească această cunoştinţă. Pentru toţi monahii îndeobşte este de folos defăimarea de sine; şi pentru noii începători, şi pentru cei sporiţi, şi pentru cei închinoviaţi, si pentru sihastri. Pentru aceştia din urmă, cea mai primejdioasă patimă, care nimiceşte toată lucrarea lor, este semeaţă cugetare[41]; dimpotrivă, fapta bună de temelie pentru ei, pe care se zidesc şi se ţin toate celelalte, este defăimarea
de sine. Tocmai de aceea Avva isihaştilor din Nitria spunea că cea mai de căpetenie lucrare a lor, după socotinţa lui, era defăimarea de sine[42]. Ajungând la deplinătatea sa, defăimarea de sine dezrădăcinează pentru totdeauna răutatea din inimă, dezrădăcinând din ea cu desăvârşire viclenia şi făţărnicia, care nu încetează a trăi în inimă atâta vreme cât îndreptăţirea de sine isi află în ea loc. Preacuviosul Pimen cel Mare a spus că urarea vicleniei se cuprinde în a îndreptăţi omul pe aproapele, iar pe sine a se învinui în orice împrejurare[43]. Această spusă este întemeiată pe cuvintele Mântuitorului. Mântuitorul a numit „făţarnic" pe oricine îşi osândeşte aproapele (Mt. VII, 5). Prihănindu-se pe sine, sihastrul îi vede sfinţi şi îngeri pe toţi oamenii, iar pe sine se vede păcătosul păcătoşilor si se cufundă, ca într-un adânc, în străpungere neîncetată.
Minunate pilde ale defăimării de sine avem în Tânguirile Preacuviosului Isaia Pustnicul si în al XX-lea cuvânt al Sfântului Isaac Şirul. Sfântul Isaac, a cărui carte cuprinde îndeobşte poveţe pentru sihastri, îşi intitulează astfel cuvântul: „Cuvânt care cuprinde prea-trebuincioasă şi preafolositoare pomenire de toată ziua pentru cel ce se linişteşte în chilia sa si vrea să ia aminte numai la sine". „Un frate oarecare».", spune Sfântul Isaac, „a scris următoarele lucruri, pe care pururea le punea înaintea sa spre pomenire: întru nebunie ai petrecut viaţa ta, om vrednic de tot răul! Măcar de acum păzeşte ceea ce a mai rămas din zilele tale cele aduse jertfă deşertăciunii, lipsite de lucrare bună, îmbogăţite în lucrare rea. Nu întreba nici de această lume, nici de starea ei, nici de monahi, nici de lucrarea lor ce fel este, nici de mulţimea nevoinţei lor, nu îţi fă griji pentru nici un lucru de acest fel. Ieşit-ai din lume în chip tainic, socotitu-te-ai mort pentru Hristos; de acum nu mai via pentru lume, nici pentru ceea ce este al lumii, ca să te întâmpine odihna şi să fii viu în Hristos. Fii gata să porţi toată ocara, toată dosădirea si defăimarea şi dojana din partea tuturor.. Primeşte toate acestea cu bucu-
rie, ca unul ce este cu adevărat vrednic de ele. Suferă, mulţumind lui

Dumnezeu, toată durerea, tot necazul şi nevoia venite de la demoni, a căror voie ai împlinit-o. Cu bărbăţie rabdă toată strâmtorarea şi amărăciunea pricinuite de fire. Cu nădejde în Dumnezeu poartă lipsa celor trebuincioase trupului, care se vor preface în gunoi curând. Toate acestea primeste-le cu bună voie, nădăjduind în Dumnezeu, fără a aştepta izbăvire, nici mângâiere, de la altcineva. *Aruncă spre Domnul grija ta* (Ps. LIV, 25) şi în toate ispitirile tale osândeşte-te pe tine însuţi ca fiind pricina lor. De nimic să nu te sminteşti şi nu mustra pe nimeni din cei care te necăjesc, că ai gustat din pomul cel oprit si ai dobândit feluri de patimi. Cu bucurie primeşte amărăciunile acestea; fie ca ele să să te scuture puţin, ca să te bucuri mai pe urmă. Vai ţie si slavei tale puturoase! Sufletul tău cel plin de tot păcatul 1-ai lăsat fără îngrijire, neosândit, iar pe alţii i-ai osândit cu cuvântul şi cu gândul. Lasă această hrană porcească, din care te-ai înfruptat până azi. Ce ai tu cu oamenii, necuratule! Cum nu te ruşinezi că trăieşti cu dânşii împreună, având viaţă dobitocească ! Dacă vei lua aminte la toate acestea şi le vei păzi, poate că te vei mântui, cu ajutorul lui Dumnezeu; iar dacă nu, te vei duce în latura cea întunecoasă, în locaşurile dracilor, a căror voie ai plinit-o cu toată neruşinarea. Iată, ţi-am dat mărturie despre toate acestea. Dacă Dumnezeu, după dreptate, i-ar porni împotriva ta pe oameni ca să îţi răsplătească pentru toate ocările si defăimarea pe care le-ai gândit şi le-ai rostit împotriva lor, întreaga omenire ar trebui să se scoale împotriva ta. Deci, încetează de acum (să faci ceea ce făceai înainte) şi rabdă răsplătirile îngăduite să vină asupra ta. Toate acestea şi le amintea fratele în fiecare zi ca să fie în stare a răbda, mulţumind lui Dumnezeu şi folosindu-se sufleteşte, ispitirile şi necazurile, atunci când veneau asupra lui. Să răbdăm şi noi cu recunoştinţă ceea ce Dumnezeu îngăduie să vină peste noi, şi să primim folos prin harul Iubitorului de oameni Dumnezeu". Defăimarea de sine
are acea însuşire aparte, prea folositoare şi tainică de a «duce în amintire şi păcatele pe care le uitasem cu desăvârşire sau pe care nu le luasem deloc în seamă.
îndeletnicirea cu defăimarea de sine face ca aceasta r-a devină un obicei. Atunci când pe cel ce a dobândit acest obicei îl loveşte vreun necaz oarecare, îndată prinde a lucra în el obiceiul, şi necazul este primit ca un lucru meritat. „Ce mai mare pricină a oricărei tulburări", spune Preacuviosul Avvă Dorotei, „dacă cercetăm cu deadinsul, este faptul că nu ne defăimăm pe noi înşine. Din aceasta nu ne aflăm niciodată odihna, din aceasta ni se pricinuieşte toată tulburarea şi scârba. Aşadar, nu este de mirare că auzim de la toţi sfinţii: *nu este alt drum decât acesta.* Nu vedem ca vreunul dintre sfinţi să fi aflat odihnă mergând pe altă cale! Iar noi vrem să avem odihnă si să ţinem calea cea dreaptă fără a voi vreodată să ne defăimăm pe noi înşine. Adevărat zic, că de ar face cineva mii de bunătăţi, dar nu va ţine drumul acesta, niciodată nu va scăpa de întristare, nici nu se va putea păzi să nu scârbească pe altul, prăpădind prin aceasta toate ostenelile sale. Dimpotrivă, cel ce se defăima pe sine, oriunde s-ar afla, totdeauna este vesel şi liniştit. Cel ce se defăima pe sine, precum a zis şi Avva Pimen, orice i s-ar întâmpla, sau pagubă, sau necinstire, sau oarecare scârbă, mai dinainte socotindu-se vrednic de ele, nicicând nu se tulbură. Oare este ceva mai lipsit de grijă decât această stare ? Dar poate va să zică cineva: „Cum voi putea să mă defaim pe mine însumi când mă mâhneşte vreun frate, dacă cercetându-mă aflu că nu i-am dat nici o pricină pentru aceasta ?" Adevărul vă zic, că de se va ispiti cineva cu deamănuntul şi cu frică de Dumnezeu, va afla că în tot chipul i-a dat pricină

cu lucrul sau cu cuvântul sau într-un alt chip oarecare. Iar dacă i se va părea, cum spune, că în vremea de faţă cu nimic nu 1-a mâhnit, atunci altă dată 1-a scârbit pe acesta sau pe alt frate în aceeaşi privinţă sau într-alta, si trebuie să pătimească pentru aceasta, ori pentru vreun alt păcat, precum adeseori se întâmplă. Aşa este ! De se va
cerceta cineva cu frică de Dumnezeu, precum am zis, si va ispiti conştiinţa sa, se va afla vinovat în tot chipul".[44] Minunat lucru ! începând să ne defăimăm pe noi înşine în chip mecanic, silit, sfârşim prin a ajunge la o defăimare de sine atât de convingătoare si care lucrează asupra noastră într-un chip atât de puternic, încât cu ajutorul ei răbdăm nu doar necazurile obişnuite, ci si nenorocirile cele mai mari. Ispitele nu mai au aceeaşi putere asupra celui care sporeşte, ci, după măsura sporirii, se fac mai uşoare, chiar de ar fi mai grele în sine. După măsura sporirii, sufletul se întăreşte şi primeşte puterea de a suferi cu răbdare ceea ce i se întâmplă[45]. Puterea aceasta o dă, ca o mâncare deosebit de hrănitoare, smerenia adâncită în suflet, şi ea este tocmai răbdarea.

Credinţa neîndoită în Pronia lui Dumnezeu întăreşte pe om întru răbdare şi ajută defăimării de sine. *Au doară nu se vând două păsări pentru un ban ? -* a grăit Domnul către ucenicii Săi - si *nici una dintr-însele nu cade pe pământ fără de Tatăl vostru. Iar vouă şi perii capului vă sunt număraţi. Pentru aceea, nu vă temeţi* (Mt. X, 29-31). Prin aceste cuvinte, Mântuitorul lumii a zugrăvit neadormita grijă pe care o poartă Dumnezeu, şi pe care poate să o poarte numai Atotputernicul şi Pretutindenea-Fiito-rul Dumnezeu, robilor şi slujitorilor Săi. Prin această purtare de grijă a lui Dumnezeu suntem izbăviţi de toată grija şi frica lasă pentru noi înşine pe care ni le insuflă necredinţa. *Să ne smerim, dar, sub mâna cea tare a lui Dumnezeu, ca să ne înalţe pe noi la timpul cuvenit, toată grija noastră aruncând spre Dânsul, că Acela se grijeste pentru noi* (I Pt. V, 6-7). Când ne lovesc necazuri, Dumnezeu vede asta. Acest lucru se săvârşeşte nu numai cu îngăduinţa Lui, ci şi prin atotsfânta Lui purtare de grijă pentru noi. El îngăduie să fim chinuiţi o vreme pentru păcatele noastre ca să ne izbăvească de chinurile veşnice. Adeseori se întâmplă ca un păcat tainic şi greu pe care 1-am făcut să rămână necunoscut oamenilor, nepedepsit, acoperit de milostivirea lui Dumnezeu; în acelaşi timp sau după ce se scurge câtva timp, suntem
siliţi *să* pătimim întrucâtva, ca urmare a clevetirilor sau -icanelor, fiind pasămite nevinovaţi. Conştiinţa ne spune că pătimim pentru păcatul nostru cel tăinuit! Milostivirea lui Dumnezeu, ce a acoperit acest păcat, ne dă mijlocul de a ne încununa cu cununa pătimitorilor nevinovaţi pentru răbdarea clevetirilor, si totodată de a ne curăţa de pedeapsa pentru păcatul cel tăinuit. Desluşind acest fapt, să proslăvim preasfânta Pronie a lui Dumnezeu si să ne smerim înaintea ei.

O pildă grăitoare de osândire si defăimare de sine unite cu slavoslovirea dreptelor si multmilostivelor judecăţi ale lui Dumnezeu, au dat Sfinţii Trei Tineri iudei ce se aflau în robia şi în cuptorul babilonienilor. *Binecu-rântat eşti, Doamne Dumnezeul părinţilor noştri,* grăiau ei, ;i *lăudat si proslăvit este numele Tău în veci: că Drept eşti intru toate câte ai făcut nouă, si toate lucrurile Tale sunt adevărate, si drepte căile Tale, si toate judecăţile Tale adevărate; ~i judecăţi adevărate ai făcut după toate cele ce ai adus .'isupra noastră si asupra cetăţii cele sfinte a părinţilor noştri, Ierusalimul: că întru adevăr si judecată ai adus acestea'toate isupra noastră pentru păcatele noastre; că am păcătuit si am ticut fărădelege, depărtându-ne de la tine, si am greşit întru toate* (Cântarea celor trei tineri, 2-6). Sfinţii Tineri, care

pentru credinţa lor cea adevărată faţă de Dumnezeu au fost aruncaţi în cuptorul încins, nearzând, ci petrecând in el ca într-o cămară de răcoare, recunoşteau si mărturiseau că păcătuiseră împreună cu cei de un neam cu slavoslovii si acestei mărturisiri să rugăm pe Dumnezeu ca să ne miluiască. Sfânta Scriptură dă mărturie că robilor lui Dumnezeu, care umblă în calea poruncilor Dumnezeieşti, li se trimit necazuri deosebite în ajutorul lucrării lor, precum a spus si Mântuitorul lumii, că Tatăl Ceresc *toată viţa care aduce roadă o curăţeste ca mai multă roadă să aducă* (In. XV, 2). Aceste necazuri curăţi-toare se numesc îngăduinţe sau judecăţi ale lui Dumnezeu; despre ele cânta sfântul David: *Judecăţile Domnului adevărate, îndreptate dimpreună* (Ps. XVIII, 10). *Judecăţile Tale mă învaţă!* Să recunosc si să mă încredinţez că tot ce se întâmplă cu mine se întâmplă din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, din voia Dumnezeului meu! Atunci voi cunoaşte şi că *judecăţile Tale vor ajuta mie* în neputincioasa şi neîndestulătoarea mea încercare de a plăcea lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 108,175).
Ca pildă a felului în care judecăţile Dumnezeieşti ajută robilor lui Dumnezeu care doresc a bineplăcea Lui, a felului în care acestea îi înalţă la acea sfântă lucrare pe care nicicum n-ar fi atins-o fără ajutorul judecăţilor dumnezeieşti, vom înfăţişa cele întâmplate cu dregătorul constantinopolitan Xenofont, cu soţia lui si cu cei doi fii ai lor. Bogatul şi vestitul Xenofont ducea viaţa cea mai evlavioasă cu putinţă, pe care blagocestia cea de obşte a creştinilor acelei vremi o făcea în mijlocul lumii şi care acum nu poate fi trăită decât în îndepărtare de lume. El dorea ca cei doi fii ai săi să fie moştenitori si ai averii, şi ai rangului său de la curtea împărătească, şi ai evlaviei sale. Pe atunci se bucura de mare faimă şcoala din Viritul Siriei (Beirutul de astăzi). Xenofont i-a trimis acolo pe fiii săi ca să înveţe înţelepciunea veacului acestuia. De la Constantinopol la Virit se ajunge pe mare. Odată, băieţii se întorceau la scoală după ce îl cercetaseră pe tatăl lor, ce fusese lovit de o boală primejdioasă. Fără de veste s-a stârnit o furtună foarte puternică pe Marea Mediterană, corabia s-a sfărâmat şi tinerii au fost aruncaţi de valuri fiecare în alt loc al ţărmului Palestinei, în această nevoie aflându-se,
fiii lui Xenofont, fiind hrăniţi din pruncie cu gânduri si năzuinţe evlavioase, au recunoscut în necazul ce îi lovise chemarea lui Dumnezeu la viaţa monahală si, parcă s-ar fi înţeles între ei, au intrat în câte o mănăstire palestiniană. După scurgerea unui răstimp însemnat, Xenofont a aflat că acea corabie cu care călătoreau fiii săi a fost sfărâmată de furtună si că toţi câţi se aflau pe corabie pieriseră fără veste. Adânc îndurerat, tatăl s-a pus pe rugăciune; după o priveghere de toată noaptea in cămara sa, a primit dumnezeiască descoperire că pe fiii lui îi adumbreşte deosebită milă si har de la Dumnezeu, înţelegând din asta că ei primiseră monahismul şi ştiind că în Palestina, de ale cărei ţărmuri se sfărâmase corabia, se afla mulţime multă de mănăstiri, Xenofont a plecat cu soţia sa la Ierusalim; acolo a văzut pe fiii săi si nu s-a mai întors în Constantinopol. Din Ierusalim a trimis porunci cu privire la averea sa, care a fost vândută: banii dobândiţi au fost împărţiţi mănăstirilor, bisericilor şi săracilor. Xenofont şi Măria (aşa se numea soaţa lui) au urmat pildei fiilor, loan şi Arcadie, şi au intrat în monahism, în care au atins cu toţii, părinţi şi copii, mare sporire duhovnicească[46]. Nicicum nu s-ar fi învrednicit de acest lucru dacă ar fi rămas în viaţa mire-nească, oricât de evlavioasă ar fi fost ea. Dumnezeu, prevăzând sporirea lor, i-a adus la ea prin negrăitele Sale judecăţi. Calea judecăţilor dumnezeieşti este amară, precum dă mărturie sfântul Apostol: *Pe cine iubeşte Domnul ceartă, şi bate pe tot fiul pe care îl primeşte* (Evr.

XII, 6). Urmările judecăţilor lui Dumnezeu sunt dorite, nepreţuite. Din vieţile multor aleşi ai lui Dumnezeu ne încredinţăm că Dumnezeu trimite în ajutorul bunei lucrări a robilor Săi necazuri, îi curăţeşte prin ele şi desăvârşeşte lucrarea lor. Singură lucrarea proprie a omului este neîndestulătoare, precum bagă de seamă Sfântul Simeon Noul Teolog. „Aurul", spune el, „acoperit de cocleală nu poate să se cureţe şi să-şi recapete strălucirea lui cea firească altminteri, decât fiind băgat în foc si bătut bine cu ciocanele. La fel se întâmplă şi cu sufle-
tul: dacă s-a pângărit cu cocleala păcatului si s-a netreb-nicit cu totul, nu poate să se cureţe si să-si recapete frumuseţea dintâi dacă nu va trece prin multe ispite si nu va intra în cuptorul necazurilor. Acest lucru este arătat si prin spusele Domnului nostru: *Vinde-ţi averile tale, si ia crucea ta, şi urmează Mie* (Mt. XIX, 21; Mc. X, 21). Prin cruce se înţeleg aici ispitele si necazurile. A împărţi toată averea ta fără a te nevoi bărbăteste, totodată, împotriva ispitelor si necazurilor care ţi se întâmplă, este, după părerea mea, semnul unui suflet nepăsător, care nu ştie folosul său: fiindcă numai din lepădarea averilor si lucrurilor nimic nu dobândesc cei ce le leapădă, dacă nu vor răbda până la sfârşit în ispite si necazuri, pentru Dumnezeu. Hristos n-a zis: *întru lepădarea lucrurilor voastre,* ci: *întru răbdarea voastră veţi dobândi sufletele voastre.* Este învederat că împărţirea averilor si fuga de lume este un lucru vrednic de laudă si folositor; însă el singur, în sine, fără răbdarea ispitelor, nu poate să îl facă pe om desăvârşit după Dumnezeu... Cel ce şi-a împărţit averea nevoiaşilor şi s-a îndepărtat de lume şi de cele materialnice se trufeste cu mare desfătare în conştiinţa sa pentru nădejdea răsplătirii, şi uneori răsplata este furată de slava deşartă. Iar cel care, după ce şi-a împărţit avutul la săraci, rabdă întristările cu recunoştinţă în suflet şi vieţuieşte în mijlocul necazurilor, acela gustă toată amărăciunea şi osteneala dureroasă, şi plata lui rămâne nefurată; îl aşteaptă mare răsplătire pentru aceasta si în veacul de acum, şi în cel care va să vie, ca pe un următor al pătimirilor lui Hristos, ca pe unul care a pătimit dimpreună cu Dânsul în zilele ispitelor şi necazurilor. Drept aceea, rogu-vă, fraţilor în Hristos, să pătimim după cuvântul Domnului Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos; precum ne-am lepădat de lume şi de iot ce este al lumii, aşa să şi trecem prin *poarta cea strâmtă* (Le. XIII, 24), ce se cuprinde în tăierea cugetării şi voii noastre trupeşti, în fuga de ele; că fără a muri trupului, poftelor şi voii lui, nu este cu putinţă a primi mângâiere, izbăvire de pa-
timi si slobozenia ce se arată în noi din mângâierea pricinuită de Sfântul Duh"[47]. Pentru ce nu voim să ne supunem necazurilor pe care Dumnezeiasca Pronie le îngăduie să vină asupra noastră spre mântuirea sufletelor noastre ? Pentru că asupra noastră domnesc iubirea de desfătări şi slava deşartă: din insuflarea celei dintâi nu vrem să ne strâmtorăm trupul; din insuflarea celei de-a doua preţuim părerea omenească. Amândouă aceste patimi sunt călcate prin credinţa vie, întrucât lucrează în virtutea necredinţei. La întrebarea Preacu-viosului Avvă Dorotei: „Ce să fac ? Mă tem de ruşinea necinstirilor", Sfântul loan Proorocul a răspuns: „A nu răbda necinstirile este un lucru care ţine de necredinţă. Frate! Iisus S-a făcut om si a răbdat necinstiri; oare tu eşti mai mare decât Iisus ? Aceasta este necredinţă si înşelare drăcească. Cine spune că pofteşte smerenie, dar necinstirile nu le rabdă, acela nu poate dobândi smerenie. Iată, ai auzit învăţătura cea adevărată; nu o trece cu vederea - altminteri te va trece si pe tine cu vederea lucrul. Cu privire la ruşine: aducându-ţi aminte de rusinarea înaintea întregii lumi pe care o vor suferi păcătoşii la judeţul

Domnului, întru nimic vei socoti ruşinea cea vremelnică"[48], îndeobşte, pomenirea faptului că Dumnezeu este Pretutindenea-Fiitor şi Atotputernic opreşte inima de la această clătinare în care se străduiesc s-o aducă gândurile necredinţei, spri-iinindu-se pe slava deşartă si pe nepotrivita dragoste faţă de trup. Grăit-a Sfântul Prooroc David: *Mai nainte am văzut pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este, ca să nu mă clatin. Pentru aceasta s-a veselit inima mea si s-a bucurat limba mea; si încă si trupul meu se va sălăşlui spre nădejde* (Ps. XV, 8-9). *S-a veselit inima mea* de lucrarea credinţei şi smereniei! Cuvintele slavoslovirii lui Dumnezeu si defăimării de sine aduc bucurie gurii si limbii mele ! însuşi trupul meu simte puterea nestri-căciunii, care intră şi se revarsă în el din simţirile inimii înfrânte şi smerite, care a fost şi este mângâiată de Dumnezeu!

Dacă nici o ispită nu poate să se atingă de om fără voia lui Dumnezeu, înseamnă că plângerile, cârtirea, amărăciunea, îndreptăţirea de sine, învinuirea aproapelui şi a împrejurărilor sunt mişcări ale sufletului împotriva voii lui Dumnezeu, sunt încercări de împotrivire faţă de Dumnezeu[49]. Să ne înfricoşăm de această nenorocire ! Cugetând la orice necaz al nostru, să nu întârziem mult în această cugetare, ca nu cumva să ne abată pe nebăgate de seamă de la smerita cugetare în îndreptăţirea de sine pe faţă sau într-ascuns, într-o stare potrivnică purtării de grijă pentru noi a lui Dumnezeu. Fără a ne încrede neputinţei noastre, să ne luăm într-ajutor arma sigură a defăimării de sine! Pe două cruci, lângă^Mântuitorul, au fost răstigniţi doi tâlhari. Unul din ei îl vorbea de rău şi îl hulea pe Domnul; celălalt s-a recunoscut pe sine vrednic de munci pentru fărădelegile sale, iar pe Domnul - pătimitor nevinovat. Fără de veste, osândirea de sine i-a deschis ochii sufletului şi a văzut în pătimitorul nevinovat pe Dumnezeu Cel Atotsfânt pătimind pentru omenire. Acest lucru nu îl văzuseră nici cărturarii, nici preoţii, nici arhiereii iudeilor, în ciuda faptului că stăteau culcaţi pe Legea lui Dumnezeu[50] şi cu osârdie o învăţau după literă. Tâlharul se face cuvântător de Dumnezeu, şi înaintea feţei tuturor celor care se socoteau înţelepţi şi puternici şi îl batjocoreau pe Domnul, îl mărturiseşte, călcând prin sfânta sa părere părerea cea greşită a celor înţelepţi în ochii lor şi puternici în gândurile lor. Pe tâlharul-huli-tor, păcatul hulirii lui Dumnezeu, mai greu decât toate celelalte păcate, 1-a aruncat în iad, îndoite munci veşnice aducându-i. Pe tâlharul care prin mijlocirea nefăţarnicei defăimări de sine a ajuns la adevărata cunoştinţă de Dumnezeu, mărturisirea Răscumpărătorului, proprie şi cu putinţă numai celor smeriţi, 1-a băgat în rai. Aceeaşi cruce la amândoi tâlharii! Gândurile, simţămintele, cuvintele lor opuse le-au atras sorţi opuse. Cu bun temei pot sluji acest doi tâlhari drept chip al întregii omeniri[51]: fiecare om ce şi-a pierdut viaţa cum
nu trebuie, în chip potrivnic faţă de menirea dată lui de către Dumnezeu, spre paguba mântuirii sale si a fericirii sale în veşnicie, este faţă de sine şi hoţ, şi tâlhar, şi ucigaş. Acestui răufăcător i se trimite o cruce, ca ultim mijloc de mântuire, pentru ca răufăcătorul, mărturisind fărădelegile sale şi recunoscându-se vrednic de munci, să apuce mântuirea dăruită lui de către Dumnezeu. Spre a-i uşura pătimirile şi a-i aduce mângâieri duhovniceşti, în timp ce este răstignit şi petrece pe cruce, în apropierea omului răstignit e răstignit si spânzurat pe lemn Dumnezeu întrupat. Cel ce cârteşte se plânge, este nemulţumit de necazurile sale, leapădă de tot mântuirea sa, nerecunoscându-L şi nemărturisindu-L pe Mântuitorul, e aruncat în iad, în muncile cele veşnice si lipsite de roadă, ca unul ce s-a înstrăinat, s-a lepădat cu desăvârşire de Dumnezeu. Dimpotrivă, cel ce

descoperă prin mijlocirea defăimării de sine păcătoşenia sa, care se recunoaşte vrednic de muncile cele vremelnice şi veşnice, intră puţin câte puţin, prin defăimarea de sine, în cunoaşterea lucrătoare şi vie a Răscumpărătorului, care e *viaţa veşnică* (In. XVII, 3). Celui răstignit pe cruce din voia lui Dumnezeu, care slavoslo-veşte pe Dumnezeu de pe crucea sa, i se deschide *taina crucii* si, o dată cu această taină, taina răscumpărării omului de către Dumnezeul-Om. Acesta este rodul defăimării de sine. Faţă de atotputernica şi atotsfânta voie a lui Dumnezeu nu pot fi în om alte simţăminte potrivite afară de o nemărginită evlavie şi o tot atât de nemărginită supunere. Din aceste simţăminte, atunci când ele se fac moştenire a omului, se alcătuieşte *răbdarea.*

Domnul nostru Iisus Hristos, împăratul cerului şi al pământului, venind pentru mântuirea neamului omenesc cu dovezi de netăgăduit ale Dumnezeirii Sale, cu stăpânire fără margini asupra întregii făpturi văzute si nevăzute, nu doar că nu a fost primit de oameni cu slava şi cinstea ce I se cuveneau, ci a fost întâmpinat de ură, de bănuială, de uneltiri ucigaşe; în toată vremea pribegiei sale pământeşti a fost urmărit de clevetire, defăimare, de vicle'nie; în cele din urmă, a fost prins ca un făcător de rele în vremea rugăciunii Sale de noapte, a fost legat, târât cu sila, a fost dus înaintea unor judecători care dinainte de judecată se hotărâseră pentru ucidere, a fost supus batjocurii, loviturilor, scuipărilor, feluritelor chinuri, morţii pe cruce - moartea de ocară a celor nelegiuiţi. Tăcut si nemişcat stă blândul miel înaintea celor ce îl tund; aşa stătea si Domnul înaintea judecătorilor Lui fără de Dumnezeu şi ucigaşilor lipsiţi de omenie, printr-o dumnezeiască tăcere răspunzând obraznicelor întrebări, clevetiri si batjocuri. Osândirea de sine şi prihănirea de sine nu-i erau proprii Lui, Care nu avea nici o părtăşie cu păcatul; prin tăcere şi-a ascuns dreptatea Sa cea Dumnezeiască, pentru ca noi, lepădându-ne prin osândire de sine şi defăimare de sine de măsluita şi păruta noastră dreptate, să ne putem face părtaşi ai dreptăţii Lui atotsfinte si atotdesă-vârşite. Nici dreptatea firii căzute, nici dreptatea Legii lui Moisi nu au putut să ne ducă la veşnica fericire pierdută; ne duc în ea dreptatea Evangheliei şi crucea. Nu este nimeni desăvârşit printre oameni în privinţa virtuţilor omeneşti; la desăvârşirea creştină duce crucea lui Hristos si pecetluieşte această desăvârşire dăruită de Duhul Sfânt. Smerenia L-a înălţat pe Domnul pe cruce, şi pe ucenicii lui Hristos smerenia îi înalţă pe cruce, care este sfânta *răbdare,* care e nepătrunsă pentru minţile trupeşti, aşa cum nepătrunsă a fost tăcerea lui Iisus pentru Irod, pentru Pilat din Pont si pentru arhiereii iudei. Să II rugăm pe Domnul ca să ne descopere taina şi să ne dăruiască dragostea crucii Sale, ca să ne învrednicească să răbdăm în chipul cuvenit toate necazurile pe care atotbuna Pronie a lui Dumnezeu le îngăduie să vină asupra noastră în vremelnicie spre mântuirea noastră şi fericirea în veşnicie. Domnul ne-a făgăduit: *Cel ce va răbda până la sfârşit, acela se va mântui* (Mt. XXIV, 13). Amin.

## Despre curăţie

Păcat era curvia când stăpânea Vechiul Legământ; era păcat ca necinstire a firii, ca rea întrebuinţare a unei însemnate însuşiri a firii, ca încălcare a legilor firii, încălcarea era socotită atât de însemnată, că cel vinovat de ea era pedepsit cu moartea, în Legământul cel Nou, acest păcat a dobândit o nouă greutate, fiindcă trupurile omeneşti au dobândit o nouă vrednicie. Ele s-au făcut mădulare ale trupului lui Hristos, si călcătorul curăţiei

necinsteşte de acum pe Hristos, strică unirea cu El, preface *mădularele lui Hristos în mădulare ale curmei* (l Cor. VI, 15). Curvarul este pedepsit cu moartea sufletească. De la cel căzut în păcatul curviei se depărtează Sfântul Duh; cel care a păcătuit e socotit căzut într-un păcat de moarte, într-un păcat ce înstrăinează de mântuire, într-un păcat care e chezăşie a unei pierzanii de neocolit si a veşnicelor chinuri din iad, dacă acest păcat nu e tămăduit la bună vreme prin pocăinţă.
Ce este curăţia ? E o virtute potrivnică patimii curviei; este înstrăinarea trupului de căderea cu fapta în păcat şi de toate faptele care duc la păcat, înstrăinarea minţii de gândurile şi visările curveşti, iar a inimii - de simţămintele şi înclinările curveşti, după care urmează si înstrăinarea trupului de pofta trupească.
Unii spun că a cădea în curvie cu trupul şi a cădea în ea cu mintea şi cu inima sunt nelegiuiri de aceeaşi greutate si însemnătate. Ei îşi întemeiază această părere pe cuvintele Mântuitorului: *Tot cela ce caută la femeie spre a o pofti pe ea, iată, a preacurvit cu dânsa în inima sa* (Mt. V, 28). Greşită părere ! Aceste cuvinte au fost spuse spre a arăta deplină porunca Vechiului Legământ; ele au fost
spuse celor ce socoteau păcat doar curvia trupească, nepricepând că *gândurile rele,* printre care se numără si gândurile de curvie, *ies din inimă si spurcă pe om* (Mt. XV, 19-20), *despart de Dumnezeu (Int.* Sol. I, 3), răpesc curăţia - mijlocul vederii lui Dumnezeu. Desfătarea de gânduri şi simţăminte curvesti este curvie a inimii şi spurcare a omului, ce îl face netrebnic spre părtăsia cu Dumnezeu, iar curvia trupului este schimbarea întregii fiinţe omeneşti prin împreunarea cu un alt trup (l Cor. 6, 16), este desăvârşită înstrăinare de Dumnezeu, e moarte, e pierzanie. Pentru a ieşi din cea dintâi stare, omul are nevoie să se trezvească; pentru a ieşi din cea de-a doua, trebuie să învie, trebuie să se nască din nou prin pocăinţă.
Unii spun că omul nu poate fi slobod de robia trupului, cu atât mai mult de gândurile şi simţămintele curvesti, că asemenea stare e nefirească. La aceasta răspundem că legiuitorul este Dumnezeu, Care ştie mai bine decât noi ce este cu putinţă şi ce este cu neputinţă pentru noi; legiuitorul este Dumnezeu, Făcătorul firii; drept aceea, curăţia inimii nu e potrivnică firii omeneşti. Ea este nefirească pentru firea căzută; ea era firească firii îndată după zidirea ei, şi poate să-i redevină firească după înnoirea ei. Ea poate fi lucrată şi dobândită: grânele, legumele, pomii roditori nu cresc pe pământ de la sine, dar când pământul este pregătit în chipul cuvenit şi verdeţurile cele folositoare sunt sădite şi semănate, ele cresc cu deosebită îmbelşugare spre hrana şi desfătarea oamenilor. Pământul nelucrat dă numai neghine sau numai iarbă, hrană dobitoacelor, iar nu oamenilor. Este de trebuinţă nevoinţa, şi are un ţel vrednic ca pentru el să fie întreprinsă de către cei aleşi pentru nevoinţa nevoinţa cea mai osârduitoare şi os-tenicioasă. Curăţia este numită în Scriptură „sfinţire": *Că aceasta este voia lui Dumnezeu, sfinţirea voastră, a vă feri pe voi de toată curvia, a şti fiecare din voi a-si stăpâni vasul său întru sfinţenie si cinste, nu întru patimă de poftă* (I Ţes. IV, 3-5).
Curăţia celor căsătoriţi stă în credinţa soţilor unul de celălalt. Curăţia fecioarelor si văduvelor ce s-au tăcut mirese ale lui Hristos stă în credinţa faţă de Hris-tos - şi tocmai către această tagmă se îndreaptă sărmanul meu cuvânt de mângâiere, de îmbărbătare, cuvânt nemincinos, cuvânt împrumutat din învăţătura adevărului, din Atotsfântul Cuvânt al lui Dumnezeu, aşa cum a fost el tâlcuit de Sfinţii Părinţi prin sfântul lor cuvânt şi sfânta lor viaţă.

Atunci când Domnul a oprit despărţirea de bună voie, pe care Legea lui Moisi o îngăduia, şi a arătat că ceea ce Dumnezeu a unit, omul nu poate despărţi decât având ca pricină o ruptură dinainte săvârşită prin căderea în curvie a uneia dintre jumătăţi, ucenicii Lui au întrebat cu privire la celibat. La aceasta, Domnul a răspuns: *Nu toţi înţeleg cuvântul acesta, ci cei cărora li s-a dat... Cel ce poate înţelege, să înţeleagă* (Mt. XIX, 11-12). Cine este *cel ce poate înţelege l* Care este semnul după care fiecare din noi trebuie să judece şi să tragă încheierea cu privire la putinţa sa de a trăi în celibat ? Răspunsul îl vom lua din scrierile Sfinţilor Părinţi: *libera noastră alegere.* „Putinţa se dă celor care o cer de la Dumnezeu cu inimă nefăţarnică", spune Fericitul Teo-filact al Bulgariei: *„cereţi,* a grăit Domnul, *si se va da vouă; oricine cere, primeşte* (Mt. VII, 7-8)"[52]. Nefăţărnicia cererii e dovedită de viaţa pe potriva cererii şi de statornicia în cerere, chiar dacă împlinirea acesteia s-ar amâna pentru mai multă sau mai putină vreme, chiar dacă dorinţa noastră ar fi încercată de felurite ispite. Nevoinţele proprii, prin care monahul se străduieşte să biruie şi să preschimbe firea căzută, sunt doar martorii faptului că voinţa are aplecarea cea bună. Biruinţa şi preschimbarea firii sunt doar ale lui Dumnezeu. „Acolo unde este biruită firea", spune Sfântul loan Scărarul, „poate fi recunoscută venirea Celui Ce este mai presus de fire"[53]. Dumnezeu preschimbă înclinarea firească în cel ce prin toate mijloacele care ţin de el dovedeşte că are nefăţarnica dorinţă ca înclinarea lui să se schimbe:
atunci, Duhul lui Dumnezeu se atinge de duhul omenesc, care, simţind atingerea de el a Duhului lui Dumnezeu, tinde cu totul, cu toate gândurile si simţămintele, către Dumnezeu, pierzându-şi orice plăcere de obiectele poftei trupeşti[54]. Atunci se împlinesc cuvintele Apostolului: *Cel ce se lipeşte de Domnul un duh cu Domnul este (l* Cor. VI, 17). Atunci chiar trupul este tras într-acolo unde tinde duhul.

Din pricina alegerii lor bune, dovedite si mărturisite prin viaţă, mulţi oameni care n-au cunoscut femeie au rămas până la sfârşitul vieţii în această stare fericită, adică si-au păzit fecioria; alţii, după ce au trăit în căsătorie, au păzit fecioria neprihănită; alţii au trecut de la viaţa dezmăţată la viaţă, în întreagă înţelepciune si sfântă; în fine, alţii, care s-au clătinat cu voia, s-au întors iarăşi la viaţa în dezmăţ. Toţi aceştia nu numai că s-au înfrânat de la căderea în păcatul curviei, ci au intrat în luptă cu gândurile şi simţămintele desfrânate, s-au împotrivit lor, le-au biruit, au primit de la Dumnezeu slobozenia curăţiei, care e slobodă pe deplin de părtăşia cu păcatul, chiar dacă năvălirile acestuia asupra lui n-ar înceta. Aşa se curmă lucrarea vremii rele aspupra călătorului atunci când el intră într-o casă bine întocmită, chiar dacă vremea rea ar continua ori s-ar sălbătici încă mai tare. Iubiţi fraţi, monahilor! Să nu ne împuţinăm cu sufletul şi să nu ne trândăvim. Să nu luăm aminte la demonii care ne apasă cu neîncredere faţă de calea pe care am ales-o; să nu luăm aminte la părerile şi sfaturile omeneşti, ce sunt rostite din neştiinţă sau din dezmăţ şi din gând rău; să ne încredem Domnului Dumnezeului nostru, Care a făgăduit să ne asculte şi să ne ajute dacă îi vom rămâne credincioşi. Această credinţă să o mărturisim prin statornica năzuinţă către Dânsul şi prin statornica pocăinţă pentru abaterile noastre de la această năzuinţă. Nu este cu putinţă să nu fim supuşi unor abateri mai mari sau mai mici, fie din. neputinţa, fie din mărginirea noastră, fie din vătămarea firii noastre de către păcat, fie din reaua măiestrie a
vrăjmaşilor noştri nevăzuţi, fie din pricina smintelilor care s-au înmulţit la nesfârşit. Nu îndelung avem a ne osteni! Nu multă vreme trebuie să

pătimim în luptă cu noi înşine! Degrabă va veni asupra noastră ceasul morţii, ce ne va smulge din chinul luptei si din primejdia de a cădea în greşeală. O! De-am vedea în acest ceas, în porţile veşniciei, întinse către noi braţele Cerescului Părinte, şi de-am auzi glasul Lui cel mângâietor: *Bine, slugă bună si credincioasă; peste puţine ai fost credincios, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău* (Mt. XXV, 23). Până în acest ceas să ne ne voim cu bărbăţie, fără a ne încrede nicidecum în trupul nostru, fără a ne încrede nicidecum în nepătimirea noastră, fie ea părută sau adevărată. Cei ce s-au încrezut în sine, în omorârea trupului lor, în nepătimirea lor şi în starea lor harică s-au supus unor ispite înfricoşătoare.

Grăit-a Sfântul Isaac Şirul: „Cel care nu *se* depărtează din voia sa de pricinile păcatului este tras de păcat împotriva voii sale"[55]. Această pravilă, care priveşte îndeobşte viaţa monahală, este deosebit de însemnată pentru cei care au intrat în luptă cu firea căzută. De folos este nouă să nu vedem deloc rodul de a cărui gustare ne-am lepădat. Din această pricină, pravilele Sfinţilor Părinţi opresc intrarea femeilor în mănăstiri de bărbaţi, precum se ţine şi acum în Sfântul Munte Athos. în viaţa Sfântului loan Scărarul se spune că, prin vieţuirea pustnicească şi înstrăinarea de căutarea la fată, a stins de tot în sine văpaia poftei. Toţi Sfinţii Părinţi s-au străduit, după putinţă, să nu aibă de-a face cu femei, şi această purtare ne-au predanisit-o în cărţile lor mântuitoare de suflet, de Dumnezeu insuflate. Părinţii, ştiind cât de lesne se poticneşte omul, nu se încredeau nici în sfinţenia lor, nici în bătrâneţele lor adânci şi neputinţa vârstei de a păcătui. Până la sfârşitul vieţii, ei nu au contenit a se depărta de pricinile păcatului: această depărtare este cel mai puternic mijloc de biruinţă asupra păcatului. Ajungând Preacuviosul Sisoe cel Mare la bătrâneţe adâncă, ucenicul lui, Avva Avraam, 1-a îmbiat
să se mute undeva mai aproape de oameni. A răspuns bătrânul de nouăzeci de ani: „Să ne sălăşluim unde nu sunt femei". Ucenicul a întâmpinat: „Dar unde este locul în care să nu fie femei, afară de pustie ?" Stareţul a grăit: „Du-mă, dar, fiule, în pustie"[56], înclinarea cea bună a voii omului se întăreşte departe de sminteli, primeşte o neobişnuită putere şi tărie; dimpotrivă, fiind în apropierea smintelilor, începe să slăbească puţin câte puţin, şi în cele din urmă se perverteşte cu totul. Astfel, gheaţa se întăreşte din ce în ce mai mult pe ger; când este supusă căldurii, însă, se topeşte şi piere. Fraţilor! Se cade nouă să ne îndepărtăm de cunoştinţa, mai ales apropiată, cu femeile, de vederea deasă şi împreună vorbirile dese cu ele. Voi, care v-aţi hotărât să biruiţi firea ! Pricepeţi că această biruinţă nu este cu putinţă dacă vom fi supuşi neîncetat înrâuririi firii, aţâţând în noi înşine lucrarea ei.

Preacuviosul Pimen cel Mare a zis cuiva care era luptat de patima curviei: „Dacă monahul îşi va înfrâna pântecele şi limba şi va păzi străinătatea, nu va muri"[57] de moartea sufletească ce atinge pe oricine cade în curvie. Prin numele de străinătate se înţelege aici îndepărtarea de viaţa împrăştiată, de purtarea slobodă, de cunoştinţele multe şi apropiate, din care se aprinde pofta trupească. Preacuviosul Isaia Pustnicul spunea că războiul curviei se întăreşte din următoarele cinci pricini: grăirea în deşert, slava deşartă, somnul mult, împodobirea cu veşminte şi îmbuibarea[58]. Dintre pricinile aţâţării patimii curviei, cu deosebită putere lucrează şi deosebit de vătămătoare sunt două: călcarea străinătăţii şi îmbuibarea. E greu de spus care din ele e mai pierzătoare! Cel ce s-a supus şi robit uneia dintre ele nu va putea sa ţină piept în lupta împotriva firii sale. Pentru dobândirea

curăţiei este neapărat nevoie de lepădarea acestor pricini, a amândurora. După ce am luat aminte în chip deosebit la păzirea de pricinile de căpetenie ale aţâţării poftei, să nu le trecem cu vederea nici pe cele de rangul al doilea, să ne păzim şi de ele. Şi o
pricină de mai mică putere dobândeşte o deosebită putere prin obişnuinţă, atunci când nu luăm seama la ea. De pildă, unii postesc, trăiesc în însingurare şi neago-nisire, roagă pe Dumnezeu pentru înfrânarea poftelor firii lor, dar, totodată îşi îngăduie să grăiască de rău, să certe, să osândească pe aproapele, să-şi bată joc de el; ajutorul lui Dumnezeu se depărtează astfel de la ei; rămân de capul lor şi nu află putere să se împotrivească imboldurilor păcătoase ale firii căzute, într-o chinovie oarecare trăia un zăvorât pe nume Timotei. Unul din fraţii mănăstirii a căzut în ispită, întâi stătătorul, aflând de asta, 1-a întrebat pe Timotei ce să facă cu fratele căzut. Zăvorâtul a dat sfatul ca cel ce se smintise să fie izgonit. După ce a fost izgonit acela, ispita fratelui care căzuse a trecut asupra lui Timotei şi 1-a făcut să se primejduiască. Timotei a început să strige cu lacrimi către Dumnezeu pentru ajutor şi miluire şi s-a făcut glas către dânsul: „Timotei! Să ştii că ţi-am trimis această ispită anume fiindcă 1-ai trecut cu vederea pe fratele tău în vremea ispitei lui"[59]. Cu mădularele lui Hristos - creştinii, trebuie să ne purtăm în chip foarte prevăzător şi înţelept; trebuie să împreună pătimim cu ei în bolile lor şi să le tăiem doar pe acelea care, nedând nici o nădejde de însănătoşire, nu fac decât să le molipsească pe celelalte. Foarte însemnată estepăzirea trupului de căderea în curvie; dar singur acest lucru este neîndestulător pentru curăţia cea iubită de Dumnezeu prin care El Se face văzut. Asupra noastră stă datoria ce nu poate fi ocolită de a ne curăţa pe noi înşine de gândurile, visările şi simţămintele pătimaşe, precum ne-a poruncit Mântuitorul nostru. „După cum trupul", spune Sfântul Maca-rie cel Mare, „împreunându-se cu alt trup, se molipseşte de necurăţie, aşa şi sufletul, împreunându-se cu gândurile rele şi spurcate şi învoindu-se cu ele, se strică. Dacă cineva îşi va strica sufletul şi mintea, învoindu-se la rău, este vinovat şi vrednic de pedeapsă. Trebuie să păzim şi trupul de păcatul cel la arătare, şi sufletul de gândurile netrebnice, fiindcă el este mireasă
a lui Hristos"[6]". îndepărtând de la noi pricinile păcatului (cum ar fi: deasa întâlnire si cunoştinţa apropiată cu partea femeiască, purtarea slobodă şi viaţa împrăştiată, îmbuibarea şi îndulcirea cu mâncăruri si băuturi, luxul şi prisosul în veşminte şi în celelalte lucruri de chilie, osândirea aproapelui, vorbirea de rău, glumele, grăirea în deşert şi multa vorbire), să ne hotărâm *a* ne lepăda de îndulcirea cu gândurile, visările şi simţămintele patimii dezmierdării. Să nu le stârnim singuri în noi şi să le lepădăm cu bărbăţie atunci când ele apar din firea noastră căzută ori ne sunt înfăţişate de către vrăjmaşii mântuirii noastre - demonii. Grăieşte Sfântul Isihie Ierusalimiteanul: *„Nu tot cel ce îmi zice: Doamne, Doamne,* a zis Domnul, *va intra în împărăţia Cerurilor, ci cela ce face voia Tatălui Meu* (Mt. VII, 21) - iar voia Tatălui Său aceasta este: *Cei ce iubiţi pe Domnul, urâţi cele rele* (Ps. XCVI, 11). Aşadar, să ne îndeletnicim cu rugăciunea lui Iisus Hristos şi să urâm gândurile viclene. Astfel vom face voia lui Dumnezeu"[61]. Sa *ne curăţim pe noi de toată spurcăciunea trupului si a duhului (2* Cor. VII, 1), ne-a lăsat poruncă Apostolul.
Sfinţii Părinţi poruncesc *să păzim capul şarpelui* (Fac. III, 15), adică să luăm seama la gândul păcătos chiar de la începutul lui şi să îl lepădăm. Aceasta s-a spus cu privire la toate gândurile păcătoase, dar mai cu seamă la cel al curviei, care are ca împreună lucrătoare firea căzută şi care, din această

pricină, are asupra noastră o deosebită înrâurire. Preacuviosul Casian Romanul porunceşte monahului începător să mărturisească fără întârziere stareţului gândul păcătos ce îi vine[62]. Acest mijloc e minunat; el este cel mai bun pentru începător dar şi pentru cel sporit rămâne în unele împrejurări foarte trebuincios si totdeauna folositor, întrucât strică în chip hotărâtor prietenia cu păcatul la care atrage firea bolnavă. Fericit cel ce poate întrebuinţa cu lucrul acest mijloc ! Fericit începătorul care a aflat stareţ că* ruia să îi poate descoperi gândurile sale ! Monahilor care nu au putinţa de a merge mereu la un stareţ, Părin
ta le poruncesc să lepede fără întârziere gândul păcătos care se iveşte, fără a intra de fel în vorbă ori ceartă cu el (acestora urmându-le negreşit atragerea de către păcat) **şi** să tindă la rugăciune. Acest mijloc a fost întrebuinţat oi foarte mare reuşită şi roadă de către Preacuvioasa Măria Egipteanca, precum se vede din viaţa ei[63]. „Dacă cineva", spune Preacuviosul Nil Sorski, „în orice necaz întâlnit şi în faţa oricărui gând adus de către vrăjmaşul, va striga plângând după ajutor la bunătatea lui Dumnezeu, degrab va simţi linişte, dacă se va ruga întru înţelegere"[64]. „Precum este în firea focului să mistuie vreascurile, aşa este şi în firea lacrimilor curate să nimicească toată întinăciunea trupului şi a duhului", a spus Sfântul loan Scărarul[65]. Când suntem în singurătate, dacă ne năpădesc gândurile şi visările curveşti şi trupul ni se aprinde în chip neobişnuit, trebuie să cădem in genunchi şi chiar cu faţa la pământ înaintea sfintelor icoane, urmând Sfintei Măria Egipteanca, şi cu lacrimi să îl rugăm pe Dumnezeu ca să ne miluiască. Cercarea nu va întârzia să dovedească apropierea lui Dumnezeu faţă de noi şi stăpânirea Lui asupra firii noastre; aceasta ne-o va aduce credinţa vie, iar credinţa vie ne va însufleţi cu o putere neobişnuită şi ne va aduce biruinţă statornică. Să nu ne minunăm dacă şi după o luptă prelungită, căreia îi urmează o linişte tot atât de prelungită, care duce la părerea omorârii iadului şi morţii înclinărilor curveşti ale firii, se aprinde iarăşi un război cumplit, şi învie în trup imbolduri şi mişcări necuviincioase[66]. Vrăjmaşul nostru este neruşinat; el nu se dă în lături a-şi îndrepta săgeţile împotriva celor mai mari sfinţi ai lui Dumnezeu; cercarea i-a arătat că poate uneori izbândi, doborând şi sfărâmând chiar vase ale Duhului, cum a păţit purtătorul de Duh David, plimbân-du-se într-o seară pe acoperişul casei împărăteşti (I împ. XI, 2). Trupul nostru e un prieten necredincios, pofteşte alt trup nu doar din imbold propriu, ci şi din imbold străin, din imboldul duhului căzut, care îşi află desfătare în pângărirea unui trup ce nu este al său. Fără
de veste se înfăţişează cererea lui necuviincioasă, obraznică, silnică ! Din această pricină, Preacuviosul Pimen cel Mare â spus: „Precum purtătorul de arme al împăratului stă înaintea lui pururea gata, aşa şi sufletul dator a se împotrivi pururea dracului curviei"[67].
în multe privinţe, de vieţuirea şi lucrarea vechilor monahi putem doar să ne minunăm, fără a le putea urma nicicum; le putem contempla doar, ca pe o minune a lui Dumnezeu, proslăvind pentru ele pe Dumnezeu, Care a dăruit omului neputincios neurmată putere şi sfinţenie. Aici intră şi un mijloc de luptă pe care îl întrebuinţau monahii sporiţi din primele veacuri ale monahismului împotriva gândurilor şi visărilor cur-veşti. La început, ei nu se împotriveau gândului, ci îi îngăduiau să lucreze puţin - să *intre,* cum spuneau ei - şi apoi se luptau cu el. Preacuviosul Pimen cel Mare, mai înainte de a ajunge la desăvârşire, se străduia să se zidească prin sfaturile şi poveţele sfinţilor stareţi din vremea sa. El mergea pentru sfătuire la Awa losif, care se liniştea în Panefos. Odată, Pimen 1-a întrebat pe Avvă: „Cum

să fac când se apropie de mine poftele ? Să le stau împotrivă, ori să le îngădui să intre ?". Stareţul a răspuns: „Ingăduie-le să intre şi luptă-te cu ele". După ce a primit acest sfat, Pimen s-a întors în schit, unde se liniştea. Mai apoi, s-a întâmplat să vină în schit un monah oarecare din Tebaida; el le povestea fraţilor: „L-am întrebat pe Awa Iosif: Dacă se apropie de mine poftele, să le stau împotrivă ori să le îngădui să intre ? Şi mi-a răspuns: Nicidecum nu le îngădui să intre, ci taie-le îndată". Auzind Awa Pimen ce îi spusese monahului din Tebaida Părintele Iosif, a mers iarăşi la el în Panefos şi i-a zis: „Awa! Eu nu am tăinuit de tine gândurile mele, dar tu mi-ai spus ceva, iar monahului din Tebaida altceva". Stareţul i-a răspuns: „Oare nu ştii că te iubesc ?". „Ştiu", a răspuns Pimen. „Oare nu tu", a continuat stareţul, „mi-ai zis să îţi spun ceea ce mi-aş fi zis mie însumi ? Atunci când se apropie de tine poftele şi le vei îngădui să intre, iar apoi te vei lupta cu ele, vei de-
veni mai iscusit. Ţi-am spus asta ca mie însumi. Dar atunci când se apropie poftele de începător, nu-i este de folos să le îngăduie; trebuie să le lepede îndată de la sme"[68]. Din răspunsurile date de Pimen cel Mare însuşi in împrejurări asemănătoare, pe vremea când era deja povăţuitor al monahilor, se vede că îngăduirea intrării gândurilor de curvie nu era îngăduită monahilor supuşi învoirii cu patimile, ci numai celor ce duceau viaţă îngerească. Existenţa acestei lucrări se explică prin înalta sporire duhovnicească de obşte a monahismului acelei vremi: este învederat că pentru o asemenea ne-voinţă este nevoie de starea despătimirii. Părinţii de mai târziu au oprit pe toţi monahii de la îndeletnicirea cu această lucrare, ca fiind foarte primejdioasă (şi, pesemne, în urma unor experienţe nefericite). „Nu îngădui", a spus Sfântul Isaac Şirul, „minţii tale să fie ispi-tită de gândurile curviei sau de închipuirea unor feţe ce au înrâurire asupra ta, presupunând că nu vei fi biruit de ele - fiindcă tocmai în acest chip s-au întunecat unii înţelepţi şi au fost batjocoriţi"[69]. Avem neapărată nevoie sa păzim această povaţă.

Din vieţile sfinţilor bineplăcuţi ai lui Dumnezeu vedem că unii dintre ei au dus un război foarte puternic şi îndelungat cu gândurile şi simţămintele curviei, trecând din starea pătimaşă în cea nepătimitoare. La acest război au fost supuşi nu doar acei nevoitori care trăiseră mai înainte în dezmăţ, precum Preacuvioşii Moise Arapul şi Măria Egipteanca, ci şi cei feciorelnici - Simeon nebunul pentru Hristos, Ioan Multpătimi-torul din Lavra Peşterilor şi alţii, încrâncenarea luptei i-a dus la nevoinţe sporite, mai presus de fire - şi dat fiind că harul lui Dumnezeu este întotdeauna pe potriva şi măsura necazului şi ostenelii premergătoare, sus-pomeniţii sfinţi s-au învrednicit de daruri harice neobişnuite, pe potriva neobişnuitei lor nevoinţe şi a gro-zăviei războiului îngăduit să vină asupra lor. Atât războiul, cât şi nevoinţa lor au fost lucruri excepţionale în istoria monahismului: ele nu pot fi călăuze depline
pentru toţi nevoitorii. Putem urma, după putinţă, puterii de voinţă, hotărârii, credinţei, lepădării de sine acestor bineplăcuţi ai lui Dumnezeu; dar nevoinţa lor în sine rămâne de neurmat, îndeobşte, Părinţii cei mai înzestraţi cu dreaptă socotinţă au recunoscut că, în lupta cu poftele firii, înfrânarea de la mâncare şi celelalte nevoinţe trupeşti trebuie săvârşite cu înţelepciune şi măsură; că pofta trupească este doar înfrânată de ne-voinţele acestea, iar de biruit este biruită prin smerenie şi rugăciune înlăcrimată, ce atrag harul Dumnezeiesc la nevoitor; că marile nevoinţe trupeşti sunt mai mult vătămătoare decât folositoare atunci când ele, slăbind peste măsură puterile trupeşti, împiedică de la îndeletnicirea cu

rugăciunea, plânsul şi faptele smereniei, în *Pateric* citim următoarea istorisire: „Un oarecare bărbat evlavios din Egipt şi-a lăsat femeia şi copiii, s-a lepădat de lume şi s-a îndepărtat în pustie. Asupra lui s-a sculat război puternic de la dracul curviei, care îi aducea în amintire pe femeia lui. Le-a mărturisit aceasta Părinţilor. Aceştia, văzând că e nevoitor şi împlineşte tot ce i se porunceşte, au pus asupra lui nevoinţa sporită, lu-ând-o din feluritele Vieţi ale Sfinţilor Părinţi. De la această nevoinţa slăbise atât de mult, încât a căzut la pat. Din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, a venit acolo un Bătrân din schit, în Schitul Egiptului - aşa se numea o pustie stearpă şi sălbatică aflată la mică depărtare de Alexandria - vieţuiau monahi preacuviosi, care aveau din îmbelşugare daruri harice şi darul dreptei socotinţe. Schiteanul 1-a cercetat pe bolnav şi 1-a întrebat: „Avvo ! De ce eşti bolnav ?" Acela a răspuns: „Sunt dintre cei căsătoriţi; am venit nu demult în această pustie, şi vrăjmaşul mi-a dat război din pricina femeii mele. Am mărturisit aceasta Părinţilor, iar ei au pus asupra mea felurite nevoinţe, luând-o din Vieţile Sfinţilor Părinţi. Când am început să le împlinesc, am slăbănogii până la neputinţă, iar războiul a crescut îndoit în trupul meu. Bătrânul schitean, auzind aceasta, s-a întristat si i-a zis: „Părinţii, ca nişte puternici, cu dreptate ţi-au
poruncit să faci aşa; dar de voiesti, ascultă de smerenia mea si, părăsind împlinirea acestor ne voinţe, ttcă«ieş-le-te cu măsură la vremea cuvenită, fă pravilă cu măsură si aruncă la Domnul toată întristarea ta: El va birui **pe** vrăjmaşul care te luptă - iar cu nevoinţa ta (proprie) nu vei putea primi izbândă în acest război". Fratele războit a început să se poarte după sfatul Bătrânului schitean; după ce au trecut puţine zile, s-a simţit uşurat de suferinţă şi războiul s-a îndepărtat de la el"[70]. Un monah din schit, Preacuviosul Agaton, care era vestit pentru darul dreptei socotinţe duhovniceşti, a fost întrebat cu privire la patima curviei. El a răspuns: „Mergi, aruncă puterea[71] ta în praf înaintea lui Dumnezeu, si vei afla odihnă"[72]. Răspunsuri asemănătoare au dat în astfel de împrejurări şi alţi mari Părinţi. Drept si adevărat este răspunsul lor! Dacă numai Dumnezeu poate să schimbe firea, atunci conştiinţa vătămării pricinuite firii de păcatul strămoşesc şi smerita rugăciune pentru tămăduirea şi înnoirea firii de către Ziditorul ei este cea mai puternică, cea mai lucrătoare armă în lupta cu firea. Această armă slăbeşte prin nădăjduirea în sine, la care duce nevoinţa trupească prisositoare şi nepotrivită cu puterile trupeşti ale nevoitorului. Preacuviosul Casian Romanul bagă de seamă că „războiul cu patima poftei trupeşti este de neocolit pentru suflet până când sufletul nu va cunoaşte că acest război este mai presus de puterile sale, că nu este cu putinţă a primi izbândă asupra lui prin nevoinţa şi sforţarea proprie, fără ajutor şi acoperământ de la Domnul"[73]. Acest Sfânt Părinte a petrecut o vreme însemnată printre Părinţii Schitului si s-a adăpat cu învăţătura lor.

Vorbind despre curăţie, socotim că este de o însemnătate covârşitoare să spunem un umil cuvânt către neştiinţa vremii noastre, care atâta se mândreşte cu ştiinţa ei, şi să dăm o mână de ajutor celor ce se îneacă si se chinuie în tulburare, trândăvie şi întristare din pricina neştiinţei lor. Foarte mulţi oameni care doresc să ducă viaţă evlavioasă cad într-o desăvârşită nedume-
rire atunci când în ei se ridică gândurile şi simţămintele poftei trupeşti. Ei privesc acest lucru ca pe ceva ciudat, care n-ar trebui să se întâmple; cad din această pricină în slăbănogire şi neorânduială sufletească, adeseori se hotărăsc să părăsească viaţa plăcută lui Dumnezeu, mărturisindu-se neînstare de ea. Această părere despre sine este cu totul greşită ! Firea

noastră este în stare de cădere, în starea de cădere, poftele trupeşti sunt fireşti pentru ea şi nu pot să nu răsară din ea. Aşadar, nu trebuie să ne minunăm şi să cădem în nedumerire atunci când apar gânduri, închipuiri, simţăminte ale poftei trupeşti: aceasta este o necesitate firească. Fiecare om este supus ei; i-au fost supuşi şi toţi oamenii sfinţi.
Mai mult, chiar pentru a spori în viaţa duhovnicească este nevoie să apară, şi astfel să se descopere, patimile noastre[74]. Atunci când patimile se descoperă în nevoitor, acesta intră în luptă cu ele. Cel ce a intrat în luptă şi se războieşte cu bărbăţie, poate să biruiască şi să fie încununat cu cununa biruinţei - Sfântul Duh. îi îndemnăm pe iubiţii fraţi să cerceteze cu luare aminte Vieţile şi scrierile Sfinţilor Părinţi: vom vedea că toţi bineplă-cuţii lui Dumnezeu au fost supuşi chinului şi ostenelii acestui război, au trecut prin focul patimilor şi apa lacrimilor, şi au intrat întru odihna nepătimirii. După ce a intrat în mănăstire, Preacuviosul Avvă Dorotei era foarte ispitit de poftele trupeşti, şi cerea, pentru a duce această luptă, sfaturile şi îndrumările Preacuviosului
ci tei nepătimiri, au fost supuşi fără veste imboldurilor si poftelor necuviincioase ale firii, năvălirii gândurilor şi închipuirilor necurate, aşa cum s-a întâmplat cu Preacuvioşii Macarie Alexandrinul, loanichie cel Mare şi cu alţii. De aceea au şi spus Sfinţii Părinţi că în trupul tău poţi să ai încredere doar atunci când va zăcea în mormânt[77].
Noi intrăm în mănăstire tocmai ca să descoperim în noi patimile ce trăiesc într-ascuns şi legătura firii noastre cu duhurile răutăţii, cărora ea li s-a înrobit de bună voie. Rupem legăturile cu lumea, părăsim obştea oa-menilor, rudele, avuţia, tocmai ca să vedem lanţurile noastre lăuntrice şi să le rupem cu dreapta Domnului[78]. Ruperea acestor lanţuri nu poate avea loc fără vederea lor. Putem să ne smerim cu duhul numai atunci când vom vedea în noi înşine căderea omenirii, robia ei, neomenoasa domnie a dracilor şi a morţii veşnice asupra noastră; doar atunci putem striga către Dumnezeu prin rugăciune şi plâns din adâncul inimii, din tot sufletul, şi putem atrage la noi prin această tânguire, prin această recunoaştere a pierzaniei şi a neajutoratei noastre neputinţe, harul Dumnezeiesc. Drept aceea, războaiele ce se aprind în noi ajută la sporirea noastră duhovni-cească dacă ne luptăm bărbăteşte şi nu ne lăsăm biruiţi cu puţinătate de suflet. Preacuviosul Avvă Dorotei povesteşte că ucenicul unui oarecare mare stareţ suferea război trupesc. Văzând osteneala lui, stareţul i-a zis: „Vrei să mă rog lui Dumnezeu ca să-ţi uşureze războiul ?" Ucenicul a răspuns: „Părintele meu, deşi mă ostenesc, văd în mine roadă ostenelii; mai bine roagă-te lui Dumnezeu să-mi dea răbdare în luptă". „Aşa e cel ce vrea cu adevărat să se mântuiască !" - strigă Preacuviosul Dorotei după ce sfârşeşte această istorisire[79]. Preacuviosul Pimen cel Mare povestea despre marele Bineplăcut al lui Dumnezeu, loan Colov, spre zidirea şi mângâierea fraţilor, că acesta 1-a rugat *pe* Dumnezeu şi a fost izbăvit de lucrarea poftelor, drept care petrecea în linişte netulburată. A mers atunci la oarecare stareţ
foarte încercat în viaţa duhovnicească, povestindu-i lucrul săvârşit cu dânsul. Stareţul i-a răspuns: „Mergi de te roagă lui Dumnezeu ca să se întoarcă la tine războiul dimpreună cu străpungerea si smerenia ce le aveai mai înainte din pricina războiului, fiindcă prin mijlocirea acestora sufletul vine la sporire"[80]. Aşadar, să nu ne lăsăm cuprinşi de tulburare, trândăvie, puţinătate de suflet, slăbănogire, atunci când se vor scula asupra noastră valurile sălbatice ale poftei, şi gândurile, ca nişte vânturi puternice, vor cădea asupră-ne! Să ne împotrivim păcatului: prin această

luptă ne formăm credinţa vie în Dumnezeu şi cunoaşterea vie a lui Dumnezeu.
Mult şi adeseori ne vătămăm, cerând de la sine ceea ce nu ne este propriu. Astfel, unii care de-abia au păşit în stadia[81] nevoinţei, fiind îmbuibaţi, ca să zic aşa, şi prea plini de poftă, vor să nu fie în ei învoire cu gândurile, închipuirile şi simţămintele trupeşti. Această învoire este firească; ea nu are cum să nu fie. Este un lucru prostesc să cauţi ceea ce e cu neputinţă. Pofta trebuie neapărat să răsară din firea bolnavă de ea, însă trebuie s-o tăiem îndată ce răsare, în orice chip ar răsări, silindu-ne pe noi înşine să ne împotrivim ei prin mijloacele arătate mai înainte. Suntem datori ca împotriva puternicei voi a întregii firi, prin lucrarea slabă a voii minţii singure (Rom. VII, 23), călăuzite de Cuvântul lui Dumnezeu, să ne smulgem din robia noastră, din învechirea noastră, din firea noastră căzută, *împărăţia Cerurilor se ia cu sila,* a grăit Domnul, şi numai cei ce se silesc pe sine, luptând cu voia lor păcătoasă, o *răpesc pe ea* (Mt. XI, 12).
Atunci când harul Dumnezeiesc începe să ne ajute deja în chip vădit, primul semn al acestei ajutorări este *neîncuviinţarea gândului,* după cum spune Sfântul Ioan Scărarul[82]: adică se arată în minte, puţin câte puţin, neîncuviinţarea faţă de gândurile si închipuirile păcătoase, în locul încuviinţării de mai înainte, din care luau naştere imboldul păcătos şi înfrângerea de fiecare dată când pentru împotrivire nu era întrebuinţată o silinţă deosebită.
Voi, cei feciorelnici, adică cei ce n-aţi gustat din irtea sufletească prin căderea în curvie cu fapta ! Păziţi fecioria voastră ca pe o comoară de mult preţ: dacă veţi duce după rânduiala dreaptă viaţa monahală, nu veţi întârzia să simţiţi aşa numita de către Sfinţii Părinţi „lucrare duhovnicească"[83], adică lucrarea Sfântului Duh asupra sufletului, care este împărtăşită de către suflet trupului şi ne încredinţează prin cercare că trupurile noastre sunt făcute pentru desfătări duhovniceşti, că ele s-au coborât la împreună simţirea cu desfătările dobitoceşti din pricina căderii, că ele se pot întoarce la împreună simţirea cu desfătările duhovniceşti prin mijlocirea adevăratei pocăinţe. Vai! Oamenii, care trâmbiţează multele lor cunoştinţe, au pierdut până şi cunoştinţa faptului că trupul e în stare de simţire duhovnicească. Când li se vesteşte despre această putinţă a trupului, ei ascultă cu neîncredere, ca şi cum ar auzi o învăţătură nouă şi ciudată. Ea nu e nouă, şi nu este ciudată ! Cercetaţi scrierile Sfinţilor Părinţi: veţi găsi în ele această învăţătură. După ce aţi luat cunoştinţă pe scurt cu ea, o veţi afla în Sfintele Scripturi. Răscumpărarea dăruită omenirii de către Dumnezeu, plină de adevărate şi negrăite bunătăţi, este mărturisită de acestea; noi, însă, mulţumindu-ne cu nişte cunoştinţe superficiale despre literă, nu vrem să dobândim cunoştinţele cele din cercare, cunoştinţe care cer răstignire (Gal. V, 24), şi ca atare ne lipsim de cunoştinţe vii. Se schimbă simţirea inimii ce s-a împărtăşit de desfătarea duhovnicească. O astfel de inimă începe să simtă scârbă faţă de patima dezmierdării, să se împotrivească plină de osârdie imboldurilor şi insuflărilor acesteia, să strige plângând către Dumnezeu pentru izbăvirea din acest noroi al păcatului.
Voi, cei ce aţi fost aduşi de Pronia lui Dumnezeu în starea de văduvie, care doriţi sau sunteţi nevoiţi să purtaţi jugul acestei stări! Nu vă opriţi a alerga cu rugăciune fierbinte şi smerită către Dumnezeu, si El vă va da biruinţă atât asupra firii cât si asupra obiceiurilor voas-
tre, care au întărit şi sprijină puterea şi dreptul firii. Nu vă daţi în lături a răbda necazul cel vremelnic al luptei cu voi înşivă: acest necaz nu

înseamnă nimic faţă de mângâierea care apare în urma biruinţei, nu înseamnă nimic înaintea acelui simţământ de libertate ce apare în suflet în urma biruinţei.
Voi, cei ce vă aflaţi în prăpastia preacurviei şi a dezmăţului! Ascultaţi glasul ce vă cheamă la pocăinţă şi primiţi de la Doctorul Cel Atotputernic, Dumnezeu, atotputernica doctorie a pocăinţei cu care vă îmbie El. Această doctorie a făcut din preacurvari pilde ale întregii înţelepciuni, şi din dezmăţaţi - sfinţi şi drepţi. Ea a prefăcut vase ale diavolului în vase ale Sfântului Duh, şi mulţi păcătoşi care s-au pocăit au lăsat departe înapoia lor în stadia sporirii duhovniceşti nevoitori care nu ştiau ce înseamnă păcatul de moarte. Vrednicia fiecărui creştin este Răscumpărătorul, şi este mai presus de oameni prin vrednicia sa cel ce şi L-a însuşit cu adevărat pe Răscumpărătorul.
Mulţi Sfinţi Părinţi care au dus viaţă feciorelnică se numeau pe sine „spurcaţi" şi „preacurvari" - şi nu numai atât! Unii din ei, fiind clevetiţi de păcatul curviei, n-au adus nici o dezvinovăţire, deşi le-ar fi fost foarte lesne, şi s-au supus pedepsei şi necazurilor ca şi cum ar fi fost cu adevărat vinovaţi. O astfel de purtare poate părea ciudată la o privire superficială: ea se tâlcuieşte prin felul aparte a nevoinţei prin care se lucrează în om sfânta curăţie. Prin această nevoinţă se descoperă atât de limpede căderea firii, atât de limpede[84] este dovedită nevoitorului că n-ar putea scăpa de supunerea faţă de legile firii căzute dacă nu 1-ar răpi din tărâmul firii dreapta lui Dumnezeu, că el nu poate să nu se recunoască pe sine drept curvar. Curăţia sa este lucrarea lui Dumnezeu în el, şi nicidecum o însuşire a firii şi nici roadă strădaniilor sale. Vremea îndelungată petrecută în nevoinţe are o înrâurire însemnată asupra alcătuirii şi însuşirii de către nevoitor a unei astfel de păreri despre sine. Se poate spune fără teamă de greşeală că
Sfinţii lui Dumnezeu au o mult mai puternică recunoaştere a faptului că sunt spurcaţi cu preacurvia decât cei care, trăind viaţă trupească, nu încetează a cădea în preacurvie. Dintr-o asemenea părere cu privire la sine a grăit sfântul Vasile cel Mare, arhiepscopul Cezareei Capadociei, bărbat plin de Sfântul Duh, unele ca acestea: „Nici femeie nu cunosc, nici feciorelnic nu sunt"[85]. Ce adânc simţământ al plânsului se face auzit din această spusă!
Nemărginita milă a lui Dumnezeu să ne dăruiască nouă a ne apropia de sfânta curăţie a Sfinţilor lui Dumnezeu şi de sfânta lor smerenie. Amin.
pricină de mai mică putere dobândeşte o deosebită putere prin obişnuinţă, atunci când nu luăm seama la ea. De pildă, unii postesc, trăiesc în însingurare şi neago-nisire, roagă pe Dumnezeu pentru înfrânarea poftelor firii lor, dar, totodată îşi îngăduie să grăiască de rău, să certe, să osândească pe aproapele, să-şi bată joc de el; ajutorul lui Dumnezeu se depărtează astfel de la ei; rămân de capul lor şi nu află putere să se^împotrivească imboldurilor păcătoase ale firii căzute, într-o chinovie oarecare trăia un zăvorât pe nume Timotei. Unul din fraţii mănăstirii a căzut în ispită, întâi stătătorul, aflând de asta, 1-a întrebat pe Timotei ce să facă cu fratele căzut. Zăvorâtul a dat sfatul ca cel ce se smintise să fie izgonit. După ce a fost izgonit acela, ispita fratelui care căzuse a trecut asupra lui Timotei şi 1-a făcut să se primejduiască. Timotei a început să strige cu lacrimi către Dumnezeu pentru ajutor şi miluire şi s-a făcut glas către dânsul: „Timotei! Să ştii că ţi-am trimis această ispită anume fiindcă 1-ai trecut cu vederea pe fratele tău în vremea ispitei lui"[59]. Cu mădularele lui Hristos - creştinii, trebuie să ne purtăm în chip foarte prevăzător şi în-ţelept; trebuie să împreună pătimim cu ei în bolile lor şi să le tăiem doar

pe acelea care, nedând nici o nădejde de însănătoşire, nu fac decât să le molipsească pe celelalte. Foarte însemnată estepăzirea trupului de căderea în curvie; dar singur acest lucru este neîndestulător pentru curăţia cea iubită de Dumnezeu prin care El Se face văzut. Asupra noastră stă datoria ce nu poate fi ocolită de a ne curăţa pe noi înşine de gândurile, visările şi simţămintele pătimaşe, precum ne-a poruncit Mântuitorul nostru. „După cum trupul", spune Sfântul Maca-rie cel Mare, „împreunându-se cu alt trup, se molipseşte de necurăţie, aşa şi sufletul, împreunându-se cu gândurile rele şi spurcate şi învoindu-se cu ele, se strică. Dacă cineva îşi va strica sufletul şi mintea, învoindu-se la rău, este vinovat şi vrednic de pedeapsă. Trebuie să păzim şi trupul de păcatul cel la arătare, şi sufletul de gândurile netrebnice, fiindcă el este mireasă
49

## Cuvânt de mângâiere către monahii necăjiţi[8]

*Fiule,* spune Scriptura, *dacă te apropii să lucrezi Domnului, găteşte sufletul tău spre ispită: îndreptează inima ta, si rabdă. Tot ce se va întâmpla ţie, primeşte; si întru schimbările inimii tale îndelung rabdă* (Şir. II, l, 2,4).
Necazurile au fost de la începutul veacului un semn al alegerii dumnezeieşti. Ele au fost un semn care i-a arătat pe patriarhi, prooroci, apostoli, mucenici, prea-cuvioşi ca bineplăcuţi ai lui Dumnezeu. Toţi sfinţii au trecut pe calea cea strâmtă a ispitelor şi necazurilor, şi prin răbdarea lor s-au adus pe sine ca jertfe bine primite lui Dumnezeu.
Si acum Dumnezeu îngăduie ca sufletele sfinte să treacă prin felurite nevoi, ca iubirea lor de Dumnezeu să se descopere în toată limpezimea.
Nimic nu se întâmplă cu omul fără încuviinţarea şi îngăduinţa lui Dumnezeu.
Creştinul care vrea să fie următor al Domnului nos tru lisus Hristos şi să se facă fiu al lui Dumnezeu după har, născut din Duhul, este dator în primul rând să îs: pună ca pravilă, să socotească drept o îndatorire de ne înlăturat răbdarea cu suflet bun a tuturor necazurilor şi a pătimirilor trupeşti, şi a neplăcerilor de la oameni, şi a bântuirilor drăceşti, şi a răsculării patimilor sale.
Creştinul care voieşte a bine plăcea lui Dumnezeu are nevoie în primul rând de răbdare şi nădejde neclintită în Dumnezeu. El e dator să ţină fără încetare acea» ta armă în dreapta sa cea gândită, fiindcă vicleanul no» tru vrăjmaş, diavolul, întrebuinţează din partea sa to* te mijloacele pentru a ne arunca în deznădejde în vrei mea ispitirii şi a ne răpi nădejdea în Domnul.
Dumnezeu nu îngăduie niciodată ca asupra adevăraţilor Săi robi să vină ispite ce le întrec puterile. *Credincios este Dumnezeu,* grăieşte sfântul Apostol Pavel, *Care nu vă va lăsa pe voi să fiţi ispitiţi mai mult decât puteţi, d împreună cu ispita va face şi sfârşitul, ca s-o puteţi suferi* (l Cor. X, 13).
Diavolul, fiind zidire şi rob al lui Dumnezeu, asupreşte sufletul nu cât vrea, ci cât îi este îngăduit de către Dumnezeu.
Dacă oamenilor nu este lucru necunoscut ce greutate poate să poarte un dobitoc de povară sau altul, cu atât mai mult nemărginita înţelepciune a lui Dumnezeu cunoaşte ce măsură a ispitirii e priincioasă fiecărui suflet.
Olarul ştie câtă vreme trebuie să ţină în foc vasele de lut, care dacă sunt ţinute prea mult crapă, iar dacă sunt ţinute prea puţin nu sunt bune spre folosire; cu atât mai mult ştie Dumnezeu ce putere şi ce măsură se cuvine focului ispitirilor pentru vasele Lui cele cuvântătoare -creştinii, ca să se

facă în stare a moşteni împărăţia Cerurilor.
Copilul nu este în stare a împlini slujiri în lume; nu e în stare de chivernisirea casei, de lucrarea pământului si de celelalte îndeletniciri ale acestei vieţi. La fel este adeseori şi cu sufletele care, fiind deja părtaşe ale harului Dumnezeiesc, însă neîncercate de necazurile aduse de către duhurile rele, nemărturisite de aceste necazuri, petrec încă în starea de pruncie şi, ca să zic aşa, nu sunt bune pentru împărăţia Cerurilor.
*De sunteţi fără de certare,* spune Apostolul, *căreia toţi s-au făcut părtaşi, iată dar că sunteţi feciori din curvie, iar* «i/n(Evr.Xn/8).
Ispitele şi necazurile sunt trimise de sus omului spre folosul lui, sufletul educat de ele se face puternic, cinstit înaintea Domnului său. Dacă el va răbda totul până la sfârşit, nădăjduind în Dumnezeu, este cu neputinţă **să** rămână lipsit de bunătăţile făgăduite de Sfântul Duh şi de desăvârşita slobozire de patimi.
Sufletele predate feluritelor necazuri (fie tainice, de la răscoala gândurilor netrebnice în minte, fie suferinţe trupeşti), dacă vor răbda toate acestea până la sfârşit, se vor învrednici de aceleaşi cununi cu mucenicii şi de aceeaşi îndrăznire cu ei.
Mucenicii au suferit strâmtorare de la oameni. Ei se dădeau cu plăcere spre chinuire, arătând răbdare bărbătească până la moarte. Cu cât a fost mai felurită şi mai grea nevoinţa lor, cu atât a fost mai mare slava pe care au dobândit-o, cu atât a fost mai mare îndrăznirea către Dumnezeu pe care au primit-o. Monahii suferă strâmtorare de la duhurile rele. Cu cât sunt mai mari necazurile pe care le aduce asupra lor diavolul, cu atât este mai mare slava pe care o vor primi de la Dumnezeu în veacul care va să vie, cu atât este mai mare mângâierea de care se vor învrednici de la Sfântul Duh aici, în vremea pribegiei pământeşti, chiar în mijlocul pătimirilor lor.
Strâmtă şi necăjită este calea care duce la viaţa veşnică; puţini sunt cei ce umblă pe ea, dar ea e moştenirea de neînlăturat a tuturor celor ce se mântuiesc. Nu trebuie să ne abatem de la ea! Orice ispită adusă asupra j noastră de către diavol să o răbdăm cu tărie şi statornicie, căutând cu ochiul credinţei la răsplata gătită în cer.
Oricăror necazuri am fi supuşi în vremea vieţii pa mânteşti, ele nu se pot măsura nicidecum cu bunătăţile făgăduite nouă în veşnicie, sau cu mângâierea pe care o dăruieşte Duhul Sfânt încă de aici, sau cu izbăvirea tirania patimilor, sau cu iertarea mulţimii datoriilo noastre - cu aceste urmări de neînlăturat ale răbdăi necazurilor.
*Nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum,* adică păti mirile vremelnice de acum nimic nu înseamnă, spi Apostolul, *faţă de slava cea viitoare, care va sase descoţ întru noi,* adică faţă de slava care va să se descopere: tru noi după înnoirea noastră de către Sfântul Dt (Rom. VIII, 18).
Cu bărbăţie să răbdăm toate pentru Domnul, aşa cum se cuvine să rabde ostaşii viteji care nici de moarte nu se înfricoşează pentru împăratul lor.
De ce n-am fost supuşi unor amărăciuni atât de multe şi de mari atunci când slujeam lumii şi grijilor lumeşti ? De ce acum, când ne-am apropiat să slujim lui Dumnezeu, suntem supuşi necazurilor de tot felul ? Să ştii că pentru Hristos se revarsă asupra noastră necazurile ca săgeţile. Le sloboade asupra noastră vrăjmaşul nostru, diavolul, ca să se răzbune pe noi prin ele pentru bunătăţile pe care nădăjduim şi ne străduim să le primim, şi totodată pentru a ne slăbănogi sufletele prin întristare, prin trândăvie, prin lene, lipsindu-ne în acest chip de fericirea pe care o aşteptăm.

Hristos Se luptă în chip nevăzut pentru noi. Acest tare si nebiruit Apărător al nostru strică toate cursele şi măiestriile vrăjmaşului nostru.
El însuşi, Domnul şi Mântuitorul nostru, a mers în vremea vieţii Sale pământeşti pe calea cea strâmtă şi necăjită, nu pe vreo alta. A fost neîncetat prigonit, a suferit multe defăimări, batjocuri şi necazuri şi, în cele din urmă, moarte de ocară pe cruce în mijlocul a doi tâlhari.
Să urmăm lui Hristos ! Să ne smerim asemenea Lui! Asemenea Lui să nu ne dăm în lături a părea amăgitori şi ieşiţi din minţi: să nu cruţăm cinstea noastră, să nu întoarcem feţele noastre de la scuipări şi obrajii noştri de la lovituri; să nu căutăm nici slava, nici frumuseţea, nici desfătările acestei lumi; să săvârşim călătoria noastră pământească la fel ca nişte pribegi care nu au unde să-şi plece capul; să primim, să primim defăimările, înjosirile şi dispreţul oamenilor ca pe nişte lucruri care j nu pot fi despărţite de calea pe care ne-am ales-o; să ne luptăm pe faţă şi în taină cu gândurile trufiei, să sur-[păm din toate puterile aceste gânduri ale omului nos-vechi, care caută să învie „eul" său sub felurite în-
?ptăţiri părut adevărate. Atunci, Fiul lui Dumnezeu,
re a spus *Mă voi sălăşlui întru ei, şi voi umbla* (2 Cor.
VI, 16). Se va arăta în inima noastră si ne va dărui putere a stăpâni şi a lega pe cel tare, a răpi vasele lui, a călca peste aspidă si vasilisc[87].
Să lepădăm cârtirea, să lepădăm plângerile împotriva sorţii noastre, să lepădăm tristeţea şi tânjeala din inimă, care fac sufletele slabe să sufere mai mult decât necazurile însele. Să lepădăm tot gândul la răzbunare si la răsplătirea răului cu rău. *A Mea este răzbunarea, Eu voi răsplăti* (Rom. XII, 19), a zis Domnul.
Vrei să înduri necazurile cu uşurinţă si înlesnire ? Să îţi fie dorită moartea pentru Hristos. Această moarte să stea necontenit înaintea ochilor tăi. Omoară-te în fiecare zi prin înfrânarea de la toate poftele păcătoase ale trupului si ale duhului; omoară-te prin lepădarea voii tale şi lepădarea îndreptăţirilor de sine aduse de raţiunea cea cu nume mincinos şi de conştiinţa vicleană a omului celui vechi; omoară-te înfăţişându-ţi în culori vii moartea ta, pe care nu vei putea s-o ocoleşti. Ni s-a dat porunca de a urma lui Hristos, luându-ne crucea. Asta înseamnă că trebuie să fim întotdeauna gata să murim cu bucurie şi veselie pentru Hristos. Dacă vom dobândi o astfel de aşezare sufletească, lesne vom îndura orice necaz văzut si nevăzut.
Cel ce doreşte să moară pentru Hristos, ce necaz, ce jignire nu va îndura cu mărime de suflet ?
Ni se par grele necazurile noastre tocmai pentru că nu vrem să murim pentru Hristos, nu vrem să ne punem numai în El toate dorinţele, toate nădejdile, toată înţelegerea, toată moştenirea, toată fiinţarea noastră.
Cel care năzuieşte a urma lui Hristos şi a fi împreună moştenitor cu Dânsul trebuie să urmeze cu râvnă pătimirilor Lui. Cei ce îl iubesc pe Hristos şi următorii Lui îşi arată şi îşi dovedesc zălogul cel de taină prin faptul că suferă toate necazurile care li se trimit de sus nu numai cu seninătate, ci şi cu râvnă, şi cu osârdie, şi cu bucurie, şi cu recunoştinţă, punându-şi în Hristos toată nădejdea lor.
Asemenea răbdare este un dar al lui Hristos.
Acest dar îl primeşte cel ce îl cere prin smerită si statornică rugăciune către Hristos, arătând nefăţărnicia dorinţei de a primi nepreţuitul dar duhovnicesc al răbdării prin silirea dureroasă a inimii îndărătnice să rabde toate necazurile si ispitele pe care le întâmpină şi ce i se întâmplă[88]. Amin.
Acest dar îl primeşte cel ce îl cere prin smerită si statornică rugăciune

către Hristos, arătând nefăţărnicia dorinţei de a primi nepreţuitul dar duhovnicesc al răbdării prin silirea dureroasă a inimii îndărătnice să rabde toate necazurile si ispitele pe care le întâmpină si ce i se întâmplă[88]. Amin.

**Crucea proprie si crucea lui Hristos**

Zis-a Domnul ucenicilor Săi: *Dacă voieşte cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie* (Mt. XVI, 24).
Ce înseamnă *crucea proprie*[*9] ? De ce această *cruce proprie,* adică crucea fiecărui om în parte, se numeşte totodată şi *crucea lui Hristos l*
Crucea *proprie* sunt necazurile şi pătimirile vieţii pământeşti, care pentru fiecare om sunt proprii.
Crucea *proprie* sunt postul, privegherea şi celelalte cucernice nevoinţe prin care este smerit trupul şi supus duhului. Aceste nevoinţe trebuie să fie potrivite cu puterile fiecăruia, si la fiecare sunt proprii.
Crucea sa sunt bolile păcatului, sau patimile, care la fiecare om sunt proprii! Cu unele dintre ele ne naştem, cu altele ne molipsim pe calea vieţii pământeşti.
*Crucea lui Hristos* este învăţătura lui Hristos (Ps. CXVIII, 38,120).
Deşartă si neroditoare este *crucea proprie,* oricât ar fi de grea, dacă prin urmarea lui Hristos ea nu se preschimbă în *crucea lui Hristos.*
*Crucea proprie* se face pentru ucenicul lui Hristos *crucea lui Hristos,* fiindcă ucenicul lui Hristos are încredinţarea neclătinată că asupra lui priveghează neadormit Hristos, că Hristos îngăduie pătimirea de către el a necazurilor ca pe o condiţie neapărat trebuincioasă şi de neînlăturat a creştinismului, că nici un necaz nu s-ar fi apropiat de el dacă n-ar fi îngăduit Hristos, că prin necazuri creştinul devine al lui Hristos, se face părtaş al soartei Lui pe pământ, drept care şi în cer.
68
*Crucea proprie* se face pentru ucenicul lui Hristos *crucea lui Hristos,* fiindcă adevăratul ucenic al lui Hristos socoate plinirea poruncilor lui Hristos drept singurul ţel al vieţii sale. Aceste atotsfinte porunci se fac pentru el cruce pe care mereu îşi răstigneşte omul cel vechi *împreună cu patimile si poftele* lui (Gal. V, 24).
De aici se vede foarte desluşit de ce pentru a purta crucea este nevoie ca mai înainte să ne lepădăm de noi înşine chiar până la pierderea sufletului nostru.
Atât de mult şi de puternic s-a împropriat păcatul firii noastre căzute, încât Cuvântul lui Dumnezeu nu se dă în lături a-1 numi suflet al omului căzut.
Pentru a lua pe umeri crucea trebuie ca mai înainte să nu împlinim trupului dorinţele sale pofticioase, dân-du-i doar cele neapărat trebuincioase traiului; trebuie să socotim dreptatea noastră cea mai cumplită nedreptate înaintea lui Dumnezeu, să socotim priceperea noastră drept desăvârşită nepricepere şi, în fine, pre-dându-ne lui Dumnezeu cu toată puterea credinţei, predându-ne deprinderii necontenite a Evangheliei, să ne lepădăm de voia noastră.
Cel ce a săvârşit această lepădare de sine este în stare să ia crucea sa. Cu supunere faţă de Dumnezeu, chemând ajutorul Lui spre întărirea neputinţei sale, el priveşte fără teamă şi tulburare necazul care se apropie, se pregăteşte cu mărime de suflet si bărbăţie să îl îndure, nădăjduieşte că prin mijlocirea ei se va face părtaş al pătimirilor lui Hristos, va ajunge la tainica mărturisire a lui Hristos nu doar cu mintea şi cu inima, ci şi cu lucrul, cu viaţa însăşi.

Crucea e împovărătoare atâta vreme cât rămâne Auce proprie; iar arunci când se preschimbă în crucea lui Hristos primeşte o neobişnuită uşurime: *jugul Meu este bun, şi sarcina Mea este uşoară,* a grăit Domnul (Mt. XI, 30).
Crucea se aşază pe umerii ucenicului lui Hristos atunci când ucenicul lui Hristos se socoate vrednic de necazurile trimise lui de Dumnezeiasca Pronie.
Ucenicul lui Hristos poartă cum trebuie crucea sa atunci când socoate că tocmai necazurile trimise lui de
sus, si nu altele, sunt de neapărată trebuinţă pentru formarea lui în Hristos si mântuirea lui.
Purtarea cu răbdare a crucii proprii este adevărata vedere şi recunoaştere a păcatului propriu, în această recunoaştere nu este nici o amăgire de sine; dar cel care se recunoaşte păcătos, iar totodată cârteşte şi ţipă de pe crucea sa, dovedeşte prin asta că prin recunoaşterea superficială a păcatului său nu face altceva decât să se amăgească, să se înşele pe sine.
Purtarea răbdătoare a crucii proprii este adevărata pocăinţă.
Tu, care eşti răstignit pe cruce ! Mărturiseşte-te Domnului întru dreptatea judecăţilor Lui. învinuin-du-te pe tine însuţi, dă dreptate judecăţilor lui DumT nezeu, şi vei primi iertarea păcatelor tale.
Tu, care eşti răstignit pe cruce ! Cunoaşte-L pe Hristos şi se vor deschide ţie porţile Raiului.
De pe crucea ta slavosloveşte-L pe Domnul, leapădă de la tine tot gândul de tânguire şi cârtire ca pe o nelegiuire şi hulă împotriva lui Dumnezeu.
De pe crucea ta dă mulţumită Domnului pentru nepreţuitul dar al crucii tale, pentru preţioasa soartă de a urma lui Hristos prin pătimirile tale.
De pe cruce să teologhiseşti, fiindcă crucea este adevărata şi singura şcoală, vistierie şi tron al adevăratei cuvântări de Dumnezeu. Afară de cruce nu este cunoaştere vie a lui Hristos.
Nu căuta desăvârşire creştină în faptele bune omeneşti. Ea nu se află acolo: ea e ascunsă în crucea lui Hristos[90].
Crucea proprie se schimbă în crucea lui Hristos, atunci când ucenicul lui Hristos o poartă cu conştiinţa lucrătoare a păcătoşeniei sale, ce are nevoie de chinuri, atunci când o poartă dând mulţumită lui Hristos, sla-voslovind pe Hristos. Slavoslovirea si recunoştinţa fac să se nască în pătimitor mângâiere duhovnicească; recunoştinţa şi slavoslovirea se fac izvoare îmbelşugate ale unei bucurii nepătrunse si nestricăcioase, care picură în inimă în chip haric, revărsându-se peste suflet, revărsându-se chiar peste trup.
Crucea lui Hristos este o încercare aspră numai la arătare, pentru ochii trupeşti. Pentru ucenicul şi următorul lui Hristos ea e arena celei mai înalte desfătări duhovniceşti. Aşa de mare e această desfătare, încât necazul este stins pe deplin de desfătare şi următorul lui Hristos simte doar desfătare fiind împresurat chiar de cele mai crunte chinuri[91].
Zis-a tânăra Mavra tânărului său soţ Timotei, ce suferea cumplite munci şi o poftea să ia parte la mucenicie: „Mă tem, fratele meu, să nu mă înspăimânt când voi vedea cumplitele munci şi pe ighemonul mâniat, să nu slăbesc în răbdare din pricina tinereţii anilor mei". I-a răspuns mucenicul: „Nădăjduieşte în Domnul nostru lisus Hristos, şi vor fi pentru tine muncile ca untdelemnul vărsat pe trupul tău şi suflare de rouă în oa-sele tale, care uşurează toate durerile tale"[92].
Crucea este puterea şi slava tuturor sfinţilor din veac.
Crucea e tămăduitoarea patimilor, pierzătoarea demonilor.
Aducătoare de moarte este crucea pentru cei care nu au preschimbat

crucea lor în crucea lui Hristos, care de pe crucea lor cârtesc împotriva Dumnezeieştii Pronii, care o hulesc, care se predau deznădejdii şi disperării. Păcătoşii nemărturisiţi şi nepocăiti mor pe crucea lor de veşnică moarte, lipsindu-se prin nerăbdare de viaţa cea adevărată, de viaţa în Dumnezeu. Ei sunt luaţi de pe crucea lor doar pentru a se pogorî cu sufletele în mormântul cel veşnic: în închisorile iadului.
Crucea lui Hristos înalţă de pe pământ pe ucenicul lui Hristos cel răstignit pe ea. Ucenicul lui Hristos, răstignit pe crucea sa, cugetă cele de sus, vieţuieşte cu mintea şi cu inima în cer şi vede duhovniceşte tainele Duhului întru Hristos Iisus, Domnul nostru.
*Dacă voieşte cineva să vină după Mine,* a grăit Domnul, *să se lepede de sine, să ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie.* Amin.

**Rouă**

Pe cerul albastru, senin, într-o zi minunată de vară, măreţul luminător săvârşea calea sa cea obişnuită. Ardeau crucile de aur ale bisericii cu cinci Jturle înălţate în cinstea Atotsfintei şi Dumnezeieşte începătoarei Treimi; cupolele ei argintii răsfrângeau strălucirea orbitoare a razelor soarelui. Umbra arăta venirea orei zece, la care începe de obicei Dumnezeiasca Liturghie. Mulţime numeroasă de popor grăbea de pe drumul mare în paşnicul sălaş călugăresc: era duminică ori praznic, nu mai ţin minte.
Dincolo de zidul mănăstirii, spre răsărit, se află o poiană întinsă. Pe atunci era acoperită cu iarbă deasă, gingaşă, cu felurite flori sălbatice, flori care înfloreau^şi bineînmiresmau nepăsătoare, în toată libertatea, în acea zi căzuse peste ea rouă îmbelşugată. Nenumărate picături de rouă se zăreau pe fiecare floare, pe fiece tulpină şi frunză măruntă, şi în fiecare picătură se răs-frângea întocmai soarele; fiecare picătură răspândea raze asemenea cu razele de soare. Poiana arăta ca un covor întins de catifea, pe al cărui verde strălucitor şi adânc o mână risipitoare împrăştiase mulţime fără număr de pietre preţioase felurit colorate, cu minunate nuanţe, ape, raze şi strălucire.
în acea vreme un ieromonah, care se pregătea pentru slujirea Dumnezeieştii Liturghii, a ieşit adâncit în gânduri pe porţile lăturalnice, singuratice ale mănăstirii[93] şi, după ce a făcut câţiva paşi, s-a oprit înaintea poienii întinse, în inima lui era linişte; liniştii din inima lui natura îi răspundea printr-o'linişte inspirată, acea linişte de care este plină dimineaţa minunată de iunie,
care este atât de bineprimită pentru contemplaţie, înaintea ochilor lui se aflau soarele pe cerul de azur, curat, şi nenumăratele răsfrângeri ale soarelui în nenumăratele picături de rouă de pe întinsa pajişte. Gândul i s-a pierdut în nesfârşire, mintea lui era fără gânduri, parcă anume pregătită, aşezată, pentru a primi o învăţătură înti-părire duhovnicească. Ieromonahul a privit la cer, la soare, la picăturile de rouă strălucitoare şi fără veste s-a deschis înaintea ochilor sufletului lămurirea celei mai mari din tainele creştinătăţii, acea lămurire prin care poate fi lămurit neajunsul şi netălcuitul, lămurirea prin asemănare vie, prin pitorescul tablou ce se înfăţişa înaintea ochilor lui. Parcă i-ar fi spus: „Iată! Soarele se zugrăveşte pe de-a-ntregul în fiecare picătură de rouă smerită, dar curată: aşijderea şi Hristos pe de-a-ntregul este de faţă şi Se îmbie pe Sfânta Masă în fiecare biserică creştină ortodoxă. El împărtăşeşte lumină şi viaţă părtaşilor Săi, care, împărtăşindu-se de Lumina şi Viaţa Dumnezeiască, devin ei înşişi lumină şi

viaţă, la fel cum picăturile de rouă, primind în sine razele de soare, încep ele însele să împrăştie raze asemenea cu razele de soare". Dacă soarele cel material şi stricăcios, zidire a Ziditorului, ce L-a costat, ca să vină la fiinţă, doar porunca fără de osteneală a voii Sale, se poate zugrăvi în acelaşi timp în nenumărate picături de apă, pentru ce însuşi Ziditorul, Cel Atotputernic şi Pretutindenea-Fiitor, n-ar putea fi de faţă pe de-a-ntregul, prin Atotsfântul Său Trup şi Sânge, prin Dumnezeirea unită cu acestea, în nenumărate biserici, unde potrivit poruncii şi rânduielii Lui este chemat asupra pâinii şi a vinului Atoatelu-crătorul şi Atotsfântul Duh spre săvârşirea celei mai mari, mai mântuitoare, mai nepătrunse taine ?
Purtând în sine o adâncă şi puternică întipărire duhovnicească, slujitorul Tainei s-a întors în chilie, întipă-rirea a rămas să trăiască în sufletul lui. Au trecut luni, au trecut ani, dar ea este la fel de vie ca şi în ziua când a fost simţită prima oară. împărţind cu aproapele folo-
73
sul si zidirea, o zugrăvesc acum, după mulţi ani, cu cuvântul şi cu condeiul. Sărmană zugrăvire ! Condeiul si cuvântul sunt slabe pentru a înfăţişa cu toată deplinătatea şi adâncimea tainicele vederi duhovniceşti.
Sfinţită vedere de taină ! Sfinţită vedere a minţii! Cât de neaşteptat apari printr-o privelişte vie şi izbitoare minţii pregătite pentru vederea tainelor prin pocăinţă şi rugăciune cu luare aminte, însingurată ! Cât de puternică, de limpede, de vie e cunoştinţa pe care tu o împărtăşeşti! Cu ce putere de încredinţare netăgăduită şi nepătrunsă eşti plină ! Tu nu atârni de oameni: vii la cel pe care îl alegi, sau la care eşti trimisă, în van ar voi omul să pătrundă în tainele duhovniceşti singur, prin propria sa sforţare! Unul ca acesta va fi numai un visător nevolnic, ce rătăceşte pe pipăite prin întunericul amăgirii de sine, fără a simţi şi împărtăşi altora nici lumină, nici viaţă. Cum sună lanţurile la mâinile şi la picioarele celui întemniţat, aşa răsună în gândurile si cuvintele visătorului ecoul silniciei, făţăriei, robiei si urâciunii păcatului. Calea spre vederea duhovnicească de taină este petrecerea statornică a omului în pocăinţă, în plâns şi lacrimi pentru păcătoşenia sa. Plânsul şi lacrimile sunt colirul prin care se tămăduiesc ochii sufletului (Apoc. III, 18).

## Marea vieţii

înaintea ochilor mei se află marea - măreaţa mare. Aici, în părţile de miazănoapte, ea e de obicei posomorâtă şi înviforată, dar uneori este şi minunată. Mare largă ! Mare adâncă ! Atragi la tine şi privirile, şi gândurile, îndelung privesc la mare, dus pe gânduri. Nu este felurime în această privelişte; dar privirea şi gândurile nu se pot rupe de ea: parcă ar pluti pe marea cea întinsă, parcă s-ar cufunda în ea. Ce insuflare în şanurile mării! Ce plinătate se simte în suflet atunci când ochii se îndulcesc şi se satură de contemplarea mării! Să ne uităm, prieteni, să ne uităm la mare din adăpostul nostru mănăstiresc, aşezat lângă mare de mâna Proniei lui Dumnezeu.
Dincolo de mare - o altă mare: cetatea de scaun a Nordului puternic. Măreaţă este vederea ei peste mare, de pe malul mării, unde se află mănăstirea Preacuvio-sului Serghie[94]. Marea aceasta este o parte a vestitei Baltice. Ea se întinde largă, cristalină, argintie, între ţărmurile line, şi e închisă de Kronstadt, înapoia căruia nemărginirea mării se topeşte în nemărginirea cerului.
Cânta oarecând Sfântul David *marea cea mare şi largă. Acolo sunt jigării cărora*

*nu este număr,* grăieşte el, *vietăţi mici si mari, peştii mării, care umblă cărările mării; acolo corăbiile umblă, şarpele acesta pe care l-ai zidit ca să fie batjocorit*[95] (Ps. CUI, 26-28; Ps. VIII, 8). Cuvintele lui David au o însemnătate tainică. Această însemnătate ne-o tâl-cuiescc Sfinţii Părinţi. „Mare" este numită lumea; nenumăratele „jigănii" şi „peşti" de care este plină această mare sunt oamenii de toate vârstele, din toate popoarele, din toate cinurile, care slujesc păcatului; prin „corăbii" se înţelege îndeobşte Sfânta Biserică, iar aparte creştinii, care biruiesc lumea. „Balaur" care trăieşte în mare este numit îngerul căzut, ce a fost aruncat din cer pe pământ[96]. Sfânta Biserică este purtată pe apele mării vieţii de-a lungul întregii sale pribegii pământeşti, prin veacuri, prin miile de ani. Ţinând de lume prin situaţia ei materială, nu ţine de ea prin duhul său, aşa cum i-a spus Domnul prin Apostoli: *Din lume nu sunteţi, ci Eu v-am ales pe voi din lume* (In. XV, 19): „după trup, prin trebuinţele trupeşti, sunteţi ai lumii; după duh nu sunteţi ai lumii, fiindcă sunteţi ai lui Dumne-zeu, pe Care *L-au urât"* (In.XV, 15, 24). Sfânta Biserică este purtată pe valurile mării vieţii rămânând mai presus de valuri prin dumnezeiasca ei învăţătură, având în şanurile sale adevărata cunoştinţă de Dumnezeu, adevărata cunoştinţă despre om, despre bine şi rău, despre lumea materială şi vremelnică, despre lumea duhovnicească şi veşnică. Toţi creştinii adevăraţi din întreaga lume aparţin singurei Biserici adevărate şi, ţinând învăţătura ei în toată plinătatea şi curăţia, alcătuiesc acea adunare de corăbii care străbate marea vieţii fără a se cufunda în adâncurile ei întunecate.
Pribegeşte pe apele mării vieţii, năzuieşte spre veşnicie orice adevărat creştin. Pe marea materială nu poate fi locuinţă statornică; pe ea trăieşte doar pribegia; nici pe marea vieţii nu e nimic statornic, nu e nimic care să rămână pentru totdeauna al omului, să-1 însoţească în mormânt. Numai faptele lui bune şi păcatele fcii merg cu el în veşnicie. Gol intră omul în viaţa pământească şi iese din ea părăsindu-şi şi trupul. Nu văd aceasta robii lumii, robii păcatului: o vede adevăratul creştin. El poate fi asemănat unei corăbii mari prea-pline cu felurite comori duhovniceşti, pe care le înmulţeşte fără încetare în calea sa. Lumea nu poate încăpea aceste bogăţii, atâta sunt de mari; şi sunt aşa de preţioase, că toate bogăţiile lumii sunt ca nimic pe lângă ele. Lumea pizmuieşte aceste bogăţii, suflă ură spre cel care le-a dobândit. Corabia, în ciuda trăiniciei şi a mărimii sale, este pândită de vânturi potrivnice, de furtuni, de stânci ascunse sub apă, de bancuri de nisip; orice creştin, cu toate că este îmbrăcat în Hristos, trebuie să îşi săvârşească pribegia pământească împresurat de numeroase primejdii. Toţi cei ce vor să se mântuiască, până la unul, *vor fi prigoniţi (2* Tim. III, 12). Corabia năzuieşte către liman; în cale se opreşte doar pentru foarte scurtă vreme, când este neapărată nevoie. Şi noi suntem datori să năzuim din toate puterile spre cer, spre veşnicie. Să nu ne împătimim cu inimile de nici un lucru vremelnic! Să nu se *lipească* sufletul nostru de nici un lucru pământesc, să nu se *lipească* prin lucrarea amăgirii de sine care trăieşte în noi, prin lucrarea amăgirii de sine care ne împresoară ! Prin căderea noastră *ple-catu-s-au în ţărână sufletele noastre,* a căpătat aplecare spre tot ce este stricăcios, *lipitu-s-a de pământ pântecele nostru,* fiinţa noastră duhovnicească, în loc să tindă către cer şi către veşnicie. Să purtăm slujirile noastre pământeşti, îndatoririle noastre pământeşti ca şi cum ar fi puse asupra noastră de către Dumnezeu, plinin-du-le ca înaintea Lui, cu mărturie bună a conştiinţei, cu râvnă, pregătindu-ne să dăm socoteală pentru plinirea lor lui Dumnezeu. Să nu fure, să nu spurce aceste slujiri insuflările şi scopurile păcătoase ! Să săvârşim faptele pământeşti cu

scopul de a plăcea lui Dumnezeu, şi faptele pământeşti vor deveni fapte cereşti. Cea mai însemnată şi esenţială slujire a noastră să fie slujirea lui Dumnezeu, năzuinţa de a deveni ai Lui. Slujirea lui Dumnezeu stă în necontenita aducere aminte de Dumnezeu şi de poruncile Lui, în plinirea acestor porunci prin întreaga noastră purtare, atât văzută cât şi nevăzută. Corabia e condusă de cârmaci; gândul acestuia e fără contenire la limanul unde trebuie să ajungă încărcătura corăbiei; el se îngrijeşte neîncetat să nu se abată de la calea sa pe mare, unde cale e pretutindeni şi nicăieri. Ba se uită la cer, la luminătorii acestuia, ba la hartă si la compas: după semnele pe care le vede într-o parte şi în celalaltă cârmuieşte corabia. Pe om îl cârmuieşte
mintea lui. Nici pe marea vieţii nu sunt cărări; pe ea este cărare pretutindeni pentru creştinul adevărat. Nimeni nu ştie ce împrejurări îl aşteaptă în viitor, ce împrejurări îl aşteaptă peste o zi, peste un ceas. în cea mai mare parte ne aşteaptă lucruri neprevăzute si neaşteptate. In statornicia vântului prielnic nu te poţi încrede, el suflă uneori vreme îndelungată, însă cel mai adesea se preschimbă fără veste în vânt potrivnic, în-tr-o furtună îngrozitoare. Pentru creştin e pretutindeni cale: creştinul crede că tot ce se săvârşeşte cu el se săvârşeşte din voia lui Dumnezeu. Pentru creştin şi vântul potrivnic e prielnic, supunerea în faţa voii lui Dumnezeu îl împacă cu cele mai grele, cele mai amare împrejurări. Mintea noastră este datoare să îşi tindă necontenit privirile către cerul duhovnicesc - Evanghelia, din care străluceşte ca un soare învăţătura lui Hris-tos; ea e datoare să ia seama necontenit la inimă, la conştiinţă, la lucrarea lăuntrică şi la cea dinafară. Fie ca acest cârmaci să tindă neabătut spre veşnicia fericită, amintindu-şi că uitarea veşniciei fericite duce la veşnica nenorocire. Fie ca mintea să înfrâneze inima aşa încât aceasta să nu fie atrasă de împătimire la cele deşarte şi stricăcioase, de la răcirea faţă de cele nestrică-cioase şi adevărate de dragul celor stricăcioase şi deşarte. Fie ca ea să ia aminte adeseori la conştiinţă ca la acul compasului, ca să nu capete o îndreptare nepotrivită cu cea pe care o arată conştiinţa. Fie ca ea să călăuzească întreaga lucrare a omului în chip bineplăcut lui Dumnezeu, aşa încât limanul de dincolo de nori al veşniciei să îşi deschidă porţile şi corabia să intre în şanurile lui, împovărată de comori duhovniceşti.

Să nu ne înfricoşăm de furtuna mării vieţii. Valurile ei urcă până la ceruri, se pogoară până în adâncuri, însă credinţa vie nu-i lasă pe creştin să se înece în valurile sălbatice. Credinţa îl trezeşte pe Mântuitorul Cfcre doarme la cârmă, Care de fapt Se preface adormit, cu un înţeles tainic, înaintea ucenicilor Lui care străbat marea vieţii, atunci când ei înşişi cad în lenevie; credin-
ţa strigă către Mântuitorul cu rugăciune de foc din inima smerită, din inima îndurerată pentru păcătoşenia şi neputinţa omenească, cere ajutor, izbăvire si le primeşte. Domnul şi Stăpânul tuturor ceartă vânturile şi marea, face să se aştearnă peste mare şi în văzduh *linişte mare* (Mt. VIII, 26). Ispitită de vifor, se simte, întărită: cu noi puteri, cu nouă bărbăţie, ea se pregăteşte de nevoinţe noi.

Să nu avem încredere în liniştea mării vieţii: această linişte este amăgitoare; marea e schimbătoare. Să nu ne îngăduim a ne deda nepăsării: corabia poate să nimerească fără veste peste un banc de nisip sau peste o stâncă de sub apă nebăgată de seamă, acoperită de unde puţin adânci, poate să se lovească şi să capete o vătămare cumplită. Uneori vine un norişor ce pare neînsemnat: deodată începe să arunce din sine vifor, tunete, fulgere, şi păruta linişte a mării începe să fiarbă de o

furtună primejdioasă. Viaţa noastră este preaplină de necazuri, întorsături ale sorţii, ispite. Mintea noastră, chiar, ne întinde curse: această călăuză nu rareori se abate de la cale, trăgând după sine în rătăcire întreaga noastră viaţă. Ne întinde curse inima noastră, plecân-du-se să împlinească propriile sale imbolduri, depărtân-du-se de plinirea voii lui Dumnezeu. Ne întinde curse păcatul, atât păcatul sădit în noi prin cădere, cât şi păcatul ce lucrează asupra noastră din smintelile ce ne împresoară de pretutindeni. Ne întinde curse lumea, care slujeşte deşertăciunii şi stricăciunii, care se străduieşte să îi plece pe toţi spre această slujire, întrebuinţând atât linguşirile, cât şi prigoana. Ne întind curse vrăjmaşii -duhurile căzute; ne întind curse oamenii stăpâniţi de ele, înrobiţi lor. Adeseori, chiar prietenii ne întind curse, cu voie sau fără voie. Domnul ne-a poruncit să priveghem neîncetat asupra noastră, călindu-ne în fapta bună, în-grădindu-ne de păcat prin Cuvântul lui Dumnezeu, prin rugăciune, prin credinţă, prin smerenie.

Cine sunt *vietăţile mari,* care pasc pe necuprinsa întindere a mării vieţii ? Nici pentru mine însumi, nici
pentru alţii nu aş dori vreo asemănare cu aceşti uriaşi ai mării, ce au o singură bucurie: adâncurile întunecate, acoperite de apă, unde nu pătrund razele soarelui; acolo trăiesc ei, acolo petrec, ieşind câteodată de acolo după pradă pentru a-şi tine viaţa lor prin omorârea a numeroase jertfe. Privirile lor umede, sălbatice, nu suferă nici urmă de lumină. Prin aceste „vietăţi mari" Scriptura înţelege pe oamenii mari prin capacităţi, bogăţie, putere, însă, vai!, legaţi cu întreg sufletul de stricăciune. Inima şi gândurile lor sunt îndreptate numai şi numai spre căutarea slavei şi desfătării pământeşti. Ei s-au scufundat, s-au înecat în marea vieţii, alergând numai după cele vremelnice, de o clipă, numai după păreri: *ei umblă,* spune Scriptura, *cărările mării* (Ps. VIII, 8). Ciudate sunt aceste cărări! Urmele lor pier în urma celor ce le străbat, şi pentru aceştia nu este înainte nici urmă de cărare. Această sporire pământească nu ştie ce caută; aflând lucrul pe care 1-a dorit, parcă nu 1-ar mai avea; doreşte iarăşi, caută iarăşi. Apăsătoare, nesuferită e pentru fiii lumii lumina învăţăturii lui Hristos. Ei fug de această lumină în prăpăstii întunecoase şi adânci: împrăştierea, distracţia cea de multe feluri, bucuriile trupeşti. Acolo, în întunericul duhovnicesc, îşi petrec ei viaţa pământească, fără un ţel duhovnicesc, veşnic. Pe asemenea oameni Scriptura nu-i învredniceşte numelui de oameni: *omul, în cinste fiind, n-a priceput, alăturatu-s-a cu dobitoacele cele fără de minte, asemănatu-s-a lor* (Ps. XLVIII, 12). Om este cel ce s-a cunoscut pe sine, a zis Preacuviosul Pimen cel Mare[97]; om este cel care a cunoscut însemnătatea sa, starea sa, rostul său. *Vietăţi mici* sunt numiţi oamenii ce nu sunt dăruiţi cu însuşiri deosebite, nu au parte de bogăţie şi de putere, dar în această stare a lor slujesc deşertăciunii şi păcatului. Ei nu au mijloace pentru a săvârşi faceri de rele întinse şi răsunătoare - dar călăuziţi, mânaţi, %rbiţi fiind de voia lor vătămată prin răutate, iau parte la ne» legiuirile săvârşite de vietăţile mari - săvârşesc ei înşişi nelegiuiri, după măsura puterilor şi mijloacelor pe care i- »,, ţ;; »-5tărocr în marea vieţii fără conştiinţă, fără ţel.

„Şarpe" - *împăratul tuturor celor din ape* (Iov XLI, 24), *şarpele acesta, pe care l-ai zidit ca să fie batjocorit* (Ps. CUI, 28) - este numit îngerul căzut, din pricina îmbelşugării răutăţii şi vicleniei care trăiesc în el. Acesta lucrează cât poate de tainic, ca lucrarea lui, fiind puţin băgată de seamă, să fie cu atât mai necruţătoare, mai ucigaşă. Robii lui nu simt lanţurile cu care sunt ferecaţi din toate părţile, şi slăvesc robia cea pierzătoare cu

numele de „libertate" şi „fericirea cea mai înaltă", îşi bat joc de acest şarpe adevăraţii creştini, care văd meşteşugirile lui prin curăţia minţii şi le calcă prin puterea harului dumnezeiesc ce adumbreşte sufletele lor. Să fim asemenea corăbiilor care plutesc pe mare cu bună rânduială ! Partea cea mai însemnată a lor este şi ea în apă, dar ele nu sunt cufundate în apă pe de-a-ntregul, precum sunt cufundaţi peştii şi celelalte vieţuitoare din mare. Nu este cu putinţă, nu este cu putinţă ca cel care străbate marea vieţii să nu fie udat de apele ei: însă nu trebuie să ne scufundăm în ele.
în mare se află *jigănii cărora nu este număr.* Ce putem spune despre ele ? Numirea lor spune totul. Nefericită soarta celor pe care cuvântul lui Dumnezeu i-a lipsit de numele de oameni şi i-a coborât la numele de necuvântătoare: cu cât sunt mai nefericiţi cei pe care El, Atot-sfântul Cuvânt, Judecătorul lumii, i-a pecetluit cu numele de „jivine" ? Nu apele adânci sunt locuinţa şi plăcerea lor statornică, ci mâlul puturos şi murdar, în care sunt aduse de apa înfuriată $i în care se înglodează toate necurăţiile, în care sunt aduse şi în care putrezesc hoiturile oamenilor ce au pierit în întâmplările cumplite de pe mare, de hangerul piraţilor mării vieţii.
Fraţii mei! Prietenii mei! Stau împreună cu voi pe ţărmul mării, privesc la marea brăzdată de dungi în felurite culori. Dincolo de mare - o altă mare, ce are cupole de aur strălucitor şi orologii... între timp, în biserică se înalţă cântarea cea măreaţă şi plină de înţelesuri: „Marea vieţii văzând-o înălţându-se de viforul ispitelor, la limanul tău cel lin alergând strig către Tine: Scoate din stricăciune viaţa mea, Multmilostive"[98].

**Conştiinţa**

Conştiinţa este o simţire a duhului omenesc, subţire, luminoasă, care deosebeşte binele de rău.
Această simţire deosebeşte mai limpede binele de rău decât mintea.
Este mai greu să amăgeşti conştiinţa decât mintea.
Şi cu mintea amăgită, care e sprijinită de voia iubitoare de păcat, conştiinţa se războieşte îndelung.
Conştiinţa este legea firească".
Conştiinţa 1-a călăuzit pe om până la Legea scrisă. Omenirea căzută şi-a însuşit treptat un fel nepotrivit de a gândi cu privire la Dumnezeu, cu privire la bine şi rău: raţiunea cu nume mincinos a împărtăşit nedreptatea sa conştiinţei. Legea scrisă a devenit un lucru de neapărată trebuinţă pentru călăuzirea spre adevărata cunoştinţă de Dumnezeu şi spre lucrarea bineplăcută
Lui.
învăţătura lui Hristos, pecetluită de Sfântul Botez, tămăduieşte conştiinţa de viclenia cu care a molipsit-o păcatul (Evr. X, 22). După ce ni s-a înapoiat, lucrarea cea dreaptă a conştiinţei e sprijinită şi înălţată de ur-marea învăţăturii lui Hristos.
Starea de sănătate a conştiinţei şi lucrarea ei ce$ dreaptă sunt cu putinţă numai în sânul Bisericii Ortodoxe, fiindcă orice gând nedrept primit de om are înrâurire asupra conştiinţei, abătând-o de la lucrarea ei cea dreaptă.
*
Păcatele de bună voie întunecă, înăbuşă, adorm
conştiinţa.
Orice păcat necurăţit prin pocăinţă lasă o întipăriră
vătămătoare în conştiinţă.

Viaţa păcătoasă îndelungată, aleasă în chip liber, omoară oarecum.
A omorî conştiinţa este, de fapt, cu neputinţă. Ea îl va însoţi pe om până la înfricoşatul judeţ al lui Hristos: acolo îl va da în vileag pe cel ce nu a ascultat-o.
După tâlcuirea Sfinţilor Părinţi, *vrăjmaşul*[100] omului pomenit în Evanghelie (Mt. V, 25) este conştiinţa[101].
întocmai: ea este un vrăjmaş, fiindcă se împotriveşte oricărei întreprinderi potrivnice Legii lui Dumnezeu pe care o facem.
Păstrează pacea cu acest vrăjmaş pe calea ta către cer, în vremea vieţii pământeşti, ca să nu te pârască în vremea când se va hotărî soarta ta pentru veşnicie.
Spune Scriptura: *Mântuieste din rele sufletul martorul credincios* (Pilde XIV, 26). Martorul credincios este conştiinţa nespurcată: ea izbăveşte sufletul ce ia aminte la sfaturile ei, de greşale până a veni moartea şi de muncile veşnice după moarte.
Precum tăişul cuţitului e ascuţit de gresie, aşa şi conştiinţa e ascuţită de Hristos: ea se luminează prin învăţarea poruncilor evanghelice şi se ascute prin plinirea lor.
Conştiinţa luminată şi ascuţită de Evanghelie arată omului, cu de-amănuntul şi desluşit, toate greşalele lui, până şi cele mai mărunte.
Nu fă silnicie vrăjmaşului tău - conştiinţa: altminteri te vei lipsi de libertatea duhovnicească; păcatul te va robi şi te va lega. Se tânguie Proorocul, în numele Domnului, pentru cei ce îşi calcă în picioare conştiinţa, ce îşi întind curse loruşi: *Asuprit-a Efraim pe vrăjmaşul său şi a călcat judecata, că a început a merge după deşertăciuni* (Osie V, 11).
Tăişul conştiinţei e foarte gingaş: el trebuie păzit mereu. El e păzit atunci când omul plineşte toate cerinţele conştiinţei şi spală călcarea fie din neputinţă, fie din nepăsare, a oricărei dintre aceste cerinţe prin lacrimi de pocăinţă.
Să nu socoti cu privire la nici un păcat că e de mică însemnătate: orice păcat e o călcare a Legii lui Dumne-
zeu, împotrivire fată de voia lui Dumnezeu, călcare în picioare a conştiinţei.
De la părutele fleacuri, de la păcate neînsemnate la arătare, trecem treptat la căderi mari.
„Ce însemnătate are asta". „Doar nu e un păcat mare !" „Ce, asta e păcat! ?" „Asta nu e păcat!". Astfel judecă cel nepăsător faţă de mântuirea sa atunci când se hotărăşte să guste din roadă păcătoasă oprită de Legea lui Dumnezeu, întemeindu-se pe astfel de judecăţi neîntemeiate, el nu conteneşte a călca în picioare conştiinţa sa.
Tăişul acesteia se toceşte, lumina ei se înnegurează; în suflet se revarsă întunericul şi frigul nepăsării şi nesimţirii.
Nesimţirea devine în cele din urmă starea obişnuită a sufletului. Sufletul este adesea mulţumit de ea; adesea o socoate stare plăcută lui Dumnezeu, tihnă a conştiinţei, în vreme ce ea este pierdere de către suflet a J simţirii păcătoşeniei sale, pierdere a simţirii vieţii ha- ^ rice, duhovniceşti, adormire şi orbire a conştiinţei[102].
Intr-o astfel de stare de întunecare şi nesimţire înfricoşată, feluritele păcate intră slobod în suflet, toc-mindu-şi în el bârlog. Păcatele, învechindu-se în suflet, se preschimbă în obiceiuri la fel de puternice ca şi firea, iar câteodată şi mai puternice decât ea. Obiceiurile păcătoase se numesc patimi. Omul nu bagă de seamă asta şi este ferecat din toate părţile, pe nesimţite, în lanţurile păcatului, intrând în robia lui. Cel care,

trecând în chip statornic cu vederea înştiinţările conştiinţei, se lasă a cădea în robia păcatului, numai cu foarte mare osteneală, cu împreună lucrarea unui ajutor deosebita! lui i Dumnezeu, poate să rupă lanţurile acestei robii, să biruie patimile care s-au prefăcut, parcă, în însuşiri ale
firii.
Preaiubite frate! Cu toată luarea aminte şi râvna de care eşti în stare să îţi păzeşti conştiinţa.
Păzeşte-ţi conştiinţa faţă de Dumnezeu: plineşte toa-
cât şi cele neştiute de nimeni, văzute şi ştiute numai de Dumnezeu şi de conştiinţa ta.
Păzeşte-ţi conştiinţa faţă de aproapele: nu te mulţumi doar cu o purtare părut bună faţă de aproapele ! Să ceri de la tine însuţi ca să fie mulţumită şi conştiinţa ta de această purtare. Ea va fi mulţumită atunci când nu doar faptele, ci şi inima ta vor fi în privinţa aproapelui aşa cum porunceşte Evanghelia.
Păzeşte-ţi conştiinţa faţă de lucruri, îndepărtându-te de ceea ce este de prisos, de lux, de nepăsare, amintin-du-ţi că toate lucrurile de care te foloseşti sunt zidiri ale lui Dumnezeu, daruri date de Dumnezeu omului.
Păzeşte-ţi conştiinţa faţă de tine însuţi. Nu uita că eşti chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, că eşti dator să înfăţişezi acest chip, întru curăţie şi sfinţenie, lui Dumnezeu însuşi.
Vai, vai! Vai şi amar va fi dacă Domnul nu va recunoaşte chipul Său, nu va găsi în el nici o asemănare cu Sine. El va rosti înfricoşata osândă: *Nu vă cunosc pe voi* (Mt. XXV, 12). Chipul netrebnicii va fi aruncat în văpaia nestinsă a gheenei.
Nesfârşită bucurie va cuprinde acel suflet la care căutând Domnul, va recunoaşte în el asemănarea cu Sine, va vedea în el frumuseţea pe care El, în nesfârşita Sa bunătate, a împropriat-o lui atunci când 1-a zidit, pe care a refăcut-o şi a înmulţit-o atunci când 1-a răscumpărat, pe care i-a poruncit să o păzească întreagă întru neprihănire prin îndepărtarea de tot păcatul, prin păzirea tuturor poruncilor evanghelice.
Netăcutul, nepărtinitorul paznic şi aducător aminte al acestei îndepărtări şi păziri e conştiinţa. Amin.
Poruncile lui Hristos nu au fost date numai omului dinafară, ci mai vârtos celui lăuntric: ele cuprind toate gândurile şi simţămintele omului, până si cele mai subţiri mişcări ale lui. A păzi aceste porunci este cu neputinţă fără priveghere statornică şi adâncă luare aminte. Privegherea şi luarea aminte nu sunt cu putinţă pentru cel ce duce viaţă împrăştiată.
Păcatul şi cel ce foloseşte păcatul, diavolul, se furişează pe nesimţite în minte şi în inimă. Omul este dator să stea necontenit de strajă împotriva vrăjmaşilor săi nevăzuţi. Cum va sta la această strajă, dacă este dedat împrăştierii ?
Omul împrăştiat se aseamănă unei case fără uşi şi fără zăvoare: nici o comoară nu poate fi păzită într-o astfel de casă; ea e deschisă pentru hoţi, tâlhari şi desfrânate.
Viaţa împrăştiată, plină de griji lumeşti, îi aduce omului slăbănogire, la fel ca îmbuibarea cu mâncare şi băutură (Le. XXI, 34). Un asemenea om este ţintuit de pământ, e prins numai cu cele vremelnice şi deşarte; slujirea lui Dumnezeu devine pentru cel împrăştiat un lucru de mâna a doua; însuşi gândul la această slujire e pentru el sălbatic, plin de întuneric, nesuferit de apăsător.
Viaţa cu luare aminte slăbeşte lucrarea simţurilor trupeşti asupra omului - ascute, întăreşte, educă lu- | crarea simţurilor sufleteşti. Dimpotrivă,

împrăştierea adoarme simţurile sufleteşti: ea se hrăneşte prin lucra-rea^necontenită a simţurilor trupeşti.
în zadar spun cei împrăştiaţi că viaţa împrăştiată este un lucru nevinovat! Prin aceasta, ei îşi dau în vileag răutatea bolii de care sunt cuprinşi. Boala lor este atât de mare, toceşte atât de mult simţurile sufletului; că sufletul bolnav de ea nici măcar nu simte starea sa jalnică.
Cei ce voiesc a deprinde luarea aminte, sunt datori a se înfrâna de la orice îndeletnicire deşartă. *
împlinirea îndatoririlor particulare şi obşteşti nu in* j tră în alcătuirea împrăştierii: împrăştierea este întot-l
deauna unită fie cu nelucrarea, fie cu îndeletniciri deşarte, pe care le putem număra fără a greşi alături de nelucrare.
O îndeletnicire folositoare, mai ales una de serviciu, de care este legată o anumită răspundere, nu împiedică luarea aminte la sine - ea călăuzeşte la această luare aminte. Cu atât mai mult călăuzesc la luare aminte ascultările mănăstireşti, atunci când sunt împlinite în chipul cuvenit. Viaţa lucrătoare este calea neapărat trebuincioasă către luarea aminte la sine, şi această cale este poruncită de către Sfinţii Părinţi tuturor celor care vor să deprindă luarea aminte la sine.
Luarea aminte la sine în adâncă însingurare aduce roade duhovniceşti de mult preţ; însă de ea sunt în stare numai bărbaţii ajunşi în puterea vârstei duhovniceşti, care au sporit în cucernică nevoinţă şi au deprins deja luarea aminte în viaţa lucrătoare.
în viaţa lucrătoare, oamenii te ajută să dobândeşti luare aminte, arătându-ţi când o încâlci. Ascultarea este cel mai bun mijloc de a deprinde luarea aminte: nimeni nu îl învaţă atât de bine pe om să ia aminte la sine ca un mai mare aspru şi cu dreaptă socotinţă.
în îndeletnicirile tale de serviciu, printre oameni, nu îţi îngădui să omori vremea cu vorbire în deşert şi cu glume proaste; în îndeletnicirile de birou, nu te lăsa furat de închipuire: astfel se va ascuţi degrabă conştiinţa ta şi va începe să îţi arate orice înclinare către împrăş-tiere ca pe o încălcare a Legii evanghelice, ca pe o încălcare chiar a bunului simţ. Amin.

**Despre obiceiuri**

Obiceiurile au o putere asemenea cu cea a însuşirilor fireşti: cel ce urmează Domnului Iisus Hristos este dator să dobândească obiceiuri bune şi să se ferească de obiceiurile rele.
Tinere ! Fii înţelept şi prevăzător: din anii tinereţii tale să dobândeşti deosebită luare aminte spre dobândirea obiceiurilor bune; când vei fi în puterea vârstei, ca şi la bătrâneţe, te vei bucura de bogăţia dobândită fără osteneală în anii tinereţii.
Nu socoti drept un lucru de mică însemnătate împlinirea unei pofte ce pare de cea mai mică însemnătate: fiecare împlinire a poftei lasă negreşit o anumită întipă-rire în suflet, ce poate fi uneori foarte puternică, şi sluji ca început al unui obicei vătămător.
Oare ştia cartoforul, atunci când s-a atins pentru prima oară de cărţi, că jocul va fi patima lui ? Oare ştia cel supus patimii beţiei, atunci când a băut prima votcă, ştia că începe să se sinucidă ? Că aşa numesc eu acest obicei nefericit, ce pierde atât sufletul, cât şi trupul.
O singură privire neprevăzătoare nu arareori s-a întâmplat să rănească inima; câteva asemenea priviri au adâncit atât de mult rana, încât de-abia s-a lecuit prin mulţi ani de rugăciuni, ne voinţe şi plâns.

Educatori şi dascăli! Insuflaţi tineretului obiceiuri bune; feriţi-1, ca de o mare nenorocire, de obiceiurile rele.
Obiceiurile păcătoase sunt ca nişte lanţuri pe om: îl lipsesc de libertatea duhovnicească, îl ţin cu silnicie în mlaştina puturoasă a patimilor.
Pentru pierzania omului e îndeajuns un singur obicei păcătos: el va da mereu cale liberă în suflet tuturor păcatelor şi tuturor patimilor.
Deprinde-te să fii modest: nu-ţi îngădui nici o îndrăzneală faţă de aproapele, nu-ţi îngădui nici măcar să te atingi de el fără să fie mare nevoie - şi obiceiul modestiei va face lesnicioasă pentru tine marea virtute a înfrânării. Apropiaţii tăi, simţind modestia care trăieşte în tine, vor fi lipsiţi înaintea ta de îndrăzneli nepotrivite, ca şi cum s-ar cucernici înaintea bunei miresme de lucru sfânt.
Nimic nu clatină întreaga înţelepciune atât de tare ca obiceiul purtării îndrăzneţe, slobode, care leapădă legile modestiei.
Deprinde-te să fii cumpătat la mâncare: prin în-frânare îi vei da trupului sănătate şi putere, iar minţii -o trezvie deosebită, care este atât de trebuincioasă în lucrarea mântuirii, fiind de mare folos şi în îndeletnicirile pământeşti.
îmbuibarea nu este altceva decât un obicei rău, necugetat, saturarea nesăturată a poftei fireşti vătămate de reaua întrebuinţare.
Deprinde-te cu cea mai simplă hrană. Aceasta este, pentru cel ce s-a învăţat cu ea, mai gustoasă decât bucatele alese - nu mai vorbesc de faptul că e mai sănătoasă.
Ce libertate şi putere duhovnicească aduce omului deprinderea mâncării simple - deprindere ce pare atât de măruntă, atât de materială ! Omul care a căpătat-o cheltuieşte pentru masă foarte puţini bani, foarte puţin timp si foarte puţine griji de pregătire a ei. Dacă cel ce s-a deprins cu mâncarea simplă este sărac, nu va fi apăsat de sărăcia sa.
Grea este trecerea de la mesele bogate si rafinate la mâncărurile simple ! Pe mulţi i-au silit împrejurările să facă această schimbare, şi mulţi, făcând-o, si-au pierdut sănătatea, ba chiar s-au clătinat duhoviceste. De acest necaz s-ar fi putut păzi dacă s-ar fi deprins cu înţelepciune si la bună vreme cu obiceiul de a mânca simplu.
Acest obicei este de mare preţ, prin urmările sale, mai ales pentru cel ce doreşte să se afierosească slujirii lui Hristos: el îi îngăduie acestuia să îşi aleagă pentru a vieţui cel mai însingurat loc cu putinţă, făcând netre-buincioase desele legături cu oamenii şi astfel, înlăturând toate pricinile de împrăştiere, îi dă putinţa să se predea cu totul cugetării la Dumnezeu şi rugăciunii.
Toţii sfinţii s-au îngrijit din răsputeri nu numai de obiceiul cumpătării în mâncare, ci şi de obiceiul mâncării simple. Mâncarea de zi cu zi a Apostolului Petru costa câţiva bănuţi de aramă.
Cumplită patimă este beţia! Aceasta e o boală ce se strecoară în alcătuirea trupească prin înclinarea în faţa poftei, care primeşte, în virtutea deprinderii, putere de însuşire firească.
Slujitorul lui Hristos trebuie să se păzească nu numai de beţie, ci şi de obiceiul de a bea mult vin, care aprinde trupul şi stârneşte în el pofte dobitoceşti. *Nu vă îmbătaţi de vin, întru care este curma* (Ef. V, 18), a zis Apostolul. Este îngăduită întrebuinţarea vinului în cantitate foarte mică; iar cine nu poate să fie cumpătat la vin, mai bine să nu mai bea deloc.
A zis Pimen cel Mare: „Nevoitorul are trebuinţă în primul rând de minte trează"[105]. Vinul îi răpeşte omului putinţa de a-şi păstra trezvia minţii. Atunci când nevoitorul este supus lucrării vinului, de mintea lui slăbită şi

întunecată se apropie potrivnicii lui, iar mintea nu mai e în stare să se lupte cu ei. înlănţuită de lucrarea vinului, e trasă spre prăpastia pierzării! într-o singură clipă pier roadele unei nevoinţe îndelungate - fiindcă Duhul Sfânt se depărtează de la cel spurcat prin păcat. Iată de ce a zis Preacuviosul Isaia, pustnicul egiptean, că cei ce iubesc vinul niciodată nu se vor învrednici de daruri duhovniceşti[106]: ca să rămână în om, aceste daruri au trebuinţă de curăţie statornică, iar aceastagiu este cu putinţă decât pentru cel ce are trezvie statornică.
Iubirea de argint, iuţimea, îngâmfarea, obrăznicia sunt boli rele ale sufletului, care se nasc din satisfacerea
înclinărilor pătimaşe ale firii căzute. Ele se întăresc, ajung la deplină putere şi-1 înrobesc pe om tocmai prin mijlocirea deprinderii.
Această lege o urmează şi pofta trupească, în ciuda faptului că ea stă în firea omului căzut. Fericit este acel tânăr care de prima oară când se vor arăta în el lucrările poftei va pricepe că nu trebuie să te laşi în voia ei, ci trebuie să o înfrânezi prin legea lui Dumnezeu şi prin înţelepciune. Fiind înfrânată chiar de la primele ei pretenţii, pofta se supune lesne minţii şi pretenţiile ei deja cad: ea lucrează ca cineva lipsit de libertate, ferecat în lanţuri, împlinirea poftei îi măreşte acesteia pretenţiile. Pofta căreia raţiunea, satisfăcând-o vreme îndelungată şi în chip statornic, îi dă stăpânire asupra omului, domneşte ca un tiran atât asupra trupului cât şi a sufletului, ducându-le la pierzare pe amândouă.
îndeobşte, toate patimile se dezvoltă în om în urma cedării în faţa lor; această cedare având loc din ce în ce mai des, înclinarea păcătoasă se preface în deprindere, iar deprinderea face patima stăpânitor silnic asupra omului. „Teme-te de obiceiurile rele mai mult decât de demoni", a grăit Sfântul Isaac Şirul[107].
Atunci când lucrează în tine dorinţa păcătoasă ori imboldul păcătos, trebuie să o refuzi. Data următoare va lucra mai slab, şi în cele din urmă se va stinge cu totul; dar dacă o împlineşti, de fiecare dată va lucra cu putere sporită, întrucât capătă tot mai multă stăpânire asupra voii, şi în cele din urmă naşte deprinderea.
Păcatele pe care ne-am obişnuit să le săvârşim ne par uşoare, oricât de grele ar fi. Păcatul care este nou pentru suflet îl înspăimântă, şi sufletul nu se va învoi degrabă să-1 săvârşească.
Patimile sunt obiceiuri rele; virtuţile sunt obiceiuri bune (aici se vorbeşte despre patimile şi virtuţile însuşite de către om prin făptuire, prin viaţă - iar în scrierile Părinţilor uneori sunt numite „patimi" feluritele însuşiri ale bolii pricinuite în noi de către cădere, feluritele chipuri ale păcătoşeniei de obşte a tuturor oame-
nilor - şi cu aceste patimi ne nastem; iar „virtuţi" sunt numite însuşirile bune fireşti, naturale, ale omului; aceste patimi şi aceste virtuţi nu pun nici o pecete hotărâtoare asupra omului - această pecete o pune înclinarea însuşită de bună voie prin statornica sau deasa ei satisfacere, împlinire a pretenţiilor ei).
Robul lui Hristos trebuie să fie slobod de obiceiuri rele pe cât e cu putinţă, ca acestea să nu-i împiedice înaintarea către Hristos. El trebuie să se depărteze nu doar de obiceiurile nemijlocit păcătoase, ci şi de toate obiceiurile care duc la păcat, cum ar fi obiceiul luxului, al răsfăţului, al împrăştierii.
Câteodată ne leagă de picioare un obicei cât se poate de mărunt, ţinându-ne pe pământ în vreme ce ar trebui să fim în cer.
Tinere! Iţi dau iarăşi sfat mântuitor: câtă vreme vei avea libertate

duhovnicească, fugi de obiceiurile rele ca de lanţuri şi temniţă; dobândeşte obiceiuri bune, prin care se păstrează, se întăreşte, se pecetluieşte libertatea duhovnicească.
Iar dacă cineva capătă abia când este în puterea vârstei dorinţa de a sluji lui Hristos şi, din nefericire, a dobândit deja multe obiceiuri păcătoase ori obiceiul luxului şi răsfăţului, care de obicei ţin sufletul într-o stare de slăbănogire, acela nu trebuie să se lase biruit de trândăvie şi îndoială - el trebuie să intre bărbăteşte în luptă cu obiceiurile rele. Biruinţa asupra lor nu este cu neputinţă, atunci când omul are ajutorul dumnezeiesc.
Hotărârea nestrămutată a voinţei, adumbrită şi întărită de harul dumnezeiesc, poate birui obiceiurile rele cele mai învechite.
La început, obiceiul se împotriveşte cu încrâncenare celui ce vrea să lepede jugul lui, părând de nebiruit; cu timpul, însă, dacă omul se luptă cu el necontenit, de fiecare dată când el nu se supune obiceiului, obiceiul îşi pierde din putere.
Dacă de-a lungul luptei ţi se va întâmpla, din pricina vreunei împrejurări neaşteptate, să fii biruit, să nu te
tulburi şi să nu cazi în deznădăjduire: trebuie să începi iar lupta.
Lupta cu silire de sine împotriva obiceiurilor păcătoase, Dumnezeu i-o socoate omului întru mucenicie, şi cel ce dobândeşte biruinţă în această luptă este încununat cu cununa mărturisitorilor, ca unul ce s-a nevoit pentru Legea lui Hristos.
Milostivul şi Atotputernicul Domn primeşte pe oricine se apropie de Dânsul, tinde dreapta Sa spre a sprijini neputinţa noastră. Drept aceea, chiar de ai fi cu totul în obiceiuri rele ca în nişte lanţuri grele, nu te dezănădăjdui de primirea slobozeniei. Purcede la războiul cel nevăzut, luptă-te cu bărbăţie şi fără încetare, rabdă-ţi înfrângerile cu mărime de suflet. Câteodată, Dumnezeu ne lasă să ne luptăm doar cu puterile noastre, ca să cunoaştem prin cercare cât de slabi suntem singuri, şi ca urmare a acestei cercări să ne ţinem de Dumnezeu fără a ne depărta de la Dânsul, Singurul Care poate birui păcatul în cei ce vor cu adevărat să vadă biruit păcatul în ei înşişi. Amin.

**Cugetare la moarte**

Soarta tuturor oamenilor de pe pământ, soartă pe care nimeni nu o poate ocoli, este moartea. Ne înfricoşăm de ea ca de vrăjmaşul cel mai cumplit, îi plângem amar pe cei răpiţi de ea, însă ne ducem viaţa ca şi cum moartea nici nu ar fi, ca şi cum am fi veşnici pe pământ.
Mormânt al meu ! De ce te uit ? Tu mă aştepţi, mă aştepţi şi fără îndoială că mă voi sălăşlui în tine: pentru ce, dar, te uit şi mă port ca şi cum mormântul ar fi doar partea altor oameni, şi nicidecum a mea ?
Păcatul mi-a furat şi îmi fură cunoaşterea şi simţirea oricărui adevăr; el îmi răpeşte, şterge din gândul meu aducerea aminte de moarte, de această întâmplare atât de însemnată, de neîndoielnică pentru mine.
Pentru a ne aduce aminte de moarte, trebuie să trăim în potrivire cu poruncile lui Hristos. Poruncile lui Hristos curăţesc mintea şi inima, le omoară pentru lume, le învie pentru Hristos: desfăcută de împătimiri-le pământeşti, mintea începe să îşi întoarcă adeseori privirile spre tainica sa trecere în veşnicie - spre moarte; inima curăţită începe să presimtă moartea.
Mintea şi inima desfăcute de lume năzuiesc către veşnicie. După ce L-au îndrăgit pe Hristos, ele simt o înseta-re nealinată de a se înfăţişa Lui, chiar

dacă se cutremură de ceasul morţii, contemplând mărirea lui Dumnezeu şi nimicnicia dimpreună cu păcătoşenia lor. Moartea li se înfăţişează în acelaşi timp şi ca o nevoinţ*înfricoşătoare, şi ca o izbăvire dorită din robia pământească.
De nu suntem în stare să dorim moartea din pricina răcelii noastre faţă de Hristos şi din iubirea ce o nutrim
faţă de cele stricăcioase, măcar să întrebuinţăm aducerea aminte de moarte ca pe o doctorie amară împotriva păcătoşeniei noastre, fiindcă *pomenirea morţii* - aşa numesc Sfinţii Părinţi această aducere aminte, împropri-indu-se sufletului, taie prietenia lui cu păcatul, cu toate desfătările păcătoase.
„Doar cel ce s-a deprins cu gândul la sfârşitul său", a zis un oarecare Preacuvios Părinte, „poate pune sfârşit păcatelor sale"[108]. *Adu-ţi aminte de cele mai de pe urmă ale tale,* spune Scriptura, si *în veac nu vei mai păcătui* (Şir. VII, 38).
Scoală-te din patul tău ca unul care învie din morţi; culcă-te în patul tău ca în mormânt: somnul închipuie moartea, iar întunericul nopţii prevesteşte întunericul mormântului, după care răsare lumina învierii, cea veselă pentru robii lui Hristos şi înfricoşătoare pentru vrăjmaşii Lui.
Norul gros, chiar dacă e alcătuit din aburi subţiri, ascunde lumina soarelui - iar plăcerile trupeşti, răspândirea, nimicnicele griji pământeşti ascund de ochii sufletului măreaţa veşnicie.
în zadar străluceşte din cerul curat soarele pentru ochii loviţi de orbire - şi veşnicia e ca şi cum n-ar fi pentru inima stăpânită de împătimirea faţă de pământ, de mărirea lui, de slava lui, de plăcerile lui.
*Moartea păcătosului este cumplită* (Ps. XXXIII, 22): îi ajunge atunci când dânşii n-o aşteaptă nicidecum; îi ajunge fără ca dânşii să se fi pregătit în nici un fel nici pentru ea, nici pentru veşnicie, şi fără să îşi fi făcut o părere limpede despre aceste două lucruri. Şi îi răpeşte moartea pe păcătoşi de pe faţa pământului, pe care n-au făcut altceva decât să-L mânie pe Dumnezeu, şi îi aduce pentru veşnicie în închisorile iadului.
Vrei să îţi aduci aminte de moarte ? Păzeşte cumpătarea aspră în mâncare, în haine, în toate cele casnice; ia seama ca nu cumva lucrurile de trebuinţă să nu se preschimbe cumva în lucruri de lux, cugetă întru Legea lui Dumnezeu ziua şi noaptea, sau cât de des poţi şi îţi vei
aminji de moarte. Aducerea aminte de ea o însoţesc râuri de lacrimi, părerea de rău pentru păcate, hotărârea îndreptării, rugăciunea multă şi osârduitoare.
Care din oameni a rămas să vieţuiască veşnic pe pământ ? Nimeni. Si eu voi merge în urma părinţilor, străbunilor, a fraţilor şi a tuturor celor de aproape ai mei. Trupul meu se va însingura în mormântul întunecos, iar soarta sufletului meu va fi ascunsă de ceilalţi locuitori ai pământului în nepătrunsă taină.
Vor plânge pentru mine rudele şi prietenii; poate că vor plânge amar, după aceea, însă, vor uita. Aşa sunt plânşi şi apoi uitaţi nenumărate mii de oameni. Socoteala lor o ştie şi îşi aduce aminte de ei doar Dumnezeu.
De-abia m-am născut, de-abia m-am zămislit, că moartea şi-a pus asupra mea pecetea. „Este al meu", a grăit ea, pregătindu-şi fără întârziere coasa. Chiar deja începutul fiinţării mele ea flutură această coasă, în fiecare clipă aş putea să cad jertfă morţii! A fluturat de multe ori din coasă, dar lovitura ce îşi va atinge ţinta va veni, negreşit.
Cu zâmbet rece de dispreţ priveşte moartea la lucrurile pământeşti ale oamenilor. Arhitectul construieşte o J clădire colosală, pictorul nu şi-a

terminat alesul tablou/ geniul a alcătuit planuri gigantice şi vrea să le aducă la împlinire: vine fără de veste moartea necruţătoare, şi l preface în nimicnicie pe cel slăvit al pământului si toate * gândurile lui.
Doar înaintea robului lui Hristos se cucereşte moar*,; tea aspră: biruită de Hristos, ea cinsteşte doar viaţa îrţj Hristos. Adeseori, un vestitor ceresc îi vesteşte pe slujiţi torii Adevărului despre grabnica lor mutare la veşnicie| şi despre fericirea de acolo. Pregătiţi de moarte prii viaţa lor, mângâiaţi şi de mărturia conştiinţei, şi d« mângâierea de Sus, ei adorm lin, cu zâmbetul pe buzei| în somnul cel lung al morţii. *
A văzut, oare, cineva un trup de drept părăsit de st flet ? El nu răspândeşte putoare, apropierea de el nu r fricoşează; la înmormântarea lui, întristarea este ame
tecată cu o bucurie de nepătruns. Trăsăturile feţei, care au îngheţat aşa cum s-au alcătuit în clipele ieşirii sufletului, uneori odihnesc în cea mai adâncă tihnă, iar alteori luminează în ele bucuria desfătatei întâlniri şi sărutări - cu îngerii, fireşte, şi cu cetele sfinţilor, care sunt trimişi din cer să întâmpine sufletele drepţilor.
Amintită fă-te mie, moartea mea ! Vino la mine, amară, dar pe deplin îndreptăţită şi folositoare pomenire ! Rupe-mă de păcat! Pune-mă pe calea lui Hristos ! Fie ca de la pomenirea morţii mâinile mele să slăbănogească faţă de orice întreprindere deşartă, vană, păcătoasă.
Amintită fă-te mie, moartea mea - şi să fugă de la mine slava deşartă si iubirea de dezmierdări, care mă robesc ! Voi depărta de la trapeza mea mâncărurile bogate aburinde, voi scoate de pe mine hainele de mult preţ, voi îmbrăca haină de plângere, mă voi jeli de viu pe mine, care am fost sortit morţii de la naşterea mea.
„Aşa ! Adu-ţi aminte şi plânge-te singur de viu", grăieşte *pomenirea morţii:* „am venit să te amarase în chip binefăcător, şi am adus cu mine sobor de gânduri dintre cele mai folositoare de suflet. Vinde cele prisosi-toare ale tale şi împarte săracilor preţul lor, trimite înaintea ta la cer comorile tale, precum a poruncit Mântuitorul: ele vor întâmpina acolo pe'stăpânul lor, înmul-ţindu-se însutit. Varsă pentru tine lacrimi amare şi rugăciuni fierbinţi. Cine te va pomeni după moarte cu grija şi osârdia cu care te poţi pomeni singur dinainte de moarte ? Nu încredinţa mântuirea sufletului tău altora, de vreme ce poţi singur a săvârşi această lucrare, de care ai neapărată nevoie! De ce să alergi după stricăciune, de vreme ce moartea îţi va lua negreşit toate cele stricăcioase ? Ea este plinitoarea poruncilor Atotsfântu-lui Dumnezeu: numai ce aude porunca, şi se îndreaptă spre plinirea ei ca un fulger. Ea nu se ruşinează nici de bogat, nici de puternic, nici de erou, nici de geniu; nu f rută nici tinereţea, nici frumuseţea, nici fericirea pă-mântească: îl strămută pe om în veşnicie; si prin moar-
te, robul lui Dumnezeu intră în fericirea veşniciei, iar vrăjmaşul Lui - în muncile cele veşnice".
„Pomenirea morţii este un dar al lui Dumnezeu"[109], au zis Părinţii: el este dat plinitorului poruncilor lui Hristos, spre a-1 desăvârşi în sfânta nevoinţă a pocăinţei şi mântuirii.
Pomenirii harice a morţii îi premerge propria stăruinţă a omului de a-şi aduce aminte de moarte. Sileşte-te să-ţi aminteşti adeseori de moarte, încredinţează-te de neîndoielnicul adevăr că vei muri negreşit, nu se ştie când - şi va începe să vină de la sine, să se înfăţişeze minţii tale pomenirea morţii, pomenire adâncă şi puternică: ea va lovi cu lovituri aducătoare de moarte toate întreprinderile tale păcătoase.
Străin e de acest dar duhovnicesc cel ce îndrăgeşte păcatul: acesta nici cu

un picior în groapă nu va înceta a se deda plăcerilor păcătoase ale trupului, neaducân-du-şi aminte nicidecum de moartea care i se înfăţişează faţă către faţă. Dimpotrivă, slujitorul lui Hristos, chiar de ar fi în cămări măreţe, îşi va aduce aminte de mormântul ce îl aşteaptă, va vărsa pentru sufletul său lacrimi foarte mântuitoare. Amin.

**Slavă lui Dumnezeu!**

Slavă lui Dumnezeu! Slavă lui Dumnezeu ! Slavă lui Dumnezeu ! Pentru tot ce văd în mine însumi, în toţi, în toate - *slavă lui Dumnezeu l*

Dar ce văd în mine însumi ? Văd păcat, păcat necontenit: văd necontenită călcare a preasfintelor porunci ale lui Dumnezeu, Ziditorul şi Răscumpărătorul meu. Şi Dumnezeul meu vede păcatele mele, le vede pe toate, vede mulţimea lor fără de număr. Atunci când eu, om, făptură mărginită, care prin neputinţa mea mă asemăn cu iarba şi floarea câmpului, privesc mai bine la păcatele mele, acestea mă umplu de *groază,* atât prin mulţimea cât şi prin felul lor.

Si până acum Dumnezeu caută cu îndelungă răbdare la poticnirile mele! Până acum nu mă dă pierzării pe care demult o merit şi o chem! Nu se deschide sub mine pământul, nu îl înghite pe nelegiuitul ce îl împo-vărează ! Cerul nu îşi pogoară focul, nu-i arde pe călcătorul poruncilor cereşti! Apele nu ies din vistieriile lor, nu se năpustesc asupra păcătosului care păcătuieşte pe faţă înaintea a toată zidirea, nu îl răpesc, nu îl îngroapă în adâncurile prăpăstiilor întunecate ! Iadul este oprit: nu i se dă jertfa pe care el o cere cu dreptate, asupra căruia are drepturi de netăgăduit!

Cu evlavie şi frică privesc la Dumnezeu, care caută la păcatele mele, care le vede mai limpede decât le vede conştiinţa mea. Minunata Lui îndelungă răbdare mă aduce la uimire, la nedumerire: dau mulţumită, slavo-slovesc această *neurmată Bunătate.* Se pierd în mine gândurile; sunt cuprins cu totul de mulţumită şi slavoslo-vie: mulţumită şi slavoslovia mă stăpânesc pe de-a-n-
tregul, aştern o tăcere evlavioasă peste minte si peste inimă. A simţi, a gândi, a rosti cu limba pot doar un singur lucru: *slavă lui Dumnezeu !*

Pe unde te mai porţi, gândul meu ? Priveşte neabătut păcatele tale, stârneşte în mine tânguirea pentru ele: am nevoie de curăţirea prin plâns amar, de curăţirea prin lacrimi necurmate. Gândul nu ia aminte, ci zboară - de neoprit, se aşază pe o necuprinsă înălţime ! Zborul ei se aseamănă cu alergarea fulgerului, atunci când fulgerul se atinge în acelaşi timp de amândouă capetele orizontului. Şi s-a urcat gândul la înălţimea vederii du-hovniceşti, de unde priveşte o vedere neobişnuită, nespus de cuprinzătoare, o privelişte cât se poate de pitorească şi uimitoare, înaintea ei stă întreaga lume, toate vremurile de la facerea şi până la sfârşitul lumii, toate câte au avut loc în lume - şi trecute, şi de faţă, şi viitoare; înaintea ei stă soarta fiecărui om în toate amănuntele ei aparte; peste vremuri, peste întâmplările obşteşti şi peste soarta fiecărui om se vede Dumnezeu, Făcă-torul tuturor făpturilor şi Stăpânul lor neîngrădit, Care toate le vede, toate le cârmuieşte, oricărui lucru şi oricărui om îi hotărăşte dinainte ţelurile, îi dă rostul lui aparte.

Dumnezeu îngăduie ca omul să fie privitor al cârmuirii Sale - dar pricinile judecăţilor Lui, temeiurile poruncilor Dumnezeieşti sunt cunoscute doar lui Dumnezeu: *Cine a cunoscut gândul Domnului ? Sau cine s-a făcut Lui sfetnic l* (Rom. XI, 34) şi faptul că i se îngăduie omului să-L privească pe Dumnezeu în Pronia Lui, în cârmuirea făpturii de către Dânsul, în judecăţile Lui, este un bun nespus de mare pentru om, din care izvorăşte pentru el

îmbelşugat folos sufletesc.
Vederea Făcătorului şi Domnului tuturor zidirilor văzute şi nevăzute îl îmbracă pe privitor cu putere mai presus de fire: cu această vedere este "un^tă recunoaşterea neîngrăditei stăpâniri asupra făpturii a Atotpu-ternicului împărat al făpturii. Perii capului nostru, peri atât de neînsemnaţi după neputincioasa părere a oame-
nilor, sunt număraţi înaintea acestei înţelepciuni Nemărginite, Atotcuprinzătoare, şi sunt păziţi de Ea (Mt. X, 30; Le. XXI, 18) - cu atât mai mult nu poate fi săvârşită fără porunca Ei nici o întâmplare însemnată, nici o cotitură în viaţa oamenilor. Creştinul, care priveşte fără contenire la Pronia lui Dumnezeu, păstrează în mijlocul celor mai cumplite restrişti o bărbăţie statornică şi o tărie neclătinată. El grăieşte dimpreună cu sfântul Psalmist şi Prooroc: *Mai înainte am văzut pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta mea este, ca să nu mă clatin* (Ps. XV, 8): „Domnul îmi este Ajutător - nu mă voi teme de nici un fel de necazuri, nu mă voi lăsa pradă trândăviei, nu mă voi cufunda în marea adâncă a întristării ! Pentru toate - *slavă lui Dumnezeu l*"
Vederea Proniei Dumnezeieşti insuflă omului o nemărginită supunere faţă de Dumnezeu, îl impresoară pe robul lui Dumnezeu felurite şi încurcate necazuri ? El îşi mângâie inima rănită în acest chip: „Dumnezeu vede toate acestea. Dacă din pricini cunoscute de El, Preaînţeleptul, necazurile acestea nu mi-ar fi fost folositoare şi trebuincioase, El, Atotputernicul, le-ar fi îndepărtat. El, însă, nu le îndepărtează: aşadar, este sfânta Lui voie ca aceste necazuri să mă strâmtoreze. Preţioasă este pentru mine această voie, mai preţioasă decât viaţa ! Mai bine să moară făptura decât să lepede voia Făcătorului! în această voie este viaţa cea adevărată ! Cine moare pentru a împlini voia lui Dumnezeu, acela intră în mai mare împlinire a vieţii. Pentru toate - *slavă lui Dumnezeu l*"
Vederea Proniei Dumnezeieşti formează în suflet o blândeţe adâncă şi o neschimbată dragoste către aproapele, pe care nici un fel de vifor nu poate să le zdruncine, să le tulbure. Pentru un asemenea suflet nu există jigniri, nici vătămări, nici pagubă: întreaga făptură lucrează la porunca ori cu îngăduinţa Făcătorului; făptura este doar o unealtă oarbă, într-un asemenea suflet răsună glasul smereniei ce îl învinuieşte de nenumărate păcate, care le dă dreptate semenilor ca unor unelte ale
*Proniei drept judecătoare.* Mângâietor răsuria acest glas în mijlocul pătimirilor, aducând tihnă si mângâiere; el vesteşte lin: „Cele vrednice de faptele mele primesc[110]. Mai bine să pătimesc în viaţa cea vremelnică şi scurtă decât să pătimesc veşnic în muncile cele veşnice ale iadului. Păcatele mele nu pot rămâne nepedepsite: cere acest lucru dreapta judecată a lui Dumnezeu, în faptul că ele sunt pedepsite în scurta viaţă pământească văd negrăita milostivire dumnezeiască". *Slavă lui Dumnezeu !*
Vederea Proniei Dumnezeieşti apără, face să crească credinţa în Dumnezeu. Cel ce vede Mâna cea nevăzută şi atotputernică - cârmuitoarea lumii, acela rămâne netulburat în cumplitele furtuni care înviforează marea vieţii: el crede că starea obştii, cârma Bisericii, soarta fiecărui om sunt în dreapta cea atotputernică şi preaîn-ţeleaptă a lui Dumnezeu. Privind la valurile sălbatice, la furtunile cele înfricoşate, la norii cei întunecos!, el se mulţumeşte şi se împacă cu gândul că Dumnezeu vede ceea ce se săvârşeşte. Omului - făptură slabă - i se cuvine supunerea liniştită, smerită, evlavioasa cunoaştere, contemplare a judecăţilor dumnezeieşti. Să se în-drepteze toate pe căile dinainte hotărâte lui, spre

ţelurile rânduite de Sus! Pentru toate - *slavă lui Dumnezeu !*
înaintea priveliştii Proniei Dumnezeieşti pier nu doar necazurile vremelnice, ci şi acelea care îl aşteaptă pe om la intrarea lui în veşnicie, dincolo de graniţa mormântului. Pe acestea le lipseşte de putere, le nimiceşte mângâierea harică ce se pogoară totdeauna asupra sufletului care s-a lepădat de sine pentru a se supune lui Dumnezeu. Pentru cel ce s-a lepădat de sine, care s-a încredinţat voii lui Dumnezeu, moartea însăşi nu este de temut: robul credincios al lui Hristos îşi dă sufletul şi soarta veşnică în mâinile lui Hristos, le dă cu credinţă nestrămutată în Hristos, cu neclintită nădejde în bunătatea şi puterea Lui. Atunci când sufletul se desparte de trup şi îngerii aruncaţi din cer se apropie de el cu obrăznicie, prin lepădarea sa de sine el îi loveşte, îi pune pe fugă pe îngerii întunecaţi şi plini de răutate.
„Luaţi-mă, luaţi-mă", le spune el cu bărbăţie, „arun-caţi-mă în adâncul întunericului şi flăcării, aruncaţi-mă în adâncul iadului, dacă aceasta este voia Dumnezeului meu, dacă a ieşit de la Dânsul astfel de hotărâre în privinţa mea: mai uşor îmi este să mă lipsesc de dul-ceţile Raiului, să îndur văpaia din iad, decât să încalc voia, hotărârea Marelui Dumnezeu. Lui m-am dăruit şi mă voi dărui! El, iar nu voi, este Judecătorul neputinţelor şi păcatelor mele ! Voi şi în nesupunerea voastră nebunească sunteţi numai împlinitorii hotărârilor Lui". Se cutremură, cad în nedumerire slugile stăpâni-torului lumii acesteia, văzând lepădarea de sine cea bărbătească, blândă, plină de supunere în faţa voii lui Dumnezeu! Lepădând această fericită ascultare, ei s-au făcut din îngeri luminoşi şi buni, demoni întunecaţi şi plini de toată răutatea. Aşadar, se vor depărta cu ruşine, iar sufletul îşi va îndrepta fără împiedicare umbletul într-acolo unde este comoara lui: Dumnezeu[111]. Acolo îl va vedea faţă către faţă pe Cel văzut aici prin credinţă în Pronia Lui, şi veşnic va glăsui: *slavă lui Dumnezeu.*
*Slavă lui Dumnezeu !* Puternice cuvinte ! în vremea încercărilor şi a necazurilor, atunci când inima este înconjurată, împresurată de gândurile îndoielii, puţinătăţii de suflet, nemulţumirii, cârtirii, trebuie să ne silim a repeta adesea, fără grabă, cu luare aminte, cuvintele: *slavă lui Dumnezeu l* Cel ce va crede întru simplitatea inimii sfatului înfăţişat aici şi îl va pune la încercare atunci când se va ivi nevoia, acela va vedea minunata putere a slavoslovirii lui Dumnezeu, acela se va bucura de aflarea unei noi cunoştinţe atât de folositoare, se va bucura de aflarea unei arme atât de puternice şi lesnicioase împotriva vrăjmaşilor gândiţi. Singur răsunetul acestor cuvinte rostite atunci când năvălesc mulţime de gânduri ale întristării şi trândăviei, singur răsunetul acestor cuvinte rostite cu silire de sine, parcă numai cu gura şi parcă în văzduh, căpeteniile văzduhului se cutremură şi se întorc fugind; se împrăştie, cum e împrăş-
tiat praful de vântul puternic, toate gândurile întunecate; se depărtează apăsarea şi tânjeala de la suflet; la acesta vin şi în el se sălăşluiesc uşurimea, liniştea, pacea, mângâierea, bucuria. *Slavă lui Dumnezeu l*
*Slavă lui Dumnezeu l* Sărbătoreşti cuvinte ! Cuvinte care sunt o vestire de biruinţă ! Cuvinte care sunt veselie pentru toţi robii credincioşi ai lui Dumnezeu, frică şi înfrângere pentru toţi vrăjmaşii Lui, sfărâmare a armei lor. Această armă este păcatul; această armă este cugetarea trupească, înţelepciunea omenească aflată în starea de cădere. Ea a apărut în urma căderii, are ca pricină începătoare a sa păcatul, este lepădată de Dumnezeu, pe Care îl vrăjmăşeşte neîncetat, neîncetat se leapădă de El. La cel rănit de necaz degeaba se adună toţi înţelepţii pământului; zadarnică este doftoricirea lui cu doctoriile elocinţei, filosofiei; zadarnică e osteneala

însuşi celui bolnav, dacă acesta vrea să descurce multîncurcatul laţ al necazului prin sforţările raţiunii sale. Foarte adesea, aproape întotdeauna raţiunea se pierde cu desăvârşire în această plasă atât de încurcată ! Adeseori se vede încâlcită, închisă din toate părţile ! Adesea izbăvirea, mângâierea însăşi par deja cu neputinţă! Si mulţi pier sub nesuferita apăsare a întristării cumplite, pier de o boală omorâtoare, de boala necazului, neaflând pe pământ nici un mijloc destul de puternic pentru a vindeca această boală, înţelepciunea pământească s-a înfăţişat cu toate mijloacele sale: toate s-au arătat neputincioase, nimicnice. Dispreţuieşte, preaiubite frate, ceea ce este lepădat de Dumnezeu ! Lasă deoparte toate armele raţiunii tale ! Ia arma pe care ţi-o dă nebunia propovăduirii lui Hristos. înţelepciunea omenească zâmbeşte batjocoritor văzând arma cu care îmbie credinţa; raţiunea căzută, având în fire vrăjmăşia faţă de Dumnezeu, nu va întârzia să vină cu împotriviri foarte sofisticate, pline de scepticism şi ironie cultivată. Nu lua deloc aminte la cele lepădate de Dumnezeu, la vrăjmaşii lui Dumnezeu, în necazul tău să începi a rosti din suflet, a repeta - fără să stai deloc
pe gânduri - cuvintele: *slavă lui Dumnezeu l* Vei vedea un semn, vei vedea o minune: aceste cuvinte vor alunga necazul, vor chema în inimă mângâiere, vor săvârşi ceea ce n-au putut săvârşi raţiunea (priceperea) pricepuţilor si înţelepciunea înţelepţilor pământului. Să se ruşineze, să se ruşineze această raţiune, această înţelepciune; iar tu, izbăvit, vindecat, crezând cu credinţă vie, dovedită ţie în tine însuţi, vei înălţa cuvintele: *slavă lui Dumnezeu l*

*Slavă lui Dumnezeu !* Multora dintre bineplăcuţii lui Dumnezeu le plăcea să repete adeseori aceste cuvinte: ei gustau puterea tăinuită în ele. Sfântul Ioan Gură de Aur, atunci când stătea de vorbă cu prietenii şi fraţii duhovniceşti despre oarecare împrejurări, mai ales de necazuri, punea drept piatră, drept dogmă de temelie a convorbirii cuvintele: *slavă lui Dumnezeu pentru toate!* Obiceiul său, păstrat de istoria bisericească pentru viitorime, era de a-şi începe totdeauna cuvântările, lovind cu arătătorul mâinii drepte în palma mâinii stângi, prin cuvintele: *slavă lui Dumnezeu pentru toate !*

Fraţilor ! Să ne deprindem şi noi a slavoslovi adesea pe Dumnezeu; să folosim această armă în necazurile noastre; prin neîncetata slavoslovire a lui Dumnezeu să-i alungăm, să-i zdrobim pe vrăjmaşii noştri - şi mai ales pe cei care se străduiesc să ne doboare prin întristare, puţinătate de suflet, cârtire, deznădejde. Să ne spălăm prin lacrimi, prin rugăciune, prin citirea Sfintei Scripturi şi a scrierilor Părinţilor, ca să ne facem privitori ai Proniei Dumnezeieşti, care toate le vede, toate le stăpâneşte, toate le îndreptează potrivit neurmatelor Sale judecăţi spre ţeluri ştiute doar de Dumnezeu. Fă-cându-ne privitori ai dumnezeieştii cârmuiri, întru evlavie, în nestricată pace sufletească, în deplină supunere şi credinţă nestrămutată să ne minunăm de mărirea Neurmatului Dumnezeu, să-I înălţăm slavă acum şi în vecii vecilor.

Cu vrednicie şi cu dreptate este ca zidirea să te sla-voslovească necurmat pe Tine, Dumnezeu Ziditorul,

Care ne-ai adus întru fiinţă din nefiinţă numai din nesfârşita si neajunsa Ta bunătate, Care ne-ai împodobit cu frumuseţea, cu slava chipului şi asemănării Tale, Care ne-ai adus în fericirea şi desfătarea Raiului căror nu este rânduit sfârşit.

Cu ce am răsplătit noi Făcătorului de bine ? Ce a adus Ziditorului ca semn de recunoştinţă ţărâna ce a primit viaţă de la Dânsul ?

Ne-am învoit cu vrăjmaşul Tău, cu îngerul care s-a răsculat împotriva lui Dumnezeu, cu începătorul răului. Ne-am plecat urechea cuvintelor de hulă împotriva Făcătorului de bine şi Ziditorului nostru; Atotdesăvâr-şita Bunătate ne-am hotărât s-o bănuim de zavistie.

Vai, ce întunecare ! Vai, ce cădere a minţii! De la înălţimea vederii şi cuvântării de Dumnezeu, într-o clipită neamul nostru, în protopărintele nostru, se prăbuşeşte în prăpastia morţii veşnice...

La început a căzut satana; îngerul luminos s-a făcut demon întunecat: neavând trup, el a păcătuit cu mintea şi cu cuvântul, în loc să îl slavoslovească pe Dumnezeu - Făcătorul de bine întru neprihănită veselie, dimpreună cu ceilalţi sfinţi îngeri, el a iubit hulirea lui Dumnezeu. De-abia a zămislit gândul întunecat, ucigaş, de-abia 1-a înfăptuit prin cuvântul cel pierzător, asemenea unei otrave cumplite, că s-a întunecat, s-a schimbat, a fost aruncat cu negrăită repeziciune din înaltul Eden pe pământ. Despre repeziciunea căderii sale dă mărturie Cuvântul Cel mai înainte de veci: *Am văzut,* spune 'El, *pe satana căzând ca un fulger din cer* (Le. X, 18). Tot atât de grabnică a fost şi căderea omului care a urmat îngerului căzut, punând început căderii sale cu primirea gândului întunecat, hulitor de Dumnezeii, după care a urmat încălcarea poruncii Lui.

;

Vai, ce orbire! Ce păcat înfricoşător! C^ cădere gror zavă! înaintea acestui păcat, înaintea acestei căderi, per depsele sunt nespus de mărunte: izgonirea din Rai, l

căutarea pâinii celei de toate zilele întru sudoarea feţet,f

/l

durerea naşterii de prunci, întoarcerea în pământ, din care trupul nostru a fost luat de către Făcătorul.

Dar Tu ce faci, Bunătate Nemăsurată ? Cu ce răsplăteşti pentru răsplătirea noastră, cu care Ţi-am răsplătit noi pentru facerile Tale de bine cele dintâi ? Cu ce răsplăteşti pentru primirea cumplitei hule împotriva Ta - împotriva Ta, Care eşti Bunătatea însăşi, Desăvârşirea însăşi ?

Tu răsplăteşti prin noi faceri de bine, mai mari decât cele dintâi. Prin una din Dumnezeieştile Tale Feţe[112] iei omenitate; iei, în afară de păcat, toate neputinţele noastre, ce s-au lipit de firea omenească după căderea ei. Apari ochilor noştri ascunzând nesuferita slavă a Dum-nezeirii prin trup omenesc; Cuvântul lui Dumnezeu fiind, ne vesteşti nouă cuvântul lui Dumnezeu în sunetele cuvântului omenesc. Puterea Ta este puterea lui Dumnezeu. Blândeţea Ta este blândeţea mielului. Numele Tău este nume de om. Acest atotsfânt Nume răstoarnă cerul şi pământul. Cât de mângâietor şi de măreţ sună numele Tău! Atunci când el intră în auz, când iese din gură, intră şi iese ca o comoară fără preţ, ca un mărgăritar fără preţ! *lisus Hristos !* Tu eşti şi Domnul oamenilor, şi Om! Cât de minunat, cât de ales e chipul în care Tu uneşti Dumnezeirea cu omenirea ! Ce minunat lucrezi! Tu eşti şi Dumnezeu, şi Om ! Tu eşti şi Stăpân, şi Rob !"[3] Tu eşti şi Jertfi torul, şi Jertfa ! Tu eşti şi Mântuitorul, şi Nemitarnicul Judecător al lumii, Care va să vină ! Tu vindeci toate bolile ! Tu cercetezi, primeşti pe păcătoşi! Tu învii morţii! Tu porunceşti apelor mării, vânturilor cerului! în mâinile Tale pâinile cresc în chip minunat, dau seceriş înmiit: sunt semă-nate, culese, coapte, frânte în acelaşi timp, într-o singură clipă ! Şi flămânzeşti ca să ne izbăveşti pe noi de foamete! Şi însetezi ca să alungi setea noastră ! Şi călătoreşti pe tărâmul pribegiei noastre ostenindu-Te, ca să ne înapoiezi firea cerească, paşnică, plină de bunătăţi, pe care am pierdut-o ! Şi verşi sudoarea Ta în grădina (ihetsimani ca noi să încetăm a mai vărsa sudoarea noastră căutând pâine pentru pântece, să învăţăm a o

vărsa la rugăciune pentru împărtăşirea vrednică cu pâinea cea cerească. Spinii ce ni i-a odrăslit pământul blestemat i-ai luat pe capul Tău ! Ne-am lipsit de pomul vieţii care este în rai şi de roadă lui, care împărtăşea nemurirea celor ce ar fi mâncat din ea; Tu, întinzân-du-Te pe lemnul crucii, Te-ai făcut pentru noi roadă ce dăruieşte viaţă veşnică celor ce se împărtăşesc de Ea. Şi roadă vieţii, şi pomul vieţii au apărut pe pământ, în tărâmul surghiunului nostru. Acest pom şi această roadă sunt mai minunate, mai presus de cele din Rai; acelea împărtăşeau de nemurire, acestea împărtăşesc de nemurire şi de Dumnezeire. Prin pătimirile Tale ai vărsat dulceaţă în pătimirile noastre. Lepădăm desfătările pământeşti, ne alegem ca soartă pătimirile, numai ca să ne facem părtaşi ai dulceţii Tale! Aceasta, ca pregustare a vieţii veşnice, este mai dulce şi mai de preţ ca viaţa cea vremelnică! Ai adormit cu somnul morţii, care n-a putut să te ţină în adormire veşnică pe Tine, Care eşti J Dumnezeu ! Te-ai sculat şi ne-ai dăruit trezirea din î acest somn, din somnul cel cumplit al morţii, ne-ai dă- J ruit fericita şi slăvită înviere ! Ai înălţat firea noastră r înnoită la cer, ai aşezat-o de-a dreapta Părintelui Tău j Celui mai înainte de veci, împreună-Veşnic cu Tine! j L-ai făcut pe Părintele Tău şi Părinte al nostru! Ne-ai j deschis calea către cer ! Ne-ai pregătit lăcaş în cer! Car! lăuzeşti la el, primeşti, odihneşti, mângâi în el pe toţjij pribegii osteniţi ai pământului ce au crezut în Tine, atfl chemat sfânt numele Tău, au făcut sfintele Tale porunci;* au slujit Ţie cu dreaptă credinţă şi cucernicie, au purtat crucea Ta şi au băut paharul Tău cu bărbăţie, multul mindu-Ţi, slavoslovindu-Te!
Slavă Ţie, Ziditorule al celor ce nu erau! Slavă Tu Răscumpărătorule şi Mântuitorule al celor căzuţi pierduţi! Slavă Ţie, Dumnezeul şi Domnul nost — Dă-ne nouă pe pământ şi în cer să slavoslovim bv tatea Ta, să-i mulţumim, să o lăudăm! Qă-ne să vede cu faţa descoperită înfricoşata, neapropiata, preaînc viinţata Ta Slavă, în veci să o privim, să ne închinăm'. şi să petrecem întru fericire în ea. Amin.

**Cursele stăpânitorului lumii acesteia**

Sub flamura Sfintei Cruci, vă duc, fraţilor, la o privelişte duhovnicească. Să ne fie călăuză marele între bine-plăcuţii lui Dumnezeu Antonie, pustnicul egiptean.
Acesta a văzut oarecând, prin lucrarea unei descoperiri dumnezeieşti, cursele diavolului întinse prin toată lumea, ca să-1 vâneze pe om spre pierzare. Văzând mulţimea nenumărată a acestor curse, cu plângere 1-a întrebat pe Domnul: „Doamne ! Cine, oare, poate să scape de cursele acestea şi să se mântuiască ?"1M.
Mă cufund, gânditor, în cugetarea asupra curselor diavolului. Ele sunt răspândite în afara şi înlăuntrul omului. O cursă este unită îndeaproape cu alta; în unele locuri, cursele stau pe câteva rânduri; în altele sunt făcute deschizături largi, dar care duc în laţurile cele mai amarnice, din care izbăvirea pare deja cu neputinţă. Privind la cursele cele mult meşteşugite, mă tângu-iosc cu amar! Fără de voie reiau întrebarea fericitului locuitor al pustiei: „Doamne ! Cine, oare, se va izbăvi din aceste curse ?".
Pentru mintea mea, sunt răspândite curse în felurite riirţi care se numesc pe sine lumină, dar cuprind învă-ţilturi ale întunericului, scrise sub înrâurirea vădită au •iscunsă a întunecatului şi atotrăului stăpânitor al lumii «icesteia, având ca izvor înţelegerea vătămată de căderea în păcat, *întru minciuna omenească, întru viclenia mes-li'pugirilor înşelăciunii* (Efes. IV, 14), cum spunea Apos-lolul, cărţi scrise de scriitori care *fără de minte se*

*înfier-hiintă din mintea trupului lor* (Colos. II, 18). Aproapele im-u - şi în iubirea către el trebuie, doar, să-mi caut mântuirea - mi se face cursă care mă vânează spre pier-
zania mea, atunci când mintea lui este prinsă în cursele învăţăturii si cugetării mincinoase si amăgitoare. Mintea mea la rândul ei poartă pecetea căderii, este acoperită cu acoperământ de întuneric, molipsită de otrava minciunii, încă din rai tindea ea, cu nesocotinţă si nebăgare de seamă, către dobândirea cunoştinţei pierză- J toare şi ucigătoare! Iar după cădere, s-a făcut încă mai i nechibzuită, mai cutezătoare: cu îndrăzneală se îmbată din paharul cunoştinţei otrăvite şi prin aceasta, nimiceşte în sine cu desăvârşire gustul si dorirea de paharul cel dumnezeiesc al cunoştinţei mântuitoare.
Câte curse pentru inima mea ! Văd curse grosolane şi curse măiestre. Pe care să le numesc mai primejdioase, mai cumplite ? Nu mă pricep. Vânătorul e iscusit^; şi pe cel ce scapă din cursele grosolane îl prinde în laturile cele meşteşugite. Sfârşitul vânătorii este unul singur - pierzania. Cursele sunt ascunse în toate felurii^ f cu o deosebită măiestrie. Căderea e ascunsă în toate chipurile biruinţei; dorinţa de a plăcea oamenilor, f$ ţărnicia, slava deşartă sunt ascunse sub toate chipurîl virtuţii. Amăgirea, întunecata înşelare, poartă chip di*i hovnicesc, ceresc. Dragostea sufletească, adesea păţii masă, se ascunde sub chipul iubirii sfinte; desfătări mincinoasă, închipuită, se dă drept desfătare duho[1] ceaşcă. Stăpânitorul lumii acesteia se străduieşte p toate mijloacele să-1 ţină pe om închis în firea căzută: i aceasta este de ajuns, fără să fie nevoie de păcate » solane, pentru a-1 face pe om străin de Dumnezeu, căţele grosolane sunt înlocuite cu deplină izbândă, j cum pe bună dreptate socoteşte vânătorul, de trufa părere de sine a creştinului care se mulţumeşte cu ^ tuţile firii căzute şi se dă pe mâna amăgirii de sine, străinându-se prin aceasta de Hristos.
Câte curse pentru trup ! El însuşi, ce mai cursă! < se foloseşte de el Stăpânitorul lumii acesteia! Prin,: locirea trupului, plecându-ne înclinărilor şi dorinţ sale josnice, ne apropiem de asemănarea cu dobitoa ------ „A^4.s4-^a^Q *Co* nrănastie ! Ce îndepărtare cU
uumnezeiasca asemănare, ce cădere ! in această prăpastie adâncă, înfricoşată, îndepărtată de Dumnezeu ne prăbuşim atunci când ne lăsăm în voia grosolanelor desfătări trupeşti, numite, după greutatea păcătoşeniei lor, căderi. Nici desfătările trupeşti mai puţin grosolane nu sunt, însă, mai puţin pierzătoare. Din pricina lor este părăsită grija de suflet, este uitat Dumnezeu, cerul, veşnicia, rostul omului. Stăpânitorul lumii acesteia se străduieşte să ne ţină într-o neîncetată împrăştiere şi întunecare tocmai prin mijlocirea desfătărilor trupeşti! Prin simţurile trupeşti, aceste ferestre către suflet, prin care sufletul are legătură cu lumea văzută, el îl adapă neîncetat cu desfătări ale simţurilor, şi totodată cu păcatul şi robia care sunt nedespărţite de acestea, în faimoasele săli de concert pământeşti răsună o muzică ce exprimă şi stârneşte feluritele patimi; aceste patimi sunt înfăţişate şi în teatrele pământeşti; aceste patimi sunt răscolite prin distracţiile pământeşti: omul este iklus, prin toate mijloacele cu putinţă, la desfătarea cu ni u l care îl ucide, îmbătându-se cu acesta, ei uită binele 11-1 mântuitor al lui Dumnezeu şi sângele Dumnezeu-lui-Om, prin care am fost răscumpăraţi. Iată o slabă descriere a curselor răspândite de către Stăpânitorul lumii acesteia spre vânarea creştinilor. Descrierea e «labă, dar oare nu v-a stârnit, fraţilor, o groază îndreptăţită, oare în sufletul vostru nu s-a născut întrebarea: „Cine, oare,

poate să scape din aceste curse ?" înfrico-luitul tablou încă nu-i terminat! Mâna mea, călăuzită de i uvântul lui Dumnezeu, încă se mai îndeamnă să zu-Hi\1vească. Ce glăsuieşte cuvântul lui Dumnezeu ? El Vi-steşte proorocia care se împlineşte sub ochii noştri, proorocia că în vremurile din urmă, din pricina *înmulţirii fărădelegii, dragostea multora se va răci* (Mt. XXIV,12). C ii vântul cel nemincinos al lui Dumnezeu, mai nestrămutat decât cerul şi pământul, ne vesteşte înmulţirea, In aceste vremuri din urmă, a curselor diavoleşti şi în-ftuilţirea numărului celor ce pier în aceste curse.

întocmai! Mă uit la lume şi văd: cursele diavolului s-au. înmulţit faţă de vremurile de început ale Bisericii lui Hristos, s-au înmulţit peste măsură. S-au înmulţit cărţile care cuprind învăţături mincinoase; s-au împuţinat, s-au împuţinat peste măsură cei ce urmează Sfântului Adevăr; s-a întărit cinstirea faţă de virtuţile fireşti, pe care le pot avea şi iudeii, şi păgânii; s-a ivit cinstirea faţă de virtuţile de-a dreptul păgâneşti, potrivnice firii însăşi, care le priveşte ca pe nişte rele; s-a împuţinat înţelegerea virtuţilor creştine, nu mai zic că s-a împuţinat, a pierit aproape, plinirea lor cu lucrul; a prins aripi viaţa materială; piere viaţa duhovnicească; desfătările şi grijile trupeşti înghit aproape tot timpul oamenilor; aceştia nici nu mai au când să-şi aducă aminte, măcar, de Dumnezeu. Şi toate acestea devin datorie, devin lege. *Din pricina înmulţirii fărădelegii, dragostea multora | se va răci* - şi a acelora care ar fi rămas în iubirea de Dumnezeu dacă răul nu ar fi fost atât de obştesc, dacă laţurile diavolului nu s-ar fi înmulţit atât de amarnic.

îndreptăţită era întristarea fericitului Antonie. Cu atât mai îndreptăţită este întristarea creştinului din vremea de azi înaintea priveliştii curselor diavoleşti; întemeiată este înlăcrimata întrebare: „Doamne ! Cine, oare, dintre oameni poate să scape de aceste curse şi să se mântuiască ?".

La întrebarea Preacuviosului pustnic a venit de la Domnul răspunsul: „Smerita cugetare trece de aceste curse, iar ele nu pot nici măcar a se atinge de ea".

Dumnezeiesc răspuns ! Cum înlătură din inimă orice îndoială, arătând în puţine cuvinte un mijloc de nădejde pentru a birui asupra potrivnicului nostru, mijloc de destrămare şi nimicire a meşteşugitelor sale laţuri, împletite cu ajutorul îndelungilor ani de luptă cu omul şi a unei nemăsurate răutăţi.

Să ne îngrădim mintea prin smerenie, fără a-i îngădui să tindă în chip nesocotit şi cutezător către dobândirea cunoştinţelor, oricât ne-ar aţâţa curiozitatea, noutatea şi păruta lor însemnătate. Să o păzim de ispita învăţăturilor mincinoase, ascunse sub numele şi înfăţişarea învăţăturii creştine. Să o smerim întru ascultarea faţă de Biserică, smerind orice cugetare care se ridică împotriva minţii lui Hristos (2 Cor. X, 5), împotriva minţii Bisericii. La început, chinuitoare este pentru minte calea cea strâmtă a ascultării faţă de Biserică; ea, însă, duce la lărgimea şi libertatea înţelegerii duhovniceşti, înaintea căreia pier toate părutele nepotriviri pe care le află înţelegerea trupească şi sufletească în supunerea fără abatere faţă de Biserică. Să nu-i îngăduim mintii a citi despre lucrurile duhovniceşti altceva decât ceea ce este cuprins în cărţile scriitorilor adevăratei Biserici; cărţi despre care Biserica însăşi a dat mărturie că ele sunt organe ale Sfântului Duh. Cel ce citeşte pe sfinţii scriitori se împărtăşeşte nemijlocit de Sfântul Duh Care locuieşte în ei şi grăieşte prin ei; cel ce citeşte scri-itorii eretici, chiar dacă ar fi ele împodobite cu numele de „sfinte" de către adunătura lor eretică, se împărtăşeşte de duhul cel viclean al înşelării[115],

din pricina neascultării faţă de Biserică, al cărei miez este trufia, el cade în cursele stăpânitorului lumii acesteia.
Ce să facem cu inima ? Să altoim la acest măslin sălbatic un ram din măslinul cel roditor, să o întipărim cu însuşirile lui Hristos, să o deprindem cu smerenia evanghelică, să o silim să primească voia Evangheliei. Văzând nepotrivirea ei cu Evanghelia, neîncetata ei împotrivire şi nesupunere faţă de Evanghelie, să vedem în această împotrivire, ca într-o oglindă, căderea noastră. Văzându-ne căderea, să plângem pentru ea înaintea Domnului, a Ziditorului şi Răscumpărătorului nostru, să ne îndurerăm cu întristarea cea mântuitoare; să nu contenim a petrece în această întristare până ce nu vom vedea tămăduirea noastră. *Inima înfrântă si smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. L, 19), lăsând-o vânării vrăjmaşului. Dumnezeu este Ziditorul nostru şi Stăpân cu drepturi depline: El poate să rezidească inima noastră şi va preface inima ce I se tânguieste neîncetat cu plâns şi rugăciune, o va preface dintr-o inimă iubitoare
de păcat, într-o inimă iubitoare de Dumnezeu şi sfântă. Să ne păzim simţurile trupeşti, neîngăduind păcatului să intre prin ele în îngrădirea sufletului nostru. Să ne înfrânăm ochiul cel iscoditor şi urechea cea iscoditoare; să punem zăbală strânsă asupra acelui mic mădular al trupului care este în stare să dea naştere unor mari cutremure, asupra limbii noastre; să potolim năzuinţele dobitoceşti ale trupului prin înfrânare, priveghere, osteneli, deasa aducere-aminte de moarte, prin rugăciunea statornică întru luare-aminte. Ce nestatornice sunt desfătările trupeşti! Cu ce miasmă se sfârşesc ! Dimpotrivă, trupul îngrădit prin înfrânare şi păzirea simţurilor, spălat prin lacrimile pocăinţei, sfinţit prin deasa rugăciune, se zideşte în chip tainic ca Biserică a Sfântului Duh, Care face nelucrătoare toate uneltirile vrăjmaşului împotriva omului. „Smerita cugetare trece de toate cursele diavoleşti şi acestea nu pot nici măcar a se atinge de ea". Amin.

*Anul 1846. Pustia Sergheev*

**Cântec sub umbra crucii**

*(după cap. 15 al Ieşirii)*

Mă aşez sub sfinţita umbră a lemnului crucii, încep cântare de laudă, cântare de mulţumită Ziditorului şi Mântuitorului meu.
Nu de razele arzătoare ale soarelui simţit fug la umbra crucii: fug de arşiţa păcatelor, de arşiţa smintelilor. Vai! Lumea este preaplină de sminteli grozave.
Ce răcoare, ce mângâiere sub umbra crucii sfinte ! De sub rădăcinile ei ţâşneşte izvor de apă vie: învăţătura lui Hristos.
Glasul cântării mele nu se face auzit lumii deşarte. Mintea şi inima mea cântă tainic. Să le audă pe ele Mântuitorul meu.
Umbla oarecând în văzduh înaintea poporului is-railitean stâlpul de nor şi foc, îi călăuzea prin pustia sălbatică, înfricoşată. Nevăzută şi totodată văzută de către mine, Pronia Dumnezeului meu m-a călăuzit pe calea ostenicioasă şi necăjită a vieţii pământeşti.
Trăiam mai înainte în Egipt. Faraon, împăratul Egiptului, îmi umplea timpul fără contenire cu facerea de cărămizi şi cu alte munci grele, îmi umplea timpul cu necurmata grijă de cele materialnice. Atunci când a venit la mine gândul de a sluji Dumnezeului meu, Faraon m-a certat pentru lenevie, mi-a înmulţit grijile de cele vremelnice, pământeşti, deşarte, ca să nu am pu-tinţa nici măcar de a mă gândi la Dumnezeu.

Moise - prin acest nume şi această faţă"[6] este închipuită legea Duhului - m-a scos prin mijloace minunate din Egipt, din viaţa pentru trup, pentru lume, în pustie.
Ostenicioasă e calea prin pustie ! Acolo nisipul încins n-are statornicie sub picioare; acolo picioarele sunt rănite de pietre ascuţite şi mărăcini spinoşi; acolo soarele *arzător* pârjoleşte călătorul; acolo e sete neîn-: durată; acolo nu sunt căldările cu carne egipteneşti; j acolo sunt doar corturi, nu este adăpost lesnicios şi tih-1 nit; acolo firea[117] moartă frământă, chinuie gândul şi j privirile.
De-abia am ajuns la Marea Roşie, că am văzut în j urma mea călăreţii vrăjmaşi şi carele cu zgomot ca de< tunet, înaintea mea era marea: înaintea mea şi înapoia mea era moartea înfricoşată, de neocolit.
Era acolo, însă, şi Dumnezeul meu. El e Izvorul vie-1 ţii, şi moartea îi este supusă. Prin mijlocul mării mi s-a! deschis cale: în viaţa din mijlocul lumii s-a arătat fără j de veste înaintea mea cărarea mântuirii.
S-au aruncat la galop în urma mea călăreţii, s-aui năpustit carele: toţi au pierit în mare. *Să cântăm Domnur lui, că cu slavă S-a proslăvit, pe călăreţ si cal în mare i-a] aruncat* (Ieş. XV, 1).
Calul aprig este pornirile dobitoceşti, poftele truput lui meu; călăreţul care sade pe ele e gândul păcătos.
Carele cu zgomot ca de tunet sunt slava deşartă a; lumii, mărirea ei. Ea va trece, şi va amuţi, şi se va îneca în marea uitării. Ce e atât de neînsemnat ca huruitul şj| scârţâitul roţilor şi fierului carelor.!
Singurul bine, singura comoară a omului este Dumnezeu, Ziditorul şi Mântuitorul lui, Viaţa şi Desfătarea lui, Avuţia lui veşnică. Lui se cuvine lauda, Lui se cu-' vine slava! *Domnul, Cel ce sfărâmă războaiele, Domnul este numele Lui.* Ce este cu neputinţă la oameni este oi putinţă la El. *Carele lui faraon si puterea lui le-a aruncat îi mare, pe cei aleşi călăreţi căpitani i-a aruncat în Marea Roşii* (Ieş. XV, 3-4), în plânsul omului pentru păcătoşenia lui|
*închegatu-s-au ca un perete apele, închegatu-s-au apele îi' mijlocul marii* (Ies. XV, 8). Smintelile lumii si-au pierdut puterea, lucrarea lor a fost ferecată în legături, n-au pu| tut să îşi supună inima mea; aceasta s-a făcut
l oare faţă de ele, a trecut prin valurile umede ca printre nişte stânci pe piatră. *Dreapta Ta, Doamne, s-a proslăvit intru tărie, mâna Ta cea dreaptă, Doamne, a zdrobit pe vrăjmaşi* (Ieş. XV, 6), ea mi-a dăruit tărie, a răpit puterea păcatului ce atârna asupra mea ca un perete din valuri. Tu ai împietrit valurile ce însetau să mă înghită, să tragă leşul meu neînsufleţit în nepătrunsele adâncuri ale iadului.
*Ajutor şi Acoperitor S-a făcut mie spre mântuire* (Ieş. XV, 2). în calea mea spre Tine, Pământul meu făgăduit, încă mă aşteaptă vrăjmaşi, fiii celor de alt neam - şi aceştia au cunoscut că asupra mea este Pronia Ta cea sfântă, că mâna Ta mă călăuzeşte şi mă apără, se luptă pentru mine; ei ştiu că mâna Ta este puternică. De mâna Ta se tem, iar pe mine mă pizmuiesc, scrâşnesc din dinţi asupra mea.
*Auzit-au neamurile* de mila Ta faţă de mine *şi s-au mâniat:* s-au amărât locuitorii Filistimului; s-au neliniştit stăpânitorii Edomului; i-a cuprins tremurul pe căpeteniile moavitenilor, au slăbit inimile tuturor celor ce locuiesc în Canaan (Ieş. XV, 14-15). Mântuieşte-mă, Dumnezeul meu, de toţi fiii celor de alt neam, de toţi şi de toate cele ce sunt străine Sfântului Tău Duh, şi ca ntare sunt pentru creştini fii ai celor de alt neam. Nu cumva să se prindă piciorul meu în vreo cursă, nu cumva să mă prăbuşesc în vreun adânc nevăzut de mine, necunoscut de mine, neajuns pentru mine.

Lipseşte-i de putere pe toţi vrăjmaşii sufletului meu, ,işa cum ai lipsit de putere carele si călăreţii lui Faraon; împietreşte-i ca să rămână fără nici o mişcare, fără nici o lucrare, aşa cum ai împietrit apele. Mântuieşte-mă, Doamne, Dumnezeul meu! Vrăjmaşii mei sunt puternici şi mari! Dacă mă vei lăsa singur, mă vor ucide precum ucide leul un miel fără putere; mă vor strivi precum striveşte piatra de moară bobul de grâu.

*Prin mărirea braţului Tău să împietrească* (Ieş. XV, 15) toţi cei ce urăsc mântuirea mea, toţi cei ce se împotrivesc ajungerii mele la Tine, *până ce va trece poporul Tău,*

*Doamne, până ce va trece poporul Tău acesta, pe care l-ai agonisit. Ducându-i înlăuntru, răsădeste-i pe ei în muntele moştenirii Tale, în lăcaşul Tău cel gata care l-ai făcut, Doamne, sfinţenia, Doamne, care au gătit-i mâinile Tale* (Ieş. XV, 16-17).

Când apele Mării Roşii au acoperit şi înecat oastea lui Faraon, căpitanii, călăreţii, carele lui, *Mariam prooro-* cita,* sora lui Aaron, arhiereul israilitenilor, şi a lui Moisi, legiuitorul lor, a luat timpanul în mâinile sale şi, însoţită de ceata femeilor lui Israil, a înălţat cântarea: *Să cântam Domnului, că cu slavă S-a proslăvit, pe călăreţ şi cal în mare i-a aruncat* (Ieş. XV, 21).

Sufletul care petrece în slujirea Domnului, care cugetă întru Legea lui Dumnezeu ziua şi noaptea, se unelte într-un singur duh cu Domnul (I Cor. VI, 17), *s&* înrudeşte cu El prin Legea sfântă, se face soră a Lui/ proorocită, luând de la El insuflare harică. Când ea se *vede* izbăvită de moartea păcatului, de înecarea în grijile *şi* îndeletnicirile deşarte ale lumii, de stăpânirea şi| silnicia lui Faraon, atunci înstrunează simţirile inimii în? i minunata pace a lui Hristos şi, atingându-le ca pe nişte coarde prin cugetările Dumnezeieşti, scoate sunete minunate, proorocești, cântă laudă lui Dumnezeu îril chip tainic, duhovnicesc, dezmierdător.

*O,* voi, femei ale lui Israil, suflete ale robilor credincioşi ai Domnului Iisus! Luaţi timpanele voastre, alătu-1 raţi-vă cântării proorociţei de Dumnezeu insuflate! Să şedem în ceată bine tocmită sub sfinţita umbră a crucii, răstignind *trupul cu patimile şi poftele* (Gal. V, 24), cif minte şi inimă curată, cu buze curate *să cântăm Domnul lui,* Marelui Dumnezeu şi Mântuitorului nostru, *căci cm slavă S-a proslăvit* prin negrăitele Sale faceri de binei către noi şi întregul neam creştinesc şi omenesc.

## Cugetare la apusul soarelui

Luminătorul cel măreţ al zilei, săvârşind calea sa de zi cu zi, se apropia de apus. Plecându-se spre mare şi clătinându-se, oarecum, deasupra ei, el îşi trimite razele de rămas bun peste pământ, gata să se cufunde în nesfârşita mare. Privesc această privelişte măreaţă de la fereastra chiliei mele, din sânul liniştitei mănăstiri ! înaintea mea stau şi Kronstadtul, şi ţărmul de cealaltă, parte al Finlandei, şi marea împestriţată de dungi. Deasupra mării săvârşeşte crugul său soarele, care de-acum atinge marginile feţei mării. Soarele ce apune îngăduie ochiului omenesc să îl privească, în vreme ce de-a lungul călătoriei sale de zi nu se lasă atins de privirea lui, acoperindu-se de el printr-o strălucire nesuferită, orbitoare.

Ce contemplaţie se naşte din această privire pentru monahul însingurat ? Ce insuflare se revarsă în pieptul meu la citirea acestei file din sfinţita carte scrisă de însuşi Dumnezeu - natura ?

Cartea aceasta se deschide mereu celor care nu contenesc a se curaţi prin pocăinţă şi a se depărta de toată întreprinderea păcătoasă, fie aceasta grosolană ori subţire. Ea se deschide celor care s-au lepădat de plăcerile

pământeşti, de împrăştierea deşartă. Ea se deschide următorilor şi ucenicilor Evangheliei, iubitorilor slavei cereşti şi desfătărilor veşnice, iubitorilor însingurării umile şi liniştite, care au îndrăgit însingurarea pentru a căuta în ea îmbelşugata cunoştinţă de Dumnezeu prin îndepărtarea din sine a tot ce îl ascunde şi-L depărtează de noi pe Dumnezeu.
Sfânt: „Lumină şi de lumină Dătător... prin Care Fiul Se proslăveşte şi de toţi Se ştie"[118].
Sfântul Duh a aflat între primii creştini multe vase vii, temple însufleţite, vrednice de sălăşluirea şi adăs-tarea Sa. Aşa au fost Apostolii; aşa a fost cel dintâi mucenic - Ştefan; aşa au fost aproape toate mădularele Bisericii instituite de Apostoli; aşa au fost sfinţii din toate vremurile. Duhul Sfânt, aflându-1 pe creştin credincios lui Hristos, S-a pogorât asupra lui, 1-a rezidit după asemănarea Noului Adam, aducând în sufletul şi trupul lui sfinţenie nestricăcioasă de la Dumnezeu, umplând templul său cu daruri duhovniceşti. Bărbaţii purtători de Dumnezeu răspândeau cu îmbelşugare învăţătura lui Hristos prin puterea cuvântului duhovnicesc întărit de puterea darurilor Duhului, aduceau fraţilor grabnică sporire şi urcuş duhovnicesc: *sfătuind pe tot omul,* spune Apostolul, *şi învăţând pe tot omul întru toată înţelepciunea, ca să înfăţişăm pe tot omul desăvârşit întru lisus Hristos* (Col. 1,28).
Acum, când s-au înmulţit cei bogaţi în ştiinţe, arte, în tot ce este material, acum *a lipsit cel cuvios* (Ps. XI, 1). Sfântul Duh, privind la fiii oamenilor, căutând vas vrednic în această ceată de inşi ce se numesc pe sine „educaţi", „cultivaţi", „ortodocşi", rosteşte asupra lor, cu amărăciune, osânda: *Nu este cel ce înţelege, nu este cel ce caută pe Dumnezeu. Toţi s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut; nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul. Groapă deschisă gâtlejul lor, cu limbile lor vicleneau; venin de aspidă sub buzele lor, a căror gură de blestem şi de amărăciune este plină; grabnice sunt picioarele lor a vărsa sânge; sfărâmare şi nevoie întru căile lor, şi calea păcii nu au cunoscut. Nu este frica lui Dumnezeu înaintea ochilor lor* (Rom. III, 11-18).
Iată pricinile din care Duhul lui Dumnezeu Se înstrăinează de noi, în vreme ce El este adevărata moştenire a creştinilor adevăraţi, dobândită pentru tpţi noii israiliteni de către Atotsfântul lor începător de neam. Duhul lui Dumnezeu Sfânt este şi odihneşte doar în
sfinţi, care s-au răstignit lumii, care au răstignit *trupul ca patimile si poftele* (Gal. V, 24). încă din Vechiul Legământ s-a vestit cu privire la El: *Nu va rămânea Duhul Meu în oamenii aceştia în veac, pentru că trupuri sunt* (Fac. VI, 3). Şi Acest Duh Atotbun, Care în Biserica primelor veacuri S-a pogorât asupra lui Cornelie, care era numai catehizat prin cuvântul crucii, umplându-1 de felurite daruri duhovniceşti, Se depărtează de noi, care suntem deja spălaţi prin botez, şi care ne socotim credincioşi şi ortodocşi; Se înstrăinează, chiar dacă El, Dumnezeu fiind, nu e părtinitor; Se înstrăinează ca să nu ne facă mai păcătoşi prin adăugarea la celelalte păcate ale noastre a unui păcat greu: jignirea prin care e jignit şi silit să Se depărteze de la noi Sfântul Duh (Efes. IV, 30; I Ţes. V, 19).
Razele Soarelui Dreptăţii nu cad acum drept asupra omului! Din pricina întăririi vieţii materiale, trupeşti, rar, rar se mai află pe pământ vreun vas viu al Sfântului Duh. Inimile oamenilor s-au făcut neînstare, din pricina necurăţiei lor, a primi nemijlocit şi a purta scrisul Lui; de aceasta s-au făcut mai în stare ca inimile - table nefăcute de mână - materia fără viaţă, care cel puţin nu e spurcată cu păcatul. Unde odihnesc acum cuvintele Duhului ? în cărţile Dumnezeieştilor Scripturi şi ale sfinţilor bineplăcuţi ai

lui Dumnezeu, în cărţile scrise la îndemnul şi sub insuflarea Sfântului Duh. Duhul Sfânt le împărtăşea aleşilor săi felurite daruri duhovniceşti, le rânduia felurite slujiri. Pe unii îi ungea spre prooro-cie, pe alţii - spre apostolie, pe alţii - spre a păstori şi a învăţa, pe alţii - spre a fi mucenici pentru Hristos, pe alţii - spre a se curaţi pe sine prin nevoinţele călugă-reşti. Felurite daruri, felurite slujiri - însă temeiul, izvorul, e unul singur: Duhul Sfânt, Care împarte darul fiecăruia, rânduieşte slujirea fiecăruia potrivit voii şi stăpânirii Sale, ca un Dumnezeu. Şi cărţile sfinţilor lui Dumnezeu au fost scrise de vase ale Duhului cu felurite daruri şi felurite slujiri - au fost scrise toate sub insuflarea ori sub înrâurirea Sfântului Duh. Sfântul Duh
arată încă de pe aici treapta de slavă a templelor Sale vii, strălucind dintr-unul mai luminos, iar dintr-altul mai puţin. Aşa cum stelele cerului văzut *se deosebesc* (l Cor. XV, 42) una de alta în slavă, aşa şi sporirea duhovnicească a sfinţilor lui Dumnezeu, care strălucesc pe cerul Bisericii, este deosebită. Pe potriva sporirii lor duhovniceşti este şi lumina pe care o răspândesc cărţile scrise de dânşii - însă toate sunt pe cer, toate răspândesc lumina, buna mireasmă a Sfântului Duh. Tocmai aceste cărţi sunt lumina razelor Soarelui Dreptăţii Care apune, rânduită de Atotbunul Dumnezeu spre luminarea celor din urmă ceasuri ale zilei creştine. Fraţilor! Să cercetăm, după porunca Mântuitorului, semnele vremurilor, pentru a căror necunoaştere fariseii sunt înfieraţi de Domnul (Mt. XVI, 3). Să luăm aminte cum se cuvine la povaţa Mântuitorului, Care le spune iudeilor din vremea Lui: *încă puţină vreme Lumina cu voi este: umblaţi până când aveţi Lumina, ca să nu vă cuprindă pe voi întunericul - că cel ce umblă întru întuneric nu ştie unde merge. Până când aveţi Lumina, credeţi în Lumină, ca să fiţi fii ai Luminii* (In. XII, 35-36). Cu credinţă să ne îndeletnicim cu citirea cărţilor scrise de sfinţii bineplăcuţi ai lui Dumnezeu, culegând din ele lumină şi viaţă pentru suflet. Să ne îndepărtăm, ca de o otravă omorâtoare, de cărţile scrise dintr-un izvor puturos şi tulbure, din raţiunea cea cu nume mincinos - această moştenire a firii omeneşti căzute, ce prin căderea ei s-a apropiat de îngerii căzuţi. *Ca să nu mai fim prunci,* ne îndeamnă Apostolul, *învăluindu-ne şi purtându-ne de tot vântul învăţăturii, întru minciuna oamenilor, întru vicleşugul spre meşte-şugirile înşelăciunii* (Efes. IV, 14).
Vin, mai cumplite decât valurile potopului care a înghiţit cândva întreaga lume pierzând tot neamul omenesc, vin valurile minciunii şi întunericului, înconjoară lumea din toate părţile gata să o înghită, stârpesc credinţa în Hristos, surpă împărăţia Lui pe pământ, înăbuşă învăţătura Lui, vătăma obiceiurile, tâmpesc si
nimicesc conştiinţa, întinzând domnia atotrăului stăpâ-aitor al acestei lumi.
Unde este acea fericită arcă asemenea cu arca dreptului Noe, unde să putem scăpa de valurile ce năvălesc din toate părţile, unde să putem afla mântuire neîndoielnică ? Arca aceasta e Sfânta Biserică, ce pluteşte peste valurile potopului duhovnicesc şi în noaptea întunecoasă, înviforată, cumplită, este călăuzită cu seninătate şi tărie în calea sa de către luminătorii cereşti: scrierile sfinţilor bineplăcuţi ai lui Dumnezeu. Strălu-cirea acestor luminători cereşti nu poate s-o ascundă nici o negură, nici un nor.
Arca va ajunge la limanul veşniciei fericite, aducân-du-i cu bine acolo pe toţi cei ce i-au încredinţat mântuirea lor.
Cel care va dispreţui această arcă, cel ce îşi va închipui, din oarbă trufie şi părere de sine, că poate să străbată valurile cumplite în barca şubredă a minţii sale, cel care va dispreţui smerita ascultare faţă de Biserica cea

adevărată, care se va sui în alte corăbii, vătămate de învăţăturile mincinoase, roase de amăgirea şarpelui viclean, cel ce va lepăda călăuzirea Sfântului Duh, ori se va călăuzi doar cu răceală şi făţărnicie după Sfânta Scriptură, singura în care se află învăţătura Duhului, acela va pieri.
*Până când aveţi Lumina, credeţi în lumină, ca să fiţi fii ai Luminii.* Amin.

**Fariseul**
*(în două părţi)*

Fraţilor ! Să privim în Evanghelie la felul de a se purta al Domnului nostru lisus Hristos. Vom vedea că el nu se sminteşte niciodată de păcătoşi, oricât de grele ar fi păcatele acestora. De asemenea, nu avem nici o pildă în Sfintele Evanghelii ca Sfinţii Apostoli să se fi smintit de cineva. Dimpotrivă, fariseii se smintesc mereu - se smintesc de Cel Atotdesăvârşit, de Dumnezeu înomenit; se smintesc până acolo încât îl osândesc pe Dumnezeu ca pe un nelegiuit, îl dau unei morţi de ocară; pe Mântuitorul îl răstignesc pe cruce în mijlocul a doi tâlhari! De aici tragem în chip firesc concluzia că înclinarea spre a te sminti este o boală grea a sufletului, este semnul fariseismului. Trebuie să luăm aminte cu osârdie la inima noastră şi să ucidem în ea simţământul smintirii de aproapele prin cugetarea duhovnicească culeasă din Evanghelie.
Evanghelia - carte sfinţită şi atotsfântă ! Precum în apele curate se îşi răsfrânge înfăţişarea soarele, aşa şi în Evanghelie este zugrăvit Hristos. Cel ce doreşte să-L vadă pe Hristos să îşi cureţe mintea şi inima prin pocă-inţă ! II va vedea în Evanghelie pe Hristos, Adevăratul Dumnezeu, Mântuitorul oamenilor căzuţi; va vedea în Evanghelie ce însuşiri trebuie să aibă ucenicul lui lisus, care este chemat^să înveţe blândeţea şi smerenia de la însuşi Domnul, în aceste virtuţi prin care urmăm lui Dumnezeu va afla fericită odihnă sufletului său.
*Partea întâi*
Intrat-a oarecând Domnul în casa vameşului Matei, prefăcându-1 pe vameş în Apostol; Dumnezeu întrupat .1 şezut la masă cu păcătoşii. Fariseii, văzând aceasta, s-au smintit. *De ce,* le-au zis ei ucenicilor lui lisus, de ce *cit vameşii si cu păcătoşii mănâncă si bea Dascălul vostru ?* (Mt. IX, 11).
Spuneţi mai înainte, fariseilor, de ce-i numiţi pe aceşti oameni „păcătoşi" ? N-ar fi fost, oare, mai aproape de «idevăr să îi numiţi „fericiţi", „îngeri", „heruvimi", fiindcă Dumnezeu a binevoit să şadă în tovărăşia lor ? N-ar fi fost mai bine să spuneţi: „şi noi suntem păcătoşi ! Primeşte-ne şi pe noi, Milostive lisuse, la picioarele Tale. Acestor păcătoşi Tu, ştiutorul inimilor şi Judecătorul Cel Adevărat, le-ai dat întâietate faţă de noi; trecându-ne cu vederea, ai şezut cu dânşii. Se vede că păcatele noastre sunt înaintea Ta mai grele ca păcatele lor. Cu dânşii şezi - nouă îngăduie-ne măcar să cădem la picioarele Tale".
Nu este sfânta mireasmă a smereniei în „drepţii" cei întunecaţi, bogaţi doar în dreptatea firii omeneşti căzute, în dreptatea prefăcută a lumii, în dreptatea demonică. Aceştia osândesc cu obrăznicie pe Domnul, îi osân-desc pe păcătoşii primiţi de El, care se fac în acest chip adevăraţi drepţi - îl leapădă pe Domnul, grăind: *Dascălul vostru.* Dau de înţeles prin asta că nu îl recunosc *Dascăl al lor.*
Răspunsul Domnului este un răspuns la toate temeiurile bolii ascunse ale fariseilor, la întreaga stare a sufletului lor. Acest răspuns cuprinde în sine o cumplită osândire şi lepădare de la faţa lui Dumnezeu a oricărei dreptăţi

omeneşti părute, unite cu osândirea aproapelui. *N-au trebuinţă,* a zis Domnul, *cei sănătoşi de pocăinţă, ci cei bolnavi. Deci mergând, învăţaţi ce înseamnă: Milă voiesc, iar nu jertfă - că n-am venit să chem pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi la pocăinţă* (Mt. IX, 12-13).

Odată, în zi de sâmbătă, mergea Domnul cu sfinţii Săi ucenici şi Apostoli printre semănături. Ucenicilor li s-a făcut foame şi au prins a smulge spice; frământân-du-le în mâini, curăţau boabele, pe care le mâncau. Văzând aceasta, fariseii au zis: *Iată, ucenicii Tăi fac ce nu se cade a face sâmbăta* (Mt. XII, 2). Domnul, amintind de David şi de preoţi (primul călcând rânduiala Legii din nevoie, iar ceilalţi din porunca Legii), iarăşi le atrage fariseilor, ameninţător, luarea aminte: *De aţi şti ce înseamnă: Milă voiesc, iar nu jertfă, nu aţi fi osândit pe cei nevinovaţi* (Mt. XII, 7).

Ce cuget voitor de rău trădează simţământul smintirii ! El se preface că ţine cu acribie, până la ultimul amănunt, forma legii, dar înţelesul lăuntric al legii îl calcă. Fariseu întunecat şi orb ! Auzi ce îţi grăieşte Domnul: *Milă voiesc.* Văzând neajunsurile aproapelui, milostiveşte-te de el: e mădularul tău ! Neputinţa pe care o vezi astăzi în el, mâine poate deveni neputinţa ta. Te sminteşti doar fiindcă eşti trufaş şi orb ! împlineşti unele rânduieli dinafară ale legii, şi pentru asta singur te minunezi de tine; dispreţuieşti, osândeşti pe semenii în care bagi de seamă călcarea unor mărunţişuri şi nu bagi de seamă împlinirea faptelor bune mari, tăinuite, iubite de Dumnezeu, necunoscute de inima ta încrezută şi împietrită. Nu te-ai uitat îndeajuns la tine însuţi; nu te-ai văzut: numai de asta nu te socoti păcătos. De asta nu s-a frânt inima ta, nu s-a umplut de pocăinţă şi smerenie; de asta nu ai priceput că deopotrivă cu ceilalţi oameni ai nevoie de mila lui Dumnezeu, de mântuire, înfricoşat lucru este a nu te socoti pe tine însuţi păcătos ! Cel care se socoate pe sine păcătos primeşte cale liberă spre lisus. Ce fericire este a-şi vedea omul păcatele! Ce fericire este a privi în inima sa ! Cel care va privi în inima sa, va uita că pe pământ se află păcătoşi afară de el singur. Chiar de se va uita vreodată la semeni, toţi i se vor părea neprihăniţi, minunaţi, ca nişte îngeri. Privind la sine, cercetându-şi petele cele din păcate, el se încredinţează că pentru mântuirea sa este un singur mijloc - mila lui Dumnezeu, că e un rob netrebnic, nu doar prin încălcarea, ci si prin plinirea neîndestulătoare a poruncilor Dumnezeieşti, printr-o plinire a lor ce se aseamănă mai degrabă unei schimonosiri. Având trebuinţă el însuşi de milă, o revarsă cu îm-belşugare asupra aproapelui, are pentru el numai milă. *De aţi şti ce înseamnă: Milă voiesc, iar nu jertfă, nu aţi fi osândit pe cei nevinovaţi - că n-am venit să chem pe cei drepţi, ci pe cei păcătoşi la pocăinţă* (Mt. XII, 7; IX, 13).

Milostivul nostru Mântuitor, Domnul lisus Hristos, Care nu i-a lepădat pe vameşii şi curvele ce se pocăiau, nu i-a dispreţuit nici pe farisei; El a venit să-1 vindece pe om de toate bolile sale, printre ele şi de fariseism, care este cu osebire greu de tămăduit numai fiindcă această boală se socoate şi se vesteşte pe sine drept sănătate înfloritoare, leapădă doctorul şi îngrijirea, vrea să vindece ea însăşi bolile altora, întrebuinţând pentru scoaterea unui firicel de praf care de-abia se vede lovituri cu bârne grele.

Un oarecare fariseu 1-a poftit pe Domnul să ia parte la masa lui. Şi *intrând în casa fariseului, a şezut* (Le. VII, 36), povesteşte Evanghelia despre Domnul Cel Milostiv. Se pare că fariseul, cu toate că avea oarecare osârdie şi credinţă către Domnul, după ce L-a primit a început a socoti cât de multă cinstire trebuie să îi dea Oaspetelui. Dacă n-ar fi fost socoteala, întemeiată pe părerea despre sine că este drept şi vrednic, ce 1-ar fi împiedicat pe fariseu să fugă în întâmpinarea Oaspetelui Dumnezeiesc, să

cadă cu cutremur la sfintele Lui picioare, să-şi întindă sub ele sufletul, inima. Nu s-a întâmplat aşa; fariseul a lăsat să îi scape fericitul prilej de a-L cinsti pe Mântuitorul după cuviinţa datorată. Prilejul scăpat de fariseu îl răpeşte sieşi oarecare femeie din acea cetate, păcătoasă cunoscută. Ea aleargă cu vasul de mir bine-mirositor în casa fariseului, intră acolo unde era masa, începe a spăla picioarele Mântuitorului şi a le şterge cu perii capului său, a săruta picioarele Mântuitorului şi a le unge cu mir.

Nu vede fariseul orb fapta bună care se săvârşeşte înaintea ochilor lui, care dă în vileag răceala, omorârea inimii lui. Smintirea şi osândirea i se mişcă în suflet. El cugetă: *Acesta de ar fi prooroc, ar şti cine şi cefei de femeie este ceea ce se atinge de el - că este păcătoasă* (Le. VII, 39). De ce II micşorezi pe Dumnezeu numindu-L doar prooroc ? De ce o numeşti păcătoasă pe cea care a fost cinstită de Dumnezeu mai mult decât tine ? Teme-te, taci: este de faţă Ziditorul! A Lui e judecata asupra făpturilor Sale; pentru El e totuna a ierta cinci sute şi cincizeci de dinari datorie de păcate: El e Atotputernic şi nesfârşit de bogat. De obicei, fariseul pierde acest lucru din socoteala sa ! Văzând la aproapele cincizeci de dinari datorie, el nu ia seama la cei cincizeci de dinari pe care el îi datorează, nici măcar nu-i socoate datorie, în vreme ce hotărârea Dumnezeieştii Judecăţi vesteşte că nici unul din ei doi nu are de unde să-şi plătească datoria, că amândoi au deopotrivă nevoie de iertarea ei. Şz *neavând ei cu ce plăti, amândurora le-a iertat* (Le. VII, 47). Lipsa de smerenie, de unde vine boala fariseismului, împiedică în cea mai mare măsură sporirea duhovnicească, în timp ce oamenii căzuţi în păcate grele, cu râvnă fierbinte şi duh smerit, aduc pocăinţă, uită întreaga lume, văd fără încetare păcatul lor şi îl plâng înaintea lui Dumnezeu, fariseul priveşte lucrurile după două măsuri deosebite. Păcatul lui, ce i se pare fără de însemnătate, nu îi atrage asupra sa luarea aminte. El îşi aminteşte, cunoaşte câteva fapte bune ale sale, şi în ele îşi pune nădejdea. El vede neajunsurile aproapelui; punându-le faţă în faţă cu ale sale, pe acestea din urmă le socoate uşoare, lesne de îndreptăţit. Cu cât creşte în ochii săi propria dreptate, cu atât se împuţinează îndreptarea harică cea dată *în dar* celor care se pocăiesc. Din această pricină slăbeşte, e nimicit simţământul pocăinţei. O dată cu micşorarea simţământului pocăinţei este îngreunată calea spre sporirea duhovnicească; odată cu nimicirea simţământului pocăinţei, omul se abate de pe calea mântuitoare pe calea părerii de sine
şi amăgirii de sine. El se face străin sfintei iubiri de I )umnezeu şi de aproapele, *lartă-se păcatele ei cele multe,* .1 grăit Domnul despre fericita păcătoasă, *că mult a iubit; iar cui se iartă mai puţin, iubeşte mai puţin* (Le. VII, 47).

Cel molipsit de boala fariseismului este lipsit de sporire duhovnicească, împietrit e pământul ţarinei sale sufleteşti, şi nu aduce roadă: pentru rodirea duhovnicească este nevoie de o inimă lucrată prin pocăinţă, muiată, umezită de străpungere şi de lacrimi. Lipsa sporirii este, deja, o pagubă de cea mai mare însemnătate - dar vătămarea pricinuită de fariseism nu se mărgineşte la nerodirea sufletului: molima aducătoare de moarte a fariseismului este în cea mai mare măsură împreunată cu urmările cele mai pierzătoare. Fariseismul nu doar că face neroditoare pentru om faptele bune ale acestuia, ci le şi îndreptează spre răul sufletului său, spre osândirea lui înaintea lui Dumnezeu.

Acest lucru 1-a zugrăvit Domnul în pilda despre *vameşul şi fariseul* (Le., cap. XVIII) ce se rugau împreună în templul lui Dumnezeu. Fariseul, privindu-se pe sine, nu afla pricină de pocăinţă, de simţire a străpungerii

inimii; dimpotrivă, el afla pricină de a fi mulţumit cu sine, de a se admira. El vedea în sine postire, dare de milostenii - dar nu vedea acele păcate pe care le vedea sau credea că le vede în alţii, şi de care se smintea. Zic *credea că le vede,* fiindcă smintirea are ochii mari: ea vede la aproapele şi păcate care nu sunt de fel într-în-sul, păcate născocite de închipuirea pe care o mână viclenia. Fariseul, în amăgirea sa de sine, aduce laudă lui Dumnezeu pentru starea sa. El îşi tăinuieşte semeţia, iar aceasta se tăinuieşte de el sub obrăzarul recunoştinţei faţă de Dumnezeu. Privind Legea superficial, i se părea că este plinitor al Legii, bineplăcut lui Dumnezeu. El a uitat că porunca Domnului, după cuvântul Psalmistu-lui, *este largă foarte,* că înaintea lui Dumnezeu însuşi *cerul nu este curat* (Iov XV, 15), că Dumnezeu nu binevoieşte nici întru jertfe, nici chiar întru arderi de tot, atunci când pe acestea nu le însoţeşte şi nu le sprijină duhul înfrânt si smerit (Ps. L), că Legea lui Dumnezeu trebuie sădită chiar în inimă pentru a putea dobândi dreptatea cea adevărată, fericită, duhovnicească. Această dreptate în- l cepe să apară în om odată cu simţirea sărăciei cu duhul (Ps. XXXIX, 11; Mt. V, 3). Fariseul plin de slavă deşartă; socoate că dă mulţumită lui Dumnezeu, că îl proslăveş-j te: *Dumnezeule, mulţumesc Ţie că nu sunt ca ceilalţi oameni*, *răpitori, nedrepţi, preacurvari* (Le. XVIII, 11). El număra' păcatele vădite, pe care toţi le pot vedea; dar despre l patimile sufleteşti, despre trufie, viclenie, ură, zavistie, făţărnicie, nu pomeneşte nici un cuvânt. Dar tocmai acestea îl alcătuiesc pe fariseu ! Tocmai ele întunecă, omoară sufletul, îl fac neînstare de pocăinţă ! Tocmai ele nimicesc dragostea de aproapele şi nasc smintirea plină de răceală, trufie şi ură ! Fariseul plin de slavă deşartă socoate că dă mulţumită lui Dumnezeu pentru faptele sale bune - însă Dumnezeu îşi întoarce faţa de la ele; Dumnezeu rosteşte împotriva lui înfricoşata osândă: *Tot cel ce se înalţă va fi smerit* (Le. XVIII, 14).

Atunci când fariseismul se întăreşte şi ajunge la deplinătatea puterii sale, el pune stăpânire pe suflet: atunci roadele lui sunt cumplite. Nu e fărădelege înaintea căreia el să se cutremure, de care să nu fie gata. Fariseii au cutezat să îl hulească pe Sfântul Duh. Fariseii au cutezat să îl numească îndrăcit pe Fiul lui Dumnezeu. Fariseii si-au îngăduit să spună că Dumnezeu înomenit, Mântuitorul venit pe pământ, este primejdios pentru bunăstarea obştească, pentru rosturile cetăţeneşti ale iudeilor. Şi pentru ce toate aceste născociri întortocheate ? Pentru ca, sub acoperirea părutei dreptăţi, sub obrăzarul păzirii neamului, a legilor, a religiei, să-şi sature de sânge răutatea lor cea nesăturată, să aducă sânge ca jertfă zavistiei şi slavei lor deşarte, să săvârşească ucidere de Dumnezeu. Fariseismul este o groaznică otravă; fariseismul este o groaznică boală sufletească.

Să ne străduim a schiţa trăsăturile fariseul^, luând descrierea din Evanghelie, aşa încât oricine, privind această privelişte monstruoasă, cumplită, să se poată păzi, cum a poruncit Domnul, *de aluatul fariseilor* (Mt. XVI, 6): de felul gândirii, de regulile, de aşezarea sufletească a fariseilor.

Fariseul, mulţumindu-se cu împlinirea rânduielilor i-xterioare ale religiei si săvârşirea câtorva fapte bune, de care nu sunt străini nici păgânii, slujesc ca nişte robi patimilor, pe care, într-o măsură însemnată, nici nu le vede în sine şi nu le pricepe, care pricinuiesc în el o desăvârşită orbire în privinţa lui Dumnezeu şi a întregii învăţături dumnezeieşti. Cunoaşterea, deci şi vederea în sine a lucrării patimilor sufleteşti se dobândeşte prin pocăinţă - dar simţământul pocăinţei nu ajunge la fariseu. Cum poate inima să se înfrângă, să se străpungă, să se smerească, atunci când este mulţumită de

sine ? Nefiind în stare să se pocăiască, fariseul nu e în stare să vadă lumina poruncilor lui Dumnezeu, ce luminează ochii minţii. Chiar de se îndeletniceşte cu citirea Scipturii, chiar dacă vede în ea aceste porunci, în orbirea sa nu se opreşte asupra lor: ele fug de ochii lui si le înlocuieşte cu filosofările sale prosteşti, nebuneşti. Ce poate fi mai ciudat, mai necuviincios decât filosofările fariseului pomenite în Evanghelie ? *Cel ce se va jura pe templu, nimic nu este; iar cel ce se va jura pe aurul templului, vinovat este* (Mt. XXIII, 16). Fariseul, lăsând plinirea poruncilor lui Dumnezeu, năzuieşte către plinirea amănunţită a mărunţişurilor exterioare, chiar dacă acest lucru ar fi însoţit de încălcarea vădită a poruncilor. Sfintele porunci ale lui Dumnezeu, în care este viaţa veşnică, au fost lăsate de farisei într-o deplină nebăgare de seamă, au fost uitate cu desăvârşire ! *Ze-ciuiţi,* le spune Domnul, *izmă si mărarul si chimenul, si aţi lăsat cele mai grele ale Legii -judecata şi mila si credinţa... Povăţuitori orbi, care strecuraţi ţânţarul si înghiţiţi cămila* (Mt. XXIII, 23-24).
Cea mai tăinuită dintre toate patimile sufleteşti este slava deşartă. Această patimă, mai mult decât celelalte, se ascunde înaintea inimii omului, aducându-i o mulţumire adeseori luată ca mângâiere a conştiinţei, ca
mângâiere dumnezeiască - si tocmai din aluatul slavei deşarte este făcut fariseul. El face totul pentru a fi lău^ dat de oameni; îi place ca si milostenia, si postul, si rugăciunea lui să aibă martori. El nu poate fi ucenic al j Domnului lisus, Care porunceşte următorilor Săi *sS'l* dispreţuiască slava de la oameni, să meargă pe calekl înjosirii, lipsurilor, pătimirilor. Crucea lui lisus estel sminteală pentru fariseu. Lui îi trebuie un Mesia asepf mănător cu Alexandru Macedon sau cu Napoleon I, cu l slavă răsunătoare de cuceritor, cu trofee, cu pradă f | Gândul la slava cerească, duhovnicească, la slava lut Dumnezeu cea veşnică, la veşnicia însăşi, este de neţ ajuns pentru sufletul lui ce se târăşte pe pământ, în pra-... ful şi stricăciunea pământească. Inima lui este acoldj unde se află comoara lui. Acolo e credinţa lui, acolQ] sunt simţirile lui, acolo este nădejdea, acolo este dra-ţ gostea lui! Cu gura, cu vârful limbii el îl mărturiseşt^! pe Dumnezeu, iar cu inima se leapădă de Dânsul. El nu simte niciodată prezenţa lui Dumnezeu, nu vede purtarea lui de grijă, nu cunoaşte din experienţă ce înseamnă frica de Dumnezeu. Pentru inima lui nu există Dumnezeu şi nu există nici aproapele. El e cu totul pământesc, cu totul trupesc, cu totul sub stăpânirea patimilor sufleteşti, este mânat *de* ele, cârmuit de ele, împins de ele la toată nelegiuirea, trăieşte şi lucrează doar pentru iubirea de sine. în acest suflet este înălţat idolul *eu.* Idolul e tămâiat fără încetare, i se junghie necontenit jertfe. Cum se pot îmbina într-un asemenea suflet slujirea Atotsfântului Dumnezeu cu slujirea idolului scâr-bavnic ? Acest suflet se află într-o stare de pustiire cumplită, într-un întuneric cumplit, într-o omorâre cumplită; este o peşteră întunecoasă, locuită doar de fiare cumplite, sau, şi mai mult, de tâlhari cumpliţi; e un mormânt ce ochilor trupeşti ai oamenilor, care înşală atât de adesea, le pare împodobit, iar pe dinlăuntru e plin de oasele morţilor, de putoare, de viermi, de toată necurăţia urâtă de Dumnezeu. «
Fiind străin de Dumnezeu, fariseul are nevoie să pară înaintea oamenilor slujitor al Lui; fiind plin de toată nelegiuirea, are nevoie să pară înaintea oamenilor îmbunătăţit; năzuind să-şi împlinească patimile, are nevoie ca faptele sale să pară bune. Fariseul nu se poate lipsi de mască. Nevrând de fel să fie cu adevărat cucernic si îmbunătăţit, vrând doar să fie socotit de oameni ca atare, fariseul se înveşmântează în făţărnicie. Totul în el e

făcătură, totul e născocire ! Faptele, cuvintele, viaţa lui sunt o necurmată minciună. Inima lui, ca o otravă întunecată, este preaplină de toate patimile, de toate viciile, de chin neîncetat - şi tocmai această inimă de iad suflă împotriva aproapelui simţământul neome-nos, ucigător, al smintirii şi osândirii. Fariseul, îngrijin-du-se să apară drept înaintea oamenilor, fiind după suflet fiu al satanei, vânează din Legea lui Dumnezeu câteva trăsături, se împodobeşte cu ele, ca ochiul necercat să nu recunoască în el un vrăjmaş al lui Dumnezeu şi, încredinţându-i-se lui ca unui prieten al lui Dumnezeu, să-i cadă jertfă. Fariseul osândeşte în aproapele nu răul, nu păcatul, nu încălcarea Legii. Nu ! Cum poate el să osândească răul, al cărui prieten şi ucenic iubit este ? Săgeţile lui sunt îndreptate împotriva virtuţii -însă pentru ca loviturile să nimerească mai bine, el cleveteşte virtutea, îi pune în seamă răul, se sminteşte de acest rău şi, părând a-1 lovi, el ucide pe robul lui Hristos, pe care îl urăşte. Fariseule! Tu duci la pedeapsă pe cel nevinovat de fărădelegea pe care chiar tu ai născocit-o ? A ta este pedeapsa, ca şi fărădelegea ! Nu cumva îţi dă îndrăzneală faptul că ucenicul lui Hristos, urmând lui Hristos, bea în tăcere paharul pătimirilor pe care tu i 1-ai pregătit ? Nefericitule ! înfricoşează-te de însăşi această tăcere îndelung răbdătoare şi tainică. Acum, următorul lui lisus tace pentru lisus: la înfricoşata Judecată de obşte va grăi pentru el lisus, înfierând pe nelegiuitul necunoscut de oameni şi-1 va trimite în chinurile veşnice. Fariseii au născocit fărădelegi ca să le pună pe seama însuşi Dumnezeului-Om; au
făcut ca El să fie pedepsit; I-au cumpărat sângele; s-au prefăcut că nu L-au înţeles.

Cea mai mare fărădelege de pe pământ a fost săvârşită de farisei, întotdeauna ei au fost, şi rămân până în ziua de azi, credincioşi chemării lor infernale. Ei sunt cei mai însemnaţi vrăjmaşi şi prigonitori ai adevăratei virtuţi şi evlavii creştine, care nu se opresc înaintea nici unei fărădelegi, împotriva lor tună hotărârea Domnului: *şerpi, pui de năpârci, cum veţi scăpa de judecata gheenei ? Pentru aceasta, iată, Eu trimit la voi prooroci si înţe-lepţi si cărturari, si dintre ei veţi ucide si veţi răstigni, si dintre ei veţi bate în soboarele voastre şi-i veţi goni din cetate în cetate, ca să cadă asupra voastră tot sângele drept care s-a vărsat pe pământ, de la sângele lui Abel celui drept şi până la sângele Zahariei,fiul Varahiei, pe care l-aţi omorât între templu şi altar. Amin grăiesc vouă: vor veni acestea toate peste neamul acesta* (Mt. XXIII, 33-36). S-au împlinit cuvintele Domnului, şi până acum se împlinesc: cei molipsiţi de aluatul fariseilor sunt până acum în duşmănie neîmpăcată cu adevăraţii ucenici ai lui lisus, îi prigonesc fie la arătare, fie ascunzându-se înapoia clevetirii şi smintelii; cu sete, neobosiţi, caută sângele lor. „Doamne lisuse Hristoase! Ajută robilor Tăi. Dă-le să Te priceapă şi să urmeze Ţie: Ţie, Care *ca o oaie la junghiere Te-ai adus si ca un Miel fără glas înaintea celui ce-l tunde* (îs. LIII, 7). Dă-le să Te vadă cu ochiul curat al minţii şi, pătimind în fericită tăcere, ca înaintea ochilor Tăi, să se îmbogăţească cu daruri harice, să simtă în sine adierea făcătoare de pace a Sfântului Duh, Care vesteşte robului Tău că nu poate fi al Tău altminteri decât împărtăşindu-se de paharul pătimirilor, pe care Tu 1-ai ales ca soartă a petrecerii Tale pământeşti şi a celei a aleşilor Tăi".

*Partea a doua*

Domnul a rostit în Sfânta Sa Evanghelie multe porunci care sădesc în om gânduri şi simţăminte cu desăvârşire potrivnice fariseismului pierzător de suflet şi
urător de oameni, I'rin aceste porunci sunt nimicite înseşi temeiurile pe

care se întemeiază şi se zideşte fariseismul. *Păziţi-vă,* a spus Domnul, îndeobşte *de aluatul fariseilor* (Mt. XVI, 6). Unul dintre Evanghelişti lămureşte că prin spusa *aluatul fariseilor* Domnul a numit *învăţătura fariseilor* (Mt. XVI, 12), iar alt Evanghelist înţelege prin acest *cuvânt făţărnicia* lor (Le. XII, 1). Este unul şi acelaşi lucru: din purtarea făţarnică apare felul de a gândi şi învăţătura fariseică; pe de altă parte, învăţătura şi felul de a gândi fariseic educă un făţarnic, pentru care nici un păcat nu este cumplit, nici o virtute nu merită cinstire; el nădăjduieşte să îşi ascundă orice păcat, să-1 dezvinovăţească, să şi-1 îndreptăţească şi să înlocuiască toate virtuţile prin prefăcătorie.
Domnul i-a deprins pe ucenicii Săi cu o purtare fără ocolişuri, nefăţarnică, întemeiată pe înţelepciune sfântă, nu îndreptăţindu-se pe sine cu viclenie - purtarea din care trebuie să lumineze virtutea curată şi să atragă prin cereasca sa frumuseţe privirile şi inimile oamenilor. *Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât să vadă lucrurile voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri* (Mt. V, 16). Dimpotrivă, fariseii, dorind numai să pară drepţi, se îngrijeau doar cum să facă pe slugile lui Dumnezeu înaintea societăţii oamenilor, înaintea unei mase îndeobşte cu prea puţin discernământ. Şi acum se poate vedea că fariseii se folosesc de toate şireteniile cu putinţă cu scopul ca faptele lor, având înfăţişare bună, să strălucească cât mai puternic înaintea ochilor oamenilor, iar fărădelegile lor să fie dezvinovăţite prin „necesitatea politică", prin masca „justiţiei" şi „prevederii înţelepte", prin dorinţa de „a preveni un rău mai mare prin îngăduirea unui rău mai mic" şi alte îndreptăţiri, ce se revarsă cu atâta îmbelşugare din inima plină de viclenie. Domnul ne opreşte de la o astfel de purtare în cuvinte foarte puternice. *Voi sunteţi,* spune El, *cei ce vă faceţi pe voi drepţi înaintea oamenilor; dar Dumnezeu ştie inimile voastre: că ce este întru oameni înălţat, urâciune este înaintea lui Dum-*
*nezeu* (Le. XVI, 15). Fariseii s-au străduit să îşi ascundă prin dezvinovăţirile lor patimile sufleteşti, lucrările acestora, roadele lor. Patimile sufleteşti, la umbra şi răcoarea îndreptăţirii de sine, de obicei înfig rădăcini adânci în suflet, devin un copac puternic, care cuprinde prin ramurile sale întreaga lucrare a omului; pătrunde, adică, în toate gândurile lui, în toate simţămintele lui, în toate faptele lui. Sfântul Pimen cel Mare a zis: „Dacă voii păcătoase a omului îi ajută dezvinovăţirile, omul se strică şi piere"[119].
Când prin purtarea sa omul nu caută, fără egoism, să aibă fapte bune înaintea ochilor lui Dumnezeu, ci caută slava faptelor bune înaintea ochilor oamenilor, în părerea lor nimicnică, nestatornică, schimbătoare, el nu este în stare să cunoască credinţa creştină, să primească învăţătura lui Hristos - lucru pentru care este nevoie de o inimă ce recunoaşte că e păcătoasă, care mărturiseşte păcatul său. *Cum puteţi voi să credeţi,* grăieşte Mântu-itorul către farisei, *când voi primiţi slavă unul de la altul si slava cea de la Singurul Dumnezeu nu o căutaţi ?* (In. V, 44). Domnul le ia ucenicilor Săi orice hrană a slavei deşarte. El vrea ca jertfelnicul inimii să fie curăţit de idolul spurcat şi tot ce ţine de slujirea idolească. Domnul porunceşte să săvârşim toate faptele bune în taină. Şi milostenia, după porunca Lui, trebuie să fie în taină! Şi postul să fie în taină ! Şi rugăciunea - în cămara zăvorâtă ! Faptele noastre bune trebuie să fie ascunse nu doar de oameni, ci şi de noi înşine, aşa încât nu numai oamenii să nu strice sufletele noastre prin laude, ci nici inima noastră să nu ne linguşească şi să nu prea-curvească, încălcând sfântul legământ cu sfânta smere- l nie. *Să nu ştie stânga ta ce face dreapta* fa.(Mt. VI, 3). Şi nu numai atât! Domnul a poruncit să ne

lepădăm de noi înşine în această scurtă viaţă pământească, să călcăm în l picioare toate dezvinovăţirile, toată dreptatea noastră, pentru dreptatea evanghelică. Dar ce alcătuieşte drep-r tatea evanghelică ? Pătimirile, crucea ! Aici îl cheam^ l pe ucenicul Său Mântuitorul! Aici face El deosebire înf|
tre cei chemaţi! Aici desparte neghina de grâu ! Aici însemnează cu pecetea Sa pe cei aleşi! *Cel ce nu va lua crucea sa si nu va veni după Mine, nu este Mie vrednic. Cel ce şi-a aflat sufletul său îl va pierde pe el, iar cel ce îşi va pierde sufletul său pentru Mine, îl va afla pe el* (Mt. X, 38-39).
Fraţilor ! La picioarele crucii lui Hristos să lepădăm şi să îngropăm tot ce gândeşte lumea despre onoare, despre jigniri, despre necazuri, despre pagube, despre nedreptate, despre legile omeneşti şi despre dreapta judecată omenească. Să devenim nebuni pentru Hristos ! Să dăm obrajii noştri spre scuipări, spre loviri! Onoarea noastră pământească, veche, să fie acoperită de praful înjosirilor! Să nu privim cu milă averea noastră stricăcioasă: las' s-o răpească şi s-o împrăştie viforele, când li se va îngădui să se abată ! Să nu cruţăm trupul nostru în nevoinţele de bunăvoie şi în pătimirile de nevoie ! Să învăţăm de la Domnul lisus Hristos tăcerea tainică a Lui, care este cea mai înaltă Teologie şi oratorie, de care îngerii se minunează ! Lui, Dumnezeului întrupat, lumea nu I-a dat dreptate: cum să o căutăm noi de la lume ? Să ne lepădăm de ea la picioarele crucii lui Hristos ! Să nu fim ca fiarele ce zgârie şi rănesc pe vânători şi pe celelalte fiare ce năvălesc asupra lor! Să fim asemenea cu Mielul lui Dumnezeu aici, pe pământ, în vremea scurtei noastre pribegii pământeşti şi El ne va face asemenea cu El în veşnicie, unde fericirii noastre nu va fi sfârşit şi măsură.
Şi aici, în surghiunul pământesc, la ucenicul credincios al lui lisus vine Duhul Sfânt, Mângâietorul, adie asupra sufletului său negrăita fericire a vieţii viitoare, ce înlătură de la el simţirea pătimirii, ce îl aduce într-o nevăzută, sfântă desfătare care nu ţine de oameni şi de împrejurări, în lata acestei desfătări toate desfătările pământeşti, chiar i ele legiuite, sunt nimicnice.
Semnul de căpetenie ce îl deosebeşte pe făţarnic, prima săgeată aruncată de el împotriva aproapelui, i-ste smintirea^de acesta şi osândirea lui, care se naşte din smintire, în răufăcătorii înveteraţi, smintirea de
aproapele este adesea prefăcută, făţărită, ca un pretext pentru fărădelege, ce pregăteşte din vreme atât farade* legea cât si îndreptăţirea ei; în cei bolnavi încă de învechirea lui Adam, chiar dacă aceştia vor numai binele şi năzuiesc spre mântuire, este un semn al învechirii şi o boală foarte însemnată, anevoie de vindecat, împotriva acestei boli lucrează pocăinţa, din care vine curăţirea. Smintirea de aproapele este privirea bolnăvicioasă asupra neputinţelor aproapelui, ce face ca aceste neputinţe să crească până la o mărime necuprinsă, monstruoasă, j Smintirea de aproapele este odrasla iubirii de sine ce se sălăşluieşte în sufletul străin iubirii de aproapele si iubirii nerătăcite faţă de sine. Domnul a asemănat această boală unei bârne, faţă de care orice greşeală vădită a aproapelui e ca un pai. *Nu judecaţi,* a grăit l Domnul, *ca să nu fiţi judecaţi: căci cu ce judecată veţi jude* ca veţi fi judecaţi, si cu ce măsură veţi măsura se va măsura vouă... Făţarnice, scoate mai întâi bârna din ochiul tău, şi atunci vei vedea să scoţi paiul din ochiul fratelui tău* (Mt. VII, 1-2, 5). Trebuie să ne silim a ne feri de osândirea aproapelui, îngrădindu-ne de ea prin frica de Dumnezeu şi prin smerenie. Pentru a slăbi şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, a dezrădăcina cu desăvârşire din inimă smintirea de aproapele, trebuie ca în lumina Evangheliei să ne adâncim în noi înşine, să luăm seama la

neputinţele noastre, să cercetăm pornirile, mişcările şi stările noastre păcătoase. Atunci când păcatul nostru ne va atrage privirile spre sine, nu vom mai avea când să luăm aminte la neajunsurile aproapelui, să le băgăm de seamă. Atunci toţi semenii ne vor părea minunaţi, sfinţi; atunci fiecare din noi se va socoti pe sine cel mai mare păcătos din lume, singurul păcătos din lume; atunci se vor deschide larg înaintea noastră uşile, braţele pocăinţei adevărate, lucrătoare.
Pimen cel Mare a zis: „Noi şi fraţii noştri ca două icoane suntem. Deci, în orice vreme va lua omul aminte de sine şi se va prihăni, se află fratele lui cinstit înaintea lui; iar când i se pare el luişi bun, află pe fratele său rău
înaintea sa"[uu]. Cei mai mari bineplăcuţi ai lui Dum-tu'/eu aveau deosebită grijă să se socoată pe sine păcătoşi - si atât de păcătoşi, încât greşelile aproapelui, vădite şi mari, li se păreau mărunte şi lesne dezvinovăţite. Preacuviosul Sisoe i-a zis Avvei Or: „Spu-ne-mi un cuvânt". Şi i-a zis lui: „Ai încredere în mine ?" „Da, am". Apoi a urmat: „Du-te şi ce m-ai văzut pe mine că fac, fă şi tu". Şi i-a zis lui: „Ce să văd, părinte, la tine ?" şi i-a răspuns bătrânul: „Cugetul meu este mai prejos decât al tuturor oamenilor"[121].
Dacă omul, a spus Pimen cel Mare, atinge starea despre care Apostolul a grăit: *Toate sunt curate celor curaţi* (Tit l, 15), el vede că este mai prejos decât toată făptura. Un frate 1-a întrebat pe bătrân: „Cum pot eu să gândesc despre mine că sunt mai rău ca un ucigaş ?" Pimen a răspuns: „Dacă omul va ajunge la starea arătată de Apostol şi va vedea pe cineva că săvârşeşte ucidere, va spune: Acesta o dată a săvârşit ucidere, iar eu ucid în fiecare zi". Fratele a povestit cuvintele lui Pimen unui alt bătrân. Bătrânul a zis: „Dacă omul va ajunge la starea unei asemenea curaţii şi va vedea pe fratele păcătuind, dreptatea lui va înghiţi păcatul". Fratele a întrebat: „şi care e dreptatea lui ?" Bătrânul a răspuns: „A se învinui pe sine totdeauna"[122].
Iată adevăraţii ascultători şi făcători ai Legii evanghelice ! Izgonind din inimile lor smintirea de aproapele şi osândirea lui, ei s-au umplut de sfântă dragoste faţă de semeni, revărsând milă asupra tuturor şi prin milă tămăduindu-i pe păcătoşi. Au zis Sfinţii Părinţi despre Sfântul Macarie cel Mare că era ca un dumnezeu pământesc - aşa de puternică era milostivirea cu care suferea el neajunsurile aproapelui. Avva Ammo-na, pătrunzând fără încetare în sine şi vădind sufletul său de neajunsurile lui, a ajuns la o adâncă smerenie şi sfântă simplitate. Din multa sa iubire de semeni, el nu vedea în dânşii rău, uitase de existenţa răului. Odată au adus la el - fiindcă era episcop - o fată care luase în pântece şi i-au zis: „Cutare a făcut asta, pune asupra lor
canon". Ammona, însemnând pântecele ei cu semnul crucii, a poruncit să i se dea şase perechi de cearşafuri, zicând: „Nu cumva, mergând, să nască şi să moară sau ea, sau pruncul, şi dacă nu va avea cele de îngropare ?" Iar pârâşii ei i-au zis lui: „De ce ai făcut aşa ? Dă-le canon!" Iar el a zis lor: „Vedeţi, fraţilor, că aproape este de moarte - si ce pot eu să fac ?" si a slobozit-o pe ea. A venit odată Avva Ammona într-un loc ca să ia parte la masa fraţilor. Unul din fraţii acelui loc avea purtări foarte stricate: venea la el o femeie. Acest lucru a ajuns la cunoştinţa celorlalţi fraţi; aceştia s-au smintit şi s-au adunat ca să-1 gonească din chilie. Aflând că episcopul Ammona se află acolo, au venit la dânsul şi 1-au rugat să meargă împreună cu dânşii. Pricepând fratele ce se întâmpla, a luat femeia şi a ascuns-o într-un chiup mare. A înţeles aceasta Avva Ammona şi a acoperit, pentru Dumnezeu, păcatul fratelui. Intrând în chilie dimpreună cu

mulţimea fraţilor, a şezut deasupra chiupului şi le-a poruncit să cerceteze chilia. Au căutat şi n-au aflat pe femeie. „Ce este aceasta ?" a zis Avva Ammona fraţilor. „Dumnezeu să vă ierte". Apoi s-a rugat, după care a poruncit tuturor să iasă afară. Apucând de mână pe frate, i-a zis cu dragoste: „Ia aminte de tine, frate!" în acest chip s-a ferit Sfântul Ammona de osândire şi a tămăduit pe păcătoşi, despietrind prin milă inimile lor, prin milă aducându-i la pocăinţă.
Pe cât ne trage Dumnezeu departe de prăpastia smintirii şi osândirii, pe cât se feresc adevăraţii robi ai lui Dumnezeu de această prăpastie cumplită şi pierzătoare, pe atât se sileşte diavolul să ne tragă în ea, acoperind-o prin felurite îndreptăţiri. Una din îndreptăţirile satanice este râvna lipsită de dreaptă socotinţă, luată de către mulţi drept râvnă pentru cucernicie, drept râvnă sfântă. „Omul mânat de râvna fără dreaptă socotinţă", grăieşte sfântul Isaac Şirul, „niciodată nu va putea ajunge la pacea gândurilor - iar cel străin de această pace este străin de bucurie. Dacă pacea gândurilor este sănătatea desăvârşită, iar râvna%ceasta
este potrivnică păcii, înseamnă că cel ce are râvnă vicleană boleşte de boală grea. Omule! Socotind că te aprinzi de râvnă dreaptă împotriva neajunsurilor străine, tu alungi sănătatea sufletului tău. Osteneste-te, osteneşte-te pentru sănătatea sufletului tău ! Iar de voieşti să vindeci pe cei bolnavi, trebuie să pricepi că bolnavii au mai mare nevoie de luare aminte grijulie decât de cruzime. O asemenea râvnă în om nu e semn al înţelepciunii, ci boală a sufletului, sărăcie a înţelegerii duhovniceşti, neştiinţă mare. începutul înţelepciunii după Dumnezeu este seninătatea şi blândeţea - însuşiri ale unui suflet mare şi puternic, care apar în el dintr-un fel întemeiat de a gândi şi poartă neputinţele omeneşti"[123].
Păcatul smintirii şi osândirii pierde atât de lesne pe oameni şi este, ca atare, atât de iubit de către diavol, încât acesta nu se mulţumeşte să stârnească în inimile noastre râvna vicleană şi străină de înţelegerea evanghelică, cu stârnirea gândurilor trufaşe, ce totdeauna sunt unite cu înjosirea şi dispreţuirea aproapelui, ci întinde şi curse vădite pentru a-i împinge la smintire şi osândire pe cei fără luare aminte. Avva Pimen grăieşte: „în Scriptură e scris: *Cele ce au văzut ochii tăi grăieşte* (Pilde XXV, 7): dar eu vă sfătuiesc să nu vorbiţi nici măcar despre ceea ce aţi pipăit cu mâinile. Un frate a fost amăgit în următorul chip: i s-a părut că fratele lui păcătuieşte cu o femeie, îndelung s-a luptat cu sine; până la urmă, apropiindu-se, i-a împins cu piciorul, gândind că sunt ei, şi a grăit: Vă ajunge de acum, până când ? S-a arătat, însă, că erau nişte snopi de grâu. De aceea zic vouă: să nu mustraţi nici de veţi pipăi cu mâinile"[124].
Păcatul osândirii este atât de neplăcut lui Dumnezeu că El Se mânie, îşi întoarce faţa chiar şi de la bine-plăcuţii Săi atunci când ei îşi îngăduie să osândească pe aproapele: El ia de la dânşii harul Său, precum se vede din numeroasele pilde păstrate de scriitorii bisericeşti spre folosul şi zidirea generaţiilor creştine. Nici o dreptate nu dă dreptul de a-1 osândi pe fratele care greşeşte,
căruia Domnul poate foarte uşor să-i dăruiască dreptatea cea adevărată, neasemuit mai mare decât cea pe care socotim a o afla în noi înşine. Putem fi drepţi numai prin dreptatea dumnezeiască, iar când îl osândim pe aproapele înlocuim această dreptate cu dreptatea noastră sau, mai bine zis, cu boala fariseismului. Cel ce osândeşte pe aproapele răpeşte cinul lui Dumnezeu, Singurul Căruia se cuvine *judecata* asupra făpturilor Sale, răpeşte cinul lui Hristos, Ce va să judece viii şi morţii în ziua cea de apoi[125].
Minunatul loan Savaitul povestea despre sine: „*In* vremea când trăiam în pustie nu

departe de mănăstire, a venit un frate din mănăstire să mă cerceteze. L-am întrebat: „Cum trăiesc părinţii şi fraţii ?" „Bine, cu rugăciunile tale", a răspuns el. După aceea 1-am întrebat» de unul dintre fraţi, care avea nume rău. Mi-a răspuns: „Să mă crezi, părinte, că trăieşte la fel ca înainte". Auzind aceasta, am zis: „Of!", şi îndată am fost în răpire. M-am văzut stând înaintea Golgotei în Ierusalim. Domnul nostru lisus Hristos stătea pe Golgota între cei doi tâlhari. M-am repezit să mă închin Lui. în acest timp, văd că Domnul s-a întors către îngerii ce stăteau înaintea Lui şi le-a zis: „Scoteţi-1 afară, că antihrist este Mie: că mai înainte de judecata Mea a osândit pe fratele Său", în vreme ce mă scoteau afară, s-a agăţat de uşă mantia mea şi a rămas acolo. Venindu-mi în sine fără întârziere, am zis fratelui: „Rea este pentru mine ziua aceasta". El a întrebat: „De ce, părinte ?" I-am povestit vedenia, adăugând că pierderea mantiei înseamnă luarea de la mine a acoperământului şi ajutorului dumnezeiesc. Din ziua aceea m-am afundat în pustie şi am rătăcit prin ea vreme de şapte ani, fără să întrebuinţez pâine, fără să intru sub vreun acoperiş şi fără să stau de vorbă cu vreun om. După trecerea acestui răstimp L-am văzut iarăşi pe Domnul, Care mi-a dat înapoi mantia mea"[126].

Fraţilor ! Să fim cu luare aminte la noi înşine ! Să ne sârguim a ne curaţi nu doar de patimile trup%şti, ci şi
de cele sufleteşti: de slava deşartă, de necredinţă, de viclenie, de pizmă, de ură, de iubirea de argint şi de celelalte neputinţe asemănătoare, ce par a se mişca si a lucra doar în suflet, fără împărtăşirea trupului, şi ca atare se numesc „sufleteşti". Am spus „par" fiindcă ele înrâuresc şi trupul, însă în chip subţire, pe care puţini îl bagă de seamă şi îl pricep. Luând aminte la noi înşine şi curăţindu-ne de aceste patimi, în noi răsare treptat iubirea de aproapele, ce face să slăbească şi nimiceşte simţământul smintirii de aproapele şi al osândirii lui. Să ne aducem aminte neîncetat că nu este dreptate plăcută lui Dumnezeu afară de sărăcia cu duhul. Să dezvinovăţim pe aproapele şi să ne osândim pe noi înşine, ca Dumnezeu să ne dăruiască harul şi mila Sa, pe care El le dăruieşte doar celor smeriţi şi milostivi. Amin.

**Vizită în mănăstirea Valaam**

Măreaţă e furtuna pe lacul Ladoga, atunci când cerut j e senin, soarele străluceşte, iar vântul năprasnic mut culmile umede pe întinderea lacului adânc şi largi Toată această întindere necuprinsă e semănată cu dealuri de apă azurie ce au creste albe ca zăpada şi argintiii Lacul tulburat de furtună pare însufleţit. '

Pe o astfel de furtună mergeam şi eu, în primele zil6 ale lui septembrie din anul 1846, din mănăstirea Konev în mănăstirea Valaam, pe vaporul ce poartă numele ostrovului pe care se află această a doua mănăstire[127]. Vântul era plin de prospeţime; pe cer alergau nori albi în cete aparte, ca nişte stoluri de păsări ce săvârşesc strămutarea lor de toamnă şi de primăvară. Măreaţă e furtuna în largul lacului dar şi la ţărm îşi are frumuseţea sa. Acolo valurile sălbatice sunt în veşnică ceartă cu vânturile, se mânie, vorbesc ameninţător între ele; aici ele se înverşunează cu gând cutezător asupra pământului. „Priviţi cum caţără apa pe ţărm", spunea bătrânul călugăr de la Konev care mă însoţea, întocmai: apa „se caţără" pe ţărm - aceasta e descrierea exactă a lucrării ei. Şi se caţără cu încăpăţânare pe ţărmul lin, pe stânca uriaşă de granit ce se înalţă, abruptă, deasupra adâncului, de la începutul vremurilor privind liniştită

furtunile sălbatice ca pe nişte jocuri de copii. De un stânjen, de doi, se ridică valul pe stâncă pentru a cădea istovit la picioarele ei în stropi mărunţi, ca un cristal sfărâmat - după care începe iarăşi încercarea sa mereu încăpăţânată, mereu nereuşită.
Cu câţiva ani înainte am văzut o furtună pe lacul Ladoga, vremea fiind mohorâtă. Tabloul îşi pierde* atunci
11 din pitorescul său. Apele sunt împodobite cu o i nloare cenuşie; spuma nu este argintie, ci tulbure şi ^iilbuie; ceaţa restrânge cadrul priveliştii; nici urmă de mişcare, nici de felurime - într-un cuvânt, de viaţă. E i u-voie de razele soarelui pentru a pune capăt acestui l.iblou serios, plin de însufleţire. Şi soarele însuşi este .itât de minunat când priveşte din cerul senin, de neatins, furtuna pământească!
Ostrovul Valaam este, fără putinţă de tăgadă, cel mai pitoresc loc al Finlandei vechi. El se află la capătul ile miazănoapte al lacului Ladoga[128]. Apropiaţi-vă de el, va întâmpină o natură cu totul nouă, pe care nu i se întâmplă să o vadă celui ce a călătorit doar prin Rusia: o n n tură sălbatică, mohorâtă, ce atrage privirile prin însăşi sălbăticia sa, din care privesc frumuseţi inspirate, •ispre. Vedeţi stânci prăpăstioase, înalte, golaşe, care ies mândre din adânc; ele stau, asemenea unor uriaşi, ca străji înaintate. Vedeţi povârnişuri acoperite cu păduri, plecându-se prieteneşte către lac. Aici, un oarecare pustnic a ieşit cu găleata în mână să ia apă şi, punând găleata pe pământ, priveşte spre lacul întins, ascultă glasul valurilor, îşi hrăneşte sufletul cu vederea duhovnicească. Vedeţi golfurile îngrădite din toate părţile de /iduri din granit nefăcute de mână omenească, în care dormitează liniştite ape curate ca oglinda, în vreme ce pe lac se zbuciumă furtuna cumplită; aici s-a adăpostit de sfărâmare corabia, aici aşteaptă în ape liniştite vântul prielnic, iar stăpânul corăbiei priveşte de acum cu o curiozitate nepăsătoare valurile ce se înverşunează şi urlă, ce nu demult voiau să-i sfărâme corabia în care îşi băgase toată averea, în care îşi pusese soarta lui şi a familiei sale. Plutiţi pe strâmtorile şerpuitoare, unde adesea cei doi pereţi se apropie atât de mult încât de-abia rămâne loc să treacă o corăbioară. Lăsaţi la apă sonda, măsuraţi adâncimea apei în această îngustime: această adâncime numără mulţi stânjeni. Intraţi pe partea de miazănoapte în golful ce pătrunde adânc în sânul ostrovului; plutiţi în acest golf: pe partea dreaptă,
o pădure deasă pe pragurile uriaşe de piatră ce ies prăpăstioase din apele întunecate. Această pădure şi aceste stânci îşi răsfrâng umbra deasă în apele golfului, drept care apele sunt deosebit de întunecate şi peisajul ia chipul cel mai înfricoşător cu putinţă. Golful se lărgeşte treptat şi în cele din urmă formează un oval de l mărime însemnată. Vă smulgeţi privirile de la acest tablou neobişnuit, care aduce asupra sufletului o groaza fără voie, însă o groază plăcută, de care nu mai vrei să te desparţi; vă întoarceţi spre partea opusă: înaintea voastră se află întinsa mănăstire aflată pe o stâncă de granit înaltă şi lungă, ca o povară uşoară pe umerii unui gigant. Stânca era mai înainte vreme acoperită cu muşchi albicios. Monahii au curăţit muşchiul; granitul este acum slobod de „pletele" cărunte ce atârnau pe fruntea-i tuciurie; el e măreţ şi înfricoşător în tinereţea şi goliciunea sa înnoite. Din crăpăturile stâncilor au crescut tei, arţari, ulmi; pe stâncă se unduieşte iedera, iar sub ea se întinde o livadă asupra căreia se clatină şi dau zvon vârfurile verzi ale pomilor ce sunt gata, parcă, să se dărâme asupra livezii, dar sunt ţinute de rădăcinile adânc pătrunse în stâncă. Privelişte uimitoare şi măreaţă ! Ce plăcut e să vezi o aşezare omenească, mâna lui, un petic de pământ udat cu sudoarea lui, împodobit prin

ostenelile lui, în mijlocul uriaşelor mase ale naturii sălbatice, puternice! Apropiaţi-vă de arsana, ieşiţi pe ţărm: pe povârnişul prăpăstios al muntelui e construită o scară de granit; suiţi pe ea către mănăstirea ce stă pe vârful muntelui, pe un platou întins. La acest platou duce în partea de miazăzi o pantă abruptă; spre apus, către golf, platoul este curmat de stâncă prăpăstioasă.

Planul clădirilor mănăstireşti este alcătuit din două dreptunghiuri, dintre care unul este cuprins în celălalt. Urcând pe scara de granit până pe platou, mergeţi pe o alee către „porţile sfinte", care se află în dreptunghiul dinafară; în dreptul acestor porţi mai sunt si altele, în dreptunghiul dinlăuntru. Intraţi pe ele; înainta voas-
tră, pe partea dreaptă, este catedrala al cărei cat de sus are nramul Schimbării la Faţă a Domnului, iar cel de jos - al făcătorilor de minuni Serghie şi Gherman ai Vala-amului, ale căror moaşte şi odihnesc acolo[129]. O galerie uneşte această catedrală de călduroasa biserică a Adormirii Maicii Domnului; în galerie se află veşmântăria. La celălalt capăt, care alcătuieşte colţul de sud-est, se află biserica Sfântului Ierarh Nicolae. Pe partea stângă, opusă liniei pe care se află bisericile, sunt chilia întâi-stătătorului şi câteva chilii ale obştii. De partea cealaltă faţă de voi se află trapeza şi bucătăria obştii, iar pe linia unde sunt porţile şi pe care, presupun, vă aflaţi, sunt chiliile ieromonahilor de rând. Deasupra „porţilor sfinte" ale dreptunghiului dinafară este biserica sfinţilor Apostoli Petru şi Pa vel. Pe această linie, la stânga, este arhondaricul; la dreapta - chilia duhovnicului şi încă-pătoarea magazie a mănăstirii. Pe linia opusă este bol-niţa mănăstirii cu un număr însemnat de chilii în care sunt cei foarte bătrâni şi bolnavi. Pe lângă bolniţă se află o biserică - la catul de sus cu hramul Preasfintei Treimi, la cel de jos - cu hramul Izvorului Tămăduirii. Pe linia îndreptată spre golf se află de o parte o prelungire a bolniţei, iar de cealaltă biblioteca mănăstirii -bogată faţă de cele ale altor mănăstiri, având destule manuscrise, ce sunt aproape toate lucrări ale Sfinţilor Părinţi ce au scris despre viaţa monahală, în această bibliotecă nu pot fi aflate materiale îmbelşugate pentru istoria mănăstirii Valaam. Ea a fost adunată la sfârşitul veacului trecut şi începutul acestui veac; vechile manuscrise au fost nimicite, ca toate lucrurile vechi din mănăstirea Valaam, de către incendii şi suedezi. Nu e clădire pe acest ostrov, nici măcar clopotniţa, care să fi împlinit măcar o sută de ani vechime.

întemeierea şi existenţa mănăstirii Valaam sunt legate, cu siguranţă, de adânca vechime rusească: la această concluzie duc anumite fapte istorice. Preacuvi-osul Avraamie, întemeietorul si arhimandritul Mănăstirii Dumnezeieştii Arătări din Rostov, a venit în mană-
ştirea Valaam în anul 960 de la naşterea Domnului, pef i când era încă păgân, acolo a fost botezat şi tuns în mon- j ahism[130]. în letopiseţul Sfintei Sofii se spune: „în anul| 6671 (1163 de la naşterea lui Hristos) au fost găsite strămutate moaştele Preacuvioşilor noştri Părinţi Se ghie şi Gherman ai Valaamului"[131]. Alt letopiseţ amin* teste că în anul 1192 egumenul Martirie a construit biserică de piatră pe ostrovul Valaam[132]. Tradiţia locuri lui, întărită de aceste mărturii sărace care au ajuns pânâj la noi şi de altele asemenea lor, îi socoate pe Preacuf i vioşii Serghie şi Gherman contemporani cu mareaf' cneaghină Olga, cea întocmai cu Apostolii. Dacă ne gândim la hotărârea cu care vechii monahi năzuiau la'' cea mai adâncă însingurare, înlesnirea pe care o aduce' acum, şi cu atât mai mult în acele vremuri, ostrovul' | Valaam - trebuie să fim de acord că mutarea unor nani greci în aceste locuri nu este nicidecum ciudată şi' J de

necrezut. De fiecare dată când în istorie existenţa" •; mănăstirii Valaam ne apare într-o rază de lumină, vedem că monahii ei duceau viaţa cea mai strictă, că acolo era viaţă de obşte, totodată existau şi pustnici, şi că toţi monahii se supuneau unui igumen. în veacul al patru- > sprezecelea, aici a trăit oarecare vreme Preacuviosul^"" Arsenie de Konev, care a călătorit până departe, la Sfântul Munte Athos şi a pus începuturile mănăstiriţj Konev. Aici a intrat în monahism, în cea de-a doua ju-j mătate a veacului al cincisprezecelea, tânărul Alexan- ' dru de Svir: la început, el s-a îndeletnicit cu ostenelile vieţii de obşte, apoi s-a liniştit pe Ostrovul sfânt, într-o peşteră strâmtă - nu se ştie dacă naturală ori săpată în piatră. Ostrovul sfânt este un munte de piatră; el se | ridică din lac, se termină spre miazănoapte printr-o'j stâncă mare şi face parte dintre micile ostroave de care e înconjurat ostrovul mare ca o planetă de sateliţii săi. în prima jumătate a veacului al cincisprezecelea a pe-' trecut aici câtva timp Preacuviosul Savatie al Soloveţu-lui, care mai apoi s-a mutat, pentru o mai adâncă liniş-'j tire, la Marea Albă, în nordul îndepărtat, în pustiile
ostrovului Soloveţ, până atunci nelocuit. El căuta acolo, cu aceeaşi lepădare de sine bărbătească, acelaşi lucru pe care îl căutau grecii Serghie şi Gherman pe ostrovul Valaam, socotind Athosul şi Olimpul lor prea pline de oameni, chiar dacă această mulţime de oameni o alcătuiau cetele monahilor[133].

Mănăstirea Valaam a fost supusă nu o dată pustiirii de către suedezi; nu o dată au căzut monahii ei sub ascuţişul săbiei, înrourând cu sângele muceniciei pământul deja înrourat de sudorile rugăciunii; nu o dată au fumegat sfintele biserici şi colibe călugăreşti, aprinse de mâna vrăjmaşului ori din nebăgare de seamă: însă locurile mănăstirii Valaam, feluritele înlesniri pe care acestea le aduc tuturor chipurilor de viaţă monahală, au înnoit degrabă acolo populaţia în veşminte negre. Valaamul a fost parcă rânduit, sfinţit ca loc de slujire a lui Dumnezeu, de însăşi natura. O tradiţie veche, însă pe cât se pare întemeiată, spune că în vremuri îndepărtate, când această parte de lume se afla în bezna păgânătăţii, aici avea loc slujirea idolilor[134]. Privind aceste ape întunecate, adânci, aceste păduri dese, întunecoase, aceste stânci puternice şi mândre, toată această privelişte măreaţă, neîncetat schimbătoare şi neîncetat pitorească, citind în ea o adâncă insuflare poetică, făcând comparaţie între locurile minunate ale Valaamului şi cele sărăcăcioase ale Finlandei care îl înconjură, spui: „Da, aici trebuia crudul şi războinicul scandinav să îşi schimbe gândurile şi simţămintele aspre de luptător cu evlavia creştină; aici trebuia să se umple sufletul de tot ce înalţă sufletul omenesc spre cele mai înalte simţiri aduse de religie". Aceeaşi predanie îl aduce aici pe sfântul Apostol Andrei, care, după spusele lui Nestor, a venit din Kiev în Novgorod şi s-a întors pe cărările mării în Europa de miazăzi, unde îl aştepta în Ahaia cununa muceniciei. El mai spune că Apostolul a plutit pe râul Volhov până la lacul Ladoga, străbătând lacul a ajuns la Valaam, i-a convertit la creştinism pe vrăjitorii ce locuiau acolo şi a întemeiat o biserică eres-
tină. Tradiţia aceasta îl numeşte Serghie pe însoţitorul Apostolului, care după plecarea acestuia a devenit po-văţuitorul acestor ţinuturi în creştinism.

Ce este de mirare ? *în tot pământul a ieşit vestirea lor si la marginile lumii cuvintele lor* (Ps. XVIII, 4), dă mărturie Scriptura despre călătoriile Apostolilor. Ostenelile lor nu au aparţinut vreunui popor anume, ci omenirii întregi; luarea lor aminte grijulie, dragostea inimii lor erau atrase nu de cultură, nu de organizarea şi puterea de stat, ci de nenorocirea omului

căzut, fie acesta scit sau barbar, iudeu ori elin (Col. III, 11). De ce, dar, să nu fi venit sfântul Apostol Andrei la strămoşii noştri, slavii, şi la vecinii slavilor, scandinavii ? De ce să nu fi cercetat locul închinat slujirii zeilor şi să nu fi sădit acolo adevărata cunoaştere şi slujire a lui Dumnezeu ? De ce să tăgăduim că Dumnezeu însuşi îi va fi insuflat Apostolului această înaltă, sfântă hotărâre, îi va fi dat putere spre plinirea ei ? Faptul că ţara era sălbatică, puţin cunoscută şi depărtată, osteneala călătoriei nu pot fi o pricină cât de cât puternică pentru a nu primi această predările. Cu puţin după vremurile apostolice, pe aceste căi au umblat oştiri întregi: de ce să nu fi umblat pe ele un Apostol mânat de dreapta lui Dumnezeu şi de râvna apostolească ?
Iată de acum o tradiţie nu obscură, nu îndoielnică, ci pur istorică. Viaţa monahală în Valaam şi mărturisirea Ortodoxă a credinţei în această ţară au înflorit cu mult mai devreme şi mai puternic decât ar putea crede călătorul care face o vizită superficială în acest ţinut, aruncând o scurtă privire asupra lui. Trebuie să priveşti mai cu stăruinţă, să jertfeşti mai mult timp, să asculţi cu luare aminte povestirile monahilor Valaamului şi locuitorilor de lângă ţărm, să scoţi din ele mărturiile vrednice a fi însemnate pe tablele istoriei, vrednice de luarea aminte a civilizaţiei moderne, de pomenirea viitorimii culte, într-atât s-a dezvoltat viaţa monahală pe ostrovul Valaam, că şi-a întins mlădiţele peste lac, pe ţărmul celălalt, unde se află acum oraşul Serdobol. Pe acel ţărm
erau douăsprezece schituri ce se aflau sub cârmuirea şi îndrumarea duhovnicească a igumenului de la Valaam. Locuitorii ţărmurilor mărturiseau credinţa ortodoxă, primind cunoaşterea ei din mănăstirea Valaam; pe ţărm se aflau până la Keksholm biserici ortodoxe. Kare-lii de pe acest ţărm al lacului Ladoga erau ortodocşi, aşa cum sunt ortodocşi acum karelii de pe malul celălalt, ce locuiesc în gubernia Oloneţ. Şi unii şi ceilalţi au aceeaşi limbă, cu foarte mici deosebiri, ce nu-i împiedică să se înţeleleagă între ei, să stea de vorbă unul cu cealaltă; aveau cândva şi aceeaşi credinţă. Au venit, însă, vremuri nenorocite: finlandezii s-au aplecat spre învăţătura lui Luther. în locurile unde se înălţau frumoasele biserici ortodoxe, unde se săvârşeau slujbele ortodoxe, unde Dumnezeiasca Liturghie înfrăţea cerul şi pământul, stau acum „kirche"-le luterane, unde se aude doar propovăduirea seacă a unui pastor rece. Acesta, rostind poporului în predica sa doar lucrurile cele mai superficiale, cărturăreşti, despre Răscumpărătorul şi învăţătura lui morală, parcă rosteşte de fiecare dată cuvânt de îngropare a adevăratei credinţe şi Bise-rici vii pe care aceşti oameni şi aceste locuri le-au pierdut. Afară de tradiţiile orale, care mărturisesc într-un glas acest fapt, mai este şi o mărturie vie - sunt aşezări întregi de finlandezi, mii de finlandezi, care mărturisesc până acum credinţa ortodoxă. Pentru ei, Dumne-zeieştile slujbe se fac în limba slavonă, după cărţile noastre bisericeşti, de către preoţii noştri, ce rostesc în limba locului, în limba finlandeză, numai cuvântul de învăţătură. Cu această credinţă neştiutoare, cum să le fie greu suedezilor să introducă aici luteranismul ? N-au avut decât să-i alunge ori să-i ucidă pe preoţii ruşi şi să-1 pună pe pastorul luteran să mascheze prin propovăduirea sa această pierdere cumplită, care a fost uitată din pricina trecerii timpului şi a faptului că n-a fost pe deplin înţeleasă.
Nădăjduiesc că această mărturie va fi plăcută multora ! Puţini ştiu că în sânul Finlandei trăieşte încă Orto-
doxia, că ea nu este acolo nou sădită, că trăieşte acolo din vechime rămăşiţa vechii religii creştine de obşte care înlocuise păgânismul. Mulţi

dintre finlandezii de lângă ţărmuri păstrează dragostea faţă de Biserica strămoşilor ce au fost rupţi de ea prin înşelăciune şi silnicie. Ei ar dori să se întoarcă în sânul ei mântuitor, dar nici un glas nu-i cheamă, aşa încât continuă să meargă maşinal la „kirche" luterană, ca şi cum silnicia ar continua încă să lucreze.

Dar când a avut loc nefericita prefacere ? Soarta religioasă a ţărmului Finlandei este legată de soarta mănăstirii Valaam, din care, după cât se vede, a curs ca dintr-o inimă viaţa religioasă a întregului ţinut, înflorind şi decăzând pe potriva puterilor pe care i le împărtăşea mănăstirea Valaam. La începutul veacului al şapte-sprezecelea, generalul suedez Pontus de la Gardie, ce a pricinuit atâta rău Rusiei, a pustiit mănăstirea Valaam; bisericile şi chiliile le-a dat pradă flăcărilor, pe monahi - ascuţişului săbiei; unii dintre aceştia au fugit, ducând cu sine moaştele sfinţilor întemeietori ai mănăstirii. O soartă asemănătoare a avut şi ţărmul stâng al Finlandei: bisericile ortodoxe au fost arse, sfinţiţii slujitori -ucişi sau izgoniţi; printre locuitori a fost răspândit lu-teranismul, ai cărui următori încă suflau fanatică împă-timire de credinţa lor abia născută, care se pregătea să se spele în sângele Războiului de Treizeci de ani. Este vrednic de luare aminte faptul că aşezările ce au păstrat credinţa ortodoxă se află nu chiar pe ţărmul lacului Ladoga, în calea cuceritorilor, ci mai adânc în Finlanda, dincolo de munţi şi de mlaştini, care sunt zidurile de apărare naturale ale ţării: acolo s-au ascuns, s-au izbăvit de privirile şi de religia protestanţilor, în vremea de atunci, mulţi finlandezi au fugit în Rusia spre a-şi păstra credinţa: pe urmaşii lor ortodocşi îi puteţi întâlni în guberniile Novgorod şi Tveri.

Când Pronia i-a pedepsit pe suedezi, prin mâna lui Petru cel Mare, pentru faptul că ei, intrând în Rusia ca aliaţi, au călcat ca nişte sperjuri Legea lui Dumnezeu şi
drepturile popoarelor, s-au prefăcut din aliaţi în vrăjmaşi şi cuceritori, atunci mănăstirea Valaam s-a întors, dimpreună cu Karelia, sub acoperământul părintesc al stăpânirii ruseşti, după ce rămăseseră orfane în jur de un veac. în anul 1717, la chemarea împăratului biruitor, monahii mănăstirii Kirillo-Beloiezersk s-au aşezat pe cenuşa fostei mănăstiri Valaam; iarăşi a fost înălţată acolo biserică, iarăşi au fost făcute chilii. Sub domnia împărătesei Elisabeta Petrovna toate clădirile, care erau din lemn, au fost mistuite de flăcări, împărăteasa a reconstruit mănăstirea pe cheltuiala statului. Clădirile erau, ca şi mai înainte, din lemn. Am văzut o schiţă a mănăstirii aşa cum arăta atunci; mi-a plăcut. După părerea mea, clădirile din lemn sunt potrivite pentru o mănăstire de pustie, aşa cum e Valaamul. Colibele călugăreşti mângâie privirea prin smerenia lor, atunci când sunt făcute din lemn! Ele sunt lesnicioase pentru îndeletnicirile monahiceşti: ocrotesc sănătatea, pe care aici o roade climatul umed, vânturile tăioase, însăşi mâncarea, nevoinţele, aşezarea duhului, ce subţiază, istoveşte trupul. Să fi avut mănăstirea Valaam o catedrală mare din piatră, cu două caturi, având o biserică rece şi una caldă, o îngrăditură de piatră care să apere lăuntrul mănăstirii de vânturi: dar tocmai chiliile ar fi putut să fie din lemn, aşezate la îndeajunsă depărtare una de alta, înconjurând biserica din toate părţile. Minunată este această aşezare: aducând nişte înlesniri însemnate, ea înfăţişează totodată faptul că locuitorii unor asemenea colibe, îndreptate spre biserica lui Dumnezeu, au ca singur ţel slujirea lui Dumnezeu, se socot pe sine pribegi pe pământ, socot că singura lor trebuinţă e Dumnezeu - şi de aceea şi-au aşezat corturile în jurul Cortului Său. Aşa stau lucrurile în pustia Glinsk, în pustia

Beloberejsk, în schitul Optinei şi în câteva alte mănăstiri.

Refacerea mănăstirii Valaam s-a petrecut încet şi cu puţin spor. Obştea mănăstirii a rămas mică vreme îndelungată. Iubitorii de însingurare nu erau atraşi spre aceste locuri din pricină că pentru refacerea mănăstirii erau întrebuinţaţi monahi nu îndeajuns de îmbogăţiţi prin cunoaşterea vieţii călugăreşti. Numai însingurarea nu este de ajuns pentru bunăstarea morală şi duhov-nicească a unei mănăstiri, chiar dacă ea alcătuieşte una dintre condiţiile cele mai însemnate, de temelie, ale acestei bunăstări: dimpreună cu însingurarea este neapărat trebuincioasă călăuzirea şi povăţuirea fraţilor; fără acestea se pierd toate foloasele aduse de însingu^ rare ca atare. Dimpotrivă, călăuzirea şi zidirea duhov-> nicească strămută foloasele însingurării şi în mănăstirile aflate în mijlocul aşezărilor şi oraşelor cu mulţi locuitori. Aşa au înflorit mănăstirile aflate înlăuntrul şi în împrejurimile Constantinopolului; ele au născut Părinţi purtători de semn, asemenea în daruri duhovniceşti cu Părinţii crescuţi în pustii neroditoare[135].

Cu multă putere de pătrundere a băgat de seamă care este marea nevoie a mănăstirii Valaam mitropolitul Gavriil de Sankt-Petersburg. Pentru acoperirea ei a fost chemat din pustia Sarovului în anul 1785 stareţul Nazarie, vestit pentru cunoştinţele şi experienţa sa duhovnicească, încredinţându-i cârmuirea mănăstirii Valaam. Mitropolitul a luat sfânta mănăstire sub deosebita sa ocrotire arhipăstorească şi i-a dat ajutor în tot chipul, atât prin hotărâri administrative cât şi prin mijloace materiale. Degrabă a început să crească mănăstirea Valaam, să se umple de oameni care primiseră sau doreau să primească voturile monahale. S-au orânduit atât chinovia, cât şi un schit; au apărut şi pustnici, şi sihastri, însuşi igumenul Nazarie avea o chilie sihăs-trească, unde se însingura, câteodată cu săptămânile, ca să se cerceteze pe sine mai cu luare aminte, să deose-bească mai amănunţit pe omul din sine, iar apoi, din propriile sale experienţe si observaţii vii, să culeagă poveţe pentru cei aflaţi sub povăţuirea sa, să îi călăuzească pe aceştia la îndreptarea obiceiurilor şi sporirea pe care le arată Evanghelia. Părintele Nazarie, primin-du-si tunderea si educaţia monahală în mănăstirea Sarov, era plin de impresiile stării de lucruri din această mănăstire, pe care le-a copiat întocmai şi în mănăstirea Valaam. Toate clădirile din pustia Sarovului erau de piatră - şi el a început să facă clădiri din piatră în mă-năstirea Valaam. Dreptunghiul interior a fost construit de el, iar cel exterior - de către urmaşii săi. Dărnicia împăraţilor Pavel Petrovici şi Alexandru Pavlovici[136] a asigurat îndestularea materială a mănăstirii; după treaptă ea e de clasa întâi, fiind cârmuită de un igumen ales de obşte şi întărit de mitropolitul Sankt-Peterburgului.

Prin orânduirea sa, în privinţa monahală, mănăstirea Valaam este o copie fidelă a mănăstirilor Bisericii creştine primare. Ea are monahi de toate felurile cunoscute în Biserica Ortodoxă; are şi chinovie, şi schit, şi pustnici, şi sihastri. Mănăstirea principală, de care am vorbit, cuprinde ca atare chinovia. Monahii care locuiesc în ea iau parte împreună la Dumnezeieştile slujbe, la masă, au aceleaşi veşminte, se ostenesc în ascultări particulare şi obşteşti. Să înşirăm felurile ascultărilor.

Cea dintâi ascultare este slujirea întâi-stătătorului, care *e* pusă asupra lui de întreaga obşte, la care dă binecuvântare arhiereul eparhial. Ea nu este o cârmuire a lumii acesteia. E o povară uşoară şi totodată grea. Aceşti umeri sunt datori să poarte neputinţele întregii obşti. Ce tărie trebuie să fie în aceşti umeri! Ce mărime de suflet, ce lepădare de sine trebuie să aibă

întâi-stătă-torul! Este nevoie de o uitare deplină a „eu"-lui propriu, aşa încât această literă colţuroasă şi ascuţită să nu rănească şi cu atât mai mult să nu ucidă pe nimeni dintre fraţi[137]. Cea de-a doua ascultare e ascultarea de ajutor al igumenului, pe care îl alege chiar acesta din sfatul obştii şi este întărit de arhiereul eparhial. El este ajutorul cel mai însemnat al întâi-stătătorului în toate privinţele cârmuirii mănăstireşti. Cea de-a treia ascultare este cea de trezorier, ce are în grijă banii mănăstireşti; cea de-a patra - de veşmântar, ce are în grijă veşmân-tăria. După veşmântar urmează duhovnicii; afară de ei nici un ieromonah nu poate primi la spovedanie nici pe
fraţii, nici pe vizitatorii mănăstirii. Asemenea ajutorului de igumen, trezorierul, veşmântarul şi duhovnicii[8] sunt întăriţi de arhiereul eparhial şi alcătuiesc împreună cu ajutorul de igumen aşa-numitul *consiliu* sau *sfat al bătrânilor,* pe care întâi-stătătorul îl convoacă să ia' parte la hotărârea anumitor probleme însemnate, înfăţişate spre cercetare de conducerea eparhială, care îrt asemenea cazuri trimite dispoziţie scrisă igumenului şi consiliului. Alte ascultări: sfintele slujbe, la care sunt de rând toţi ieromonahii, afară de ajutorul igumenului si de trezorier, şi toţi ierodiaconii. Paracliserii sunt aleşi dintre monahii şi ascultătorii cu viaţa cea mai curată şi mai smerită. Cei buni la citirea şi cântarea bisericească sunt aleşi spre a sluji în strană. La celelalte ascultări sunt rânduiţi monahi şi ascultători. Să pomenim şi aceste ascultări, pentru a-1 familiariza pe cititor, pe cât se poate, cu organizarea mănăstirească. Unii din fraţi se îndeletnicesc cu coaserea veşmintelor bisericeşti şi a hainelor pentru întreaga obşte; alţii fac încălţări; alţi slujesc la bucătărie, brutărie, prescurărie şi trapeză; alţii se îndeletnicesc cu tâmplăria, fierăria şi strungăria; alţii prind peşte; alţii se ostenesc în livezi, grădini, ţarini; unii spală rufele; într-un cuvânt, chinovia Valaamu-lui acoperă cea mai mare parte a trebuinţelor sale. Fiecare asemenea îndeletnicire luată în parte se cheamă „ascultare". Potrivit nevoilor, unele ascultări sunt împlinite de un singur frate, iar altele de o mulţime. Astfel, la bibliotecă, la farmacie, la pivniţă se află câte un singur frate, deja încercat. La bucătărie, la spălătorie, la magazie şi la altele asemenea sunt câţiva fraţi, dintre care cel mai mare se numeşte în chinovia Valaamului „gospodar", iar ceilalţi - „ajutoare". Sunt ascultări numite „de obşte", cum ar fi: pregătirea lemnelor de foc, strângerea fânului, măcinatul grâului, săditul, udarea şi adunarea legumelor din grădină. La aceste ascultări de obşte sunt întrebuinţaţi fraţi care nu sunt în stare să împlinească ascultările aparte, la care se cere,,precum se vede limpede din cele spuse, o anumită cunoaştere a
lucrului încredinţat. Când cineva dintre cei ce doresc să intre în mănăstire este primit, mai întâi e trimis la .iscultări de obşte, unde se vede mai bine ce fel de caracter are, ce obiceiuri şi ce purtări; dacă mai apoi se •irată în stare de vreuna dintre ascultările aparte, este rânduit între „ajutoare" şi, după mulţi ani si multe încercări, i se încredinţează o despărţire aparte, potrivit cunoştinţelor sau meseriei lui. Toţi fraţii şi mai ales „începătorii" (începători se numesc cei de curând intraţi în mănăstire) au strânse legături cu duhovnicii; tocmai pe aceste legături se întemeiază şi se ţine bunăstarea duhovnicească a tineretului obştii; în cei sporiţi, ea e întreţinută, pe deasupra, prin citirea cu luare-a minte a cărţilor Părinţilor şi în mergerea cu osârdie la dumnezeieştile slujbe. Bibliotecarul dă, la porunca întâi-stătătorului, cărţi potrivite cu aşezarea sufletească a fiecăruia. Fraţii aflaţi la ascultări iau parte în toate zilele de praznic la toate slujbele bisericeşti, iar în celelalte zile ale săptămânii vin la utrenie şi,

după ce au ascultat-o până la cei şase psalmi, merg la ostenelile lor, iar după masa de seară iau parte la pravila de seară obştească.
Dumnezeieştile slujbe se fac după tipicul bisericesc: ele constau din utrenie (sau priveghere de toată noaptea înainte de praznice), două liturghii - de dimineaţă şi după-amiază, vecernie şi pravilă, care se săvârşeşte după cină şi e alcătuită din citirea rugăciunilor celor ce merg spre somn, pomelnic şi câteva metanii, în ce priveşte cântarea, se întrebuinţează *znamennîi* sau aşa-numitul *stolbovîi raspev* - vechea cântare rusească[138]. Sunetele acestui fel de cântare sunt măreţe, prelungi, triste; ele înfăţişează plângerea sufletului care se po-căieşte şi suspină în ţara surghiunului său după fericita, dorita ţară a bucuriei veşnice, a desfătării curate, sfinte. Aşa este! Tocmai aceste tonuri, şi nu altele, trebuie să răsune în mănăstirea aceasta, în care chiar clădirile au chip de închisoare menită jeluirii, plângerii robiei proprii, gândurilor adânci, cugetării la veşnicie.
Aceste tonuri sunt în armonie cu natura sălbatică, aspră, cu masele uriaşe de granit, cu pădurea întunecată* cu apele adânci. Aceste tonuri ba se tărăgănează plângător, dureros, ca vântul pustiei, ba se sting treptat, pre-cum ecoul între stânci şi trecători, ba tună fără veste. Ele ba se tânguie de păcătoşenie cu durere lină, ex-j primând o tristeţe mistuitoare pricinuită de povara păcatelor, ba încep să strige ca sub apăsarea nesuferită a acestei poveri, cerând ajutorul cerului: atunci ele tună ! Măreţul „Doamne, miluieşte" este asemenea vântului pustiei: atât este de plângător, umilicios, tărăgănat! Omul căzut a simţit, cu ajutorul însingurării şi cercetării de sine, căderea sa, a văzut-o în el însuşi, s-a încredinţat de ea şi s-a dat pe sine tânguirii necontenite în nădejdea miluirii. Cântarea „Pe Tine Te lăudăm" se sfârşeşte printr-un sunet tărăgănat, vibrant, ce se stinge încet, pierzându-se pe nebăgate de seamă sub cupolele bisericii aşa cum se pierde ecoul în cuprinsul văzduhului. Iar atunci când fraţii încep să cânte la vecernie „Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă", la început sunetele ies parcă dintr-o prăpastie adâncă, apoi se smulg din ea cu repeziciune, tunând, se înalţă spre cer, poartă într-acolo gândul şi dorirea, înflăcărate ca un fulger: atunci ele tună ! Artistul va afla în cântarea Valaamului multe asperităţi, multe neajunsuri în execuţie: tot el, însă, va recunoaşte în ea deplina pre-cumpănire a evlaviei şi cucerniciei, o neobişnuită energie, care străpunge şi totodată cutremură sufletul. Aici totul trebuie să fie măreţ, grandios. Tot ce e vesel, uşuratic, jucăuş, ar părea aici ciudat, monstruos. Nu vă speriaţi de spusele acestea - spuse îndreptăţite. Să nu credeţi că aici trăieşte, poate trăi numai nefericirea. Nu ! Şi locul acesta are mângâierea lui: mângâierea celor ce plâng, vestită în Evanghelie.
în mănăstirea Valaam sunt cu totul şapte biserici. Dintre ele, catedrala se deosebeşte prin frumuseţea şi podoaba sa lăuntrică; în iconostasul ei rândul icoanelor de jos este acoperit cu veşmânt de argint. Mulţimea bi-
sc-ricilor (dintre care nici una, nici măcar catedrala, n-ar încăpea pe toţi trăitorii Valaamului) dimpreună cu zugrăveala pestriţă a catedralei si trapezei sunt ilustraţii ale gustului primar, necurăţit prin civilizaţie, al omului rus, locuitor al Europei şi vecin al Asiei, în locul atâtor biserici ar fi fost mult mai bine dacă făceau o singură clădire încăpătoare, care să cuprindă o biserică rece si una caldă, cum e în mănăstirea Konev. Ar mai fi putut fi o biserică pe lângă bolniţă. în acest fel, ar fi fost pe deplin satfisfăcută nevoia vitală a mănăstirii, până acum nesatisfăcută, ca obştea şi vizitatorii să poată încăpea în biserică şi lua parte la dumnezeieştile

slujbe împreună. Cei ce au construit mănăstirea nu au gândit aşa. Râvna lor avea nevoie de biserici aparte: a Ierarhului Nicolae, a Apostolilor Petru şi Pa vel, a Izvorului Tămăduirii. Şi stau aceste biserici lipsite de slujbele Dumnezeieşti, care se fac în fiecare numai o dată în an, de hram. Dar şi când este hramul bisericii închinate Prea-sfintei Treimi, nu se poate sluji în ea din pricina marii strâmtimi: slujba se face în catedrală.
După încheierea Liturghiei, toţi merg fără întârziere la trapeză, unde se pune mâncare simplă, dar sănătoasă, îndestulătoare, după indicaţiile tipicului bisericesc - adică în zilele de praznic peşte, în zilele de rând cu untdelemn, iar miercurea şi vinerea, precum şi în zilele de rând din Postul Mare, fără peşte si fără untdelemn, numai din vegetale, în vremea trapezei se păstrează o tăcere adâncă, şi glasul sonor al citeţului veseşte frăţimii adunate lepădarea de sine, faptele bune, nevoinţele sfinţilor bineplăcuţi ai lui Dumnezeu. Cina are loc după vecernie: în timpul ei are loc, de asemenea, citire ziditoare de suflet, în zilele de praznice mari, cu un ceas înainte de vecernie, se pune în trapeză ceai pentru toată lumea, lucru pe care bătrâneii din Valaam îl numesc „mângâiere". E mişcător să vezi cum se grăbesc la această mângâiere, cu cănuţele de lemn în mâini, abia putând să meargă, bătrâneii ajunşi precum copiii; sângele lor răcit înseteazã să mai prindă viaţă
prin apa fierbinte. Multe din obiceiurile mănăstirii Va-'j laam sunt simple, patriarhale. Este plăcut să vezi cuffl , respiră aceste obiceiuri tradiţia noastră, tradiţia rusească, în care cel ce ia aminte întâlneşte adesea unite simplitatea şi sfinţenia.
Veşmântăria mănăstirii a fost îmbogăţită prin gener | roasele daruri ale împăratului Alexandru Pavlovici-; care nutrea o deosebită dragoste faţă de mănăstirii; Valaam, pe care a binevoit în anul 1819 să o fericească/l prin vizita sa. în anul 1844 a vizitat mănăstirea Valaam | marele cneaz Constantin Nikolaevici, şi în amintirea vizitei sale a lăsat daruri bogate, în mijlocul piaţetei formate de dreptunghiul interior al clădirilor mănăstireşti, în care trăieşte un simţământ aparte, lin, evlavios, monahii au înălţat un monument din marmură cu o inscripţie. Inscripţia vesteşte contemporanilor şi păstrează pentru viitorime întâmplările: vizitarea mănăs- l tirii de către împăratul Alexandru Pavlovici şi marele cneaz Constantin Nikolaevici. Inscripţia din catedrală arată locul unde a stat Alexandru cel Binecuvântat în vremea slujbei, fără a fi împovărat de lungimea slujbei mănăstireşti. O inscripţie în arhondaric arată aparta- mentele unde a tras suveranul. O bucată dreptunghiulară de marmură cu o inscripţie, înconjurată de flori, stă în livadă pe locul de unde marele cneaz a pictat mănăstirea. O piatră aidoma cu aceasta a fost pusă de partea cealaltă a golfului, în pădure, sub umbra deasă a brazilor şi'pinilor, pe locul unde marele cneaz a terminat schiţa începută în livadă, loc unde priveliştea mănăstirii este deosebit de măreaţă şi pitorească. Punând aceste pietre şi săpând în ele aceste inscripţii, monahii Valaamului şi-au exprimat simţămintele inimii, simţământul de dragoste şi devotament faţă de ţari şi faţă de casa imperială, simţăminte prin care s-a distins clerul nostru în toate veacurile istoriei ruseşti.
îmbrăcămintea călugărilor din Valaam, ca şi mâncarea lor, e simplă, dar îndestulătoare. Ea, precum şi materialele folosite pentru confecţionarea ef* se păs-
11 rază în magazie. Magazia este un şir de cămări în care • unt puse postavul, nanchinul, aţa, pânza, pieile, este cusută rufăria, sunt făcute rasele, mantiile, şubele - şi loate acestea într-o cantitate însemnată. Mai-

marele peste magazie are un carnet în care scrie ce si cui s-a il.it. Hainele ponosite cu totul sunt înapoiate la maga-/io şi în locul lor sunt date altele noi. Celui ce intră în mănăstire din lume i se dau rufăria, hainele şi încălţămintea trebuincioase. Magazia Valaamului poate ori-aînd să aprovizioneze cu cele trebuincioase până la o sută de oameni. Aceste provizii de tot felul sunt indispensabile în mănăstirea Valaam, datorită numărului mare al fraţilor şi a depărtării faţă de oraşe, în fine - din pricină că primăvara, când se sfărâmă gheaţa, şi mai <iles toamna, când începe îngheţul, comunicarea cu ţărmul este anevoioasă şi chiar cu neputinţă pe răstimpuri îndelungate. Lacul îngheaţă între Serdobol şi Valaam, însă nu mai devreme de jumătatea lui ianuarie; până atunci, nenumărate blocuri de gheaţă călătoresc în loate direcţiile pe toată întinderea apei, şi vasul ce ar încerca să pornească pe lac ar fi, negreşit, înconjurat şi sfărâmat de gheţuri.

Biblioteca mănăstirească are toate cărţile trebuincioase pentru dobândirea unor cunoştinţe depline privind viaţa monahală, în afară de cele tipărite în limbile slavonă şi rusă, există multe manuscrise. Să le înşirăm pe cele vrednice de luare aminte. Prin raritatea sa, primul loc între ele îl au „Catehezele" Preacuviosului Teodor, igumenul mănăstirii constantinopolitane Studion. Această carte are o întindere însemnată. Folosul ei a fost recunoscut de Biserică: tipicul bisericesc rânduieşte citirea ei în biserică, la slujbe, în anumite zile ale Postului Mare[139]. Această rânduială priveşte îndeosebi mănăstirile. Omiliile Studitului respiră dragostea pe care o nutrea faţă de obştea sa: el îi numeşte părinţi ai săi, şi povăţuitori, şi fraţi; învăţătura lui e neobişnuit de simplă, pe înţelesul tuturor, se potriveşte foarte bine monahilor din chinovii, dat fiind că au ca obiect exclu-
siv feluritele îndatoriri si împrejurări din viaţa chino[1] vială. Există cărţi manuscrise ale Părinţilor ce au descris nevoinţa rugăciunii minţii, cum ar fi: Grigore Pa-lama, Calist Antilicude, Simeon Noul Teolog, Preacu- J viosul Nil Sorski. Există cărţi pentru călăuzirea locui* torilor din schituri, a pustnicilor si sihastrilor: astfel ^ sunt Patericele, cartea vestitului povăţuitor al isihasti* lor, Isaac Şirul, „Antologhionul" ieromonahului Doro^î tei, scriitor rus, ce a trăit, precum se vede chiar din car- j te, în vremurile patriarhilor[140]. Vom da aici câteva extra- J se din această carte, atât datorită valorii morale şi asce* i tice a cărţii, cât si datorită faptului că scriitorul este uri j compatriot al nostru dat uitării. Poate vreun pustnic sa î mai citească si să mai recitească acum această carte di j Dumnezeu insuflată, plină de preţioase sfaturi duhovnfcj ceşti. Să răsune, deci, si pentru noi glasul ieromonahului din mormântul unde 1-a îngropat uitarea noastră. După j cuviinţă este ca acest glas, care vesteşte adevăruri adân-1 ci, să răsune din aspra mănăstire a Valaamului.

„Iubitul meu cititor" - astfel îşi începe cartea iero- ] monahul - „dacă vrei, îţi voi arăta ceva mai de preţ de-f cât aurul curat, si decât argintul, şi decât mărgăritaruî| cel de mult preţ, si decât piatra scumpă ! Cu nimic ni vei putea afla şi cumpăra împărăţia Cerurilor, bucuriâl şi odihna ce va să vină, decât cu acest lucru ! E vorba d&| citirea în singurătate şi ascultarea, cu luare aminte **şi]** osârdie, a sfintelor cărţi ale Dumnezeieştii Scripturii ( Precum pasărea nu poate să urce la înălţime fără aripi, ? aşa şi mintea nu poate să-şi dea seama doar prin cuge-< ţările sale, fără cărţi, în ce chip poate să primească mântuirea. Citirea în singurătate şi ascultarea cu luare j aminte si osârdie a sfintelor cărţi ale Dumnezeieştii Scripturi sunt părinţii şi temeiul tuturor faptelor bune; şi a tot lucrul bun: fiindcă toate faptele bune se nasc din | ele, încep din ele. Citirea în singurătate si ascultarea cu

i luare aminte şi osârdie a sfintelor cărţi ale Dumneze- j ieştii Scripturi, cu scopul de lucra mântuirea, nasc toatăl fapta bună, izvorăsc bunătăţile, alungă de la noi toatăj
patima rea şi păcătoasă, toată pofta, dorinţa şi lucrarea păcătoasă, venită din firea noastră şi de la draci. Sfinţii l 'ărinţi socot citirea în singurătate şi ascultarea cu luare aminte şi cu osârdie a cărţilor Dumnezeieştilor Scripturi drept împăratul tuturor faptelor bune..." Prin „Dumnezeiasca Scriptură" ieromonahul înţelege nu doar sfinţitele cărţi ale Vechiului si Noului Testament, ci si scrierile Sfinţilor Părinţi; în această privinţă el se exprimă la fel ca Preacuviosul Nil Sorski. Acest principiu are o neobişnuită şi foarte preţioasă însemnătate: prin acesta, ieromonahul recunoaşte necesitatea de a ţine fără abatere nu doar predania dogmatică, ci şi pe cea moral-ascetică a Bisericii; prin acesta, el intră în unire de cuget cu toţi sfinţii scriitori ascetici ai Bisericii de Răsărit. Toţi aceştia afirmă într-un glas că pentru a merge fără de rătăcire pe calea nevoinţelor monahale este indispensabilă călăuzirea după scrierile Sfinţilor Părinţi, că acesta este singurul mijloc de mântuire ce ne rămâne în condiţiile împuţinării povăţuitorilor duhovniceşti. Chiar de la primele cuvinte, ieromonahul pune cititorul pe calea dreaptă, sfântă, neprimejduită, poruncită şi binecuvântată de Biserică, dă ucenicului său un caracter determinat de fiu al Bisericii de Răsărit, îl aduce în comuniune duhovnicească cu sfinţii monahi din toate veacurile creştinismului, îl depărtează de tot ce e străin, de tot ce este măsluit. Cât de minunat este caracterul fiului Bisericii de Răsărit! Cât este el de simplu, de măreţ şi de sfânt! Protestantul este cu mintea rece; romanul - extatic, transportat; fiul Bisericii de Răsărit este pătruns de adevăr sfânt şi pace blândă. Primele două caractere sunt pământeşti; cel din urmă e pogorât din cer şi stă înaintea privirilor noastre în Evanghelie. Acest caracter este educat în creştinul ortodox prin citirea Sfintei Scripturi şi a lucrărilor Sfinţilor Părinţi; creştinul, hrănindu-se cu această lectură, se face ucenic iubit al Adevărului şi părtaş al Sfântului Duh dat de Acesta.
Cu multă putere de pătrundere privea ieromonahul monahismul contemporan lui; e preţioasă observaţia făcută de el: „Adeseori m-am minunat cum ajungeau Sfinţii Părinţi din vechime atât de repede la mântuire, veneau la desăvârşire, dobândeau harul, iar în ziua d azi sunt aşa puţini cei ce se mântuiesc ! Dar iată prin <* au ajuns la mântuire si desăvârşire, au dobândit harul/ j s-au învrednicit darului facerii de minuni toţi Sfinţî|| Părinţi: ei urmau din tot sufletul tuturor cuvintelor '• poruncilor Domnului, se străduiau pentru păzirea los mai mult decât pentru orice, la aveau pururea în niirvo tea lor... în primul rând, trebuie păzite poruncile laţi Hristos, fiindcă Sfânta Evanghelie e gura lui Hristos, edil ne grăieşte în fiecare zi, iar apoi trebuie păzite predanWf ile Sfinţilor Părinţi, plinite lucrările poruncite de cătatei dânşii, trebuie să ostenim trupurile noastre prin acestei lucrări... Fără plinirea poruncilor sfinte, sfinţite şi pur*i| tătoare de lumină ale Domnului, predaniile şi pravilelef| noastre sunt deşarte... Cel ce nu păzeşte poruncii^; Domnului vătăma şi pierde ostenelile sale cele mari, lipseşte de desăvârşire, de mântuire şi de har. Cel ce nu, j păzeşte poruncile Domnului şi nu tocmeşte înlăuntruţj său loc pentru har nu poate să ajungă la desăvârşire ştl să primească har. Străin e de înţelepciunea duhovni~j ceaşcă cel ce se îndeletniceşte cu nevoinţele trupeşti si * trece cu vederea poruncile Domnului! Nimic din lucrurile noastre nu e plăcut lui Dumnezeu fără plinirea poruncilor Domnului. Precum le-au păzit pe ele cu osârdie şi fără de abatere Sfinţii Părinţi, aşa şi noi suntem datori a le păzi

pe cât ne îngăduie puterile..."[141]. Povaţă foarte folositoare de suflet! Fiecare monah care se îngrijeşte să-şi pregătească veşnicia cea fericită ar trebui să şi-o însemneze cu slove de neşters pe tablele inimii.

Minunatul suflet al ieromonahului grăia din prisosul inimii, şi adeseori se revărsa într-o elocvenţă necăutată, fermecătoare. Unele pasaje a'le sale ar face cinste paginilor celor mai buni scriitori. Cât de alese sunt rân-
durile următoare: „Atunci când ne câştigăm prin osteneală viaţa veşnică nu se cuvine să ne temem de nevoi, de lipsuri trupeşti, nici chiar de moarte. Domnul a zis: *Deci, nu vă îngrijiţi zicând: Ce vom mânca ? sau: Ce vom bea ? sau: Cu ce ne vom îmbrăca l Că acestea toate neamurile* lumii acesteia *le caută,* cei nebotezaţi, ce nu cunosc pe Dumnezeu: *că ştie Tatăl vostru Cel Ceresc că trebuinţă aveţi de acestea toate. Căutaţi mai întâi împărăţia lui Dumnezeu si dreptatea Lui, şi toate celelalte se vor adăuga vouă* (Mt. VI, 31-33). Şi aşa a făgăduit El! „Eu", spune El, „sunt hrana şi îmbrăcămintea ta; Eu îţi voi sluji în neputinţa ta ca un părinte şi ca o maică şi ca un prieten de suflet. Eu îţi voi da tot ce îţi trebuie, şi voi sluji ţie prin harul Meu. Numai să crezi în Mine cu tot sufletul şi fără îndoire, să îmi slujeşti cu tărie şi să nădăjduieşti că Eu pot împlini ceea ce am făgăduit"[142].

S-au săvârşit asupra acestui ieromonah cuvintele de Dumnezeu insuflatului David, care a zis: *Răspunde-vor buzele mele laudă când mă vei învăţa îndreptările Tale* (Ps. CXVIII, 171). Atunci când însuşi harul dumnezeiesc, sălăşluindu-se în inimă, începe s-o înveţe legea Duhului, omul devine inspirat, îl însufleţesc cugetări şi simţăminte ale noii vieţi a Duhului, vorbirea lui poartă pecetea celei mai înalte poezii. De felul acesta sunt multe pasaje ale scrierii ieromonahului, şi printre altele începutul capitolului unsprezece, unde el grăieşte către sufletul său: „Iubite suflete al meu", spune el, „nu amâna an peste an, lună peste lună, vreme peste vreme, zi peste zi, nu le cheltui în aşteptare deşartă, ca să nu ajungi a ofta din toată inima, a căuta pe cel în stare să ia parte la durerea ta şi să nu-i afli. Ah! Cât vei începe atunci a te tângui, a plânge, a te jeli şi suspina, a te căi fără folos ! Astăzi poţi să faci binele: nu-i amâna pe mâine ! Nu ştii ce va naşte ziua de mâine, dacă în noaptea asta nu te va ajunge vreo nenorocire ! Nu ştii ce aduce cu sine ziua, ce aduce noaptea. Suflete al meu ! Acum e vremea să rabzi necazurile! Acum e vremea să plineşti poruncile Domnului şi faptele bune ale Părinţilor ! Acum e vre-
IfiQ
mea plângerii şi a tânguirii, vremea lacrimilor ce nasc dulceaţă şi veselie ! O, suflete al meu ! De vrei cu adevărat să te mântuieşti, îndrăgeşte necazurile aşa cum ai iubit mai înainte desfătările; viază murind în fiecare zi. Degrabă trece viaţa noastră si piere ca umbra ce o face norul în faţa soarelui. Zilele vieţii noastre se risipesc ca fumul în văzduh..."

Antologhionul este una din cele mai înalte cărţi ascetice; prin valoarea sa ea se apropie de vestita carte a lui Isaac Şirul. Doi scriitori ai Bisericii Ruse au scris despre lucrarea minţii: Nil Sorski şi ieromonahul Dorotei. Cartea celui dintâi este o călăuză foarte folositoare pentru cei ce încep nevoinţa liniştirii, iar cea de-a doua - pentru cei sporiţi şi care se apropie de desăvârşire, învăţătura despre lucrarea minţii este expusă în Antologhion cu o neobişnuită limpezime, simplitate, deplinătate. Pretutindeni se vădeşte în el o îmbelşugată sporire duhovnicească şi gândirea sănătoasă a rusului, care simplifică ceea ce este complicat într-un chip neobişnuit de firesc, de lesne înţeles şi de elegant! Acest caracter îl au mai cu seamă învăţăturile lui despre: simplitatea inimii, a minţii si a sufletului, despre nepătimire, despre întunecarea minţii, despre trezvia minţii, despre sfânta

rugăciune curată. Pentru înălţimea şi sfinţenia acestor lucruri, pentru care au vremea şi locul lor, nu îndrăznim a face extrase; pe cel ce doreşte să facă cunoştinţă cu ele îl trimitem la cartea însăşi. Titlurile acestor învăţături spun, deja multe. Tocmai pentru asemenea îndeletniciri duhovniceşti trec monahii sporiţi din viaţa chinovială în cea schitică şi sihăstrească.

Schitul mănăstirii Valaam se află la trei verste de chinovie. La el se ajunge atât pe apă cât şi pe uscat. Trebuie să coborâţi din mănăstire, pe scara de granit, către ar-sana. Acolo vă aşezaţi în şalupă şi, străbătând acelaşi golf prin care aţi venit la mănăstire, plutiţi mai departe, în adâncul ostrovului, spre schit. Golful ba se îngustează, ba se lărgeşte; vedeţi neîncetat de amândouă gărţile peisaje ale căror forme se schimbă, păstrând tonul mo-horât, în cele din urmă intraţi într-un oval mare înconjurat de ţărmuri în pantă, pe care cresc mulţi mesteceni, scoruşi, arţari; stâncile aproape că s-au ascuns de voi; undeva departe, dincolo de brazi si pini, se vede piatră. Apele ovalului nu sunt întunecate: în ele se răsfrânge plăcut albastrul cerului. Pajiştile verzi, împestriţate şi bineînmiresmate de nenumărate flori sălbatice, mângâie privirea. Aici nu este vânt, acel vânt aspru si năvalnic, care arareori se potoleşte pe platoul înalt si descoperit unde se află chinovia. Aici totul este atât de primitor, de vesel! Vă simţiţi uşuraţi; simţiţi că vă odihniţi: si pricepeţi că natura sălbatică cu peisajele ei aducătoare de fiori la care aţi privit mereu până acum v-a încordat simţurile trupeşti şi sufleteşti. Suiţi costişa cu pajişti pe o cărăruie şerpuitoare, intraţi într-o pădurice: înaintea voastră apare fără veste schitul singuratic, în mijlocul schitului se află o biserică din piatră cu două caturi în stil bizantin; în jurul bisericii se află chiliile separate ale fraţilor, de asemenea din piatră, şi împrejmuirea din piatră. Schitul este înconjurat din toate părţile de pădure; în el domneşte o neobişnuită linişte. Cu totul alt simţământ vă cuprinde atunci când urcaţi în schit decât la intrarea în chinovie. Acolo totul respiră viaţă, o viaţă aspră - în vreme ce aici este o linişte ne-pătrunsă, ca liniştea celor adormiţi întru fericită adormire, în schit se face slujbă de două ori pe săptămână, duminica şi sâmbăta; în celelalte zile fraţii se liniştesc în chilii, îndeletnicindu-se cu rugăciunea, citirea, cugetarea la Dumnezeu şi lucrul de mână: iar în biserică un singur monah săvârşeşte citirea Psaltirii şi pomenirea răposaţilor fraţi şi binefăcători ai mănăstirii Valaam. Această citire şi pomenire e săvârşită neîncetat, zi şi noapte, la aceasta slujind cu rândul fraţii din schit. Masa se pune în trapeza de obşte; ea este mult mai sărăcăcioasă decât cea din chinovie, aproape numai vegetală. De Paşti şi de celelalte praznice mari fraţii schitului vin în chinovie, iau parte dimpreună cu fraţii chinoviei la slujbele sărbătoreşti şi mănâncă dimpreună cu aceştia
mâncarea de praznic, care nici în chinovie nu trece vreodată de patru feluri. Stiucă, încă un fel de peşte, plăcintă - iată semnul de mare praznic în trapeza mănăstirii Valaam. Prăjelile sunt excluse dintre mâncărurile lor: pe acestea le socotesc ? în schit trăiesc până la doisprezece fraţi, iar câteodată şi mai mulţi. Şi calea pe uscat din schit în chinovie e pitorească: ea merge pe ţărmul golfului prin crânguri, pe culmi şi munţi, şi roţile trăsurii adeseori încep să sune, izbindu-se de granitul gol.

în felurite locuri ale ostrovului, în adâncă însingurare, în vreun luminiş pe o colină sau în vreo poiană din pădure, stau colibele singuratice ale pustnicilor, făcute din bârne. Numărul pustnicilor nu este deloc mare. Viaţa pustnicească poate fi îngăduită numai celor mai încercaţi monahi, maturi cu vârsta şi cu înţelegerea duhovnicească. Pustnicii, asemenea fraţilor din

schit, vin în mănăstire de praznicele mari.
Vizitatorii mănăstirii sunt găzduiţi în arhondaric. Este un adăpost aparte şi pentru săraci, în care e bogată această parte a Finlandei. Săracilor li se îngăduie să rămână la Valaam vreme de două zile şi două nopţi şi să mănânce hrana anume pregătită în adăpostul lor, iar ca merinde de drum i se dau fiecăruia două bucăţi de pâine din secară - şi pentru această danie vine finlandezul în mănăstirea Valaam, de la o depărtare de patru-zeci-cincizeci de verste ! Vara, îndată ce se face cale liberă, multe zeci de bărcuţe aduc în fiecare zi săraci la mănăstire peste adâncul înviforat. Pleacă aceştia; în locul lor vin deja alţii. Iarna, îndată ce se face gheaţă, ei purced pe jos cu cetele în greaua călătorie până la Valaam, neluând seama nici la gerul cumplit, nici la lungimea călătoriei. Merg pe jumătate goi prin zăpadă ! Merg şi bătrâni invalizi, şi copii, şi femei cu prunci de sân. Nu rareori sunt aflate în stepa de gheaţă cadavrele îngheţate ale acestor sărmani care socot să scape de foamete, dar sunt ucişi de ger.
Nu se poate, în fine, să nu vorbim şi despre hplniţa Valaamului, care slujeşte drept adăpost tihnit nu numai
pentru bătrânii şi neputincioşii Valaamului, ci şi pentru astfel de monahi din toată eparhia Sankt-Peterburgu-lui. Pe lângă bolniţă e o biserică aparte, o trapeză aparte, personal aparte şi o mică farmacie, aprovizionată cu cele mai necesare medicamente.
Ostrovul Valaam, dimpreună cu ostroavele mai mici ce aparţin de el, nu este altceva decât o stâncă întreagă ridicată din lacul Ladoga, ale cărei înălţimi alcătuiesc stânci şi munţi, iar adânciturile - golfuri, strâmtori, lacuri. Vă veţi convinge de aceasta din măsurătorile adâncimii lacului, în golfuri, strâmtori, pe toată întinderea dintre ostrovul principal şi ostroavele mai mici, această adâncime este de cinci, zece, iar în locurile cele mai adânci - de douăzeci de stânjeni; dar îndată ce ieşim în larg, adâncimea la o sută de paşi de ţărm ajunge deja şaptezeci, o sută de stânjeni, chiar şi până la două sute. Terenul este pretutindeni piatră compactă, acoperită cu un strat de pământ vegetal de un sfert de arşin, iar pe alocuri şi mai mult. Rareori şi în cantitate mică se pot găsi nisip şi argilă. Stratul de pământ care acoperă stânca este deosebit de roditor: în apropierea mănăstirii sunt două livezi de pomi fructiferi, una sub stânca pe care este aşezată mănăstirea, iar alta de partea dreaptă a scării de granit ce duce de la arsana la mănăstire, în aceste livezi sunt meri plini de sevă, care dau mărturie pentru calitatea solului; merele, însă, care se fac o dată la zece ani, se plâng de climat, de puţinătatea razelor de soare. La plângerea lor iau parte pepenii mari ce cresc în grădinile Valaamului: aceştia sunt foarte zemoşi, dar zeama lor e moartă: soarele nu pârguieşte în ei dulceaţa. Produsele de grădină sunt foarte bune: ele se fac în cantitate însemnată, îndestulătoare pentru întreaga obşte a mănăstirii, pentru numeroşii muncitori care trăiesc în mănăstire, pentru numeroşii vizitatori ai mănăstirii. Se seamănă în oarecare cantitate secară şi ovăz - însă rezerva principală de cereale e cumpărată în Sankt-Petersburg şi adusă în mănăstire pe galiotele acesteia. Fânul e îndestulător, în pădure ostrovul este
foarte bogat; aici creste cu precădere pinul, urmat de brad; în mult mai mică măsură cresc mesteceni, arţari şi tei. Recunoştinţă lor ! El îmblânzesc prin culoarea gingaşă a frunzelor culoarea mohorâtă a stâncilor şi întu-necata verdeaţă veşnică a brazilor şi pinilor, în văi, unde stratul de pământ este mai gros, pădurea e mai viguroasă; pe munţi, însă, unde acest strat e subţire, ea este mai măruntă; nu poate să atingă înălţimea cuvenită;

rădăcinile ei caută cu osârdie să se adâncească m pământ; le întâmpină stânca şi ele se târăsc, se împle-¹-ţese pe ea pentru a aduna hrana neapărat trebuincioasă, şi nu o află. Din această pricină pe munţi creşte aproape numai pinul, care e mai puţin pretenţios la sol. Ce să mai spun ? Privesc la necuprinsele mulţimi de apă ale Ladogăi, vechiul Nev, vestit din vechime pentru furtunile sale si pentru luptele dintre vikingi şi slavi; şi ele, aceste ape adânci, întinse, se învoiesc cu ostrovul însingurat, plin de aspră inspiraţie, ca pe ostrov, ocrotiţi de ape, să se mântuiască ferită obştea călugărească. Ele o ocrotesc gi o prin întinderea lor, şi prin furtuni, şi prin gheţuri, în necuprinsele lor şanuri ele ţin şi hrănesc nenumărate cârduri de feluriţi peşti, dân-du-i năvoadelor amăgitoare, pregătesc pentru masa pustnicilor mâncare al cărui întreg preţ nu stă în condimente, nu în arta culinară, ci în îmbelsugarea şi prospeţimea ingredientelor!
Atunci când şalupa uşoară a mănăstirii, având parte de vânt prielnic, mă ducea din Valaam, eram bolnav. La simţământul că sunt bolnav s-au adăugat multe alte simţăminte. Ochii mei, cu neînţeleasă tristeţe, în care era şi o anumită desfătare, se întorceau spre Valaam, se pironeau de el. Bănuiesc că aceasta a fost privirea de rămas bun pentru totdeauna ! în tăcere am privit Valaa-mul de pe şalupă câtă vreme aceasta a străbătut golful, îmi înălţăm capul ba spre o stâncă, ba spre alta: altminteri nu poţi să priveşti la ele - atât sunt de înalte. Natura puternică, care mi-a insuflat groază tot timgul, care tot timpul m-a privit cu asprime, părea acum că îmi /âmbeşte prietenos - ori poate că acest zâmbet i-1 dădea soarele, care atunci îşi lăsa razele purtătoare de viaţă în josul golfului, asupra apelor, asupra stâncilor, nsupra pădurii dese. Marginea stâncii de granit, îm-prejmuită de o balustradă, era împânzită de fraţi. Erau acolo şi bărbaţi în puterea vârstei, căliţi în luptele cu sine, si tineri abia intraţi în mănăstire, pe care abia de-acum înainte îi aşteaptă lupta, şi bătrâni slăbiţi, acoperiţi de cărunteţe, a căror inimă şi cugetare sunt de-acum liniştite, a căror cunună este împletită şi al căror mormânt este săpat. Nu le-a fost de ajuns să-1 primească plini de bucurie şi să-1 odihnească pe călător: au avut nevoie şi să mă petreacă, dăruindu-mi o despărţire amestecată cu tristeţea iubirii, cu lacrimile părerii de rău pentru despărţire. Răsuna măreţul glas al clopotelor mănăstireşti, şi din toate părţile îl repetau defileele munţilor de piatră într-un ecou cu multe voci. Şalupa a ieşit din golf ca dintr-un castel cu ziduri înalte, stâncile au rămas la locul lor, în fata ochilor a apărut lacul întins, în depărtare se întrezărea ţărmul Ser-d obolului; în alte direcţii ţărmul nu se vedea - albastrul apelor se contopea cu albastrul cerului. Au fost ridicate pânzele; şalupa înainta repede pe valurile domoale. în scurt timp am ajuns la ţărmul celălalt; de acolo am privit spre Valaam: el mi s-a înfăţişat, pe apele sale întinse, albastre, nesfârşite, ca o planetă pe cerul siniliu.
Chiar aşa: el e atât de depărtat de toate ! Parcă nici nu e pe pământ! Cu gândurile şi simţirile locuitorii lui s-au înălţat de pe pământ! Valaamul e o lume aparte ! Numeroşii lui monahi au uitat că mai există şi un alt tărâm! Veţi afla acolo bătrâni care în cincizeci de ani nu au ieşit nicăieri din Valaamul lor şi au uitat de toate, afară de Valaam şi cer.
Oaste duhovnicească ! Fericiţi locuitori ai ostrovului sfinţit! Să se pogoare asupra voastră binecuvântarea cerului pentru faptul că aţi iubit cerul! Să odihnească asupra voastră binecuvântarea călătorului pentru că aţi iubit primirea de străini! Să audă Dumnezeu rugăciu-
nile voastre, plăcute să-1 fie Lui cântările voastre cele de laudă, fiindcă rugăciunile si cântările voastre sunt pline de evlavie sfinţită ! Să fie

binecuvântate jitniţele voastre si avuţia voastră, fiindcă săracul află totdeauna la voi si un codru de pâine, si o bucată de veşmânt ca să acopere goliciunea sa ! Fraţilor ! Voi aţi ales partea cea bună ! Nu priviţi îndărăt, nu vă lăsaţi atraşi din noii,I spre lume de vreo frumuseţe deşartă, vremelnică a J lumii! în ea totul este atât de şubred, de nestatornic, de trecător, de stricăcios ! Vouă Pronia lui Dumnezeu *v-â.* dăruit un sălaş osebit, depărtat de toate smintelile? măreţul, insuflatul Valaam. Ţineţi-vă de acest limari netulburat de valurile mării vieţii; răbdaţi în el cu vitei jie furtunile nevăzute; nu lăsaţi râvna cea bună se se j răcească în sufletele voastre; înnoiţi-o, hrăniţi-o priri citirea sfinţilor cărţi ale Părinţilor; alergaţi la aceste cărţi cu mintea şi cu inima, însinguraţi-vă în ele cu gâft-4 durile şi simţirile - şi Valaamul, pe care vedeţi praguri de granit şi munţi înalţi, se va face pentru voi prag către cer, se va face înălţimea duhovnicească de pe care va fi lesnicioasă trecerea în locaşurile raiului.
Călătorul ce scrie aceste rânduri, care şi-a revărsat îrt ele simţirile ce le nutreşte faţă de voi şi locuinţa voas* tră, călătorul ce nu o dată a cercetat mănăstirea voastră având în inimă grijă pentru ea, pentru bunăstarea ei; I cere să trăiască în pomenirea rugăciunilor voastre până la mormânt - şi dincolo de hotarul mormântului.

**Despre monahism**
*(convorbire între doi creştini ortodocşi, un mirean si un monah)*

*Mireanul:* Părinte! Mă socot fericit datorită faptului că, făcând cunoştinţă cu Dvs., am aflat în Dvs. o persoană înaintea căreia pot să îmi deschid inima şi de la care să ascult un cuvânt sincer. Doresc, doresc din tot sufletul şi pe deplin să aparţin Bisericii Ortodoxe, să urmez învăţăturii ei dogmatice şi morale, în acest scop, mă strădui să îmi fac o idee limpede cu privire la toate punctele tradiţiei. Ideile greşite duc la acţiuni greşite: acţiunea greşită este o pricină de vătămare personală şi obştească. Să nu refuzaţi a-mi explica în convorbirea de faţă rostul *monahismului* în Biserica lui Hristos.
*Monahul:* Dumnezeu să binecuvânteze dorinţa Dvs. Din ideile exacte şi corecte se naşte tot binele; din cele schimonosite şi mincinoase iau naştere toate nenorocirile. Această părere este a Evangheliei. Aceasta ne înfăţişează Adevărul ca pricină începătoare a mântuirii, iar minciuna - ca pricină începătoare a pierzării (In. VIII, 32,44). De ce vreţi ca obiect al convorbirii noastre de astăzi să fie tocmai *monahismul l*
*Mireanul:* în societatea pe care o frecventez vine vorba adeseori despre monahism, sunt exprimate felurite păreri contemporane privitoare la el. Cunoscuţii mei aproape întotdeauna mi se adresează ca unui om aflat în legătură cu multe feţe duhovniceşti, arătân-du-şi dorinţa de a-mi spune şi eu părerea. Vreau să dau apropiaţilor mei informaţii exacte, şi ca atare vă rog să îmi împărtăşiţi aceste informaţii.
*Monahul:* Nu ştiu în ce măsură sunt eu în stare să vă satisfac dorinţa: vreau să fiu sincer, însă, faţă de Dvs. şi să vă expun ceea ce mi s-a întâmplat să aflu din citirea Dumnezeieştilor Scripturi şi Sfinţilor Părinţi, din convorbirile cu monahi vrednici de cinstire şi încredere prin viaţa lor, în fine, din propriile observaţii şi experienţe. Drept fundament al convorbirii noastre vojl spune, ca şi cum aş pune piatra unghiulară la temelia f unei zidiri, că monahismul este o instituţie dumneze- f iască, nicidecum omenească.
*Mireanul:* închipuiţi-vă numai! Ideea aceasta, că! monahismul ar fi o instituţie dumnezeiască, nici nu arrţ: auzit-o în societate.
*Monahul:* Ştiu asta. Tocmai de aceea atunci când în-J cepe în societatea

lumească o discuţie despre monarj hism unul spune: „Mie mi se pare aşa ! ", altul: „Iar miei mi se pare aşa !", altul: „Iar eu aş face aşa şi pe dincp-1 lo!", altul: „Iar eu aş face asta şi cealaltă !". Se fac auzite ' nenumărate păreri şi presupuneri care se bat cap îri cap, rostite de oameni care nu au nici o idee despre[1] monahism, dar sunt gata să se facă scriitori de pravile' pentru monahism şi să dispună de monahism potrivii „înţeleptei" lor judecăţi, fără să aibă nici o informaţie. Unii repetă, chiar, hulele rostite împotriva monahismu* lui de către protestanţi şi atei. Un simţământ de întristare şi teamă cuprinde inima din pricina acestor proclaf maţii şi judecăţi, în care neştiinţa calcă în copitele sale cele mai de preţ mărgăritare ale unei predanii şi ale unui aşezământ dumnezeiesc.

*Mireanul:* întocmai! Pricina acestor lucruri este neştiinţa, precum aţi spus, părinte.

*Monahul:* Să nu credeţi că neştiinţa este un rău neînsemnat. Sfinţii Părinţi socot neştiinţa un rău mare, un izvor al răului, din care răul se naşte întru deplinătatea îmbelşugării. Preacuviosul Marcu Ascetul spune că neştiinţa este cel dintâi şi de căpetenie uriaş al răutăţii[14]*.' Neştiinţa nu îşi cunoaşte neştiinţa, neştiinţa e pe de-a-ntregul mulţumită de ştiinţa sa, a spus un alt Pă-
i mte'[44]. Ea e în stare să facă mult rău, fără a bănui câtuşi 11 e puţin că îl săvârşeşte. Spun asta din compătimire l .1 ţa de oamenii care nu înţeleg în ce constă vrednicia omului - faţă de creştinii care nu ştiu în ce constă creştinismul, care lucrează, din neştiinţă, spre vătămarea lor. Să nu gândiţi că am hotărârea de a ascunde în privinţa aşezământului dumnezeiesc abuzul şi neputinţa omenească. Nu ! Darea în vileag şi înlăturarea abuzurilor făcute de oameni în privinţa aşezământului dumnezeiesc este un semn de evlavie faţă de acest aşezământ, un mijloc de păstrare întru sfinţenia cuvenită a aşezământului dăruit de Dumnezeu şi lăsat de El spre folosinţa oamenilor.

*Mireanul:* Şi această din urmă idee este nouă pentru mine. Nu am privit niciodată monahismul din acest punct de vedere şi nici la alţii nu 1-am întâlnit.

*Monahul:* Cele spuse de mine se referă nu doar la monahism, ci şi la întreaga Biserică, atât cea Vechi-Tes-tamentară, cât şi cea Nou-Testamentară. Faptul că Biserica Vechi-Testamentară a fost întemeiată de Dumnezeu şi încredinţată lucrătorilor - poporului iudeu - a fost înfăţişat de Domnul în pilda viei din cap. XXI al Evangheliei după Matei[145]. Faptul că Biserica Nou-Testamentară a fost întemeiată de Dumnezeul-Om şi a fost încredinţată unui alt popor, alcătuit din toate popoarele - creştinilor - reiese limpede din Evanghelie şi din întreaga Sfântă Scriptură[146]. Iudeii ar trebuit să dea socoteală lui Dumnezeu de păzirea darului Său, de felul în care 1-au întrebuinţat. Dat fiind că purtarea lor s-a arătat nelegiuită, au fost înstrăinaţi - totuşi, numai atunci când s-au înstrăinat singuri cu duhul - şi supuşi pedepsei. Deopotrivă se va cere socoteală de la creştini pentru felul în care au întrebuinţat aşezământul de obşte al lui Dumnezeu - Biserica Noului Testament - şi asezămintele particulare din ea, cum ar fi monahismul.

*Mireanul:* Nu este cu putinţă a vedea din Dumne-zeieştile Scripturi cum se va încheia soarta Bisericii Nou-Testamentare pe pământ ?

*Monahul:* Sfânta Scriptură dă mărturie că creştinii, asemenea iudeilor, vor începe treptat să se răcească faţă de învăţătura revelată a lui Dumnezeu, vor începe să nu mai ia în seamă înnoirea firii omeneşti de către Dumnezeul-Om, vor uita de veşnicie, toată luarea aminte şi-o vor îndrepta

spre viaţa lor pământească^ având această stare si direcţie duhovnicească, se vor ocupa de dezvoltarea situaţiei lor pământeşti, ca şi curn aceasta ar fi veşnică, şi de dezvoltarea firii lor căzute, pentru îndestularea tuturor cerinţelor şi poftelor vătă^ mate şi stricate ale sufletului şi trupului. Se înţelege: de această orientare Răscumpărătorul, Ce 1-a răscumpărat pe om pentru fericita veşnicie, este străin. Acestei ori- ^ entări lepădarea de creştinism îi e străină. Apostazia va veni, după prezicerea Scripturii[147]. La slăbirea creştinismului va lua parte şi monahismul: mădularul trupului nu poate să nu ia parte la boala ce a lovit tot trupul. Au prezis acest lucru sfinţii monahi din vremurile vechi, din insuflarea Sfântului Duh ce locuia în ei[148]. Atunci când creştinismul se va împuţina cu totul pe pământ, viaţa lumii se va sfârşi (Le. XVIII, 8).

*Mireanul:* Care e rostul monahismului în Biserica lua Hristos ?

*Monahul:* Monahii sunt acei creştini ce părăsesc, pe cât le stă în putinţă, toate îndeletnicirile de pe pământ spre a se îndeletnici cu rugăciunea - fapta bună care este mai presus decât toate faptele bune - ca prin mij-locirea ei să se unească cu Dumnezeu, precum a spus Apostolul: *Cel ce se lipeşte de Domnul un duh este cu Dânsul* (l Cor. VI, 17)[149]. Şi de vreme ce rugăciunea îşi trage puterea din celelalte fapte bune şi din toată învăţătura lui Hristos, monahii îşi dau o râvnă deosebită pentru plinirea poruncilor evanghelice, adăugând la plinire^ poruncilor, care-i neapărat trebuincioasă pentru toţi creştinii, împlinirea celor două sfaturi ale lui Hristos: sfatul despre nedobândire si sfatul despre necăsă? torire[150]. Prin vieţuirea lor, monahii tind să se asemeni
vieţuirii pe pământ a Dumnezeului-Om: din această pricină sfinţii monahi sunt numiţi *Preacuviosi^.*

*Mireanul:* De unde şi-au primit monahii numele ?

*Monahul:* Cuvintele *monah, mănăstire, monahism* vin 11 in grecescul *monos,* care înseamnă „singur". „Monah" înseamnă „cel ce trăieşte în însingurare"; „mănăstirea" este un sălaş însingurat; „monahismul" este vieţuirea însingurată. Această vieţuire se deosebeşte de cea obişnuită, comună tuturor - este un alt fel de vieţuire, şi de aceea s-a format în limba rusă numele de *inocestvo.* în rusă, monah se spune *inok*[152]*.* Cuvintele *viaţă de obşte, viaţă de schit, liniştire (isihie), sihăstrie, zăvorâre, pustnicie* arată diferite feluri ale vieţii monahale. „Viaţă monahală de obşte" se numeşte convieţuirea unei adunări numeroase de monahi care au de obşte dumnezeieştile slujbe, trapeza şi hainele, aflându-se sub îndrumarea unui întâi stătător. „Liniştire" se numeşte convieţuirea într-o chilie aparte a doi sau trei monahi, ce vieţuiesc luând povăţuire unul de la altul sau de la un bătrân, care au de obşte *trapeza* şi hainele, cinci zile fac slujbă în chilie, iar sâmbăta şi duminica merg la biserică pentru slujba de obşte. „Sihăstrie" se numeşte vieţuirea monahului de unul singur. Când sihastrul rămâne fără să mai iasă într-o chilie ce se află în mănăstire, el se numeşte *„zăvorât"; iar.* când petrece într-o pustie nelocuită se numeşte „pustnic", iar vieţuirea lui - „pustnicie".

*Mireanul:* Când a luat început monahismul ?

*Monahul:* Din vremea Apostolilor, după cum ne încredinţează Preacuviosul Casian[153]. Preacuviosul Ca-sian, scriitor şi monah din veacul al patrulea, care a cercetat aşezămintele călugăreşti ale Egiptului, unde monahismul cunoştea pe atunci o înflorire deosebită, şi a petrecut o vreme însemnată printre monahii Schitului din Egipt, şi a predanisit urmaşilor tipicul şi învăţătura monahilor egipteni, spune că în primele vremuri ale creştinismului au primit în Egipt numele de „monahi" ucenicii aleşi ai

sfântului Apostol şi Evanghelist Marcu, cel dintâi episcop al Alexandriei. Ei s-au îndepărtat în
cele mai pustii locuri din apropierea cetăţii, unde duceau o vieţuire foarte înaltă, urmând regulile date lor de către Evanghelist[154], în Viaţa Preacuvioasei Muceniţe Evghenia se povesteşte că sub domnia împăratului roman Commodus - Commodus s-a urcat pe tron în anul 180 după naşterea lui Hristos - dregătorul roman Filip a fost numit cârmuitor al Egiptului. Pe atunci, într-o suburbie a Alexandriei se afla o mănăstire; despre episcopul acelei vremi, sfântul Elie, se aminteşte că din tinereţe intrase în monahism[155]. Istoricul iudeu Filon, contemporan Apostolilor, cetăţean al Alexandriei, descrie viaţa terapeuţilor, care se retrăseseră în suburbiile Alexandriei, viaţă întocmai cu cea a primilor monahi alexandrini, înfăţişată de Preacuviosul Casian, şi numeşte sălaşurile lor *mănăstiri*[156]. Din descrierea lui Filon nu reiese în mod direct că terapeuţii erau creştini; însă descrierea lui Filon, care era scriitor lumesc, este superficială; pe deasupra, în acel timp erau mulţi care nu deosebeau creştinismul de iudaism, socotindu-1 pe cel dintâi sectă a celui de-al doilea, în Viaţa Preacuviosului Antonie cel Mare, alcătuită de contemporanul acestuia, Sfântul Atanasie cel Mare, se aminteşte că în timpul în care intrase Sfântul Antonie în monahism (Antonie avea pe atunci 20 de ani) monahii egipteni duceau viaţă însingurată în împrejurimile cetăţilor şi satelor. Preacuviosul Antonie cel Mare s-a săvârşit în anul 356 după naşterea lui Hristos, în vârstă de 105 ani[157]. Există un fapt ce dovedeşte că în Siria monahismul exista din vremurile apostolice. Preacuvioasa Muceniţă Evdo-chia, ce a trăit în oraşul egiptean Iliopole, sub domnia împăratului roman Traian, a fost convertită la creştinism de Preacuviosul Gherman, întâi-stătătorul unei mănăstiri de bărbaţi ce număra 70 de monahi. După primirea creştinismului, Evdochia a intrat într-o mănăstire de femei ce număra 30 de monahii[158]. Traian a început să domnească din anul 96 după naşterea lui Hristos. Spre sfârşitul veacului al treilea, Preacuviosul Antonie cel Mare a pus începutul vieţii pustniceşti;
spre sfârşitul primei jumătăţi a veacului al patrulea, Preacuviosul Pahomie cel Mare a întemeiat chinovia Tabenisioţilor în pustia Tebaidei, iar Preacuviosul Ma-carie cel Mare - vieţuirea isihaştilor în pustia sălbatică a Schitului, din apropierea Alexandriei, drept care această vieţuire a primit numele de „schitică", iar mănăstirile rânduite pentru acest fel de petrecere au primit numele de „schituri". Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei, ce a trăit în cea de-a doua jumătate a veacului al patrulea, a deprins viaţa călugărească printre monahii egipteni; după ce s-a întors în patria sa, Capadocia, a dus acolo, în pustie, viaţă călugărească, până la intrarea sa în slujba Bisericii, şi a scris rânduieli pentru monahi, care au fost mai apoi primite parte spre călăuzirea, parte spre zidirea întregii Biserici de Răsărit, în acest chip, monahismul, care se tăinuise în împrejurimile oraşelor şi satelor, s-a strămutat în cea mai mare parte, începând cu veacul al patrulea, în pustiile nelocuite. Aşa s-a dezvoltat şi a crescut el, ca pe un teren propriu lui. Preacuviosul Casian, pomenind de instituirea monahismului în Alexandria de către Sfântul Evanghelist Marcu, spune că ştiri mai amănunţite pot fi aflate în Istoria Bisericească. Această Istorie nu a ajuns până la noi, la fel ca mai toate actele scrise ale Egiptului, le-au distrus mahomedanii în veacul al şaptelea, lucru pe care 1-au săvârşit şi în alte ţări cucerite de ei, dar în mai mică măsură.
*Mireanul:* Care a fost pricina strămutării monahis-| mului în locuri depărtate de oraşe şi sate ?

*Monahul:* Această strămutare a avut loc atunci când u, încetat nevoinţele muceniceşti şi au început a primi credinţa creştină nu numai cei aleşi, nu în urma unei "chemări deosebite, nu cu hotărârea de a înfrunta cele ţnai mari necazuri şi moartea, ci de către toţi îndeobşte, fiindcă era credinţa celor aflaţi la putere, ocrotită si răspândită de stăpânire. Creştinismul a devenit genci-jl - dar nu şi-a mai păstrat lepădarea de sine diii.iiiiU[1]
Creştinii din oraşe si sate au început să se dedea multor griji lumeşti, să-şi îngăduie lux şi desfătare trupească, să ia parte la distracţiile populare şi alte slăbiciuni de care cei dintâi mărturisitori ai credinţei se fereau ca de nişte lepădări de Hristos în duh. Pustia era adăpostul şi scăparea firească, netulburată de sminteli, pentru creştinii ce doreau să păstreze şi să dezvolte în sine creştinismul în toată puterea lui. „Pustia", grăieşte Sfântul Isaac Şirul, „este folositoare şi celor neputincioşi, şi celor tari: în cei dintâi depărtarea de materie nu îngăduie să se aprindă şi să se înmulţească patimile, iar cei tari, când vor fi afară de materie, vor ajunge la războiul cu duhurile necurate"[159]. Sfântul Vasile cel Mare şi Sfântul Dimitrie al Rostovului înfăţişează pricina depărtării Sfântului Gordie în pustie astfel: „Gordie a fugit de gâl-cevile cetăţii, de strigătele târgului, a scăpat de măririle boiereşti, de judecăţile clevetitorilor, vânzătorilor, cumpărătorilor, mincinoşilor, grăitorilor de ruşine, fugind de jocuri şi de glume, de râsurile ce se fac prin cetăţi, având auzul şi ochii curaţi şi, mai înainte de toate, fiin-du-i inima curăţită, putând să vadă pe Dumnezeu. Apoi s-a învrednicit Dumnezeieştilor descoperiri şi a învăţat mari taine, nu de la oameni şi nici prin oameni, ci câştigând învăţător pe Sfântul Duh al adevărului"[160]. Odată cu strămutarea monahismului în pustie au apărut la el veşminte aparte, cu scopul ca monahii să fie deosebiţi definitiv de mireni, în vremea prigoanelor, atât clerul cât şi monahii întrebuinţau cea mai obişnuită îmbrăcăminte: aceasta îi ascundea într-o măsură însemnată de prigonitorii lor.

*Mireanul:* înalta învăţătură de care s-a învrednicit sfântul Gordie aparţine exclusiv unui număr foarte restrâns de oameni, în vremurile cele mai noi, credinţa creştină este predată în chip mulţumitor şi amănunţit în seminarii, iar învăţătura cea mai înaltă despre ea - în academiile duhovniceşti.

*Monahul:* între învăţătura ce se predă în şcolile duhovniceşti şi învăţătura ce se predă sau ar trebui să se
predea în mănăstiri este o deosebire foarte mare, chiar dacă obiectul lor este unul si acelaşi: creştinismul. Mântuitorul lumii, trimiţând pe Sfinţii Săi Apostoli ca să propovăduiască întregii lumi, le-a poruncit să înveţe toate 'neamurile *credinţa* în Adevăratul Dumnezeu şi *vieţuirea* după poruncile Lui. *Mergând,* a grăit El, *învăţaţi toate neamurile, botezându-i pe ei în numele Tatălui şi al Fiului si al Sfântului Duh, învăţându-i pe ei să^păzească toate câte am poruncit vouă* (Mt. XXVIII, 19-20). învăţătura despre *credinţă* trebuie să premeargă *botezului;* învăţătura despre *vieţuirea* după poruncile lui Hristos trebuie să urmeze *botezului.* Prima învăţătură e teoretică, cea de-a doua - practică. Despre cea dintâi, Sfântul Apostol Pavel spune: *Nimic nu am tăcut din cele de folos, ca să nu le vestesc vouă si să nu vă învăţ, fie înaintea poporului, fie prin case, mărturisind şi iudeilor şi elinilor pocăinţa cea către Dumnezeu si credinţa cea întru Domnul nostru lisus Hristos* (Fapte XX, 20-21), iar despre cea de-a doua: *Hristos întru voi este nădejdea slavei, pe Care noi îl propovă-duim, sfătuind pe tot omul si învăţând pe tot omul întru toată înţelepciunea, ca să înfăţişăm pe tot omul desăvârşit întru Hristos lisus* (Colos. I, 27-28). Dumnezeu a dat două învăţături despre Sine: învăţătura prin cuvânt, primită prin credinţă,

şi învăţătura prin viaţă, primită prin lucrarea după poruncile Evangheliei. Cea dintâi învăţătură poate fi asemuită cu temelia zidirii, iar cea de-a doua cu însăşi zidirea ridicată pe acea temelie. Precum este cu neputinţă a înălţa zidiri fără temelie, aşijderea nici temelia singură nu va folosi la nimic dacă nu se va înălţa pe ea o zidire. *Credinţa f ară fapte moartă este* (Iac. II, 26).

Sfântul Apostol Pavel înfăţişează neapărata nevoie de cea dintâi învăţătură în următorul fel: *Credinţa este din auzire, iar auzirea din cuvântul lui Dumnezeu: dar cum vor crede în Cel de Care nu au auzit ? Şi cum vor auzi fără de propovăduitor ?* (Rom. X, 17,14). Iată începutul învăţăturii catehetice. Celor ce intrau în creştinism Apostolii şi urmaşii lor le expuneau învăţătura de temelie a creştinismului despre Dumne/eii, despre Dumnezeul-Om, despre om, despre însemnătatea lui în veşnicie, despre taine, despre fericirea raiului, despre muncile cele veşnice (Evr. VI, 1-2) şi despre tot ce alcătuieşte învăţătura dogmatică fundamentală a creştinismului, la care se adăuga şi învăţătura teoretică despre vieţuirea după poruncile Evangheliei (Evr. XI, XII, XIII). Iată începutul Teologiei dogmatice şi morale, al acestei ştiinţe înalte şi sfinţite. Chiar din vremurile apostolice au început să apară în Biserica lui Hristos învăţături eretice, adică învăţături despre Descoperirea (Revelaţia) Dumnezeiască întemeiate pe raţiunea omenească cea cu nume mincinos, în învăţătura Revelată a lui Dumnezeu nu este loc pentru filosofări omeneşti: totul în ea, de la alfa la omega, este dumnezeiesc. Sfânta Biserică Universală şi-a dat toată osârdia ca să păstreze nepreţuita comoară duhovnicească încredinţată ei: învăţătura Revelată a lui Dumnezeu; ea i-a înfierat pe vrăjmaşii săi învederaţi - închinătorii la idoli, filosofii păgâni şi iudeii, respingând atacurile lor; a înfierat pe vrăjmaşii săi lăuntrici - ereticii, a combătut învăţătura lor, i-a scos din sânul său, i-a preîntâmpinat cu privire la dânşii pe fiii săi. Din această pricină, odată cu trecerea vremii Teologia a căpătat o amploare din ce în ce mai mare. A apărut nevoia de şcoli în care ea să fie studiată. Cea mai veche şi mai mare şcoală era în Alexandria; aceasta a înflorit cu precădere în veacurile al doilea şi al treilea după naşterea lui Hristos. învăţăturile vrăjmaşe învăţăturii Dumnezeieşti s-au înmulţit mereu, apărând în felurite forme: nevoia de şcoli organizate sistematic a devenit din ce în ce mai simţitoare. Apusul, despărţindu-se de Răsărit prin căderea în erezie, a primit educaţia şi viaţa păgânească: începând de atunci, învăţăturile vrăjmaşe Bisericii Ortodoxe, învăţături din cele mai viclean alcătuite, din cele mai obraznice, mai monstruoase, mai hulitoare, s-au înmulţit la nesfârşit. Judecaţi singur: este nevoie să fie înfăţişată limpede creştinului ortodox, şi mai ales celui care se pregăteşte să devină păstor, învăţătura cea adevărată a Bisericii Ortodoxe, precum şi lupta ei încununată de biruinţă cu vrăjmaşii tăinuiţi şi cu cei învederaţi, luptă care a continuat 18 veacuri şi este din ce în ce mai înverşurtetă. Este nevoie să fie expuse rătăcirea lui Arie, şi a lui Macedonie, şi a lui Nestorie, si a lui Eutihie, şi a iconoclaştilor, şi a papismului, şi a protestantismului cu nenumăratele sale mlădiţe, încununate de ateism şi filosofia cea mai nouă; este nevoie să fie înfăţişată o respingere convingătoare a tuturor acestor învăţături. Studiul Teologiei cerea puţină vreme în cele dintâi timpuri ale creştinismului - el cere acum vreme îndelungată; mai înainte putea fi predat în cuvintele de învăţătură- rostite în biserica lui Dumnezeu - acum cere o predare sistematică de-a lungul câtorva ani. Dobândirea acestei învăţături în toată amploarea sa - iată sco-

pul seminarelor şi academiilor noastre duhovniceşti: ele predau cunoştinţele fundamentale - introductive, cum spune Preacuviosul Marcu Ascetul[161] - despre creştinism, le predau tineretului ce nu a purces încă la slujirea obştească şi este pregătit pentru ea numai teoretic, neavând cunoştinţele pe care le împărtăşeşte experienţa de viaţă. Pe temelia cunoştinţelor teoretice despre credinţă trebuie să fie zidite cunoştinţe lucrătoare, vii, harice. Pentru dobândirea acestor cunoştinţe i-a fost dată omului viaţa pământească. Creştinul care vieţuieşte în mijlocul lumii după poruncile evanghelice Se va îmbogăţi negreşit cu cunoştinţe ce ţin nu doar de experienţa omenească, ci sunt şi harice într-o anumită măsură. Neasemuit mai mult este dator a se îmbogăţi cu ele cel care, părăsind toate grijile pământeşti, îşi întrebuinţează toată vremea, toate puterile trupului şi sufletului spre a plăcea lui Dumnezeu - adică monahul. Tocmai el este numit în Evanghelie *cel ce are* poruncile Domnului, fiindcă acestea alcătuiesc toată averea lui. *Cel ce are poruncile Mele si le păzeşte pe ele,* a spus Mântuitorul lumii, *acela este cel care Mă iubeşte pe Mine; si cel ce Mă iubeşte pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu, şi Eu îl*
*voi iubi pe el, şi Mă voi arăta lui* (In. XIV, 21). Din această pricină, cei mai râvnitori dintre creştinii tuturor timpurilor, după ce şi-au terminat educaţia din şcoli, au intrat şi intră până în ziua de astăzi în monahism pentru a dobândi acea educaţie pe care o dă monahismul. Cine au fost marii învăţători ai Bisericii în toate timpurile ? Monahii. Cine a tâlcuit în amănunţime învăţătura ei, cine a păstrat predania ei pentru viitorime, cine a dat în vileag şi a călcat eresurile ? Monahii. Cine a pecetluit cu sângele lor mărturisirea de credinţă ortodoxă ? Monahii. Este un lucru foarte firesc. Creştinii care trăiesc în lume, fiind încurcaţi în legăturile ei, prinşi de voie şi fără voie cu multe feluri de îndeletniciri, nu pot să-şi facă mult timp pentru Dumnezeu, nu pot să îşi închine Lui toată dragostea. *Cel neînsurat gri-jeşte de la Domnului, cum să placă Domnului, iar cel însurat grijeşte de ale lumii, ca să placă femeii* (I Cor. VII, 32-33): cel însurat nu se poate alipi în chip statornic şi tare de Domnul prin rugăciunea desprinsă de toate cele pământeşti, unindu-se *într-un duh cu Domnul* (l Cor. VI, 17), aşa cum este cu putinţă şi firesc pentru monah. Pentru sporirea creştină personală nu e trebuitoare căr-turăria omenească de care au nevoie dascălii Bisericii: mulţi creştinii fără ştiinţă de carte, printre care şi Preacuviosul Antonie cel Mare, intrând în monahism, au atins desăvârşirea creştină, revărsând lumina duhovnicească asupra contemporanilor prin pilda lor, prin cuvintele lor de învăţătură, prin darurile lor harice. „Care dintre mireni", spune Sfântul Ioan Scărarul, „a fost făcător de minuni ? Care din ei a înviat morţi ? Care din ei a scos draci ? Nimeni; toate acestea sunt cinstiri ale monahilor, pe care lumea nu poate să le încapă"[162].

*Mireanul:* Nu toţi monahii, însă, ajung la o asemenea stare înaltă, nu toţi îşi împlinesc menirea. Puţini dintre ei o împlinesc.

*Monahul:* Acei monahi ce îşi duc viaţa după pravilele călugăreşti dobândesc negreşit har, după făgăduinţa lui Dumnezeu. Făgăduinţa lui Dumnezeu nu poate să
nu se împlinească, prin însăşi însuşirea Cuvântului lui Dumnezeu şi a poruncilor Evangheliei de a împărtăşi lucrătorilor lor Duhul lui Dumnezeu. Dimpotrivă, monahii care dispreţuiesc aşezămintele de Dumnezeu pre-danisite^le monahismului, care trăiesc de capul lor, în răspândire, în iubire de plăceri şi de lume, sunt lipsiţi de sporire duhovnicească. Acei creştini care, duc viaţă creştinească .se mântuiesc, iar cei care numindu-se creştini duc viaţă păgânească, pier. Mai înainte vreme erau mult mai mulţi sfinţi

printre monahi şi mult mai mulţi mântuiţi printre creştini decât acum. Pricina e slăbirea obştească a credinţei si moralităţii. Totuşi, chiar şi acum există adevăraţi monahi şi adevăraţi creştini. Vă repet: există monahi nevrednici de numele şi de chemarea lor; aceasta, însă, e o rea întrebuinţare a aşezământului dumnezeiesc. Aşezământul dumnezeiesc nu încetează a fi aşezământ dumnezeiesc în pofida relei sale întrebuinţări de către oameni. Astfel, nici creştinismul nu rămâne lipsit de marea sa demnitate din pricina vieţii potrivnice învăţăturii lui Hristos pe care o duc unii sau chiar mulţi dintre creştini. Despre monahism, ca şi despre creştinism îndeobşte, se cuvine să judecăm după adevăraţii creştini şi adevăraţii monahi. Acest lucru nu e uşor: cucernicia şi virtutea, ca nişte fecioare cujn-treagă înţelepciune, sunt întotdeauna acoperite, stând neştiute în cămara lor, în vreme ce curvele se arată tuturor pe jumătate goale. Adeseori viaţa înaltă a unui monah se descoperă doar la sfârşitul lui sau după sfârşitul lui. Adeseori un monah părtaş al harului dumnezeiesc este acoperit de lume cu clevetiri şi defăimări, din pricina urii pe care o are lumea faţă de Duhul lui Dumnezeu (In. XV, 18-19). Sporirea însăşi are felurite trepte fiindcă, precum s-a zis mai sus, însingurarea mănăstirească, fiind folositoare într-o privinţă creştinilor puternici, este folositoare din alta şi celor slabi. Se înţelege că aceştia din urmă au fost întotdeauna mai numeroşi decât cei dintâi.

*Mireanul:* După toate cele spuse de Dvs., devin indispensabile explicarea şi dovedirea clară a faptului că monahismul este o instituţie dumnezeiască. Cele spuse până acum de Dvs. duc deja, într-o măsură însemnată, la această concluzie.

*Monahul:* Mântuitorul lumii a arătat două căi, două feluri de viaţă pentru credincioşii Săi: calea sau vieţuirea care aduce *mântuirea* şi calea sau vieţuirea ce aduce *desăvârşirea.* Cea din urmă cale şi vieţuire Domnul a numit-o *urmare* a Sa, întrucât ele slujesc drept cea mai fidelă expresie a învăţăturii Domnului şi drept urmare în măsura puterii omeneşti a acelui fel de viată pe care Domnul 1-a dus în vremea pribegiei Sale pământeşti. Condiţiile mântuirii sunt alcătuite din credinţa în Hris-tos (In. III, 36; XVII, 3), în vieţuirea după poruncile lui Dumnezeu (Mt. XIX, 17; Mc. X, 19) şi în tămăduirea prin pocăinţă a împlinirii neîndestulătoare a poruncilor (Le. XIII, 3, 5): prin urmare, mântuirea se îmbie şi este cu putinţă tuturor, chiar şi celor ce au îndatoriri şi slujiri în mijlocul lumii, cu condiţia ca acestea să nu fie potrivnice Legii lui Dumnezeu. La urmarea Domnului unii au fost chemaţi de Domnul însuşi, precum Apostolii; dar îndeobşte urmarea Domnului este lăsată de către El la libera alegere a fiecăruia[163], ceea ce reiese în chip vădit din toate locurile Evangheliei în care Domnul vorbeşte despre acest lucru. *Dacă cineva voieşte să vină după Mine* (Mt. XVII, 24), *de voieşti să fii desăvârşit* (Mt. XIX, 21), *de vine cineva după Mine* (Le. XIV, 26), grăieşte Domnul începându-şi învăţătura despre *urmarea* Sa şi despre *desăvârşirea* creştină. Asumarea de către om a acestei vieţuiri ţine de libera lui alegere, însă condiţiile trebuitoare pentru ea au fost dinainte hotărâte de către Domnul; fără păzirea lor urmarea Domnului nu poate avea loc. Condiţiile acestei urmări, sau ale căii si vieţuirii care duc la desăvârşire, Domnul le-a înfăţişat astfel: *Dacă cineva voieşte să vină după Mine, sase lepede de sine, să-şi ia crucea sa si să-Mi urmeze Mie* (Mt. XVI, 24). *De voieşti să fii desăvârşit, mergi, vinde-ţi averile tale si le dă săracilor, si vei avea comoară în ceruri; şi vino, urmează Mie* (Mt. XIX, 21), *luând crucea* (Mc. X, 21). *De vine cineva după mine si nu urăşte pe tatăl său, şi pe mamă, si pe femeie, si pe feciori, si pre fraţi, şi pe surori, încă si*

*pe sufletul său,* nîi *poate fi ucenic al Meu; si cel ce nu-şi poartă crucea sa şi nu vine după Mine, nu poate fi ucenic al Meu. Cel care nu se leapădă de toate avuţiile sale nu poate să fie ucenic al Meu* (Le. XIV, 26, 27, 33). Aici sunt prescrise tocmai acele condiţii care alcătuiesc făgăduinţele obligatorii ale monahismului; precum am spus, la începutul său monahismul nu era altceva decât vieţuirea în singurătate, departe de împrăştiere, a creştinilor care năzuiau la desăvârşirea creştină. Creştinii populatei şi bogatei Alexandrii se retrăgeau în suburbiile cetăţii, după po-vaţa Sfântului Evanghelist Marcu; acelaşi sfat îl dă Sfântul Apostol Pavel tuturor creştinilor ce vor să intre în cea mai strânsă părtăşie cu Dumnezeu. *Că voi sunteţi,* grăieşte el, *biserica lui Dumnezeu Celui Viu, precum a zis Dumnezeu: Voi locui întru ei, şi voi umbla, si voi fi lor Dumnezeu, şi ei îmi vor fi Mie popor. Pentru aceea, ieşiţi din mijlocul lor şi vă osebiţi, zice Domnul, şi de necurătie să nu vă atingeţi, si Eu voi primi pe voi; şi voi fi vouă Tatăl, şi veţi fi Mie fii şi fiice (2* Cor. VI, 16-18). Sfântul loan Scărarul leagă această chemare a Apostolului tocmai de cinul monahal[164]. Acele cuvinte ale Domnului pe care le-am arătat mai sus erau înţelese în Biserica primară întocmai aşa cum sunt tâlcuite aici. Sfântul Atanasie cel Mare spune în Viaţa Sfântului Antonie cel Mareea Antonie, tânăr fiind, a intrat în biserică să se roage, în acea zi se citea din Evanghelia după Matei despre bogatul care 1-a întrebat pe Domnul cu privire la mântuire şi desăvârşire. Atunci s-au citit cuvintele arătate mai sus: *De voieşti să fii desăvârşit, mergi, vinde-ţi averile tale* si celelalte, Antonie, pe care îl frământa întrebarea privitoare la felul de viaţă pe care avea să îl aleagă, a simţit o, deosebită consimţire faţă de acele cuvinte si a socotit că însuşi Domnul i le-a grăit - drept care şi-a vândut averea fără întârziere si a intrat în monahism[165]. Aceste cuvinte ale Domnului sunt socotite şi acum de către Sfânta Biserică drept temeiuri ale monahismului, citin-du-se întotdeauna la slujba tunderii în monahism[166]. Mutarea monahismului departe de aşezările omeneşti, în pustii, a avut loc din descoperire şi poruncă dumnezeiască. Preacuviosul Antonie cel Mare a fost chemat de Dumnezeu să vieţuiască în adâncul pustiei; Preacuviosul Macarie cel Mare de la înger a primit poruncă să se sălăşluiască în pustia Schitului[167], Preacuviosului Pahomie cel Mare tot înger i-a poruncit să întemeieze în pustie o chinovie monahală şi i-a dat rânduieli scrise ca îndreptar pentru vieţuirea monahilor[168]. Sus-pomeniţii Preacuvioşi erau bărbaţi plini de Duh Sfânt, ce petreceau neîncetat în părtăşie cu Dumnezeu, care slujeau monahismului drept *cuvânt* al lui Dumnezeu, aşa cum slujise Moisi pentru israiliteni. Sfântul Duh a luminat monahismului mereu, în toate veacurile creştinismului, învăţătura Sfântului Duh, învăţătura lui Hristos, învăţătura lui Dumnezeu despre monahism, despre această ştiinţă a ştiinţelor[169], cum numesc Sfinţii Părinţi această ştiinţă dumnezeiască, a fost expusă de către monahii Preacuvioşi cu toată amănunţimea şi plinătatea în scrierile lor de Dumnezeu insuflate. Ei mărturisesc cu toţii că instituţia monahismului, a acestei vieţuiri mai presus de fire, nu este nicidecum lucrare omenească: ea este o lucrare dumnezeiască. Fiind mai presus de fire, nu poate fi lucrare omenească, nu poate să nu fie lucrare dumnezeiască.

*Mireanul:* Sunt unii care spun că pricina începătoare a monahismului au fost prigoanele pornite de închinătorii la idoli împotriva creştinilor în primele trei veacuri de viaţă ale creştinismului.

*Monahul:* Cugetarea trupească judecă întotdeauna greşit cu privire la bărbaţii duhovniceşti. Bărbaţii duhovniceşti, cum erau monahii primelor veacuri, însetau de mucenicie, şi mulţi dintre ei au şi fost încununaţi cu

cununa muceniciei, precum Preacuvioşii Mucenici Nicon[170] şi Iulian[171], Preacuvioasele Muceniţe Evdo-
chia[172], Evghenia'[73], Fevronia[174] si alţii. Sfântul pustnic Gordie, de care am vorbit deja, atunci când în Cezareea Capadociei s-a ivit prilej de mucenicie, a venit în această cetate la vremea unei mari sărbători la care lua parte tot pop\>rul, a dat în vileag rătăcirea închinătorilor la idoli, L-a mărturisit pe Hristos şi a pecetluit mărturisirea sa prin moarte mucenicească. Atunci când împăratul Diocleţian a pornit o prigoană crâncenă împotriva creştinilor, Preacuviosul Antonie cel Mare era deja monah şi pustnic. Auzind că creştinii sunt supuşi chinurilor şi caznelor pentru mărturisirea lui Hristos, Antonie a părăsit peştera şi pustia, s-a grăbit să ajungă la Alexandria, s-a alăturat mucenicilor, a mărturisit pe Hristos în faţa a tot poporul, a arătat cu fapta dorinţa sa de mucenicie. „Preacuviosul", spune scriitorul Vieţii lui, „s-a făcut mucenic cu adevărat prin dragostea şi voia sa: chiar dacă a voit să pătimească pentru numele Domnului, însă Domnul nu i-a dat lui aceasta". Domnul a înlocuit secerişul de sfinţenie pe care cu îmbe.lşu-gare îl săvârşeau mucenicii care II mărturiseau înaintea închinătorilor la idoli cu un alt seceriş îmbelşugat, pe care sunt datori să îl săvârşească monahii în arena unei alte mucenicii. Abia au încetat prigoanele şi abia a încetat sângele creştinesc să se reverse în pieţele şi locurile de priveală ale cetăţilor, că mii de creştini s-au sălăşluit în pustia sălbatică pentru a răstigni acolo trupul lor *împreună cu patimile şi poftele* (Gal. V, 24), pentru a-L mărturisi pe Hristos înaintea feţei înşişi stăpânitorilor lumii acesteia, a începătoriilor şi stăpânirilor răutăţii (Ef. VI, 12). Pricina depărtării în pustie a Preacuviosului Pavel Tibeul a fost dorinţa de a scăpa de uneltirile
| împotriva vieţii lui din timpul prigoanei pornite de împăratul Decius. Poate că şi alţii au plecat în pustie din aceeaşi pricină. Alţii au făcut acest pas în urma unor
| ialte împrejurări. Acestea, însă, sunt cazuri particulare, de la care nu se poate pleca pentru a trage o concluzie generală privitoare la începuturile monahismului. Pricina începătoare a monahismului nu este neputinţa
omenească, ci puterea învăţăturii lui Hristos. Preacu-viosul loan Colov, care a alcătuit Viaţa Preacuviosului Paisie cel Mare, grăieşte în predoslovia la această Viaţă: „Bunătăţile veşnice şi cereşti stârnesc în cei ce nădăjduiesc să le primească o nemăsurată dorire de ele, satură inima acestora cu o nesăturată dulceaţă dumnezeiască, îi fac să îşi aducă pururea aminte de fericirea cea de acolo, de plata ostenelilor, de luminata prăznuire a nevoitorilor, şi le dau imbold la o asemenea năzuinţă către ele, încât ei nu numai că trec cu vederea cele vremelnice şi deşarte, ci nici viaţa lor nu o cruţă, voind a-şi pune pentru Hristos sufletul lor iubit, după cuvântul Evangheliei. Ei iubesc moartea pentru Hristos mai mult ca orice desfătare şi amăgire, dar întrucât acum nu sunt prigonitori şi moartea dorită nu se află atât de lesne, se străduiesc s-o sufere în alt chip, rânduindu-si omorârea prelungită şi silnică de sine. Ei rabdă în fiecare zi mii de dureri, postind, nevoindu-se în multe chipuri, luptându-se cu dracii nevăzuţi, neîncetat silin-du-şi firea îmbrăcată cu trup să se împotrivească netrupeştilor vrăjmaşi"[175].
*Mireanul:* Văd că asemănaţi nevoinţa monahală cu cea mucenicească.
*Monahul:* Este una şi aceeaşi nevoinţa cu alt chip. Atât mucenicia cât şi monahismul se întemeiază pe aceleaşi spuse ale Evangheliei; atât una cât şi cealaltă nu sunt inventate nicidecum de către oameni, ci sunt dăruite omenirii de către Domnul; atât una cât şi cealaltă nu pot fi desăvârşite

altfel decât cu atotputernicul ajutor al lui Dumnezeu, prin lucrarea harului dumnezeiesc. Vă veţi încredinţa de acest lucru dacă veţi citi Vieţile Preacuviosţilor Antonie cel Mare, Macarie cel Mare, Teodor Studitul, Măria Egipteanca, loan Multpă-timitorul, Nicon Uscatul şi ale altor monahi, a căror nevoinţa şi pătimire au fost suprafireşti. Sfântul Simeon Noul Teolog spune despre povăţuitorul său, Simeon cel Evlavios, monah al mănăstirii Studion, că prin neca-
zurile şi pătimirile sale trupeşti s-a asemănat multor mucenici[176].

*Mireanul:* Lămuriţi-mi, părinte: ce însemnătate are viaţa în celibat şi neagonisirea în nevoinţa monahală ? Acest kfcru este foarte obscur pentru cei care locuiesc în lume, care se ostenesc pentru folosul obştesc, care dau din belşug milostenie şi săvârşesc multe fapte bune poruncite şi încuviinţate de Evanghelie. Din lipsă de lămurire, viaţa monahală pare o viaţă de trândăvie, lipsită de activitate şi de folos.

*Monahul:* Acea activitate a mirenilor de care aţi pomenit, care constă în împlinirea poruncilor evanghelice prin fapte trupeşti, este neapărat trebuitoare pentru *mântuire,* nu este îndeajuns pentru *desăvârşire.* Nimic nu împiedică pe cineva să se ocupe de o asemenea activitate în mijlocul grijilor şi îndatoririlor lumeşti. Bunăstarea pământească chiar dă putinţa de a face mai multe fapte bune: astfel, bogatul poate să ajute mult prin milostenii fraţilor săi săraci, iar dregătorul poate să le ajute apărându-i de silnicie si ocrotindu-i la judecăţi. Cel ce se îndeletniceşte cu aceste lucruri este dator să se păzească de făptuirea „din sine"[177], ca cea a fariseului pomenit în Evanghelie (Le. XVIII), ce săvârşea, cu adevărat, multe fapte bune, dar privea cum nu se cuvine făptuirea sa. Din această pricină, el a căzut într-o părere rătăcită despre sine şi despre aproapele său; faptele sale bune au devenit neplăcute lui Dumnezeu. Apos-ii, ţolul spune că cei ce fac fapte bune sunt datori a le l'săvârşi *ca nişte buni iconomi ai darului celui de multe feluri ti lui Dumnezeu* (l Pt. IV, 10). Bogatul să dea milostenie Jin averea sa ca şi cum nu ar fi a sa, ci i-ar fi dată în grijă **Ide** către Dumnezeu - precum şi este. Dregătorul să fjajute din poziţia sa înaltă nu ca şi cum ar fi a lui pro-prie, ci ca şi cum ar fi dată lui de Dumnezeu - precum
este. Atunci dispreţul faţă de faptele aproapelui, foricât de neîndestulătoare ar fi ele, va fi nimicit; atunci va începe să apară, precum s-a întâmplat cu dreptul Iov (Iov I, 5), întrebarea: oare faptele noastre îl mulţumesc
pe Dumnezeu ? Oare nu suferă ele de neajunsuri mai mult sau mai puţin însemnate ? Atunci va începe, încetul cu încetul, să apară un fel mai desăvârşit de a înţelege viaţa. Trebuie să fiţi de acord că viaţa monahală pare lipsită de activitate si de folos tocmai pentru cei care preţuiesc mult, adică greşit, faptele lor. Semnul făptuirii creştine fără de rătăcire este smerenia; trufia si părerea de sine sunt semnul care nu înşală al făptuirii rătăcite, precum Domnul însuşi a arătat. Părerea arătată de Dvs. dă la iveală o necunoaştere a creştinismului, înţelegerea lui strâmbă,^schimonosită. Desăvârşirea creştină le-a pus-o înainte însuşi Dumnezeul-Om ucenicilor Săi aleşi. Desăvârşirea începe acolo unde faptele bune poruncite mirenilor ajung la plinătatea lor. Studiaţi creştinismul, aflaţi în ce constă desăvârşirea lui şi veţi pricepe însemnătatea monahismului, veţi pricepe întreaga nebunie a învinuirii hulitoare de Dumnezeu cum că sunt trândavi tocmai oamenii care tind spre împlinirea celor mai înalte ale Evangheliei, porunci de neajuns pentru mireni. Cei ce acoperă cu defăimări şi hule monahismul n-au cum să nu hulească însăşi instituirea desăvârşirii creştine de către Domnul.

*Mireanul:* Sunt de acord, sunt de acord ! Dar ară-taţi-mi clar ce însemnătate au neagonisirea şi viaţa în celibat pentru calea spre desăvârşirea creştină.

*Monahul:* Ele au o neobişnuită însemnătate. Mă voi strădui, pe cât îmi stă în putere, să o fac înţeleasă de către Dvs. cel ce şi-a împărţit averea la săraci ca să arate supunere desăvârşită Mântuitorului şi să-I urmeze pe de-a-ntregul, cel ce s-a făcut pe sine sărac pentru a se supune lipsurilor ce sunt împreunate cu sărăcia şi care aduc din belşug smerenie, prin această faptă nimiceşte toată nădejdea sa în această lume, şi-o concentrează în Dumnezeu. Inima lui se mută de pe pământ la cer (Mt. VI, 21) - şi el începe să umble pe apele mării acestei lumi, ţinut deasupra de credinţă. El îşi aruncă grija la Domnul, Care, poruncind ucenicilor Săi cei mai apropiaţi să-şi împartă averea (Le. XII, 33) si să lepede grija de
aceste trebuinţe trupeşti, a făgăduit celor ce caută *împărăţia lui Dumnezeu si dreptatea Lui,* că toate aceste trebuinţe *se vor adăuga* lor prin purtarea de grijă a Cerescului Păfinte (Mt. VI, 24-33). Dumnezeu îngăduie ca asupra slujitorilor Lui să se abată felurite necazuri, în vremea cărora purtarea Lui de grijă faţă de dânşii parcă s-ar ascunde şi înrâurirea lumii capătă o deosebită putere: dar acest lucru e neapărat trebuincios pentru deprinderea de către ei a credinţei vii în Dumnezeu, care prin experienţă creşte şi se întăreşte neîncetat. Experienţa dă pe faţă necredinţa care trăieşte în firea căzută; ea dă pe faţă lepădarea de Dumnezeu care trăieşte în firea căzută: fiindcă inima, la cea mai mică I slăbire a luării aminte asupra ei, cu jalnică orbire se I aruncă să îşi pună nădejdea în sine, în lume, în materie, şi se abate de la nădejdea în Dumnezeu (Mt. XIV, 22-23). Cred că în urma acestei scurte lămuriri devine limpede faptul că părăsirea averilor îl suie pe nevoitorul lui Hristos la o înaltă stare duhovnicească, ce îl deosebeşte de fraţii ce trăiesc în mijlocul lumii şi care nu poate fi cunoscută de ei prin experienţă vie. Totuşi, această stare înaltă e totodată o stare de neîncetată pătimire pentru trup şi pentru întreaga fire căzută: Domnul a numit-o *cruce.*

Din punct de vedere duhovnicesc, şi lucrarea vieţii | în celibat e asemănătoare cu cea a neagonisirii. Năzuinţa de a birui însuşirea firii, fie această fire si căzută, îl suie pe om la o asemenea nevoinţă, cum cei ce nu au în-
• cercat-o nici nu îşi pot închipui. Prin această nevoinţă, l prin care se săvârşeşte lepădarea de fire, ajung la deplinătatea lor răstignirea şi crucea aduse de neagonisire, ferin care se săvârşeşte doar lepădarea de averi. Această
• nevoinţă îl pogoară pe om în adâncul smereniei, îl aduc |îa credinţa vie, îl suie la o stare harică. Precum se vede | clin Vieţile Preacuvioşilor Antonie cel Mare, loan Mult-
pătimitorul şi ale altora, atunci când omul ia asupră-şi
ţ această nevoinţă în ajutorul firii căzute vin duhurile
căzute, străduindu-se a-1 ţine pe om în tărâmul căderii.

Pe măsura ostenelilor luptei, biruinţa aduce roade[178]: pe aceasta o aduc si îi urmează înnoirea firii de către aşa-numita de către Sfinţii Părinţi „simţire duhovnicească" care apare în inimă[179]. Firea rămâne tot fire omenească; simţirea ei (în termeni lumeşti „gustul"), însă, se schimbă[180]: astfel, hârtia îmbibată cu ulei nu se mai udă nu fiindcă firea hârtiei s-ar fi schimbat, ci fiindcă ea a fost saturată cu altă materie, fără înrudire fizică cu apa.

*Mireanul:* în ziua de astăzi foarte mulţi oameni afirmă că celibatul este nefiresc si cu neputinţă pentru om, că închiderea porţii legiuite a firii o sileşte pe aceasta să caute ieşiri nelegiuite.

*Monahul:* Este propriu fiecărui om să judece după propriile sale experienţe. Ceea ce omul nu cunoaşte şi nu a încercat, i se pare cu neputinţă, iar ceea ce cunoaşte şi a încercat i se pare că este normal pentru toată lumea. Sfinţii Părinţi care au scris despre acest lucru conglăsuiesc în a susţine că neînsoţirea cu femeie este nefirească pentru firea căzută, că ea era firească pentru om înainte de a cădea (Fac. II, 25), că după înnoirea firii căzute putinţa feciorie si a vieţii fără însoţire cu femeie a fost redată firii, că fecioria şi viaţa fără însoţire cu femeie sunt mai cinstite decât căsătoria, cu toate că si viaţa conjugală a fost ridicată de creştinism la o treaptă mai înaltă decât cea pe care se afla înainte de creştinism (Efes. V, 32). Dumnezeul-Om şi-a petrecut viaţa pământească în feciorie; Preasfânta Lui Maică a fost şi a rămas fecioară; Sfinţii Apostoli loan Teologul, Pavel, Varnava şi, fără îndoială, mulţi alţii, au fost feciorelnici. Odată cu apariţia creştinismului au apărut cete întregi de feciorelnici şi fecioare. Această nevoinţă era foarte rară înainte ca Răscumpărătorul să înnoiască firea căzută. Prin mijlocirea Răscumpărătorului bunăvoirea lui Dumnezeu s-a revărsat asupra oamenilor, cum pe deplin îndreptăţit cântau îngerii (Le. II, 14), şi i-a sfinţit pe oameni prin darurile cele de multe feluri ale harului. Imbelşugarea harică a creştinilor este descrisă foarte grăitor în cuvântul de învăţătură pe care, potrivit rân-
duielii bisericeşti, este dator preotul să îl citească proaspeţilor căsătoriţi după ce se termină slujba Cununiei. „Ţarina cea mare a Bisericii Marelui Stăpânitor, Dumnezeu, întreit se lucrează, întreit se împodobeşte cu seceriş^si roadă. Cea dintâi parte a acestei ţarini se lucrează de către cei ce au iubit fecioria şi o păzesc fără de stricăciune până la sfârşitul vieţii, şi ea aduce în jit-niţa Domnului însutită roadă a faptelor bune. Cea de-a doua parte a ţarinii se lucrează de către înfrânarea văduviei, şi aduce roadă şaizeci de părţi. Cea de-a treia se lucrează de împreună vieţuirea celor însoţiţi prin nuntă: şi dacă ei duc viaţă cucernică, în frica lui Dumnezeu, ţarina rodeşte treizeci de părţi, în aceeaşi ţarină se aflădespărţiri felurite cu felurite roade, însă toate sunt fericite şi vrednice de laudă, potrivit cu rostul fiecăreia. Grăieşte de Dumnezeu înţeleptitul Ambrozie: Fecioria o propovăduim în aşa fel ca să nu lepădăm nici văduvia; cinstim văduvia aşa ca să păstrăm şi cinstea însoţirii"[181].
*Mireanul:* Cum poate creştinul să ştie dacă este în
Stare sau nu să trăiască în afara însoţirii cu femeie ? Du-
I pa părerea mea, această întrebare trebuie să frământe
ţ foarte mult pe orice om care se hotărăşte să intre în
monahism.
*Monahul:* în stare e cel care vrea[182]. Aşa cum Dum-r nezeu a lăsat la libera alegere a omului, pe când acesta ; ste afla încă în starea de neprihănire, rămânerea în l această stare sau ieşirea din ea, şi după înnoirea firii ţ feăzute a lăsat la libera alegere a omului însuşirea de Icătre dânsul a firii înnoite în toată cuprinderea ei, 1 folosirea acesteia doar în măsura trebuincioasă pentru |mântuire sau rămânerea în starea de cădere si dez-IVoltarea în sine a firii căzute, înnoirea firii este un dar al iscumpărătorului. Din această pricină, orice virtute pfevanghelică este aleasă prin buna voie, dar este dată de jpteistos, ca dar, celui care îşi întrebuinţează bine voia. Alegerea cea bună se arată prin silirea de sine spre virtute, iar virtutea se cere de la Dumnezeu prin rugăciu-
ne osârdnică şi răbdătoare. Nici una din virtuţile evan ghelice nu este proprie firii căzute; la toate nevoitoru l trebuie să se silească; pe toate e dator să le ceară de hi Dumnezeu prin rugăciune smerită, unită cu plânsul

inimii[183]. Asemenea celorlalte virtuţi evanghelice, viaţi în afara însoţirii cu femeie este aleasă de bună voie; prin lupta cu năzuinţele firii căzute, prin înfrânare.i pântecelui cu ajutorul ne voinţelor se dovedeşte nefă-ţărnicia alegerii; darul curăţiei se cere de la Dumnezeu prin conştiinţa neputinţei spre curăţie a firii căzute[184] şi rugăciunea cea mai fierbinte, plină de străpungere[11]"; darul este trimis prin adumbrirea harului dumnezeiesc, ce schimbă, înnoieşte firea căzută. Fericitul Teofi-lact al Bulgariei, explicând în acest chip putinţa omului de a trăi în afara însoţirii cu femeie[186], îşi încheie tâlcu-irea prin următoarele cuvinte ale Domnului: *Că tot cel ce cere primeşte, şi cel ce caută găseşte* (Mt. VII, 8). Cercetaţi acele Vieţi ale sfinţilor în care sunt descrise ne-voinţele lor împotriva firii căzute: veţi vedea că toţi sfinţii au trecut din starea obişnuită, în care omul nu este în stare de viaţa în afara însoţirii cu femeie, într-o stare căreia această viaţă îi este proprie, după o luptă crâncenă împotriva poftelor şi aplecărilor firii căzute; veţi vedea că cea mai însemnată armă a lor a fost rugăciunea şi plânsul; veţi vedea că nu numai cei feciorelnici au îndepărtat de la sine trebuinţa căsătoriei, iar văduvii pe cea a repetării ei, ci şi cei mai dezmăţaţi oameni, plini cu totul de patimi, pătaţi cu nelegiuiri, încurcaţi şi înlănţuiţi cu obiceiurile păcătoase ca şi cu nişte lanţuri, s-au înălţat cu grabă în zbor către nestrică-cioasa curăţie şi sfinţenie. Vă repet: în Biserica Nou-Testamentară miile de mii de feciorelnici şi de fecioare, de văduve şi văduvi fără prihană, de curvari şi de cur-ve care s-au prefăcut în vase a*le întregii înţelepciuni şi harului, dovedesc fără putinţă de tăgadă că nevoinţa întregii înţelepciuni nu numai că nu e cu neputinţă, ci că ea nu e nici măcar atât de grea cum li se pare teoreticienilor, care judecă despre ea fără să aibă experienţă
I \ţie, fără să aibă cunoaşterea dată de predania ascetică a f Bisericii, teoreticienilor care judecă şi trag concluzii - o • ypi spune pe faţă - după îndreptarul desfrânării lor, al prejudecăţii oarbe şi încăpăţânate, al urii faţă de mona-hism*şi faţă de creştinismul ortodox îndeobşte. Avea dreptate Sfântul Isidor Pilusiotul să scrie Sfântului Chiţii, patriarhul Alexandriei: „Prejudecata nu vede limpede, iar ura e pe de-a-ntregul oarbă"[187].
*Mireanul:* Dar trebuie să recunoaşteţi că şi smintelile care ies clar în evidenţă pricinuiesc bârfeli împotriva monahismului şi monahilor.
*Monahul:* Cu asta sunt de acord. Să nu credeţi că aş vrea să acopăr un rău ce vătăma pe toată lumea. Dimpotrivă, aş dori sincer ca răul să fie nimicit din ţarina lui Hristos, ca această ţarină să rodească doar grâu curat şi pârguit. Vă repet, trebuie neapărat să definim cu toată exactitatea aşezământul dumnezeiesc, să îl delimităm de abuzurile omeneşti, pentru a putea lupta cu succes împotriva acestor abuzuri. Trebuie neapărat să avem un punct de vedere corect asupra răului, pentru a folosi împotriva lui mijloace sigure, pentru a nu înlocui răul cu un alt rău, o rătăcire cu altă rătăcire, un abuz prin alt abuz, pentru a nu călca în picioare, a nu lepăda, a nu schimonosi aşezământul dumnezeiesc, aşa cum au făcut protestanţii faţă de Biserica Romană. Este neapărată nevoie să cunoaştem înseşi mijloacele şi arta vindecării, ca nu cumva, printr-un tratament greşit, să-i aducem bolnavului, în locul bolii, moartea.
îndeobşte, vederile mirenilor contemporani asupra monahilor sunt foarte greşite, anume pentru că cei dintâi fac prea mare delimitare între ei înşişi si monahi din punct de vedere moral şi duhovnicesc. Intre creştinii care locuiesc în mănăstiri şi creştinii ce locuiesc în lume există cea mai strânsă legătură duhovnicească. Locuitorii mănăstiriilor nu au aterizat acolo din lună sau de pe altă planetă; ei au intrat în mănăstire venind din mijlocul

lumii pământeşti, păcătoase. Moralitatea pe care mirenii o osândesc la mănăstiri s-a format în mijlocul
lumii, este hrănită, întreţinută de legăturile cu lumea. Decăderea moralităţii monahilor se află în cea mai strânsă legătură cu decăderea moralităţii mirenilor; decăderea moralităţii în mănăstiri este urmarea nemijlocită a decăderii moralităţii si religiei în rândul mirenilor. Monahismul se întemeiază pe creştinism, pe el se clădeşte şi se menţine, sporeşte şi slăbeşte după măsura sporirii sau slăbirii generale a creştinismului. Esenţa este creştinismul: monahismul este o formă, o manifestare aparte a acestuia. Boala e generală ! împreună să plângem pentru ea, si împreună să ne îngrijim de vindecarea ei! Să arătăm compătimire faţă de omenire, să arătăm dragoste ! Să părăsim osândirea crudă a celorlalţi - această expresie a urii şi fariseismului - care tinde să nimicească bolile din bolnavi, lovindu-i pe aceştia cu bârne!

*Mireanul:* Concepţia Dvs. cu privire la legătura dintre monahi si mireni e pentru mine o altă noutate, înţeleg că aţi dobândit-o prin experienţă. Fără aceasta ea nu ar fi putut să fie atât de adâncă, nu s-ar fi putut deosebi atât de mult de superficialitatea vederilor teoretice. Nu refuzaţi să mi-o expuneţi mai amănunţit.

*Monahul:* Nu vă înşelaţi. Concepţia exprimată de mine este în parte rodul propriilor mele observaţii, partea mi-a fost furnizată de persoane vrednice de o deplină încredere. Mitropolitul Serafim de Sankt-Petersburg, într-o discuţie privitoare la înmulţirea contemporană lui a dosarelor de divorţ înaintate consisto-riului, mi-a spus că atunci când era episcop vicar în Moscova în consistoriul moscovit erau unul, cel mult două dosare de divorţ pe an, iar arhiereii bătrâni din acea vreme i-au spus că în tinereţea lor divorţuri nici nu existau. Iată un fapt care descrie limpede moralitatea vremurilor dinainte si mersul ei către situaţia de acum - mers grăbit, care nu ne oferă nici o consolare. Povestirile altor monahi bătrâni confirmă concluzia ce reiese din spusele mitropolitului Serafim. La începutul veacului nostru (al nouăsprezecelea) încă intrau în mă-
năstire mulţi feciorelnici, multe persoane nedeprinse cu gustul vinului, care nu luaseră deloc parte la distracţiile lumeşti, care nu citiseră nici o carte lumească, oamgni educaţi prin citirea din belşug a Sfintei Scripturi şi a scrierilor Părinţilor, deprinse a merge în chip statornic la biserică, pline şi de alte obiceiuri evlavioase. Ei aduceau în mănăstire o moralitate neştirbită, nezdruncinată de obiceiuri păcătoase; ei aduceau în mănăstire o sănătate nevătămată de abuzuri, în stare să îndure nevoinţele, ostenelile, lipsurile. Evlavia riguroasă a lumii creştine creştea si pregătea monahi riguroşi şi puternici la suflet şi la trup.

Acum, creştinismul slăbănogii pregăteşte şi dă, potrivit stării proprii, monahi slabi. Acum intrarea unui feciorelnic în mănăstire este o foarte mare raritate ! Acum intrarea în mănăstire a unui om care să nu fi dobândit obiceiuri păcătoase este o raritate! Acum intrarea în mănăstire a unui om cu sănătatea neşubrezită, în stare de nevoinţele mănăstireşti, este o raritate ! în cea mai mare parte intră în mănăstire oameni slabi, vătămaţi la suflet şi la trup; intră oameni ce şi-au umplut memoria şi închipuirea cu romane şi alte cărticele asemănătoare; intră oameni saturaţi de plăceri ale simţurilor, care au prins gust pentru toate smintelile de care este preaplină acum lumea; intră oameni cu obiceiuri păcătoase ce au prins rădăcini, cu conştiinţa tocită, omorâtă de felul de viaţă dinainte, în care îşi îngăduiau toate fărădelegile şi toate înşelăciunile pentru ascunderea acestor fărădelegi. Pentru aceste personalităţi lupta cu

sine este foarte anevoioasă. Ea e anevoioasă atât din pricina obiceiurilor păcătoase înrădăcinate în ele, cât şi din cea a pierderii sincerităţii, a incapacităţii de a mai fi sincer. Tocmai din această pricină e grea şi îndrumarea lor. Au intrat în mănăstire, şi-au scos hainele mireneşti, au îmbrăcat straiul negru călugăresc, însă deprinderile şi aşezarea sufletească dobândite în viaţa mirenească au rămas cu ei si, rămânând nesatisfăcute, prind puteri noi. Deprinderile păcătoase şi aşezarea sufletească păcătoasă pot slăbi doar atunci când cel stăpânit de ele lucrează împotriva lor mărturisindu-le si luptându-se cu ele după îndreptarul Cuvântului lui Dumnezeu. Altminteri, îndată ce se va înfăţişa deprinderii înfometate, ce şi-a păstrat întreaga stăpânire asupra omului, prilejul satisfacerii, că el va face acest lucru cu lăcomie, nebuneşte. Multe limanuri care mai înainte erau limanuri de nădejde pentru suferinzii de boli duhovniceşti s-au preschimbat cu timpul, şi-au pierdut valoarea (limanuri numesc mănăstirile). Multe mănăstiri făcute de întemeietorii lor în pustie adâncă sau, oricum, departe de lume, acum, din pricina înmulţirii populaţiei, se află în mijlocul lumii, printre ispite fără număr. Şi nu numai că cel neputincios, neînstare să stea faţă în faţă cu ispita, se întâlneşte cu ea fără s-o poată ocoli îndată ce iese pe poarta mănăstirii: însăşi sminteala se bagă cu silnicie şi cu înverşunare în mănăstiri, pricinuind pustiire duhovnicească şi faceri de rele. Duhul urii faţă de monahism socoate drept un triumf pentru sine intrarea smintelii într-o mănăstire. Reuşita este încununată printr-un hohot puternic, prin aplauze, ca şi cum s-ar fi dobândit o mare biruinţă, în timp ce păcatul şi nenorocirea sunt generale. Din pricina moralităţii şi orientării contemporane a lumii, mănăstirile au nevoie mai mult decât oricând să stea departe de lume. Atunci când viaţa lumii era unită cu viaţa Bisericii, atunci când lumea trăia viaţa Bisericii, când cucernicia mirenilor părea a se deosebi de cucernicia monahilor numai prin căsătorie şi avere, era firesc pentru monahism să se afle în mijlocul cetăţilor, şi mănăstirile din cetăţi dovedeau acest lucru, crescând un mare număr de monahi sfinţi. Acum, însă, trebuie să ne îndreptăm în chip deosebit luarea aminte faţă de îndemnul arătat mai sus al Apostolului (2 Cor. VI, 16-18), şi să ne dăm deosebite strădanii spre împlinirea lui.

*Mireanul:* Un mijloc foarte bun, după părerea multora, de a micşora smintelile ar fi darea unei *legi* care să interzică intrarea în mănăstire oamenilor tineri, asupra cărora smintelile acţionează cu o deosebită putere, în care fierb patimile - o lege care să lase monahismul doar oamenilor maturi şi bătrânilor.

*Monahul:* O măsură atât de înţeleaptă în aparentă, care ar trebui, după închipuirea teoriilor cugetării trupeşti, să apere şi să înalţe monahismul, nu este în esenţă altceva decât o măsură silnică şi hotărâtă în vederea nimicirii monahismului. Monahismul e ştiinţa ştiinţelor. In el teoria şi practica merg mână în mână. Această cale este sfinţită pe toată întinderea ei de Evanghelie; pe această cale oamenii trec, cu ajutorul luminii cereşti, de la făptuirea exterioară la vederea de sine. Corectitudinea vederii de sine pe care o dă Evanghelia e dovedită fără putinţă de tăgadă de către experienţă. Dovedită fiind, ea dovedeşte în chip convingător adevărul Evangheliei. Monahismul, ştiinţa ştiinţelor, furnizează - ca să ne exprimăm pe limba savanţilor acestui veac - cele mai amănunţite, fundamentate, profunde şi înalte cunoştinţe de Psihologie Experimentală şi Teologie: adică cunoaşterea vie a omului şi a lui Dumnezeu, pe cât poate ajunge omul la această cunoaştere. Când Se apucă cineva de ştiinţele omeneşti, trebuie să o facă | Cu puteri proaspete, cu deplină receptivitate, cu energie

Sufletească neistovită: cu atât mai mult este nevoie de toate acestea pentru studierea cu succes a ştiinţei ştiinţelor - monahismul. Monahului îi stă înainte lupta cu , firea. Cea mai bună vârstă pentru a purcede la această î luptă este cea tânără. Ea încă nu este ferecată în legaţiile obiceiurilor; la această vârstă voinţa are încă Sultă libertate! Experienţa dă mărturie că cei mai buni snahi sunt cei intraţi în monahism din fragedă tinete. Cea mai mare parte a monahilor vremii noastre \t oameni intraţi în monahism din tinereţe. Dintre ituri intră puţini, iar bătrâni - foarte puţini. Cei in-paţi în monahism la maturitate sau bătrâneţe foarte ieşea nu pot suporta viaţa de mănăstire şi se întorc în lume fără ca măcar să priceapă ce înseamnă monahismul, în cei rămaşi, totuşi, în mănăstire se observă o evlavie aproape numai de suprafaţă si împlinirea exactă a rânduielilor călugăreşti exterioare, care place atât de mult mirenilor şi-i mulţumeşte pe deplin: în ei nu este monahism adevărat sau se întâlneşte foarte, foarte rar, ca excepţie de la regula generală.

Să trecem la^povaţa pe care ne-o dă Sfânta Biserică. *Fiule,* grăieşte înţeleptul cu înţelepciunea cea dăruită de Dumnezeu, *din tinereţile tale alege învăţătura si până la cărunteţele tale vei afla înţelepciune. Ca cel ce araşi seamănă apropie-te de ea, si aşteaptă rodurile ei cele bune* (Sirah VI, 18-19). *Veseleşte-te, tânărule, în tinereţile tale, şi umblă în căile inimii tale fără de prihană, şi nu după vederea ochilor tăi* (Ecl. XI, 9). *Pe aceasta* - înţelepciunea *-o am iubit şi o am căutat din tinereţile mele, şi am cercat să mi-o aduc mie mireasă, şi m-am făcut iubitor frumuşelelor ei. Neamul său cel bun îl slăveşte petrecerea ce o are împreună cu Dumnezeu, si Stăpânul tuturor o a iubit pe ea: pentru că ea învaţă ştiinţa lui Dumnezeu şi alege lucrurile Lui* (înţ. Sol. VIII, 2-4). Părinţii leagă aceste spuse ale Sfintei Scripturi de ştiinţa ştiinţelor - viaţa monahală; totuşi, este limpede pentru fiecare că ele nu se referă la înţelepciunea predată după principiile lumii şi ale stăpânitorului lumii acesteia. Cel de-aî şaselea Sinod Ecumenic, spunând în cel de-al patruzecelea canon că este un lucru foarte mântuitor alipirea de Dumnezeu prin părăsirea gâlcevilor lumeşti, a poruncit totuşi ca tunderea în monahism să fie săvârşită cu cercetarea cuviincioasă şi nu mai înainte de *zece* ani, când capacităţile mintale sunt deja pe deplin dezvoltate. Din Vieţile sfinţilor monahi se vede că cei mai mulţi dintre ei au intrat în călugărie la vârsta de doisprezece ani. Bătrâneţea a fost socotită de către Sfinţii Părinţi ca neînstare de viaţa monahală. Nu e în stare bătrâneţea să ducă această viaţă ! Ea s-a învechit în obiceiurile, în felul ei de a gândi, capacităţile ei sunt tocite ! Preacuviosul Antonie cel Mare n-a vrut la început să îl primească în monahism pe Pavel cel Simplu, care avea şaizeci de ani, spunându-i că nu-i în stare de viaţa monahală tocmai din pricina vârstei.

Dimpotrivă, mulţi Părinţi au intrat în mănăstire din copilărie şi au atins o înaltă sporire duhovnicească din pricina integrităţii voinţei, neprihănirii, năzuinţei neabătute către bine şi receptivităţii ce sunt atât de proprii vârste* copilăreşti[188].

*Mireanul:* Tăria voinţei, hotărârea ce se îndreaptă neabătută spre ţelul său sunt absolut necesare pentru sporirea duhovnicească. Trebuie să se cerceteze din timp şi să se vadă dacă cel ce doreşte să intre în monahism are tocmai aceste însuşiri.

*Monahul:* îndreptăţită remarcă ! La primirea cuiva în mănăstire în vechime se proceda cu prudenţă, iar acum încă şi mai mult: deosebit de multele formalităţi cerute de intrarea în monahism a persoanelor care nu ţin de cler face acest proces foarte îndelungat şi adeseori obositor: însă tăria

voinţei sau hotărârea adevărată ies la iveală uneori abia în urma unui răstimp foarte însemnat, foarte adesea par într-un fel la început, ca să se schimbe după câtăva vreme. Unii, intrând în mănăstire, la început arată evlavie, lepădare de sine, dar mai apoi slăbesc. Dimpotrivă, alţii vădesc la început uşurătate, dar mai apoi încep să-şi însuşească din ce în ce mai mult viaţa monahală şi în cele din urmă devin monahi stricţi şi râvnitori[189]. Sfântul Isaac Şirul grăieşte: „Se întâmplă adeseori ca cineva să fie de nici o treabă, neîncetat să se rănească şi să cadă din pricină că n-are destulă cunoaştere din cercare a vieţii călugăreşti, să se afle mereu într-o stare de slăbănogire sufletească - dar mai apoi să răpească deodată flamura din mâinile oştirii fiilor uriaşilor, numele lui să se înalţe şi să fie lăudat mult mai mult decât numele nevoitorilor vestiţi prin biruinţele lor, să capete cunună şi daruri de mult preţ, cu mai multă îmbelşugare decât toţi prietenii săi. Din această pricină, nimeni să nu-şi îngăduie a deznă-dăjdui; numai să nu fim cu nepăsare faţă de rugăciune şi să nu ne lenevim a cere de la Domnul ocrotire"[190]. Adeseori foarte mari păcătoşi s-au prefăcut în foarte mari drepţi. Mănăstirea e loc de pocăinţă. Nu este cu putinţă a refuza pocăinţa celui ce o doreşte şi o caută, chiar de n-ar fi în stare, la fel ca un demonizat, să se stăpânească: întrucât pocăinţa a fost dată de Dumnezeu şi limanul ei, *mănăstirea,* nu ne-au fost luate de către El. Sfântul loan Scărarul, care a vieţuit în veacul al şaselea după Naşterea lui Hristos, înşirând pricinile care îndeamnă la intrarea în viaţa de liniştire, insistă mult mai mult asupra dorinţei de a fugi de păcat şi de a îndepărta neputinţa proprie de smintelile cărora nu le poate sta împotrivă decât asupra dorinţei de desăvârşire creştină, dorinţă care pe puţini i-a însufleţit[191]. Acum, când în lume s-au înmulţit smintelile şi căderile, când puterea omenească s-a istovit înaintea puterii smintelilor care s-au răspândit şi au cuprins lumea, când conştiinţa păcătoşeniei şi dorinţa de a scăpa de ea încă nu s-a stins în toţi oamenii, majoritatea celor care intră în mănăstire o face pentru a da jos de pe sine povara păcatelor, pentru a-şi ajuta neputinţa, pentru a se înfrâna. Sfântul loan Scărarul numea deja mănăstirea „spital"[192]: cu atât mai mult au primit mănăstirile acest caracter în vremurile noastre. Să refuzăm, oare, omenirii - omenirii ce suferă de boli duhovniceşti - ajutorul pe care îl pot da mănăstirile ? Dacă ne îngrijim cu osârdie de înfiinţarea unor azile pentru invalizi, pentru bătrâni, pentru cei bolnavi fizic, de ce să nu existe azile pentru bolile, infirmităţile, neputinţele sufleteşti ? Cei ce judecă în privinţa mănăstirilor întemeindu-se pe vederile lor greşite cer ca în aceste spitale să domnească o sănătate înfloritoare, ca acolo să nu existe nici urmă de boală. Căutaţi ca acolo să se facă tratament reuşit! Pretenţia voastră va fi atunci mai îndreptăţită. Eu am putut să văd această idee înfăptuită în practică. In eparhia Kalugăi, lângă oraşul Kozelsk, se află chinovia Optina. Acolo, în anul 1829, a venit să vieţuiască ieromonahul Leonid, vestit pentru cunoaşterea sa făptuitoare; mai apoi i s-a alăturat cel mai apropiat ucenic al său, ieromonahul Ma-carie. Amândoi stareţii erau hrăniţi cu citirea scrierilor Părinţilor despre viaţa monahală, ei înşişi se călăuzeau după aceste scrieri şi călăuzeau după îndreptarul lor şi pe alţii ce li se adresau pentru a căpăta sfat ziditor. Acest fel de vieţuire şi de purtare ei îl luaseră de la povăţuitorii lor; el a început cu cei dintâi monahi, a ajuns pfin moştenire până în vremea noastră şi alcătuieşte moştenirea şi avuţia preţioasă a monahilor vrednici de numele şi de menirea lor. Obştea Pustiei Optina a început fără întârziere să se înmulţească într-o măsură însemnată şi să se desăvârşească din punt de vedere duhovnicesc. Fraţilor râvnitori

stareţii le explicau mijlocul corect şi lesnicios de nevoinţă; pe cei care se clătinau îi sprijineau şi îi îmbărbătau; pe cei slabi îi întăreau; pe cei căzuţi în păcate şi obiceiuri păcătoase îi aduceau la pocăinţă şi îi tămăduiau. La smeritele colibe ale schimonahilor au început să alerge mulţime de mireni din toate stările, descoperindu-şi înaintea lor pătimirea sufletească şi căutând doftoricire, mângâiere, întărire, tămăduire. Mii de oameni le sunt îndatoraţi pentru orientarea evlavioasă şi pentru pacea din inimă pe care le au acum. Ei priveau cu compătimire oamenii aflaţi în suferinţă; le uşurau povara păcatului lămu-rindu-le însemnătatea Răscumpărătorului şi, pornind de la aceasta, necesitatea creştinului de a părăsi viaţa păcătoasă; făceau pogorământ faţă de neputinţa omenească, şi totodată vindecau cu putere această neputinţă! Acesta este duhul Bisericii Ortodoxe; aşa au fost *sfinţii* ei din toate vremurile. Un oarecare frate i-a mărturisit Preacuviosului Sisoe cel Mare, monah din veacul al patrulea, căderile sale neîncetate. Preacuvio-sul 1-a îmbărbătat, sfătuindu-1 să vindece fiecare cădere prin pocăinţă şi să stăruie în nevoinţă[193]. Nu este întemeiat acest sfat ? Cum ar fi trebuit să se procedeze în | .«cest caz după părerea noilor teoreticieni ? Probabil ca i într-un oarecare alt fel. Eu am vizitat Pustia Optinei
! prima oară în 1828, iar ultima oară în 1856. Atunci ea *se* '•afla în starea cea mai înfloritoare; obştea număra până ia două sute de oameni. Ieroschimonahul Leonid era pomenit în rândul celor adormiţi întru fericire, septua-
genarul ieromonah Macarie se îndeletnicea cu călăuzirea duhovnicească a obştii şi zidirea numeroşilor vizitatori ai mănăstirii. In ciuda sporirii duhovniceşti şi a numărului mare al obştii, puţini, foarte puţini din rândul ei dovedeau capacitatea de a deveni doctori, călăuzitori ai celorlalţi - lucru pentru care este nevoie şi de capacitate înnăscută, şi de un duh format prin adevărata nevoinţă monahală. Aceasta este însuşirea de obşte a spitalelor: sunt puţini doctori şi mulţi bolnavi, în vremea de acum numărul doctorilor se micşorează treptat, iar numărul bolnavilor creşte în continuu. Pricina e tot lumea. Priviţi: pe cine osebeşte ea în mănăstiri ? Nu creştini aleşi, cum era la începuturile creştinismului şi monahismului; nu membri ai claselor educate ale lumii, în vremea de acum mănăstirile sunt pline aproape numai de membri ai claselor de jos - şi ce fel de membre ? Cele mai incapabile de a sluji în cadrul clasei ce le dă drumul în mănăstire. Foarte mulţi oameni din clasele de jos intră în mănăstire cu deprinderi şi patimi proprii condiţiei lor, şi mai ales cu acea slăbiciune pe care deja cneazul Vladimir cel întocmai cu Apostolii o socotea naţională[194]. Cei molipsiţi de această slăbiciune vin în mănăstire cu hotărârea de a se înfrâna de la ea fie şi cu sila; obiceiul, însă, îşi cere drepturile, şi din timp în timp îşi arată stăpânirea asupra celor ce s-au robit lui din nebăgare de seamă şi din nechibzuinţă. Mulţi oameni cu minunate calităţi, foarte evlavioşi, sunt supuşi acestei slăbiciuni: ei îşi plâng căderile cu amar, stră-duindu-se să le şteargă prin pocăinţă. Plânsul în taina chiliei si pocăinţa în taina inimii nu sunt văzute de către oameni precum căderile. De aceste căderi se sminteşte clasa educată, cea care se sminteşte cu precădere de mănăstiri; ea are slăbiciunile sale pe care le dezvinovăţeşte lesne şi le-ar dezvinovăţi dacă le-ar afla în mănăstiri; intrând, însă, în curtea mănăstirii cu năravurile şi vederile sale, întâlnind acolo slăbiciunea celor simpli se sminteşte de ea, negândindu-se că a intrat în locuinţă de oameni simpli. Ea vede monahi - fiinţe cu
desăvârşire deosebite de mireni; cei dintâi trebuie să fie toţi, fără excepţie, modele de perfecţiune; celorlalţi totul le e îngăduit. Oamenii simpli privesc

altfel la neputinţa proprie condiţiei lor. într-o oarecare mănăstire depărfată de lume trăia la începutul acestui veac un stareţ care se îndeletnicea cu zidirea duhovnicească a semenilor, în urma lui a rămas o povăţuire scrisă adresată celor ţinuţi de patima beţiei. Stareţul provenea dintre cei simpli şi, cu deplină compătimire faţă de fraţii pătimitori, spunea că e cu neputinţă ca cel ce şi-a pierdut stăpânirea de sine să se tămăduiască, fie şi să se înfrâneze de la patimă, aflându-se înconjurat de sminteli: din această pricină el propunea bolnavilor să se sălăşluiască în mănăstirea lui, întrucât aceasta se află departe de sminteli. Sfatul e foarte bun şi foarte sănătos. Pustiile depărtate de aşezările lumeşti pot sluji drept adevărate limanuri şi spitale pentru cei suferinzi de boli duhovniceşti, şi totodată pot ascunde pricinile de sminteală de cei ce se smintesc cu puţinătate de minte.

*Mireanul:* Din cele spuse de Dvs. reiese, ca o consecinţă directă, faptul că situaţia actuală a mănăstirilor, cel puţin a multora dintre ele, nu corespunde cu menirea lor, că măsurile de îndreptare sunt folositoare şi necesare.

*Monahul:* Da ! în vremurile noastre, când cultura lumească se dezvoltă cu paşi repezi, când viaţa cetăţii l s-a despărţit de viaţa Bisericii, când o mulţime de învăţături vrăjmaşe Bisericii pătrund la noi din Occident, când religia şi moralitatea slăbesc vizibil în toate păturile sociale, aducerea mănăstirilor la rânduiala cuvenită este neapărat necesară din două motive: în pri-I mul rând, pentru păstrarea monahismului însuşi, care ' este de o utilitate şi necesitate esenţială pentru Biserică, sfi în al doilea rând, pentru ferirea poporului de smin-• teii. Poporul, smintindu-se pe drept şi pe nedrept, slăbeşte el însuşi tot mai mult în credinţă. Aici, însă, este Revoie nu de o cunoaştere superficială a monahismu-
lui, ci de o cunoaştere exactă, întemeiată pe experienţă, a rânduielilor Sfintei Biserici şi Sfinţilor Părinţi privitoare la monahism, este nevoie de credinţă vie în însemnătatea şi sfinţenia acestor învăţături. Măsurile de îndreptare a monahismului luate conform unei concepţii superficiale despre el, din vistieriile rău mirositoare ale cugetării trupeşti, au fost întotdeauna foarte vătămătoare pentru el. Recurgând la asemenea măsuri, călcând în picioare fără discernământ şi chibzuinţă preasfintele rânduieli insuflate şi predanisite de Sfântul Duh, lumea trufaşă şi întunecată poate duce la pierzanie definitivă monahismul, iar o dată cu el şi creştinismul.

*Mireanul:* Arătaţi-mi ca model rânduielile privitoare la monahism ale unui Sfânt Părinte oarecare, din care aş putea să îmi fac o idee despre măsurile de îndreptare de care au nevoie mănăstirile noastre şi care ar putea fi adaptate la ele cu folos real.

*Monahul:* Vă propun să vă îndreptaţi atenţia la „Pre-dania" sau „Tipicul" Preacuviosului Nil Sorski, compatriotul nostru, ce a trăit în veacul al cincisprezecelea - cel din urmă, poate, dintre sfinţii care au scris despre viaţa monahală. Această lucrare, în ciuda puţinei sale întinderi, este suficient de completă; ea e adâncă şi duhovnicească. Din dispoziţia Sfântului Sinod, ea a fost editată în anul 1852 într-un tiraj de mii de exemplare şi împărţită la mănăstiri. Preacuviosul Nil a intrat în monahism şi a petrecut în el cu scopul de a studia şi dezvolta în sine, după predania Sfinţilor Părinţi din vechime, nevoinţa duhovnicească monahală. Pentru a face cunoştinţă mai îndeaproape cu predania Părinţilor, el a întreprins o călătorie în Răsărit, a petrecut un răstimp însemnat în Muntele Athos, stând de vorbă cu ucenicii sfinţilor Grigorie Sinaitul şi Grigorie Palama; de asemenea, a întreţinut legături cu monahii care trăiau în împrejurimile cetăţii lui Constantin, întorcându-se în Rusia, el s-a sălăşluit în adâncul

codrului, pe râuşorul Sora, şi a devenit întemeietorul *vieţuirii schitice* în patria noastră. Sus-pomenitul „Tipic" sau „Predanie" a fost
scris de el pentru schitul său. Lucrarea Preacuviosului Nil este deosebit de preţioasă pentru noi anume fiindcă ea este cel mai lesne de adaptat la monahismul contemporan, care, din pricina împuţinării povăţuitorilor purtători de Duh, nu are putinţa vieţuirii în ascultare necondiţionată, cum aveau monahii din vechime, în locul ascultării necondiţionate faţă de un stareţ purtător de Duh, Preacuviosul Nil propune monahilor din vremurile noi să se călăuzească după Sfânta Scriptură şi scrierile Sfinţilor Părinţi, folosindu-se şi de sfatul fraţilor mai sporiţi, verificând acest sfat, cu prudenţă şi înţelepciune, după îndreptarul Scripturii. După ce şi-a însuşit adevărata nevoinţa monahală, Preacuviosul Nil pi-a înălţat smeritul glas împotriva abaterilor de la direcţia monahală dreaptă în care căzuse monahismul rus din acele vremuri în urma simplităţii şi neştiinţei Sale. Acest glas n-a fost luat în seamă. Abaterea a intrat în obicei şi, devenind generală, a căpătat o putere de neînfrânt: ea a slujit drept pricină zdruncinării prin care a trecut viaţa monahală în veacul al optsprezecelea. Această abatere consta în năzuinţa de a dobândi avuţii însemnate.

*Mireanul:* Ce lucruri deosebit de folositoare pentru monahismul contemporan s-ar putea extrage din lucrările Preacuviosului Nil ?

*Monahul:* Mai întâi de toate, pilda lui este neobişnuit de ziditoare. El şi-a însuşit Sfânta Scriptură şi scrierile Sfinţilor Părinţi privitoare la viaţa monahală - şi le-a însuşit nu numai după literă, ci şi *prin propriile experienţe.* Fără a se mulţumi cu atât, el a dorit să vadă vieţuirea sfinţilor monahi din Athos şi Bizanţ, completân-du-şi cunoştinţa şi lucrarea din poveţele şi felul lor de viaţă. Ajungând la o deosebită sporire duhovnicească, el nu socotea că ar fi atins-o, nu căuta să fie povăţuitor al aproapelui. A fost rugat să nu se dea în lături a rosti cuvânt de zidire; după rugăminţi stăruitoare, plecân-|Ndu-se dorinţei obştii, el a primit rangul de povăţuitor şi întâi-stătător ca pe o ascultare pusă asupra lui. Din
această purtare a Preacuviosului Nil se vede că pentru orânduirea, susţinerea, îndreptarea mănăstirilor este neapărată nevoie ca în fruntea lor să urce si să stea bărbaţi vrednici, care şi-au însuşit Sfânta Scriptură şi scrierile Părinţilor, care s-au format după îndreptarul lor, care au dobândit cunoştinţă lucrătoare, vie, care au atras la sine harul dumnezeiesc. Trebuie să-L rugăm pe Dumnezeu să ne trimită asemenea personalităţi - fiindcă sfintele reguli monahale pot fi aduse la împlinire în chipul cuvenit doar de asemenea bărbaţi, care au înţelegerea lor de viaţă, dobândită prin propriile experienţe. Preacuviosul Casian povesteşte că în mănăstirile egiptene, cel dintâi în lume, cinul de întâi-stătător îl primeau numai asemenea monahi, care ei înşişi se aflaseră sub ascultare şi îşi însuşiseră din experienţă predaniile Părinţilor[195].

Primul loc între regulile expuse de Preacuviosul Nil trebuie să-1 dăm sus-pomenitei călăuziri după Sfânta Scriptură şi scrierile Părinţilor, pe care a propus-o el. Sfântul Ioan Scărarul îl defineşte pe monah în următorul fel: „Monah este acela ce ţine doar rânduielile dumnezeieşti şi Cuvântul lui Dumnezeu în toată vremea, în tot locul, în tot lucrul"[196]. După această regulă se călăuzea Preacuviosul Nil şi pe aceasta a predanisit-o ucenicilor săi. „Am hotărât", spune bineplăcutul lui Dumnezeu, „ca, de vreme ce aceasta este voia lui Dumnezeu, să îi primim pe cei ce vin la noi, dar numai dacă păzesc rânduielile Părinţilor din vechime şi poruncile lui Dumnezeu, şi nu vin cu îndreptăţiri, nu aduc dezvinovăţiri pentru păcate, zicând: „Acum este cu neputinţă să trăim după Scriptură şi să urmăm

Sfinţilor Părinţi". Nu! Deşi neputincioşi suntem, se cuvine nouă să ne asemănăm şi să urmăm după putere acelor pururea pomeniţi şi fericiţi Părinţi, chiar de nu vom ajunge deopotrivă cu ei în treaptă"[197]. Cel ce are o cunoaştere temeinică a stării actuale în care se află monahismul rus, acela va mărturisi cu deplină încredinţare că doar acele mănăstiri în care se întrebuinţează din plin citirea cărţi-
lor sfinte înfloresc din punct de vedere moral si duhovnicesc, că doar acei monahi care sunt educaţi, hrăniţi cu citirea cărţilor sfinte poartă cu vrednicie numele de monah» Preacuviosul Nil nu dădea niciodată povaţă ori sfat direct de la sine, ci propunea fie învăţătura Scripturii, fie învăţătura Părinţilor[198]. Iar atunci când nu găsea în amintire, spune Preacuviosul într-una din Epistolele sale, o părere sfinţită despre o anumită temă, amâna răspunsul sau împlinirea până când afla povaţă în scrierile sfinte. Această metodă reiese în chip evident din scrierile Sfinţitului Mucenic Petru Damaschinul, a Sfinţilor Xanthopuli şi a altor Părinţi, mai ales dintre cei mai târzii. De ea se ţineau mai înainte pomeniţii ieromonahi ai pustiei Optina - Leonid şi Macarie. Aminti-
I rea lor era împodobită din belşug cu gânduri sfinte. Ei nu dădeau niciodată sfat de la sine: întotdeauna înfăţi-
I sau o spusă a Scripturii ori a Părinţilor. Acest fapt dădeau sfaturilor venite de la ei putere: cei care s-ar fi împotrivit unui cuvânt omenesc ascultau cu evlavie Cuvântul lui Dumnezeu şi găseau că este drept să îi supună cugetarea lor. Acest fel de a lucra îl păstrează în cea
l mai mare smerenie pe cel care dă sfat, aşa cum reiese dar din „Predania" Preacuviosului Nil: cel ce învaţă nu învaţă ale sale, ci ale lui Dumnezeu. Cel *ce* învaţă se face martor, organ al sfântului Adevăr, şi în conştiinţa lui apare întrebarea: „Oare eu împlinesc slujirea mea de răspundere în chip bineplăcut lui Dumnezeu ?" „Dumnezeiasca Scriptură şi scrierile Părinţilor", scrie Preacu-
*l* viosul Nil în „Predania" sa, „nenumărate sunt, asemenea cu nisipul mării; cercetându-le fără de lenevie, îm-
I jpărtăşim din ele celor ce vin la noi şi au nevoie de povaţă - sau, mai bine zis, nu noi împărtăşim, nefiind |«rrednici de asta, ci fericiţii Sfinţi Părinţi din Dumne-iaeieştile Scripturi". Toţi sfinţii scriitori ascetici ai ulti-
Imelor veacuri de creştinism afirmă că în condiţiile împuţinării generale a povăţuitorilor de Dumnezeu insuflaţi, studierea Sfintei Scripturi, mai ales a Noului Testament, şi a scrierilor Părinţilor, călăuzirea osârdnică si
neabătută după ele în felul de viaţă şi în povăţuirea aproapelui, este singura cale către sporirea duhovnicească dăruită de Dumnezeu monahismului târziu. Preacuviosul Nil declară că el nu primea pentru a vieţui împreună cu el fraţi care nu voiau să petreacă după această regulă[199] - atât de importantă, de vitală este ea ! Cea de-a doua regulă morală propusă de Preacuviosul Nil este ca fraţii să mărturisească zilnic unui *stareţ*[200] - *stareţ* se numeşte în mănăstiri un călugăr care e sporit în viaţa duhovnicească şi căruia i se încredinţează sarcina zidirii fraţilor - păcatele lor, chiar şi cele mai mărunte, chiar şi gândurile, şi simţămintele păcătoase, să îi înfăţişeze nedumeririle spre dezlegare. Această lucrare e plină de un folos duhovnicesc neobişnuit: nici o nevoinţă nu omoară patimile cu atâta uşurinţă şi putere precum aceasta. Patimile se depărtează de cel ce le mărturiseşte fără cruţare. Pofta trupească se usucă din pricina mărturisirii mai mult decât în urma posturilor şi privegherilor. Monahii care atunci când erau începători s-au deprins cu mărturisirea de fiecare zi se stră-duie şi când ajung în puterea vârstei să alerge cât mai

des la acest mijloc de vindecare, ştiind din experienţă câtă libertate aduce el sufletului, în chip amănunţit şi temeinic, prin mijlocirea acestei nevoinţe, ei studiază în sine căderea omenirii. Vindecându-se prin mărturisirea păcatelor, ei capătă ştiinţa şi arta de ajuta aproapelui în tulburările sale sufleteşti. Sus-pomeniţii ieromonahi din Pustia Optinei aveau sub călăuzirea lor mulţi ucenici, care în fiecare zi, după pravila de seară, îşi descopereau conştiinţa înaintea lor. Aceşti ucenici se deosebeau de cei care trăiau de capul lor printr-o trăsătură foarte pronunţată. Gândul la mărturisirea care îi aştepta era ca un paznic neadormit al purtării lor, îi învăţa necontenit să ia aminte la sine, iar mărturisirea în sine îi făcea concentraţi, totdeauna adânciţi în Scriptură -monahi sistematici, ca să zic aşa. Mărturisirea zilnică sau descoperirea şi verificarea zilnică a conştiinţei este cea mai veche predanie şi lucrare monahală. Ea a fost
generală în monahismul vechi, lucru care se vede cu toată limpezimea din scrierile Preacuvioşilor Casian, Ioan Scărarul, Varsanufie cel Mare, Avvei Isaia, Avvei Dorotei - într-un cuvânt, din toate scrierile despre mo-nahisVi ale părinţilor. După toată probabilitatea, ea a fost instituită chiar de către Apostoli (Iac. V, 16). Monahii educaţi după cele două reguli înfăţişate mai sus pot fi asemănaţi cu nişte oameni care văd şi trăiesc, în vreme ce monahii lipsiţi de această educaţie sunt asemenea unor oameni orbi şi morţi. Aceste două reguli, fiind introduse în orice mănăstire, pot aduce însemnate schimbări în bine în orientarea morală şi duhovnicească a obştii - acest lucru este dovedit de fapte - fără a se produce în mănăstire nici o schimbare exterioară. Pentru înfăptuirea celei de-a doua reguli este neapărată nevoie de un monah sporit în viaţa duhovnicească, educat după această regulă. Aici este nevoie absolută de cunoaşterea din experienţă. Preacuviosul Casian Romanul spune: „E de folos a ne descopri gândurile bătrânilor - dar nu oricui s-ar nimeri, ci bătrânilor duhovniceşti, care au dreaptă socotinţă, care sunt bătrâni nu prin vârstă şi cărunteţe. Mulţi, lăsându-se amăgiţi de înfăţişarea bătrâneţii şi mărturisindu-şi gândurile unor nepricepuţi, în loc de vindecare au primit vătămare, din pricina lipsei de cercare a celor cărora s-au mărturisit"[201].

*Mireanul:* Văd că vă referiţi chiar la principiile de temelie ale bunăstării morale a mănăstirilor. Nu refuzaţi să pomeniţi şi de alte reguli şi predanii ale Sfinţilor Părinţi ce ar putea să ajute la aducerea mănăstirilor în starea care le e proprie.

*Monahul:* Formarea omului se află în dependenţă de influenţele înconjurătoare; ea este săvârşită de către ele. Nici nu poate fi altfel: aşa suntem făcuţi. Sfinţii Părinţi, care au pătruns taina aceasta cu minţile lor curate, au făcut sfânta lor predanie aşa fel ca monahul să fie înconjurat de influenţe care în ansamblu, prin puterea şi lucrarea lor reunită, să-1 poarte către scopul său, să îl
îndepărteze de toate influenţele ce îl abat de la acest scop, de ar fi ele si plăcute la arătare. Pentru a lămuri acest lucru, să ne folosim iarăşi de preţioasa cărticică a Preacuviosului Nil Sorski. Preacuviosul spune că biserica trebuie să fie construită cu multă simplitate. El face trimitere în această privinţă la Preacuviosul Pahomie cel Mare, care nu voia ca în chinovia lui biserica să fie prea frumoasă din punct de vedere al arhitecturii. Sfântul Pahomie cel Mare spunea că el îndepărtează frumuseţea construcţiei din mănăstire cu scopul ca mintea monahilor să nu se poticnească din pricina laudelor omeneşti aduse clădirii bisericii şi să nu cadă pradă diavolului, a cărui viclenie şi răutate este de multe feluri. La aceasta Preacuviosul Nil adaugă: „Dacă un mare sfânt grăia şi făcea astfel,

cu atât mai mult se cuvine nouă să ne păzim: fiindcă suntem neputincioşi şi pătimaşi, lesne cu mintea spre poticnire"[202].
Preacuviosul Nil sfătuieşte cu privire la chilii şi celelalte clădiri mănăstireşti că ele trebuie să fie cât mai simple, mai puţin scumpe, lipsite de podoabe[203]. Marele bineplăcut al lui Dumnezeu, Ioan Proorocul, zăvorâtul care se linişte în chinovia Gâzei, a dat înainte de moartea sa poveţe foarte folositoare igumenului nou ales al mănăstirii, care era şi fiu al său duhovnicesc. Printre altele, el i-a poruncit igumenului să facă chilii fără înlesniri de prisos, ci după trebuinţă, chiar puţin strâmte, ca pentru oameni care au în vedere mutarea - fiindcă clădirile veacului acestuia, faţă de veşnicie, nu sunt mai mult decât nişte hanuri[204].
Preacuviosul Nil legiuieşte, întemeindu-se pe învăţătura şi purtarea Sfinţilor Părinţi din vechime, ca odăj-diile şi vasele bisericeşti să fie cât mai simple, mai puţin scumpe şi numeroase. El porunceşte deopotrivă ca tot avutul mănăstirii să fie simplu, nu de prisos, atât cât e de trebuinţă, pentru a nu stârni slava deşartă în monahi, să nu nască în aceştia împătimire şi grijă deosebită faţă de el, fiindcă puterile lor sufleteşti trebuie să se îndrepte în întregime către Dumnezeu[205].
Preacuviosul Nil a oprit părţii femeieşti intrarea în schitul său. în vechime era oprită, şi în Muntele Athos este oprită până în ziua de astăzi, intrarea părţii femeieşti în toate mănăstirile de bărbaţi îndeobşte. Iată o rânduială cât se poate de necesară pentru cei ce vor să biruiască însuşirea firii! Aceştia au nevoie de o deplină îndepărtare a acţiunii asupra lor a însuşirii acesteia; rămânând sub înrâurirea ei, nu pot să nu se clatine, în condiţiile actualei decăderi a moralităţii, folosul si necesitatea acestei măsuri apare evidentă[206].
In Rusia este cât se poate de necesară eliminarea băuturii din mănăstiri. Acest lucru 1-au înţeles întâi-stătătorii înţelepţi şi evlavioşi, dintre care aş putea pomeni un bărbat drept, de curând răposat - Teofan, fostul întâi-stătător al mănăstirii Kirillo-Bieloiezersk. El s-a străduit cu o deosebită râvnă pentru nimicirea beţiei în mănăstirea încredinţată lui, dar în zadar - şi zadarnice vor rămâne toate sforţările oricui, dacă rânduielile Sfinţilor Părinţi privitoare la mănăstiri nu vor fi reintroduse în toată deplinătatea.
Preacuviosul Nil, după ce a cercetat viaţa monahală chiar în leagănul ei - în Răsărit - şi s-a întors în Rusia, a ales ca loc de vieţuire o pustie adâncă. El a fost mulţumit de locul ales. Pricina mulţumirii e arătată într-una dintre epistolele sale: „Cu harul lui Dumnezeu", spune el, „am aflat loc plăcut minţii mele, fiindcă mirenii ajung greu la el". Vom întrebuinţa aici silogismul Preacuviosului Nil: dacă pentru un bărbat atât de sfânt locul de vieţuire pe care şi 1-a ales îi plăcea tocmai pentru că mirenii ajungeau rar acolo, nouă, care suntem neputincioşi cu voinţa şi cu mintea, lesne de plecat spre toate păcatele, cu atât mai mult ni se cuvine să alegem pentru a vieţui locuri însingurate, depărtate de aşezările lumeşti, ce nu atrag la ele cete de mireni şi dimpreună cu acestea cete de sminteli. , Preacuviosul Nil dorea ca monahii mănăstirii lui să se întreţină prin munca lor, iar dacă apărea nevoia de milostenie de la mireni să o ceară cu măsură.
Iată regulile de temelie date de Sfinţii Părinţi monahismului şi recunoscute de către Sfânta Biserică. Celelalte reguli, referitoare la amănunte, au acelaşi caracter şi acelaşi scop.
*Mireanul:* De la regulile enumerate de Dvs. multe mănăstiri s-au abătut mai mult sau mai puţin. Abaterile trebuie, o dată şi o dată, îndreptate. Educaţia şi duhul vremurilor noastre cer, precum ştiţi şi Dvs., ca această îndreptare să nu mai fie amânată. Despre aceasta umblă tot felul de vorbe în

societate. Aş vrea ca printre glasurile ridicate de neştiinţă să răsune şi un glas care vorbeşte din cunoştinţă adevărată. Nu refuzaţi să-mi spuneţi ce ar putea, după părerea Dvs., să ajute la aducerea mănăstirilor în starea care le e proprie.

*Monahul:* Răspunsul la această întrebare e foarte dificil, în ciuda faptului că în bună parte 1-am dat deja. îmi vin acum în minte cuvintele Mântuitorului privitoare la ţarina unde a fost semănată sămânţă bună, dar, după ce sămânţa aceea a odrăslit, au apărut mulţime de neghine. Nu oamenii, ci îngerii i-au propus Stăpânului ţarinei să smulgă neghinele. Domnul le-a zis: Nu, *ca nu cumva plivind neghinele să rupeţi şi grâul împreună cu dânsele. Lăsaţi să crească amândouă până la seceriş (Mi.* XIII, 29-30). Mi-ar fi greu să arăt o măsură mai bună şi în privinţa mănăstirilor, în orice caz, trebuie să i se acorde o deosebit luare aminte. La renovarea clădirilor vechi este nevoie de precauţie. Doctorii înţelepţi se abţin de la tratarea energică a bolilor vechi, ce au modificat adânc constituţia organismului, tocmai fiindcă a te atinge de aceste boli înseamnă a te atinge de viaţa bolnavului. Monahismul şi mănăstirile au fost instituite de către Sfântul Duh prin vase ale Lui alese - Preacu-vioşii Părinţi: restaurarea vieţii mănăstireşti în vechea ei frumuseţe, dacă această restaurare intră în alcătuirea celor prehotărâte de către Dumnezeu, poate avea loc doar prin lucrarea unui har dumnezeiesc deosebit, prin mijlocirea unor unelte tot atât de vrednice. Totuşi, din cele spuse de mine reiese concluzia limpede că îndrep-
tarea şi îmbunătăţirea vieţii mănăstireşti nu poate fi nicidecum lucrare a mirenilor: aceştia vor proceda în chip întemeiat şi înţelept dacă vor lăsa această lucrare în seama celor cărora a lăsat-o Pronia Dumnezeiască şi de la Are se va cere socoteală pentru ea la judecata lui Dumnezeu.

Socot că este o datorie sfântă pentru mine să vă împărtăşesc sfatul înţelept pe care 1-am auzit de la stareţi încercaţi şi vrednici de cinstire. Ei spuneau atât mirenilor cât şi monahilor ce căutau fără făţărnicie mântuirea: „în vremurile noastre în care s-au înmulţit atât de mult smintelile trebuie să avem o deosebită luare aminte la sine, fără a lua aminte la viaţa şi la faptele aproapelui şi fără a osândi pe cei ce se smintesc - fiindcă lucrarea stricătoare a smintelii trece cu uşurinţă de la cei osândiţi în cei ce-i osândesc". Stareţii amintiţi îi sfătuiau pe mireni să se călăuzească în viaţă după Evanghelie şi după acei Sfinţi Părinţi care au scris poveţe pentru toţi creştinii îndeobşte, cum ar fi Sfântul Tihon de Zadonsk. Pe monahi îi sfătuiau să se călăuzească, de asemenea, după Evanghelie şi după Sfinţii Părinţi care au scris anume pentru monahi. Monahul care se călăuzeşte după scrierile Părinţilor va avea în orice mănăstire putinţa să dobândească mântuirea: pierde această putinţă cel ce trăieşte după voia şi după mintea sa, de ar sălăşlui şi în pustia cea mai adâncă.

*Vai lumii din pricina smintelilor* (Mt. XVIII, 7), a prevestit Domnul; *din pricina înmulţirii fărădelegii, dragostea multora se va răci* (Mt. XXIV, 12). Venirea smintelilor intră în nepătrunsa rânduială a lui Dumnezeu privitoare la noi: *Că nevoie este să vină smintelile* (Mt. XVIII, 7), a grăit Domnul. După răscumpărarea lui, omului i-a fost | lăsat libertatea de a alege între bine şi rău, aşa cum i-a lost lăsată şi îndată după zidirea lui. La fel ca atunci, omul^a ales şi după răscumpărare în cea mai mare parte răul. în Rai răul s-a arătat sub masca binelui, pentru a înşela mai lesne: în sânul Sfintei Biserici el apare ascuns *şi* împodobit în tot felul cu atrăgătoarea varietate de
sortimente a smintelilor, numindu-le „distracţii si amuzamente nevinovate", numind înflorirea vieţii trupeşti si defăimarea Sfântului Duh „progres şi dezvoltare a omenirii". *Oamenii* vor fi *stricaţi la minte,* din pricina

bunăvoirii lor întru nedreptate (2 Ţes. II, 12), *neîncercaţi în credinţă, având chipul bunei credinţe, însă puterea ei tăgăduind* (2 Tim. III, 8, 5). Celor ce au primit această putere şi au lepădat-o de bunăvoie le este greu s-o mai recapete (Evr. X, 26), din pricina pierderii însăşi . bunei îndreptări a voinţei care urmează neapărat dispreţuirii de bunăvoie a darului dumnezeiesc. *Chipul bunei credinţe* pot să-1 mai încropească într-un fel sau altul tertipurile omeneşti - însă refacerea *puterii bunei credinţe* este numai a Celui Care îmbracă pe oameni *cu putere de sus* (Le. XXIV, 40). Copacul îmbătrânit şi învechit nu arareori se acoperă şi se împodobeşte cu un acoperământ des de frunze verzi, încă pare, prin mărimea trunchiului său, să dea dovadă de putere şi sănătate - însă lăuntrul lui a putrezit deja: prima furtună îl va frânge.

**Credinţa si faptele**

*Pocăiţi-vă şi credeţi în Evanghelie* (Mc. I, 15), ne îndeamnă Evanghelia.

Simplu, adevărat, sfânt este acest îndemn: trebuie să ne pocăim, să lăsăm viaţa păcătoasă, ca să ne facem în stare a ne apropia de Evanghelie. Pentru a primi Evanghelia, trebuie să credem în ea.

Sfântul Apostol Pavel a pus întreg temeiul propovă-duirii sale în propovăduirea pocăinţei şi credinţei. El le-a vestit tuturor, atât iudeilor cât şi elinilor, *pocăinţa cea către Dumnezeu si credinţa cea întru Domnul nostru Hsus Hristos* (Fapte XX, 21).

Ca Descoperire Dumnezeiască, cu mult mai presus de orice raţiune, Evanghelia este de nepătruns pentru raţiunea omului căzut. Necuprinsa raţiune a lui Dumnezeu se cuprinde prin credinţă, fiindcă credinţa poate primi orice, chiar şi ceea ce este de nepătruns pentru raţiune şi potrivnic raţiunii. De credinţă este în stare numai sufletul care prin înclinarea hotărâtoare a voii sale a lepădat păcatul, s-a îndreptat din toată voinţa si puterea sa spre binele Dumnezeiesc.

*Eu lumină am venit în lume* (In. XII, 46), a grăit despre Sine Domnul. Această Lumină a stătut înaintea iudeilor îmbrăcată în trup; Ea stă înaintea noastră îmbrăcată în Evanghelie.

Această Lumina stă înaintea noastră *ca tot cel ce crede* i'frt *Ea să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică. Cel ce crede în Ea \nu este judecat, iar cel ce crede este de pe acum judecat* (In. f HI, 16,18).

Dar cine nu crede în Fiul lui Dumnezeu ? Nu numai Cel care pe faţă, cu hotărâre se leapădă de El, ci şi acela care, numindu-se creştin, duce viaţă păcătoasă, aleargă după desfătări trupeşti; cel al cărui dumnezeu este pântecele; cel al cărui dumnezeu este argintul şi aurul; cel al cărui dumnezeu e slava pământească; cel care a cinstit ca pe un dumnezeu înţelepciunea pământească cea vrăjmaşă lui Dumnezeu - *că tot cela ce face rele urăşte Lumina şi nu vine la Lumină, ca să nu se*vădească faptele Lui; iar cel ce face adevărul vine la Lumină, ca să se arate lucrurile lui, că întru Dumnezeu sunt lucrate* (In. III, 20-21).

Fără lepădare de sine omul nu e în stare de credinţă; raţiunea lui căzută luptă împotriva credinţei, cerând cu obrăznicie lui Dumnezeu socoteală pentru lucrările Lui şi dovezi pentru adevărurile descoperite de El omului; inima căzută vrea să ducă viaţa căderii, către a cărei omorâre năzuieşte credinţa; trupul şi sângele, neluând aminte la mormântul ce le stă înainte în oricare ceas, vor şi ele să îşi trăiască viaţa lor, viaţa stricăciunii şi a păcatului.

Tocmai de aceea le-a vestit Domnul tuturor celor ce voiesc a se alătura Lui şi a-I urma cu credinţă vie: *Oricine voieşte să vină după Mine să se lepede de sine, să ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie - că cine va voi să-şi mântu-*

*iască sufletul său îl va pierde, şi cine va pierde sufletul său pentru Mine îl va mântui* (Mt. XVI, 24-25).
Până într-atât s-a împropriat căderea întregii fiinţe omeneşti, că lepădarea acestei căderi s-a putut face doar printr-o lepădare asemenea cu lepădarea de viaţă. Fără această lepădare este cu neputinţă a dobândi credinţa - zălogul vieţii veşnice, fericite, duhovniceşti; iar cine va voi să învieze patimile inimii sau trupului, să se îndulcească de ele, cine va voi să învie raţiunea sa căzută, acela cade de la *credinţă.*
*Credinţa vie* este umblare în lumea duhovnicească, în lumea lui Dumnezeu. Ea nu poate rămâne în cel pironit lumii de jos, unde domnesc trupul şi păcatul.
*Credinţa* este uşă către Dumnezeu. Nu este altă uşă către Dânsul: *fără credinţă nu este cu putinţă a plăcea lui Dumnezeu* (Evr. XI, 6). Această uşă se deschide treptat
celor ce se curăţă prin pocăinţă necurmată; e larg deschisă înaintea inimii curate; e zăvorâtă pentru iubitorul de păcat.
Doar prin *credinţă* ne putem apropia de Hristos; doar prin *credinţă* putem urma lui Hristos. » *Credinţa* este o însuşire firească a sufletului omenesc, sădită în el de Milostivul Dumnezeu la zidirea lui[207]. Această însuşire firească a fost aleasă de Dumnezeu atunci când ne-a răscumpărat, ca o ramură între ramurile pomului, pentru sădirea în ea a harului.
Cu bun temei a fost aleasă de Dumnezeu *credinţa* ca unealtă a mântuirii oamenilor: am pierit dând crezare amăgitoarelor cuvinte ale vrăjmaşului lui Dumnezeu şi al nostru. Au răsunat oarecând în rai cuvintele din gura făcărorului de rele, au luat aminte la ele protopărinţii noştri, au crezut în ele - şi au fost izgoniţi din rai; acum, în valea plângerii, răsună pentru urmaşii lor glasul Cuvântului lui Dumnezeu - Evanghelia - şi iarăşi intră în rai cei care iau aminteai *cred în Evanghelie.*
Necredinciosule ! întoarce-te de la necredinţa ta ! Păcătosule ! întoarce-te de la viata ta păcătoasă ! înţe-leptule! întoarce-te de la înţelepciunea ta mincinoasă! întoarceţi-vă ! Prin nerăutatea şi neviclenia voastră fa-ceţi-vă asemenea pruncilor, cu simplitate copilărească credeţi în Evanghelie.
, Credinţa moartă, recunoaşterea lui Hristos doar „prin încredinţarea fără voie a minţii, o pot avea şi de-| monii! O astfel de credinţă slujeşte celui ce o are doar .spre mai marea lui osândă la judecata lui Hristos. *Lasă, .$e este nouă şi Ţie, Iisus Nazarineanule!* - a strigat duhul l necurat către Domnul: *Ai venit să ne pierzi pe noi l Te ştiu* |j|«? *Tine Cine eşti: Sfântul lui Dumnezeu* (Mc. I, 24). *Cre-ţa* în Evanghelie trebuie să fie *vie;* trebuie *să credem* mintea şi cu inima, *să mărturisim credinţa* cu gura, s-o *tratăm, s-o dovedim* prin viaţă. *Arată-mi credinţa ta din aptele tale* (Iac. II, 18), spune Apostolul celui care se lau-; dă doar cu credinţa moartă, cunoaşterea seacă a existenţei lui Dumnezeu.
„Credinţa", a zis Preacuviosul Simeon Noul Teolog, „în înţelesul larg al acestui cuvânt, cuprinde în sine toate Durnnezeieştile Porunci ale lui Hristos: ea e pecetluită de încredinţarea că în porunci nu este nici o buche care să nu aibă rost, că totul în ele, până la o iotă, e viaţă şi pricină a vieţii veşnice"[208].
*Să crezi* în dogmele propovăduite de Evanghelie, să le înţelegi şi să le mărturiseşti după învăţătura neştirbită a Bisericii Ortodoxe de Răsărit, singura ce cuprinde învăţătura evanghelică în toată curăţia şi plinătatea ei.
*Să crezi* în tainele rânduite în Biserică de însuşi Domnul, păstrate de Biserica de Răsărit în toată plinătatea lor.
*Sa crezi* în sfintele, de viaţă făcătoarele porunci evanghelice, care pot fi

împlinite fără greşeală numai în sânul Bisericii celei adevărate, a căror plinire o alcătuieşte aşa-numita de către Părinţi *credinţă* lucrătoare *a creştinului™.*
în dogme e Teologia predată de însuşi Dumnezeu. Lepădarea dogmelor este o hulă împotriva lui Dumnezeu ce se numeşte necredinţă; schimonosirea dogmelor este o hulă împotriva lui Dumnezeu ce se numeşte erezie.
Atunci când mintea încă necurăţită prin pocăinţă, ce încă rătăceşte pe tărâmul şi în bezna căderii, încă neluminată si necălăuzită de către Duhul Sfânt, cutează de capul său, prin propriile sforţări bolnăvicioase, din întunericul trufiei, a face judecăţi privitoare la Dumnezeire, negreşit cade în rătăcire. O astfel de rătăcire este hulă împotriva lui Dumnezeu. Despre Dumnezeu putem şti numai ceea ce El ne-a descoperit din marea lui milostivire.
Prin tainele Bisericii creştine, credinciosul este adus la unirea cu Dumnezeu, lucru în care stă adevărata mântuire, pecetluirea *credinţei* prin fapta *credinţei,* primirea arvunei veşnicelor bunătăţi.
Cel ce se leapădă de diavol, de păcat şi de lume pentru *credinţa* în Hristos moare pentru viaţa firii căzute, pe care a trăit-o până atunci în necredinţă şi păcăto-
şenie; cufundându-se în scăldătoarea botezului, el este îngropat pentru această viaţă; din această scăldătoare iese deja renăscut la o nouă viaţă, la viaţa în Hristos.
Prin botez, creştinul este unit cu Hristos, se îmbracă în Hristos; prin împărtăşirea cu Sfintele lui Hristos Taine se uneşte cu Hristos. în acest chip, prin mijlocirea tainelor el devine cu totul Hristos.
Cel botezat întru Hristos nu mai trăieşte ca fiinţă de sine stătătoare, ci ca una ce îşi ia întreaga plinătate a vieţii de la o altă fiinţă - de la Hristos. *Nu sunteţi ai voştri,* le spune Apostolul creştinilor: *sunteţi cumpăraţi cu preţ. Trupurile voastre sunt mădularele lui Hristos. Proslăviţi pe Dumnezeu în trupurile voastre si în sufletele voastre, care sunt al lui Dumnezeu* (l Cor. 15,19,20).
Prin împlinirea de viaţă făcătoarelor porunci evanghelice e sprijinită unirea creştinului cu Hristos (In. XV, 10). Mădularul lui Hristos nu poate să rămână în unire cu Hristos altfel decât lucrând din voia Lui, din mintea Lui. Atât voia cât şi mintea lui Hristos sunt înfăţişate în poruncile evanghelice.
; Fiecare fiinţă lucrează înlăuntrul şi în afara sa po-|strivit cu firea ei. în firea celui îmbrăcat în Hristos, a omului nou, stă să gândească, să simtă, să lucreze aşa ,: cum gândeşte, cum simte, cum lucrează Hristos. A fi J] călăuzit de gânduri, de simţiri ale omului vechi, de ar fi |! acestea şi bune la arătare, e pentru el un lucru împotriva firii.
Călăuzitor al creştinului trebuie să fie Duhul Sfânt, tâşa cum călăuzitorii omului vechi sunt carnea, trupul şi Imduhul cel viclean. *Făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam, întru \sufletviu, iar Adam cel de pe urmă în Duh de viaţă Făcător* Cor. XV, 45). Toate gândurile, simţirile, faptele creşti-lui trebuie să vină de la Duhul Sfânt, nu să fie ale lui mi, sufleteşti, din firea vechiului Adam. Vei ajunge asta atunci când îţi vei rândui în întregime viaţa [âupă poruncile Evangheliei, potrivit preasfintelor ei l Cuvinte: *Cuvintele pe care vi le grăiesc Eu vouă,* spune *l* Domnul, *Duh sunt, si viaţă sunt* (In. VI, 63).
*Credinţa ortodoxă* în Hristos, pecetluită prin Taina Botezului, e îndestulătoare pentru mântuire şi fără fapte, atunci când omul n-are timp să le săvârşească: fiindcă *credinţa* îl înlocuieşte pe om cu Hristos, şi faptele bune omeneşti cu meritele lui Hristos.

De-a lungul vieţii pământeşti, însă, este neapărată nevoie de fapte. Ca fapte bune îi sunt recunoscute creştinului numai acelea care sunt împlinire a poruncilor evanghelice, prin care se hrăneşte, trăieşte *credinţa* lui, prin care este sprijinită viaţa lui în Hristos: fiindcă singurul care lucrează în creştin trebuie să fie Hristos.
Cel botezat nu are dreptul să facă după cum îi dau ghes simţirile inimii, care depind de înrâurirea trupului şi sângelui asupra acesteia, oricât ar părea de bune aceste simţiri: îi sunt primite doar faptele bune către a căror săvârşire inima este îmboldită de către Duhul Sfânt şi Cuvântul lui Dumnezeu, care sunt ale firii înnoite de Hristos.
*Dreptul din credinţă va fi viu* (Evr. X, 38). Adevărata credinţă în Hristos este singurul mijloc de mântuire -însă *credinţa* vie, arătată prin întreaga fiinţă a omului.
Această *credinţă vie* o cere de la om sfântul Apostol lacov atunci când vesteşte: *Credinţa fără fapte moartă este, fiindcă din fapte se împlineşte credinţa* (Iac. II, 17,22). Faptele potrivnice credinţei dau în vileag alte crezuri, care se cuibăresc în inima omului într-un chip tainic şi nelegiuit.
Lăudând fapta patriarhului Avraam, Sfântul lacov laudă fapta *credinţei* sale: aducerea ca jertfă a fiului după porunca lui Dumnezeu, faptă ce se împotriveşte de-a dreptul însuşirilor numite „bune" ale firii căzute. Puterea de a săvârşi această faptă a dat-o *credinţa,* iar fapta a arătat tăria *credinţei:* aşa se lămureşte miezul faptei lui Avraam, tâlcuite de către cei doi Apostoli, lacov şi Pavel (Iac. II, 21-23; Rom. IV, l, 3).
Sunt orbi cei ce pun preţ pe aşa numitele de către ei „fapte bune" ale firii căzute. Aceste fapte au lauda lor, preţul lor, în vreme şi între oameni - nu însă înaintea
lui Dumnezeu, înaintea Căruia *toţi s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut* (Rom. III, 12). Cei ce nădăjduiesc în faptele bune ale firii căzute nu 1-au cunoscut pe Hristos, n-au priceput taina răscumpărării, sunt prinşi în cursele propriei filosofări mincinoase, ridicând împotriva credinţei lor care este pe jumătate moartă şi se clatină din împotrivire prostească: „Oare Dumnezeu este atât de nedrept încât să nu dea răsplata mântuirii veşnice faptelor bune săvârşite de închinătorii la idoli si de eretici ?" Aceşti „judecători" pun nedreptatea şi neputinţa judecăţii lor pe seama judecăţii lui Dumnezeu. Dacă faptele bune săvârşite potrivit simţirilor inimii ar aduce mântuirea, venirea lui Hristos ar fi fost de prisos, n-ar mai fi fost nevoie de răscumpărarea lumii prin patimile şi moartea pe cruce a Dumnezeului-Om, nici de poruncile evanghelice. Este învederat că cei ce socot că mântuirea se poate dobândi şi numai prin faptele firii căzute nimicesc însemnătatea lui Hristos, leapădă pe Hristos.
In chip nelegiuit s-au oştit împotriva credinţei iudeii, cerând de la credincioşi împlinirea rânduielor rituale ale Legii vechi; în chip nelegiuit fiii lumii vrăjmaşe lui Dumnezeu, ce sunt străini de cunoaşterea cea tainică şi totodată vie a lui Hristos, cer de la cei ce cred în Hristos fapte bune potrivite cu înţelegerea şi simţirile firii căzute.
Cel ce crede în Hristos trage împotriva simţirilor
; inimii sabia lui Hristos şi îşi sileşte inima, tăind cu sabia ascultării faţă de El nu doar pornirile păcătoase vă-t.dite, ci şi acele porniri care par bune la arătare, dar în fapt sunt potrivnice legilor evanghelice - şi astfel este
'întreaga lucrare a omului care se ia după imboldurile "ii căzute.
^ i Faptele părute bune, făcute din imboldurile firii căite, fac să crească în om „eu"-ul său, nimicesc credin--în Hristos, sunt potrivnice lui Dumnezeu; faptele *edinţei* omoară egoismul în om, fac să crească în el

'*credinţa,* fac să crească în el Hristos.
*De vei mărturisi cu gura ta pe Domnul lisus,* spune Apostolul, sz *vei crede întru inima ta că Dumnezeu L-a ridicat pe El din morţi, te vei mântui: căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturiseşte spre mântuire* (Rom. X, 9-10).
Credinţa adevărată şi vie aduce omului mântuirea chiar dacă acesta o mărturiseşte doar cu gura. Ea i-a adus mântuirea tâlharului răstignit pe cruce; a adus mântuire, prin pocăinţă, multor păcătoşi în ultimele clipe, cele dinainte de moarte, ale vieţii lor.
Atât de însemnată, de neapărat trebuincioasă este pentru mântuire *mărturisirea cu gura a credinţei* inimii şi încredinţării sufletului, că sfinţii mucenici din toate veacurile creştinismului, începând cu înşişi Apostolii lui Hristos, s-au învoit mai degrabă a răbda chinuri lungi şi înfricoşate, a vărsa sângele lor ca apa, decât a rosti lepădarea de Hristos - fie aceasta şi prefăcută, numai cu gura, fără ca inima să ia parte.
Dumnezeu cere de la om pentru a-1 mântui numai *credinţă vie, adevărată.* Aceasta, ca zălog al mântuirii si fericirii veşnice, trebuie să fie pentru creştin mai de preţ decât viaţa lui pământească.
Mucenicia este roadă adevăratei cunoştinţe de Dumnezeu, dăruite prin credinţă.
Mucenicia este roadă *credinţei.* Această faptă au hu-lit-o şi o hulesc cei ce pun mare preţ pe faptele firii omeneşti căzute: în orbirea lor, ei numesc această preasfântă nevoinţă a celor mari la suflet „urmare a nebuniei".
Atât de însemnată este fiecare idee a dogmelor date de Dumnezeu, că sfinţii mărturisitori, asemenea mucenicilor, au pecetluit mărturisirea de credinţă ortodoxă cu pătimiri grozave şi râuri de sânge.
Potrivit însemnătăţii credinţei în lucrarea mântuirii, şi păcatele împotriva ei au o deosebită greutate în cumpăna dreptei judecăţi a lui Dumnezeu: toate aceste păcate sunt de moarte, adică sunt împreunate cu moartea sufletului si le urmează veşnica pierzanie, muncile veşnice în adâncurile iadului.
Păcat de moarte este *necredinţa:* ca leapădă singurul mijloc de mântuire - credinţa în Hristos.
Păcat de moarte este *lepădarea de Hristos:* ea îl lipseşte pe cel care se leapădă de credinţa vie în Hristos, ce se arată şi se păstrează prin mărturisirea cu gura.
Păcat de moarte este *erezia:* ea cuprinde în sine hulirea lui Dumnezeu şi îl face pe cel molipsit de ea străin de adevărata credinţă în Hristos.
Păcat de moarte este *deznădăjduirea:* ea este lepădare a credinţei lucrătoare, vii în Hristos.
Vindecarea de toate aceste păcate de moarte este *credinţa* adevărată, sfântă, vie în Hristos.
De o însemnătate covârşitoare în faptele credinţei este mărturisirea cu gura: marele dătător de lege al israilitenilor, văzătorul de Dumnezeu Moisi, a fost lipsit de intrarea în pământul făgăduinţei îndată ce a rostit, cu privire la o faptă a credinţei, cuvinte ce arătau o oarecare îndoială (Numeri XX, 10-12).
De ucenicul unui oarecare pustnic mare din Egipt s-a depărtat harul botezului îndată ce acesta, stând de vorbă cu un evreu, a rostit, în simplitatea sa, un cuvânt de îndoială cu privire la credinţa creştină[210].
Istoria bisericească povesteşte că în primele timpuri ale creştinismului, în vremea prigoanelor, unii păgâni mărturiseau cu gura pe Hristos cu prefăcătorie, în glumă si în bătaie de joc, iar harul dumnezeiesc îi adum-

brea de îndată: într-o clipă se prefăceau din păgâni înrăiţi în creştini râvnitori şi pecetluiau cu sângele lor mărturisirea pe care la început o rostiseră ca pe o luare în deşert[211].
Pătimirile si moartea pentru poruncile evanghelice sunt, de asemenea, fapte ale credinţei vii în Hristos, sunt, de asemenea, mucenicie[212]. Această mucenicie este cu precădere a *sfinţilor monahi.*
însufleţiţi de credinţa cea vie, sfinţii monahi asemenea lui Avraam au părăsit patria şi casa părintească, asemenea lui Moisi au ales în locul desfătărilor pământeşti pătimirile pentru Hristos, asemenea lui Ilie, pe
jumătate goi, şi-au ales ca loc de vieţuire pustiile şi peşterile, cu ochii credinţei au privit la răsplata cerească.
în pustiile lor, departe de oameni, departe de îm-prăştiere şi de grijile stricăcioase, ei au purces la lupta împotriva păcatului, 1-au lepădat din faptele, din gândurile, din simţirile lor, şi în sufletele lor curate s-a pogorât Duhul Sfânt, umplându-le de daruri harice. Credinţa vie în Hristos si în Evanghelie le-a dat Preacuvio-silor puterea de a se nevoi împotriva păcatului, i-a făcut vase ale Sfântului Duh.
*Credinţa* este maica răbdării, maica bărbăţiei, puterea rugăciunii, călăuzitoarea către smerenie, dătătoarea nădejdii, scara spre tronul dragostei.
*Credinţa* în Hristos, arătată şi mărturisită în chip văzut şi nevăzut prin plinirea poruncilor lui Hristos, cuprinde un zălog neştirbit al mântuirii, iar celor ce au părăsit lumea pentru a se afierosi în întregime lucrării evanghelice le aduce desăvârşirea creştină.
în cei ce au atins desăvârşirea creştină credinţa întărită vede cu deosebită limpezime, prin lucrarea Sfântului Duh, cele făgăduite de Dumnezeu - ca şi cum ar vedea, ca şi cum ar pipăi bunătăţile cele veşnice: şi ea, potrivit învăţăturii Apostolului, este în deplinul înţeles al cuvântului *adeverirea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor nevăzute* (Evr. XI, 1).
Cei ce s-au îmbogăţit cu credinţă vie în Hristos trec în zbor, ca şi cum ar fi înaripaţi, peste toate necazurile, peste toate împrejurările cele ostenicioase. Adăpaţi cu credinţa în atotputernicia lui Dumnezeu, ei nu văd osteneală în osteneală, nu simt durere în dureri. Ei recunosc pe Dumnezeu ca fiind Singurul Care lucrează în lume, L-au făcut *al lor* prin credinţa vie în El.
Cel ce crede în Hristos, de va si muri cu moartea păcatului, iarăşi va învia prin pocăinţă (In. XI, 25) - şi vedem pe mulţi dintre sfinţi că au căzut din înălţimea sfinţeniei în adâncul unor păcate grele, iar apoi, cu ajutorul credinţei şi al pocăinţei insuflate de aceasta, s-au
liberat din adâncul cel puturos şi întunecat, au suit iarăşi la înălţimea curăţiei si sfinţeniei.
Deznădăjduirea dă în vileag necredinţa şi egoismul ce se aflau dinainte în inimă: cel ce crede în sine şi nădăjduieşte în sine nu se va scula din păcat prin pocăinţă; se va scula prin ea cel ce crede în Hristos, Atotputernicul Răscumpărător şi Doctor.
*Credinţa este din auzire* (Rom. X, 17): ascultă Evanghelia, care-ţi vorbeşte, şi pe Sfinţii Părinţi, care p tâl-cuiesc; ascultă-i cu luare aminte şi, puţin câte puţin, se va sălăşlui în tine *credinţa vie,* care va cere de la tine plinirea poruncilor evanghelice şi te va răsplăti pentru această împlinire cu nădejdea neîndoielnică a mjm-tuirii. Ea te va face următor al lui Hristos pe pământ, împreună moştenitor cu El în cer. Amin.

**Despre poruncile evanghelice**

Mântuitorul lumii, Domnul nostru Iisus Hristos, purcezând la înfăţişarea atotsfintelor Sale porunci, a grăit: *Să nu credeţi că am venit să stric Legea si proorocii: n-am venit să stric, ci să împlinesc* (Mt. V, 17).
în ce chip a plinit Domnul Legea şi proorocii ? Pecetluind jertfele preînchipuitoare prin aducerea de Sine ca jertfă pentru omenire; înlocuind umbrele şi ghiciturile Legământului celui Vechi cu harul şi adevărul Legământului celui Nou; împlinind prezicerile proorocilor prin săvârşirea lor; completând legea morală prin rânduieli atât de înalte încât această lege, rămânând neschimbată, s-a şi schimbat în acelaşi timp din pricina înălţimii noilor rânduieli. Aşa se schimbă un copil care ajunge la vârsta bărbăţiei şi rămâne, totodată, acelaşi om.
Legământul cel vechi este pentru om ca o diată[213] duhovnicească. De obicei, diata cuprinde o descriere amănunţită a moştenirii dimpreună cu toate măsurătorile şi listele de trebuinţă, cu planurile pământurilor, cu desene ale clădirilor. Legământul cel Nou este ca intrarea în stăpânirea moştenirii. Dincolo, totul este arătat şi înfăţişat pe hârtie; aici, se înfăţişează în fapt, cu lucrul.
Prin ce se deosebesc poruncile Evangheliei de cele zece porunci ale lui Moisi ? Acestea din urmă nu îngăduiau omului căzut să cadă într-o stare cu desăvârşire împotriva firii, însă nici nu puteau să îl înalţe la starea de neprihănire în care a fost zidit omul. Poruncile decalogului păstrau în om putinţa de a primi poruncile Evangheliei (In. III, 21). Poruncile Evangheliei îl înalţă
pe om la o neprihănire mai înaltă decât cea în care am fost zidiţi: ele îl zidesc pe creştin ca templu al lui Dumnezeu (In. XIV, 23); după ce 1-au făcut templu al lui Dumnezeu, îl ţin în această stare harică, suprafirească (In. XV, 10).
Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, din deosebita lor dragoste faţă de Dumnezeu, au împlinit întocmai Legea lui Moisi (Fapte X, 14 şi urm.; Filip. III, 5-6). Curăţia îndreptării lor sufleteşti şi neprihănirea vieţii lor i-a făcut în stare să creadă în Răscumpărătorul şi să-I fie Apostoli. Adeseori s-au arătat în stare să creadă păcătoşi învederaţi, ce prin păcatele lor se pogorâseră la asemănarea dobitoacelor şi a fiarelor, dar care şi-au recunoscut păcatele şi s-au hotărât să aducă pentru ele pocăinţă. In cea mai mică măsură au arătat această putinţă acei păcătoşi care prin părerea de sine şi prin trufie s-au asemănat demonilor şi asemenea lor au lepădat conştiinţa păcătoşeniei şi pocăinţa (Mt. XXI, 31-32).
Domnul a numit toată învăţătura Sa, întreg Cuvântul Său şi toate spusele sale *porunci* (In. XIV, 21, 23). *Graiurile pe care vi le-am grăit Eu vouă,* a spus El, *Duh sunt si viaţă sunt* (In. VI, 63). Ele îl prefac pe omul trupesc în om duhovnicesc, învie pe cel mort, fac din urmaşul vechiului Adam urmaş al Noului Adam, din fiul omului după fire - fiu al lui Dumnezeu după har.
Porunca Legământului celui Nou care cuprinde toate celelalte porunci în parte este Evanghelia. *S-a plinit vremea si s-a apropiat împărăţia lui Dumnezeu: pocăiţi-văsi credeţi în Evanghelie* (Mc. 1,15).
Domnul a numit „mici" poruncile Sale luate fiecare în parte din pricina simplităţii şi a scurtimii cu care au fost înfăţişate şi care le fac lesne de înţeles oricărui om. Numindu-le „mici", Domnul a vestit totuşi că cel ce va călca una singură dintre aeste porunci *mai mic se va chema întru împărăţia Cerurilor* (Mt. V, 19), adică va fi lipsit de această împărăţie[214].
Să ne înfricoşăm de această hotărâre a Domnului! Să cercetăm Evanghelia; să vedem în ea toate poruncile

Domnului nostru, să ni le înrădăcinăm în amintire spre a le plini cu osârdie si fără de abatere; să credem în Evanghelie cu credinţă vie.

Cea dintâi poruncă dată de Domnul înomenit este porunca despre pocăinţă. Sfinţii Părinţi spun cu tărie că pocăinţa trebuie să fie şi începutul unei vieţi cucernice, si sufletul ei, în toată vremea cât se prelungeşte ea[215]. Fără pocăinţă nu este cu putinţă nici să îl recunoaştem pe Răscumpărătorul, nici să rămânem întru mărturisirea Lui. Pocăinţa este recunoaşterea căderii noastre, ce a făcut firea omenească netrebnică, spurcată, şi ca atare în trebuinţă necontenită de Răscumpărătorul. Cu Răscumpărătorul, Cel Atotdesăvârşit şi Atotsfânt, este înlocuit omul căzut ce îl mărturiseşte.

*Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă lucrurile voastre cele bune si să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri* (Mt. V, 16), a grăit Domnul ucenicilor Săi, poruncindu-le totodată să facă în taină faptele bune şi prevestindu-le că vor fi urâţi şi defăimaţi de oameni (Mt. VI, 1-19; Le. XXI, 17). Dar cum să împlinim această poruncă a Domnului, săvârşindu-ne în taină faptele bune ? Dobândim putinţa de a o face atunci când ne lepădăm de căutarea propriei slave, când ne lepădăm de faptele părut bune care vin de la firea noastră căzută, de la noi înşine, şi vom lucra pentru slava lui Dumnezeu, având ca temei Evanghelia[216]. *Fiecare din voi precum aluat dar,* grăieşte sfântul Apostol Petru, *între voi cu acela slujind, ca nişte buni iconomi ai darului celui de multe feluri al lui Dumnezeu: de grăieşte cineva, cuvintele lui să fie ca ale lui Dumnezeu; dacă slujeşte cineva, slujba lui să fie ca din puterea pe care o dă Dumnezeu: ca întru toate să Se slăvească Dumnezeu prin lisus Hristos, Căruia este slava şi stăpânirea în vecii vecilor. Amin* (l Pt. IV, 10-11). Cei care, uitând de slava lor, caută numai să Se proslăvească Dumnezeu şi să fie cunoscut de oameni, sunt proslăviţi de Dumnezeu. *Numai pe cei ce Mă proslăvesc pe Mine îi voi proslăvi* (l împ. II, 30); *de va sluji cineva Mie, îl va cinsti pe dânsul Tatăl Meu* (In. XII, 26), a grăit Domnul.

Cel ce săvârşeşte faptele bune în taină, cu singurul ţel de a plăcea lui Dumnezeu, va fi proslăvit spre zidirea semenilor, după rânduiala Proniei lui Dumnezeu cu privire la el.

*De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât dreptatea cărturarilor şi a fariseilor, nu veţi intra întru împărăţia Cerurilor* (Mt. V, 20). Dreptatea cărturarilor si a fariseilor s-a mulţumit cu învăţarea Legii lui Dumnezeu după literă, căreia nu i-a urmat învăţarea ei cu viaţa, căreia, dimpotrivă, i-a urmat o viaţă potrivnică Legii lui Dumnezeu. Rămânând la învăţarea Legii lui Dumnezeu doar după literă, din pricina acestei cunoaşteri superficiale cad în trufie şi părere de sine, precum bagă de seamă Preacuviosul Marcu Ascetul[217] şi precum s-a întâmplat cu cărturarii şi cu fariseii (Mt. V, 44). Iubirea de vrăjmaşi aduce inimii plinătatea iubirii, într-o asemenea inimă nu este loc nicidecum pentru rău, şi prin bunătatea sa ea se aseamănă Atotbunului Dumnezeu. La această aleasă stare sufletească îi cheamă Apostolul pe creştini atunci când grăieşte: *Deci îmbrăcaţi-vă ca nişte aleşi ai lui Dumnezeu, sfinţi si preaiubiţi, întru milostivirile îndurării, întru bunătate, întru smerenie, întru blândeţe, întru îndelungă răbdare, suferind unul pe altul si iertând unul împotriva altuia, de are cineva împotriva cuiva pâră: precum Hristos a iertat vouă, aşa şi voi* (Col. III, 12-13). Prin desăvârşita iubire de aproapele se dobândeşte înfierea de către Dumnezeu (Mt. V, 45), adică harul Sfântului Duh este atras spre inimă şi se revarsă în ea atot-sfânta iubire de Dumnezeu.

Inima molipsită de răutate şi neînstare a iubi pe vrăjmaşi precum o

porunceşte Evanghelia este datoare să se vindece prin mijloacele arătate de Domnul: trebuie să se roage pentru vrăjmaşi, nicidecum să nu-i osândească, să nu-i supună defăimării, să-i vorbească de bine, să le facă bine după putere. Aceste fapte sting ura atunci când ea se aprinde în inimă, o ţin mereu în frâu, o slăbesc într-o măsură însemnată: însă deplina dezrădăcinare a răutăţii se săvârşeşte prin lucrarea harului dumnezeiesc.
Celor ce dau milostenie Domnul le-a poruncit s-o dea în taină; celor ce se îndeletnicesc cu rugăciunea Ic-.i poruncit să se roage întru însingurarea cămării închişi[1]; celor ce postesc le-a poruncit să tăinuiască postirea lor (Mt. VI, 18). Aceste fapte bune trebuie săvârşite cu sin gurul ţel de a bineplăcea lui Dumnezeu, cu ţelul de .1 aduce folos aproapelui şi sufletului nostru. Nu numai de privirile oamenilor trebuie să ascundem comoara noastră duhovnicească, ci şi de propria noastră *stângii* (Mt. VI, 3). Lauda omenească pradă faptele noastră bune atunci când le facem la arătare, atunci când nu ni-străduim să le ascundem: şi pe nebăgate de seamă suntem atraşi de dorinţa de a plăcea oamenilor, spre viclenie şi spre făţărnicie. Pricina este vătămarea noastră de către păcat, starea de boală a sufletelor noastre. Precum trupul bolnav are nevoie a fi ferit de vânturi, frig, felurite mâncăruri şi băuturi, aşa şi sufletul bolnav are nevoie a fi ferit în multe feluri. Ferind faptele noastre bune de vătămarea pe care o pricinuiesc laudele omeneşti, suntem datori să le ferim şi de răul ce sălăşluieşte în noi, de această „stângă" a noastră, să nu ne lăsăm furaţi de gânduri şi închipuiri ale slavei deşarte, de bucuria şi desfătarea pline de slavă deşartă care apar în noi atunci când săvârşim fapta bună, luând de la noi roadă ei.
Domnul ne-a poruncit să iertăm aproapelui greşelile făcute împotriva noastră: *că de veţi ierta oamenilor,* a zis El, *gresalele lor, ierta-va si vouă Tatăl vostru Cel Ceresc; iar de nu veţi ierta oamenilor gresalele lor, nici Tatăl vostru nu va ierta vouă gresalele voastre* (Mt. VI, 14-15). Din aceste cuvinte ale Domnului reiese de la sine încheierea că semnul vrednic de crezare al iertării păcatelor noastre este simţirea în inimile noastre a faptului că am iertat aproapelui toate greşelile făcute împotriva noastră. Această stare este şi poate fi pricinuită numai de harul dumnezeiesc. Ea este un dar al lui Dumnezeu. Până
and ne vom învrednici de acest dar să ne cercetăm onştiinţa înainte de orice rugăciune a noastră, aşa cum e îndeamnă Domnul, şi, de vom afla în ea pomenire a ăului, s-o dezrădăcinăm prin mijloacele mai sus arătate - adică rugăciunea pentru vrăjmaşi si binecu-îrântarea lor (Mc. XI, 25). Oricând ne amintim de un /răjmaş al nostru, să nu ne îngăduim nici un alt gând despre el afară de rugăciune şi binecuvântare.
Celor mai apropiaţi ucenici şi următori ai Săi Dom-"ml le-a poruncit neagonisirea. Nu *vă adunaţi vouă co-ymori pe pământ* (Mt. VI, 19). *Vindeţi avuţiile voastre si daţi*
*E milostenie; faceţi-vă vouă pungi care nu se învechesc, •comoară neîmpuţinată în ceruri, undefurul nu se apropie, ţ nici molia n-o strică: fiindcă acolo unde e comoara voastră, l^vafi si inima voastră* (Le. XII, 33-34). Pentru a dobândi g .dragoste de lucrurile duhovniceşti şi cereşti trebuie să l ne lepădăm de dragostea faţă de lucrurile pământeşti; pentru a ne iubi patria trebuie neapărat să ne lepădăm şde dragostea bolnăvicioasă faţă de ţinutul surghiu-•nului nostru.
l Domnul a dat porunca păzirii minţii, poruncă de l care oamenii îndeobşte nu se îngrijesc şi nici măcar nu ştiu că ea există, că e neapărat trebuincioasă şi de o deosebită însemnătate (Mt. VI, 22-23; Le. XI, 34-36).

Domnul, însă, numind mintea „ochi al sufletului", a vestit: *De va fi ochiul tău curat, tot trupul tău va fi luminat; iar de va ochiul tău rău, tot trupul tău va fi întunecat.* „Trup" este numită aici vieţuirea. Aceasta îşi împrumută însuşirile de la felul de a gândi ce o călăuzeşte. Dobândim un fel nerătăcit de a gândi din sănătatea, întregimea (integralitatea) sau simplitatea minţii noastre, atunci când ea urmează pe de-a-ntregul Adevărului, neîngăduindu-şi însuşirea nici unui amestec al minciunii. Altfel spus: „sănătoasă" se poate numi numai acea minte care prin ajutorul si lucrarea Sfântului Duh urmează pe de-a-ntregul si fără abatere învăţăturii lui Hristos. O abatere mai mare sau mai mică de la învăţătura lui Hristos dă în vileag o boală mai mică sau mai
mare a minţii care şi-a pierdut simplitatea, care şi-a în găduit să se complice. Deplina abatere a minţii de la în vată tura lui Hristos înseamnă moartea ei. Atunci lumi na aceasta se socoate stinsă, încetează a mai fi lumin.i, devine întuneric. Lucrarea omului depinde pe de-a-n tregul de starea în care se află mintea lui: lucrarea a-izvorăşte dintr-o minte sănătoasă e pe deplin plăcu ta lui Dumnezeu; lucrarea ce atârnă de o minte ce a îngn duit în sine amestec este în parte plăcută lui Dumnc' zeu, în parte potrivnică Lui; lucrarea minţii întunecate cu învăţătura minciunii, care a lepădat învăţătura lui Hristos, e pe de-a-ntregul netrebnică şi urâtă de Dumnezeu. *Dacă lumina care este întru tine este întuneric, dar întunericul cu cât mai mult ?*

Domnul ne-a oprit de la îndeletnicirea cu griji deşarte, ca acestea să nu ne răspândească şi să nu slăbească grija cu adevărat trebuitoare pentru dobândirea împărăţiei Cerurilor (Mt. VI, 24-34). Grija deşartă nu este nimic altceva decât o boală a sufletului, manifestarea necredinţei sale. Tocmai de aceea a şi zis Domnul: *Puţin credincioşilor! Nu vă îngrijiţi de sufletul vostru - ce veţi mânca şi ce veţi bea, nici cu trupul vostru - cu ce vă veţi îmbrăca* (Mt. VI, 30, 25). Să urăşti nelucrarea cea urâtă de Dumnezeu, să iubeşti osteneala cea iubită de Dumnezeu, dar sufletul tău să nu-i slăbănogeşti cu grija deşartă, care întotdeauna e nefolositoare şi de prisos. Ca să fii tare cu sufletul şi râvnitor în lucrarea lui Dumnezeu, în lucrarea mântuirii tale, Domnul a făgăduit să îţi dea tot ce îţi este de trebuinţă pentru viaţa vremelnică prin dreapta Sa atotputernică, adică prin Pronia Sa Dumnezeiască (Mt. VI, 33).

Domnul ne-a oprit nu numai de la *osândirea* aproapelui, ci şi de la *judecarea* lui (Le. VI, 37; Mt. VII, 1) atunci când nu este neapărată nevoie de a face judecată dreaptă spre folosul propriu şi spre cel de obşte. Judecata de acest ultim fel alcătuieşte ceea ce Domnul numea *cele mai grele ale Legii* (Mt. XXIII, 23); fără acest fel de judecată binele nu poate fi deosebit de rău, lucrarea noastră
ţU poate fi dreaptă şi plăcută lui Dumnezeu. Această idecată se întâlneşte rareori printre oameni - însă cu jdecata şi osândirea oprite de Domnul se îndeletnicesc 'încetat. Din ce pricină ? Din pricina desăvârşitei luări aminte la sine, din pricina uitării păcătoşeniei proprii, din pricina desăvârşitului dispreţ faţă de «căinţă, din pricina părerii de sine şi a trufiei. Domnul ': venit pe pământ ca să mântuiască pe păcătoşi, şi ca Itare de la toţi oamenii se cere neapărat recunoaşterea Scătoşeniei proprii - iar *judecarea* şi *osândirea* aproape-li înseamnă lepădarea acestei recunoaşteri şi însuşirea iei „dreptăţi" ce nu este a noastră; tocmai de aici iau [«naştere judecarea şi osândirea: numele de „făţarnic" ijBSte numele cel mai potrivit pentru oricine jduecă şi lipsândeşte pe aproapele (Mt. VII, 5).

Domnul a dat porunca rugăciunii statornice, adică ; dese şi necurmate. El nu a zis să cerem, apoi să încetăm l a mai cere, ci a poruncit să cerem cu

tărie, fără slăbire, l fi a unit cu porunca de a cere porunca de a asculta şi l împlini cererea[218]. *Cereţi, si se va da vouă; căutaţi, şi veţi [•pfla; bateţi, si se va deschide vouă: că tot cel ce cere ia, şi cel caută află, şi celui ce bate i se va deschide* (Mt. VII, 7-8). cerem cu răbdare şi statornicie, lepădându-ne de yoia noastră şi de înţelegerea noastră, lăsând în seama atotsfintei voi a lui Dumnezeu atât vremea cât şi calea împlinirii, precum şi însăşi împlinirea cererii noastre. Nu vom rămâne de ruşine: *Dar Dumnezeu au nu va face izbăvire aleşilor Săi, care strigă către Dânsul ziua şi noaptea, de şi îndelung îi rabdă pe dânşii?* (Le. XVIII, 7), adică întârzie plinirea cererii lor. Strigarea de zi şi noapte către Domnul a celor aleşi ai Lui arată rugăciunea lor statornică, neabătută, necurmată, stăruitoare.

După urmările cu care rugăciunea este încununată de Dumnezeu trebuie să judecăm si asupra lucrurilor pe care ea trebuie să le ceară. Evanghelistul Luca spune că *Dumnezeu va face izbăvire aleşilor Săi,* adică îi va scoate ţlin robia cu care robim patimilor noastre şi dracilor. Evanghelistul Matei spune că *Tatăl Cel din ceruri va da cele bune celor ce cer de la Dânsul (Mi.* VII, 11) - bunătăţi *pe care ochiul nu le-a văzut, şi urechea nu le-a auzit, şi la inima omului nu s-au suit* (l Cor. II, 9)[219]. Si iarăşi, Evanghelistul Luca spune: *Tatăl Cel din cer va da Duh Sfânt celor ce cer de la Dânsul* (Le. XI, 13). Se cuvine să cerem în rugăciunea noastră lucruri duhovniceşti şi veşnice, nu vremelnice şi materiale. Rugăciunea de căpătâi si începătoare trebuie să fie alcătuită din cereri pentru iertarea păcatelor[220].

Urcându-ne la desăvârşirea bunătăţii, izgonind din noi răul, Domnul, Care a poruncit să nu judecăm şi să nu osândim pe aproapele, să iertăm aproapelui toate greşelile lui împotriva noastră, mai dă şi altă lege: *Toate câte voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi si voi lor asemenea* (Mt. VII, 12). Ne place ca aproapele să fie îngăduitor faţă de neputinţele şi neajunsurile noastre, să sufere cu îndelungă răbdare jignirile noastre, să ne facă toate binefacerile cu putinţă: să fim noi astfel faţă de aproapele. Atunci vom atinge plinătatea bunătăţii, pe potriva căreia rugăciunea noastră va primi o putere deosebită; puterea rugăciunii este întotdeauna pe potriva măsurii bunătăţii noastre. *Iertaţi, si vi se va ierta; daţi, si vi se va da vouă; măsură bună, îndesată, clătinată si pe deasupra vărsându-se în sânul vostru vor da vouă: căci cu aceeaşi măsură cu care veţi măsura se va măsura vouă* (Le. VI, 37-38) de la Dumnezeu Cel Milostiv şi Drept Judecător întru milostivirea Sa.

*Intraţi prin uşa cea strâmtă, că largă este uşa si lată calea ce duce în pierzare, si mulţi sunt cei ce intrăprintr-însa* (Mt. VII, 13). Uşa cea largă şi calea cea lată este lucrarea după înţelegerea şi după voia firii căzute. Uşa cea strâmtă este lucrarea după îndreptarul poruncilor evanghelice. Domnul, Care priveşte deopotrivă cele de acum şi cele viitoare, văzând că puţini oameni vor urma sfintei Lui voi, dând întâietate faţă de această voie bunului plac, a grăit: *Că strâmtă este uşa şi îngustă calea care duce în viaţă, si puţini sunt cei ce o află pe ea l* (Mt. VII, 14). îmbărbătând si mângâind pe următorii Săi, El a adăugat: *Nu te teme, turmă mică: fiindcă bine a voit Tatăl vostru să vădea vouă împărăţia* (Le. XII, 32).

Domnul a poruncit să ducem viaţă de trezvie, neîncetat să priveghem şi să luăm seama la noi înşine -fiindcă pe de o parte nu ştim în care ceas ne va cerceta Domnul şi care este ceasul morţii noastre, al chemării noastre la judecata lui Dumnezeu - nu se ştie ce ispită şi ce necaz pot apărea fără de

veste şi năvăli asupra noastră; iar pe de alta, nu se ştie ce patimă păcătoasă poate apărea în firea noastră căzută, ce cursă şi ce laţ ne pot întinde vrăjmaşii cei neadormiţi ai mântuirii noastre - demonii. *Să fie mijloacele voastre încinse şi făcliile aprinse, şi voi - asemenea cu oamenii care aşteaptă pe domnul lor când se întoarce de la nunţi: ca viind şi bătând, îndată să-i deschidă lui* (Le. XII, 35-36). *Iar cele ce vouă zic, tuturor zic: privegheaţi!* (Mc. XIII, 37).

*Păziţi-vă,* îndeamnă Domnul, *de proorocii mincinoşi, care vin la voi în haine de oi, iar înlăuntru sunt lupi răpitori: după roadele lor îi veţi cunoaşte pe ei* (Mt. VII, 15-16). Proorocii mincinoşi sunt întotdeauna vicleni - şi drept aceea Domnul porunceşte să avem în privinţa lor o deosebită luare aminte, o deosebită fereală[221]. Proorocii mincinoşi se cunosc după roadele lor: după viaţa lor, după faptele lor, după urmările lucrării lor. Nu te lăsa atras de vorbirea meşteşugită şi cuvintele frumoase ale făţarnicilor, de glasul lor lin, ce pare semn al blândeţii, smereniei şi dragostei; nu te lăsa atras de zâmbetul dulce care le joacă pe buze şi pe faţă, de prietenia şi bunăvoinţa care le strălucesc în ochi: nu te lăsa înşelat de zvonurile despre sine pe care ei le răspândesc cu iscusinţă printre oameni, de încuviinţările, de laudele, de numele răsunătoare cu care îi măreşte lumea: ia aminte la roadele lor.

Despre cei ce iau aminte la învăţătura Evangheliei şi se străduie să plinească poruncile evanghelice, Domnul a spus că ei *cu inimă bună şi curată auzind cuvântul, îl ţin şi fac roadă întru răbdare* (Le. VIII, 15). El a prevestit ucenicilor Săi ura din partea lumii, prigoana, necazurile, le-a făgăduit să privegheze neadormit El însuşi asupra lor, i-a oprit de la temere şi împuţinarea cu sufletul, le-a poruncit: *întru răbdarea voastră veţi dobândi sufletele voastre* (Le. XXI, 19). Nădăjduind în chip statornic la Dumnezeu, trebuie să suferim cu îndelungă răbdare necazurile pricinuite de patimile care apar din firea căzută, de fraţii noştri oamenii, de vrăjmaşii noştri demonii: *cel ce va răbda până în sfârşit, acela se va mântui* (Mt. XXIV, 13).

Voi, cei ce vă aflaţi în greaua robie a păcatului, sub stăpânirea lui Faraon celui înverşunat, cu inima de piatră, sub loviturile necontenite şi chinuitoare ale cumpliţilor ispravnici, muncind la turnul Babei pe care vrea să îl ridice trufia lumii acesteia! Pe voi vă cheamă Mântuitorul la slobozenie duhovnicească. *Veniţi la Mine,* spune El, *toţi cei osteniţi şi împovăraţi, si Eu vă voi odihni pe voi. Luaţi jugul Meu asupra voastră si învăţaţi-vă de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima, şi veţi afla odihnă sufletelor voastre: că jugul Meu este bun şi sarcina Mea este uşoară* (Mt. XI, 28-30). Jugul şi povara lui Hristos sunt *poruncile evanghelice.* Ele cer lepădare de sine, şi de aceea sunt numite „jug" - însă ele slobozesc şi învie sufletul, îl umplu de netâlcuită linişte şi desfătare, şi ca atare sunt numite „jug bun şi uşor". Fiecare din ele răspândeşte buna mireasmă a blândeţii şi a smereniei, împărtăşeşte aceste virtuţi celui ce le plineşte. Deprinderea plinirii poruncilor evanghelice face din blândeţe şi din smerenie însuşiri statornice ale sufletului. Atunci, harul dumnezeiesc aduce în suflet blândeţea duhovnicească si smerenia duhovnicească prin lucrarea păcii lui Hristos, ce covârşeşte toată mintea.

Toate poruncile Sale, Domnul le-a împreunat în două de căpetenie: porunca iubirii de Dumnezeu şi porunca iubirii de aproapele. Aceste porunci Domnul le-a înfăţişat astfel: *Ascultă, Israile, Domnul Dumnezeul tău Unul este: si vei iubi pe Domnul Dumnezeul tău din toată*
*inima ta* si *din tnt sufletul tău si tii-n tnt njcrptul tău si tnatff*

*asemenea acesteia: să iubeşti pe aproapele tău ca pe^ tine însuti* (Mc. XII, 29-31). *într-aceste două porunci toata Legea şi proorocii atârnă* (Mt. XXII, 39), Omul devine în stare a-L iubi pe Dumnezeu prin plinirea dragostei de aproapele - iar în starea de a tinde cu toată fiinţa spre Dumnezeu se urcă prin rugăciune. ^ ,

Plinirea *poruncilor evanghelice* este încununata de unirea omului cu Dumnezeu. Atunci când ucenicul lui Hristos se vindecă de răutatea împotriva aproapelui şi prin lucrarea rugăciunii minţii şi a inimii îşi îndreaptă toate puterile sufletului şi trupului către Dwrm?zeu' el e recunoscut ca iubitor de Dumnezeu. *Cel ce Mă iubeşte pe Mine,* spune Mântuitorul, *va fi iubit de Tatăl Meu şibu îl voi iubi pe el, şi Mă voi arăta lui. Tatăl Meu u™ ™b\Pe% si vom veni la el, şi lăcaş la dânsul vom face* (In. XIV, zi, z^. ' Condiţia rămânerii în dragostea Dumnezeiasca şi a unirii cu Dumnezeu stă în păzirea poruncilor evanghelice. Prin încălcarea lor se strică această condiţie: călcătorul e aruncat din îmbrăţişarea dragostei şi^ la ţaţa lui Dumnezeu în întunericul cel mai din afara - iri tărâmul patimilor şi dracilor. *De veţi păzi poruncile Mele,* a zis Domnul, *veţi rămâne întru dragostea Mea. Rămâneţi întru Mine şi Eu întru voi. De nu rămâne cineva intru Mine, se va scoate afară* (In. XV, 10,4,6). ^ w

Fraţilor! Să învăţăm atotputernicele şi de viaţa taca-toarele porunci ale Marelui nostru Dumnezeu, Ziditor şi Răscumpărător: să le învăţăm îndoit: m litera şi m viaţă, în Sfânta Evanghelie ele sunt citite, dar pricepute sunt doar în măsura împlinirii lor în fapta, ba tăcem război cu firea noastră căzută atunci când ea se va împotrivi şi înverşuna, nevrând a se supune Evangheliei. Să nu ne înfricoşăm dacă acest război va fi greu şi îndelungat. Cu atât mai mult să ne străduim a dobândi biruinţa. Biruinţa trebuie negreşit să vină: războiul m s-a poruncit, biruinţa ni s-a făgăduit de către Domnul, *împărăţia Cerurilor se sileşte,* a grăit El, *şi silitorii o răpesc pe ea* (Mt. XI, 12). Amin.

**Despre fericirile evanghelice**

,222

Prin plinirea poruncilor evanghelice apare în suflet o simţire străină de firea căzută şi necunoscut ei. *Ce este născut din Duh, duh este* (In. VI, 3) - şi dat fiind că poruncile lui Hristos sunt *Duh* (In. VI, 63), şi simţirile pricinuite de ele sunt simţăminte *duhovniceşti.*

Care este prima simţire ce apare în suflet ca urmare a plinirii poruncilor evanghelice ? *Sărăcia cu duhul.*

De-abia începe creştinul să vrea a împlini prin faptele sale, lăuntrice şi dinafară, poruncile evanghelice, că va vedea firea sa vătămată răsculându-se împotriva Evangheliei, împotrivindu-se cu încăpăţânare Evangheliei.

în lumina Evangheliei, creştinul vede în sine căderea omenirii.

Din această vedere se naşte în chip firesc părerea smerită despre sine numită în Evanghelie *sărăcie cu duhul* (Mt. V, 3).

Sărăcia cu duhul este o fericire, prima în rânduiala evanghelică, prima în rânduiala sporirii duhovniceşti, prima stare duhovnicească, prima pe scara fericirilor.

Orice simţire şi stare ce ţine de firea înnoită sunt neapărat şi o fericire, ca arătare a împărăţiei Cerurilor în suflet, ca chezăşie a mântuirii, ca presimţire a fericirii veşnice.

Despre sărăcia cu duhul a grăit Sfântul David: *Jertfa lui Dumnezeu - duhul umilit; inima înfrântă si smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. L, 18).

Sărăcia cu duhul este sarea cu care trebuie sărate toate jertfele si arderile

de tot duhovniceşti. Dacă ele nu sunt sărate cu această sare, sunt lepădate de Dumnezeu.
Vederea căderii sale este, deja, o fericire pentru omul căzut.
Cel ce vede căderea sa este în stare să recunoască neapărata trebuinţă de mântuire, de Mântuitorul, pe care o are - este în stare să creadă în Evanghelie cu credinţă vie.
Această stare este dar al harului, lucrare a harului, rod al ei - este, ca atare, şi fericire.
Este firesc ca săracul să se întristeze de sărăcia sa.
Sărăcia cu duhul naşte fericirea următoare: *plânsul.*
*Plânsul* e întristarea evlavioasă a sufletului credincios ce se priveşte în oglinda Evangheliei, ce vede în această oglindă nenumăratele sale pete de păcate.
Un asemenea suflet îşi spală petele cu sfânta apă -lacrimile; le şterge cu sfânta întristare.
O negrăită mângâiere, o negrăită uşurare se revarsă în inimă în urma mântuitoarelor lacrimi pentru păcate, pentru cădere - lacrimi ce se arată din pricina simţirii sărăciei duhovniceşti.
Dacă aici, pe pământ, plânsul evlavios ajunge la o astfel de neasemuită mângâiere duhovnicească, ce fericire pregăteşte el pentru veacul ce va să vină ?
Hristos a rostit asupra celor ce plâng cu evlavie hotărârea: *Fericiţi cei ce plâng* (Mt. V, 4).
Ai săvârşit un păcat ? Varsă lacrimi.
Cel ce e cufundat în cercetarea adâncă de sine, cel ce se vede pe sine pângărit cu păcate fără de număr, cel ce se socoate vrednic de muncile cele veşnice şi plânge de pe acum ca şi cum ar fi osândit la ele, acela vede puţin sau deloc neajunsurile aproapelui, dezvinovăţeşte lesne acele neajunsuri pe care la vede, iartă cu plăcere, din inimă, toate necazurile şi jignirile.
Acea stare a sufletului din care sunt îndepărtate mânia, ura, pomenirea răului şi osândirea este o nouă fericire: ea se numeşte *blândeţe.*
*Fericiţi cei blânzi,* a spus Mântuitorul, *că aceştia vor moşteni pământul* (Mt. V, 5).
Care este acest pământ ?... După cădere, Dumnezeu 1-a numit „pământ" pe Adam, iar în Adam m-a numit „pământ" şi pe mine: *Pământ eşti, şi în pământ te vei întoarce* (Fac. III, 19).
Fiind pământ, sunt lipsit de stăpânirea acestui pământ: mi-1 răpesc feluritele patimi, şi mai ales mânia cea cumplită care mă siluieşte şi mă trage cu sine; sunt lipsit de orice stăpânire asupră-mi. Blândeţea îmi înapoiază această putere, mă face să intru în stăpânirea moştenirii mele, a pământului meu, a mea, a trupului meu, a sângelui meu, a pornirilor mele.
*Cei blânzi vor moşteni pământul, şi se vor desfăta întru mulţimea păcii* (Ps. XXXVI, 11).
Punând iarăşi stăpânire pe pământ, încep să doresc cerul: intru într-o stare nouă, întocmită în mine de har, într-o fericire nouă: încep *a flămânzi şi înseta după dreptatea* (Mt. V, 6) dumnezeiască, nu după cea deşartă, omenească.
Dreptatea dumnezeiască s-a arătat omenirii în milostivirea dumnezeiască, şi ne-a poruncit să ne asemănăm lui Dumnezeu prin desăvârşita milostivire (Mt. V, 48), iar nu prin oarecare altă faptă bună.
Milostivirea nu osândeşte pe nimeni, iubeşte pe vrăjmaşi, îşi pune sufletul pentru prieteni, face pe om asemenea cu Dumnezeu. Această stare este,

iarăşi, o fericire (Mt. V, 7).
Inima cuprinsă de milostivire nu poate gândi nimic rău; toate gândurile ei sunt bunătate.
Acea inimă în care se mişcă numai binele este o inimă curată, în stare a vedea pe Dumnezeu. *Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Mt. V, 8).
„Ce înseamnă inimă curată ?" - a fost întrebat un mare povăţuitor al monahilor. El a răspuns: „Inima mişcată, după asemănarea Dumnezeirii, de un nemărginit simţământ al milei faţă de toată zidirea"[223].
în inima curată se pogoară pacea lui Dumnezeu, unind mintea, sufletul si trupul ce erau despărţite mai
înainte, îl rezideşte pe om, îl face urmaş al Noului Adam.
*Pacea lui Dumnezeu* e partea sfinţilor lui Dumnezeu: prin mijlocirea sfintei păci, creştinul care a săvârşit alergarea pocăinţei se împacă cu Dumnezeu, cu toate împrejurările, cu toţi semenii, cu sine însuşi; el se face fiu al lui Dumnezeu după har (Mt. V, 9).
Pacea lui Dumnezeu e însoţită de sălăşluirea vădită în om a Sfântului Duh; ea este o lucrare, o roadă a Sfântului Duh.
Cel ce a dobândit în sine pacea lui Dumnezeu este în stare să ajungă la celelalte fericiri din urmă: la răbdarea cu seninătate, cu bucurie a ocărilor, clevetirilor, prigoanelor şi a celorlalte necazuri.
Cel ce a dobândit pacea lui Dumnezeu nu se va înfricoşa de valurile dinafară: în cumpăna inimii sale mângâierea harului a nimicit orice preţ al măririi şi desfătării pământeşti, întreaga greutate a necazurilor şi amarurilor pământeşti.
Cercetează măreaţa scară duhovnicească a fericirilor evanghelice - cercetează fiece treaptă. Bine este să fii pe înălţimea acestei scări; cu adevărat, fericit este şi acela care se află măcar pe cea dintâi treaptă a ei.
Pe această scară nu poţi urca din două în două trepte: este neapărată nevoie să urci din treaptă în treaptă.
Pe aceste trepte călăuză este harul Dumnezeiesc: acesta ridică omul pe treapta următoare nu atunci când se socoate omul vrednic de asta, ci atunci când îl socoa-te el vrednic.
Vrednici de înălţare sunt cei smeriţi.
Nu-ţi născoci singur fericiri: trufaşa şi prosteasca părere de sine poate alcătui pentru om o astfel de fericire născocită, ce te va amăgi, te va înşela toată viaţa -te va lipsi de binele cel adevărat pe pământ şi în cer.
Caută sărăcia duhovnicească. Este îngăduită si vrednică de laudă căutarea acestei fericiri. Ea este temelia si dăruitoarea tuturor celorlalte fericiri. Cânt temelia se clatină, până şi cel care stătea pe cea mai înaltă treaptă
a sporirii duhovniceşti se prăvăleşte jos, si adeseori se zdrobeşte de moarte.
Sărăcia cu duhul se află prin deprinderea Evangheliei, prin plinirea poruncilor ei, prin unirea lucrărilor si însuşirilor noastre cu poruncile evanghelice, prin si-lirea inimii noastre să rabde cu mărinimie necazurile, prin defăimarea de sine, prin rugăciunea pentru primirea unei inimi înfrânte şi smerite.
Dumnezeu leapădă rugăciunile trufaşe, pe cele netrebuincioase nu le împlineşte; dar când zidirea Lui cere de la Dânsul darul cu adevărat folositor şi neapărat trebuincios, El îl trimite din vistieriile Sale cele neîmpuţinate.
Darul duhovnicesc de la Dumnezeu care e cu adevărat folositor, neapărat trebuincios, e *sărăcia cu duhul.* Amin.

**Creştinul faţă în faţă cu patimile sale**

Un oarecare nevoitor mare a zis: „Trebuie să îţi rabzi neajunsurile întocmai cum răbdăm neajunsurile celorlalţi, şi să facem pogorământ sufletului în neputinţele şi nedesăvârşirile sale. Totodată, nu trebuie să ne dedăm nepăsării, ci trebuie să ne îngrijim cu osârdie a ne îndrepta şi desăvârşi"[224].

„Nu te tulbura, nu cădea în nedumerire", a zis un oarecare Sfânt Părinte, „atunci când vezi în tine lucrarea vreunei patimi. Atunci când se răscoală patima, nevoieşte-te împotriva ei, străduieşte-te să o înfrânezi şi dezrădăcinezi prin smerenie şi rugăciune"[225].

Tulburarea şi nedumerirea care apar în om atunci când se descoperă în el lucrarea vreunei patimi e mărturia faptului că acel om nu s-a cunoscut pe sine[226].

Să cercetăm în lumina Cuvântului Dumnezeiesc cum trebuie să ne purtăm faţă de patimile şi neputinţele noastre, ca să ne facem o părere nerătăcită despre noi înşine şi, pe temeiul acesteia, să ne cârmuim în chip nerătăcit.

Omul se zămisleşte întru fărădelegi, se naşte în păcate (Ps. L, 6): prin urmare, patimile sau bolile cele din păcate ale sufletului şi trupului sunt proprii firii noastre căzute.

Patimile sunt potrivnice firii noastre neprihănite, aşa cum a fost zidită ea; patimile sunt potrivnice şi firii înnoite; ele sunt fireşti pentru firea căzută. Aşijderea sunt fireşti oricărei boli trupeşti însuşirile acestei boli; asijderea sunt fireşti boala si moartea trupului nostru care a pierdut nemurirea si însuşirile nemuririi, înainte de cădere, nemurirea era proprie trupului nostru -boala şi moartea erau nefireşti.

Patimile se mai numesc şi *păcatul,* în înţelesul larg al acestui cuvânt. Atunci când vorbeşte de *păcatul care trăieşte în om* (Rom. VII, 14; XVII, 20), Apostolul înţelege prin cuvântul „păcat" molipsirea de către rău a întregii firi omeneşti, înţelege patimile. Această stare se mai numeşte, de asemenea, stare *trupească* (Rom. VII, 14; VIII, 8) şi *moarte* (Rom. VII, 24; VIII, 2).

Până la răscumpărarea neamului nostru de către Mântuitorul, omul nu putea să se împotrivească patimilor, chiar dacă ar fi vrut: acestea îl trăgeau cu sila; ele domneau asupra lui împotriva voii sale. Prin mijlocirea Sfântului Botez, creştinul aruncă de pe sine jugul patimilor; el primeşte puterea şi putinţa de a se împotrivi patimilor, de a le călca în picioare[227] - însă şi omului răscumpărat, omului înnoit, aşezat în raiul cel duhovnicesc care este Biserica, i s-a lăsat libertate: după alegerea voii sale, el poate fie să se împotrivească patimilor şi să le biruie în Domnul, fie să se supună lor şi să le slujească. Aşijderea şi în raiul cel simţit a fost lăsată la voia omului supunerea faţă de porunca lui Dumnezeu sau neascultarea ei.

Fiecare împotrivire arătată faţă de pretenţiile patimii o slăbeşte; împotrivirea statornică o surpă. Fiecare cedare în faţa patimii o întăreşte, iar cedarea statornică robeşte patimii pe cel care se lasă târât de ea.

împotrivirea creştinului faţă de patimi trebuie să se întindă până la răstignirea *trupului cu patimile si poftele* (Gal. V, 24); ea trebuie să se întindă în luptătorii duhovniceşti aleşi până la vărsarea sângelui: dă sânge şi ia Duh[228]. Numai *cel ce a pătimit cu trupul a încetat dinspre păcat* (1 Pt. IV, 1). Asta înseamnă: numai cel ce pătimeşte cu trupul în nevoinţe de voie sau de nevoie este în stare să se împotrivească imboldurilor păcătoase ale trupului, să le sugrume şi să le înăbuşe în sine. Trupul odihnit şi alintat prin răsfăţul cel de multe feluri şi prin facerea poftelor lui este locuinţă a

patimilor.
Dumnezeul-Om, Care a pătimit şi S-a răstignit pentru noi, cere de la ucenicii şi următorii Săi ca ei să urmeze pătimirilor Lui, să jertfească toate cele vremelnice pentru cele veşnice, cele stricăcioase pentru cele nestricăcioase, să fie ucenici şi următori ai Dumnezeu-lui-Om prin însăşi viaţa lor.
Nevoinţa este neapărat trebuitoare pentru creştin -însă nu nevoinţa îl slobozeşte pe om din stăpânirea patimilor: îl slobozeşte pe el dreapta Celui Preaînalt, îl slobozeşte pe el harul Sfântului Duh.
Prin înfrânarea şi omorârea trupului, prin ostenelile cucerniciei întru păzirea cu osârdie a poruncilor evanghelice: astfel capătă creştinul smerenia cea adevărată. Smerenia cea adevărată stă în deplina lepădare de sine, în deplina încredinţare în voia lui Dumnezeu, în necontenita Lui slujire. O astfel de smerenie atrage în suflet harul Dumnezeiesc. Acesta, adumbrind sufletul, îi dă simţirea duhovnicească - şi patimile, aceste simţiri şi imbolduri trupeşti şi păcătoase, rămân nelucrătoare[229].
Lucrarea patimilor, care desfată pe omul trupesc, este apăsătoare, chinuitoare pentru omul duhovnicesc - stârneşte în el cel mai puternic dezgust. La cea mai mică ivire sau stârnire a patimii, el fuge de aceasta ca de o fiară cumplită, răpitoare, ca de un ucigaş, fuge sub acoperământul rugăciunii, sub acoperământul învăţăturii evanghelice, sub acoperământul lui Dumnezeu.
Sufletul nelucrat prin poruncile evanghelice şi trupul nelucrat prin ostenelile cucerniciei nu sunt în stare a fi templu al harului Dumnezeiesc, templu al Sfântului Duh.
Esenţa nevoinţei stă în plinirea poruncilor. Cel care nu îşi înfrânează trupul prin osteneli, postiri, privegheri, stări în picioare la rugăciune, şi ca atare lasă cugetare trupească să domnească în el, care hrăneşte si sprijină în sine patimile, nu va putea să devină plinitor al poruncilor.
Chiar şi pe sfinţii lui Dumnezeu doar moartea îi slobozeşte pe deplin de înrâurirea păcatului asupra lor.
Patimile sunt fără de ruşine: pot să ridice capul chiar şi în cel ce zace pe patul morţii. Nici pe patul morţii nu avem voie să încetăm a lua aminte la noi înşine. Potrivit înţeleptei rânduieli a Proniei Dumnezeieşti, răul ajută binelui cu un ţel care nu e bun, a spus aceasta Preacuviosul Macarie cel Mare[230].
Piatra de moară aspră şi grea zdrobeşte boabele de grâu prefăcându-le în făină, dând grâului putinţa de a se coace din el pâine. Lupta grea cu patimile zdrobeşte inima omului, pleacă duhul lui trufaş, îl face să mărturisească starea sa de cădere, dezvăluindu-i prin cercare starea aceasta - îl face să mărturisească faptul că are trebuinţă neapărată de răscumpărare, îi nimiceşte nădejdea în sine, îl face să îşi strămute întreaga nădejde în Răscumpărătorul.
Trebuie să credem că în păcatul strămoşesc se cuprinde sămânţa tuturor patimilor, că ne naştem cu aplecare către toate felurile păcatului - şi ca atare nu trebuie să ne mirăm când una dintre patimi înalţă capul şi se face simţită, de parcă s-ar întâmpla vreun lucru neobişnuit şi ciudat.
Potrivit cu însuşirile sufletului şi trupului, potrivit cu înrâurirea împrejurărilor, într-un om lucrează şi înfloreşte cu deosebită putere o patimă, într-altul- alta; în cineva se poate vedea o deosebită înclinare spre iubirea de argint, în altcineva - aplecare spre îmbuibare; unul se lasă tras de pofta trupească, altul - de setea cinstirilor deşarte. Cel ce nu are aplecare spre o anume patimă nu trebuie să creadă că nu este în el acea

patimă, nu s-a ivit prilejul ca ea să iasă la iveală.
Trebuie să fim gata mereu a ne împotrivi tuturor patimilor. Cu precădere trebuie să priveghem împotriva patimii care precumpăneşte, care apare mai des ca celelalte patimi, care ne tulbură cel mai mult.
Este o deosebire cât se poate de mare între patimile proprii firii căzute şi patimile pe care fiecare om şi le însuşeşte de bună voie. Puterea celor din urmă este-neasemuit mai însemnată decât a celor dintâi: îns.i
pocăinţa, ca doctorie atotputernică, dată de Doctorul Cel Atotputernic - Dumnezeu, îl vindecă pe omul care vrea să întrebuinţeze legiuit această doctorie, îl vindecă pe cât se poate de mulţumitor de toate bolile păcatelor.
Unele patimi slujesc drept temei şi pricină altora; de felul acesta sunt: îmbuibarea, răsfăţul, împrăştierea, luxul, iubirea de argint, iubirea de slavă, necredinţa. Urmările lor sunt: patima dulceţii, întristarea, mânia, pomenirea răului, pizma, trufia, uitarea lui Dumnezeu, părăsirea faptelor bune.
în nevoinţa duhovnicească trebuie să ne înarmăm în primul rând împotriva patimilor începătoare: urmările lor vor pieri de la sine. Cel ce s-a lepădat de plăcerile trupeşti, de slava omenească, de iubirea de agonisită, de viaţa împrăştiată, nu va cădea pradă mâniei şi întristării, nu-i vor sminti nici trufia, nici pizma; el va umbla fără împiedicare în calea poruncilor lui Dumnezeu către mântuire, către cuprinzătoarea cunoştinţă de Dumnezeu, la care pot ajunge doar cei curaţi cu inima.
Căpetenia tuturor patimilor e necredinţa. Ea deschide intrare în suflet şi iubirii de argint, şi iubirii de slavă, şi poftelor spurcate, şi mâniei, şi întristării, şi plinirii relelor, care e deznădejdea..
Căpetenia şi uşa tuturor adevăratelor fapte bune creştineşti e credinţa.
Patimile viază în chip tainic în oamenii care duc viaţă împrăştiată, fără trezvie; în cea mai mare parte ele sunt satisfăcute de către ei, în cea mai mare parte nu sunt băgate în seamă de către ei, în cea mai mare parte sunt dezvinovăţite - adeseori sunt socotite virtuţi din cele mai curate şi mai înalte.
Doar creştinul adevărat, care ia aminte la sine în chip statornic, care cugetă întru legea Domnului ziua şi noaptea, care se străduieşte să plinească cu toată râvna poruncile evanghelice, îşi poate vedea patimile. Cu cât se curăţeşte şi sporeşte mai mult, cu atât se descoperă mai mult patimile înaintea lui. în cele din urmă înaintea ochilor minţii vindecate de Evanghelie se descoperă
prăpastia cumplită a căderii omeneşti. Creştinul vede în sine căderea omenirii, fiindcă vede patimile sale. Patimile sunt semnul bolii aducătoare de moarte a păcatului, de care este molipsită întreaga omenire.
La ce îl aduce pe creştin vederea patimilor sale, a căderilor sale ? îl aduce la plânsul pentru sine - plâns amar şi nemângâiat. Nici o bucurie pământească nu poate să oprească, să curme acest plâns. Numai harul Dumnezeiesc îl curmă câteodată, dând inimii plângătoare şi sfâşiate nădejdea mântuirii, alinarea duhovnicească şi desfătarea cerească ce izvorăsc din pacea lui Hristos.
La ce îl aduce pe creştin lucrarea ce se descoperă în el a patimilor ? Ea îl scoală la luptă crâncenă împotriva acestora. Nevoitorul lui Hristos îşi înteţeşte rugăciunile, postirea, privegherile; plecările genunchilor şi, arătând în chip înţelegător necazurile sale lui Dumnezeu, se roagă cu negrăită străpungere şi durere a inimii să fie miluit. *Iar eu,* grăieşte Dumnezeiescul David, *când mă necăjeau aceia, m-am îmbrăcat cu sac si*

*am smerit cu post sufletul meu, şi rugăciunea mea în sânul meu se va întoarce. Plângând şi tânguindu-mă, aşa m-am smerit* (Ps. XXXIV, 12-13).
Prin ce se descoperă patimile ? Prin gânduri, prin închipuiri şi simţiri păcătoase. Gândurile şi închipuirile se arată minţii fără de veste, uneori se furişează spre ea hoţeşte; în chip asemănător răsar şi simţirile din inimă şi trup. Gândurile, închipuirile şi simţirile păcătoase îl trag pe om la săvârşirea păcatului cu fapta sau, cel puţin, la îndulcirea cu gânduri, închipuiri şi simţiri păcătoase, la robirea de către ele, la săvârşirea păcatului cu închipuirea şi cu simţirea.
Nevoitorul lui Hristos trebuie să lepede nu numai săvârşirea păcatului cu fapta, ci şi săvârşirea lui cu închipuirea şi cu simţirea. Orice patimă prinde putere în urma îndulcirii de ea, a împlinirii pretenţiilor şi cererilor ei nelegiuite prin mişcările tainice ale sufletului. Patima împlinită cu fapta ori sădită în suflet prin în-
delunga învoire la ea şi hrăni re a ei primeşte stăpânire asupra omului. Este nevoie de mult timp, de nevoinţă până la sânge, de o deosebită milă a lui Dumnezeu, de un deosebit ajutor al Lui, pentru a arunca jugul patimii primite de bună voie, ce a primit stăpânire asupra omului fie în urma căderii omului în păcat de moarte, fie în urma îndulcirii nelegiuite, de bună voie, cu păcatul în cămara cea de taină a inimii sfinţite lui Hristos.
Nu este cu putinţă ca patimile ce trăiesc în om să nu se descopere în gândurile, cuvintele si faptele lui. Aceste manifestări ale patimilor, atunci când sunt însoţite de oarecare încuviinţare din partea omului, sunt numite şi socotite „căderi"[231] în alergarea adevăratei nevoinţe creştine, ce năzuieşte spre desăvârşire. Ele se vindecă prin pocăinţă neîntârziată.
Aceste căderi sunt o însuşire nedespărţită a învechirii vechiului Adam - a firii omeneşti căzute şi bolnave de păcat. Mai ales nevoitorul începător nu poate să nu se lase atras de gândurile, închipuirile şi simţirile păcătoase; el nu poate să nu păcătuiască prin gânduri, închipuiri şi simţiri păcătoase; el nu poate să nu păcătuiască cu cuvântul şi chiar cu fapta. Aceste păcate se vindecă prin pocăinţă neîntârziată.
Nu vorbim aici despre căderile în păcate de moarte şi despre viaţa dusă de bună voie în păcat, care e toată o căderea: vorbim aici despre căderile uşoare din neputinţă, numite păcate ce se iartă, de care nici drepţii nu erau pe de-a-ntregul liberi.
Dă mărturie Scriptura: *De şapte ori va cădea dreptul, si se va scula* prin pocăinţă (Pilde XXIV, 16). Pe măsură ce omul se curăţeşte prin pocăinţă căderile se împuţinează, dar totodată devin mai subţiri (subtile), mai anevoie băgate de seamă, amăgesc şi înşeală câteodată bărbaţi plini de harul dumnezeiesc (I Paralip. XXI, 1). Aceste căderi feresc de trufie, slujesc drept pricină pentru smerire, ţin omul pe pajiştea mântuitoare a pocăinţei[232].
Privindu-ne pe noi înşine în oglinda acestei cunoştinţe de sine, trebuie să ne păstrăm pacea sufletească, să
nu ne tulburăm şi să nu ne trândăvim nicidecum, să nu cădem în nedumerire atunci când se descoperă în noi lucrarea patimilor. Uneori lucrarea aceasta este slabă, alteori foarte puternică. Să ne împotrivim patimilor cu vitejie.
Până în sicriu ele nu vor înceta să se scoale şi să năvălească asupra noastră ! Să ne pregătim, deci, a le sta împotrivă toată viaţa, având neştirbita încredinţare că nu putem birui în chip statornic patimile, că din firească necesitate trebuie să fim supuşi unor înfrângeri nedorite, că înseşi aceste înfrângeri ajută sporirii noastre atunci când sprijină şi întăresc

pocăinţa şi smerenia care se naşte din aceasta.
Să nu ne încredem în biruinţele noastre asupra patimilor, să nu ne extaziem de aceste biruinţe. Patimile, asemenea dracilor care se folosesc de ele, sunt viclene: ele se prefac biruite ca să ne semeţim şi ca în urma acestei semeţiri a noastre să ne biruie ele în chip mai lesnicios şi mai hotărâtor.
Să ne pregătim a privi biruinţele şi înfrângerile noastre în acelaşi fel: cu bărbăţie, cu sânge rece, fără patimă.
Te-ai lăsat tras de închipuiri păcătoase, te-ai îndulcit de gânduri păcătoase, ai rostit vreun cuvânt deşert, nechibzuit, ai mâncat mult sau ai făcut vreun alt lucru de acest fel: să nu te tulburi, să nu te împuţinezi cu sufletul, să nu adaugi la vătămare altă vătămare[233]. Pocă-ieste-te fără întârziere înaintea Cunoscătorului inimilor - Dumnezeu, străduieste-te să te îndrepţi şi să te desăvârşeşti, încredinţează-te că ai neapărată nevoie să iei aminte la tine însuţi cu cea mai mare stricteţe şi, păs-trându-ţi liniştea sufletească, continuă cu neclintire şi stăruinţă calea ta cea duhovnicească.
Mântuirea noastră e Dumnezeul nostru, nu faptele noastre. Prin faptele credinţei, adică prin plinirea poruncilor evanghelice, dovedim adevărul credinţei noastre şi credinciosia noastră faţă de Dumnezeu.
Nu lua aminte la gândurile smereniei mincinoase, care, imediat ce te-ai lăsat amăgit şi ai căzut, îţi şoptesc
că L-ai mâniat fără putinţă de întoarcere pe Dumnezeul | tău, că Dumnezeu şi-a întors faţa Sa de la tine, te-a părăsit, te-a uitat. Să cunoşti de unde vin aceste gânduri după roadele lor, si acestea sunt: trândăvirea, slăbirea în nevoinţa duhovnicească, adeseori şi părăsirea ei | pentru totdeauna sau pentru o vreme îndelungată.
Dacă oamenii pot să înţeleagă că fiecărui nevoitor, în lunga şi multostenicioasa alergare a nevoinţei duhovniceşti, îi stau înainte, negreşit, atât biruinţe cât şi înfrângeri, că nu e cu putinţă ca mărginirea, neputinţa, păcătoşenia noastră să nu se iasă la iveală, cu atât mai mult cunoaşte acest lucru Ziditorul nostru şi Cel Ce a rânduit nevoinţa - Dumnezeu. El caută cu milostivire la poticnirile nevoitorului Său, şi statornicia şi credinciosia lui cea întru îndelungă răbdare îi pregăteşte cununa dreptăţii, biruinţei, slavei.
Dorită este curăţia sufletului şi trupului! Prin ea îl putem vedea pe Dumnezeu (Mt. V, 8). Această curăţie se dobândeşte prin nevoinţa statornică, de mulţi ani, împotriva necurăţiei. Pentru a purcede la nevoinţa împotriva necurăţiei avem neapărată trebuinţă ca ea să se descopere privirilor minţii. Ea se descoperă prin gânduri, închipuiri, simţiri trupeşti. Cel ce niciodată nu s-a luptat împotriva necurăţiei, care nu o cunoaşte, care se socoate curat, se află în cea mai primejdioasă amăgire de sine, poate cădea fără să se aştepte în prăpastia păcatelor de moarte: necurăţia este o însuşire nedespărţită a firii căzute, iar curăţia este dar al harului Dumnezeiesc, atras prin osteneala nerătăcită a omului de a se curaţi.
Este cea mai mare deosebire între a păcătui dinadins, din dragoste de păcat, şi a păcătui din neputinţă, având dorinţa de a bineplăcea lui Dumnezeu. Este cea mai mare deosebire între a duce viaţă păcătoasă în-destulându-ţi toate poftele, toate patimile, şi a te poticni din pricina neputinţei, a mărginirii, a molipsirii de boala păcatului, mergând pe calea lui Dumnezeu.
Este primejdioasă despătimirea mai înainte de vreme ! Este primejdioasă primirea mai înainte de vreme a desfătării harului dumnezeiesc. Darurile suprafireşti pot să îl piardă pe nevoitorul care n-a cunoscut neputinţa sa

prin căderi, nu are experienţă de viaţă, nu este încercat în lupta cu gândurile păcătoase, n-a făcut cunoştinţă amănunţită cu viclenia şi răutatea demonilor, cu nestatornicia firii omeneşti. Omul e liber să aleagă între bine şi rău; chiar dacă ar fi vas al harului dumnezeiesc, el poate să întrebuinţeze în chip rău însuşi acest har. Din pricină că-1 are, el poate să se trufească asupra aproapelui; din pricină că-1 are, el poate să ajungă supus nădăjduirii în sine. Nădăjduirii în sine îi urmează de obicei nepăsarea, slăbirea în nevoinţă, părăsirea ei. în urma nepăsării se ridică fără veste, cu încrâncenare, dorinţele trupeşti în sufletul şi trupul celor sfinţiţi, îi târăsc asemenea unui râu furtunos, îi aruncă în prăpastia căderilor în curvie, adeseori chiar în moarte sufletească.

Iubitorul de oameni Dumnezeu, *Care vrea ca toţi oamenii să se mântuiască şi întru cunoştinţa adevărului să vină* (l Tim. II, 1), a îngăduit ca slujitorii Săi, iubiţii Săi, să ducă în toată vremea pribegiei lor pământeşti război cu necazurile dinafară şi dinlăuntru. Lupta cu patimile şi suferinţele ce odrăslesc din această luptă sunt neasemuit mai grele decât toate ispitirile dinafară. Chinul şi nevoinţă la care se ridică creştinul prin războiul lăuntric, nevăzut, ajung prin însemnătatea lor la înălţimea nevoinţei muceniceşti. „Dă sânge şi primeşte Duh" -vom repeta această spusă a Părinţilor, care au făcut cunoştinţă prin experienţă cu această luptă. Jugul acestei nevoinţe îl poartă doar plinitorii osârdnici ai poruncilor Evangheliei, numai adevăraţii slujitori ai lui Hris-tos. „Plinirea poruncilor îl învaţă pe om neputinţa lui", a zis Preacuviosul Simeon[234]. Pe cunoaşterea şi recu-noaşterea neputinţei noastre se zideşte toată zidirea mântuirii.

Ciudat mers al lucrurilor pentru o privire superficială ! „Plinirea poruncilor îl învaţă pe om neputinţa lui": însă acestea sunt cuvinte ale experienţei. Numai când plineşte cu osârdie poruncile lui Hristos poate omul să vadă mulţimea patimilor sale; numai când plineşte cu osârdie poruncile lui Hristos poate omul să se încredinţeze de neputinţa desăvârşită a vechiului Adam în privinţa lucrării noi, de îndreptăţirea hotărârii rostite de legea duhovnicească, care spune că această lege poate fi împlinită numai prin îndurările lui Hristos[235].

în dreapta cea atotputernică a Proniei este însuşi păcatul care trăieşte înlăuntrul omului, ce îi cuprinde toată fiinţa, ce îi cuprinde toate mădularele sufletului şi trupului, care ajută sporirii lui, dacă acest om e un creştin adevărat.

Sărăcia cu duhul, recunoaşterea căderii proprii, recunoaşterea nevoii neapărate de Răscumpărătorul, năzuinţa cu întreaga fiinţă spre mărturisirea Celui Ce ne-a răscumpărat pe noi, Fiul lui Dumnezeu şi Dumnezeu, Domnul nostru lisus Hristos, sunt roadele luptei cu patimile. Aceste roade sunt chezăşia fericirii veşnice.

Sărăcia cu duhul, starea de cădere a omenirii, mărturisirea vie a Răscumpărătorului nu sunt cunoscute de fiul veacului acestuia. Acesta lucrează patimilor, vede în sine belşug de vrednicie, vede virtuţi - şi fie că nu aşteaptă nimic în cer, negândindu-se niciodată la acesta, fie că aşteaptă acolo o răsplată ce crede el că i se datorează - o aşteaptă din pricina adâncii necunoaşteri a singurei virtuţi care e răsplătită în cer. Această virtute este creştinismul.

Robul lui Dumnezeu, plinind poruncile evangheliile, descoperă în sine din ce în ce mai mult patimile, şi l în vreme ce harul Sfântului Duh naşte în el stări duhov-i niceşti fericite - sărăcia cu duhul, plânsul, blândeţea, i milostivirea, întreaga înţelepciune - el se socoate pe sine păcătosul păcătoşilor, om care n-a făcut nici un lucru bun, vinovat de păcate

nenumărate, vrednic de
chinurile veşnice în gheena focului pentru călcarea neîncetată a poruncilor lui Dumnezeu.
Sfinţii Părinţi, văzând în sine rodul duhovnicesc ce odrăsleste din lupta cu patimile, nu doreau încetarea acestei lupte; ei doreau să rabde în ea cu vitejie, cu mărime de suflet[236]. Fericiţii! Ei nu căutau altă desăvârşire decât desăvârşita smerenie; ei nu căutau să afle nădejdea mântuirii în vreunul din lucrurile lor, ci căutau s-o afle în Hristos. Acolo unde' nu este smerenie, acolo nu sunt nici virtuţi creştine - iar acolo unde este adevărată smerenie, acolo sunt virtuţile în toată plinătatea lor; acolo e Hristos; acolo patimile şi cel ce se foloseşte de ele, *vrăjmaşul* diavol *nimic nu va spori* asupra slujitorului lui Hristos, *si fiul nelegiuirii,* păcatul, *nu va adăuga a-i face lui rău* (Ps. LXVIII, 22).
Să mergem pe urmele Părinţilor - şi vom ajunge la limanul veşniciei celei fericite. Amin.

### Despre adevărata şi făţarnica smerită cugetare

*Nimeni să nu vă înşele printr-o prefăcută smerită cugetare (* Col. II, 18), a spus Sfântul Apostol Pavel.
Adevărata smerită cugetare stă în ascultarea şi urmarea lui Hristos (Filip. II/ 5-8).
Adevărata smerită cugetare e înţelegerea duhovnicească. Ea este un dar al lui Dumnezeu; ea este lucrarea harului Dumnezeiesc în mintea şi în inima omului.
Este şi o „smerită cugetare" după bunul plac al omului: pe aceasta şi-o alcătuieşte pentru sine sufletul iubitor de slavă deşartă, sufletul amăgit şi înşelat de învăţătura mincinoasă, sufletul care se linguşeşte pe sine, sufletul care caută măguliri din partea lumii, sufletul care năzuieşte cu totul spre sporirea lumeasca şi spre desfătările lumeşti, sufletul care a uitat de veşnicie, de Dumnezeu. ,
„Smerita cugetare" pe care şi-o scorneşte omul după bunul său plac este alcătuită din fel de fel de tertipuri prin care trufia omenească se străduieşte să capete slava smeritei cugetări de la lumea oarbă, lumea care iubeşte cele ale sale, de la lumea care preamăreşte viciul atunci când viciul îşi pune masca virtuţii, de la lumea care urăşte virtutea'atunci când virtutea se înfăţişează privirilor sale în sfânta ei simplitate, în sfânta şi neclintită supunere faţă de Evanghelie.
Nimic nu este atât de vrăjmaş smereniei lui Hristos ca „smerita cugetare" după bunul plac, care a lepădat jugul ascultării faţă de Hristos şi, săvârşind furt de cele sfinte, slujeşte satanei sub acoperământul unei făţarnice slujiri lui Dumnezeu.
Dacă vom privi neîncetat la păcatul nostru, dacă ne vom strădui să-1 vedem în amănunţimea lui, nu vom găsi în noi înşine nici o virtute - nu vom găsi nici smerita cugetare. Cu adevărata smerenie se acoperă adevă-rata şi sfânta virtute; aşa îşi acoperă fmmuseţea, cu basmaua, fecioara înfrânată; aşa se ascunde, prin catapeteasmă, Sfânta Sfintelor de privirile gloatei.
Adevărata smerită cugetare înseamnă un fel de a fi evanghelic, obiceiuri evanghelice, un fel de a gândi evanghelic.
Adevărata smerenie este o taină dumnezeiască: ea este de neatins pentru faptele omeneşti. Fiind cea mai înaltă înţelepciune, ea pare nebunie pentru înţelegerea trupească.
Domnul lisus descoperă dumnezeiasca taină a smereniei adevăratului Său

ucenic, care sade pururea la picioarele Sale şi ia aminte la cuvintele cele de viaţă făcătoare. Şi descoperită fiind, ea rămâne ascunsă: ea este de netâlcuit pentru cuvântul şi limba omenească.
Smerenia este viaţa cerească pe pământ. Harica si minunata vedere a măreţiei Dumnezeieşti şi a nenumăratelor faceri de bine ale lui Dumnezeu către om, cunoaşterea prin har a Răscumpărătorului, urmarea Lui cu lepădare de sine, vederea adâncului pierzaniei în care a căzut neamul omenesc - iată semnele nevăzute ale smereniei, iată primele trăsături ale acestei cămări duhovniceşti zidite de către Dumnezeul-Om.
Smerenia nu se vede pe sine smerită. Dimpotrivă, ea vede în sine multă trufie. Ea se îngrijeşte să afle toate ramurile acesteia; aflându-le, descoperă că încă au mai rămas foarte multe de aflat.
Preacuviosul Macarie Egipteanul, pe care Biserica îl numeşte cel Mare, pentru virtuţile sale cele covârşitoare şi mai ales pentru adânca lui smerenie', părinte purtător de semne si purtător de Duh, a spus în înaltele, sfintele si tainicele sale omilii că cel mai curat şi mai desăvârşit om are în sine ceva trufaş[237].
Acest bineplăcut al lui Dumnezeu a atins cea mai înaltă treaptă a desăvârşirii creştine, a trăit într-o vreme îmbelşugată în sfinţi, 1-a văzut pe Antonie cel Mare, cel mai mare dintre sfinţii monahi, şi a spus, totuşi, ca el nu a văzut nici un om care să poată fi numit desăvârşit pe deplin si în adevăratul înţeles al cuvântului[238]. Smerenia cea mincinoasă se vede pe sine smerită: se mângâie în chip caraghios şi jalnic cu această vedere amăgitoare, pierzătoare de suflet.
Satana ia chip de înger de lumină; „apostolii" lui iau chip de Apostoli ai lui Hristos (Cor. IX, 13-15); învăţătura lui ia chip de învăţătură a lui Hristos; stările care vin din amăgirile lui iau chip de stări duhovniceşti şi harice; trufia şi slava sa deşartă, amăgirea de sine şi înşelarea născute din acestea iau chipul smereniei lui Hristos. Ah! Unde s-au ascuns de nefericiţii visători, de visătorii ce în chip jalnic sunt mulţumiţi de sine şi de stările lor de amăgire de sine, de visătorii care socot că se desfată şi sunt fericiţi, unde s-au ascuns de aceştia cuvintele Mântuitorului: *Fericiţi cei ce plâng acum, fericiţi cei ce flămânzesc acum si vai vouă, celor ce sunteţi acum sătui, vai vouă celor ce râdeţi acum* (Luca VI, 21,25).
Priveşte mai cu luare-aminte, priveşte fără patimă la sufletul tău, iubite frate! Nu este mai de nădejde oare, pentru el pocăinţa, decât desfătarea ? Nu este mai de nădejde, oare, pentru el, a plânge pe pământ, în această vale a plângerii lăsată anume pentru plâns, decât a născoci pentru sine desfătări mai înainte de^ vreme, desfătări amăgitoare, vrednice de râs şi pierzătoare ?
Pocăinţa şi plânsul pentru păcate aduc cu sine veşnica fericire - acest lucru e sfânt; acest lucru este vrednic de crezământ; acest lucru a fost vestit de Domnul. De ce, oare, să nu te cufunzi în aceste stări sufleteşti, jie ce să nu petreci în ele, de ce să-ţi născoceşti ţie desfătări, să te saturi cu ele, să te îndestulezi cu ele, prin ele să nimiceşti în tine fericita foame şi sete de dreptatea lui Dumnezeu, fericita şi mântuitoarea întristare pentru păcatele tale şi pentru păcătoşenie.
Foamea şi setea de dreptatea lui Dumnezeu sunt martorii sărăciei cu duhul: plânsul este semnul smereniei, glasul ei. Lipsa plânsului, îndestularea cu sine si desfătarea cu părutele stări duhovniceşti dau pe faţă trufia inimii.
Teme-te ca nu cumva, din pricina desfătării deşarte şi amăgitoare, să moşteneşti veşnicul „vai" făgăduit de către Dumnezeu celor ce se satură

acum după bunul lor plac, împotriva voii lui Dumnezeu.
Slava deşartă şi odraslele sale sunt desfătări duhovniceşti mincinoase, care lucrează în sufletul care nu s-a pătruns de pocăinţă şi zidesc o smerenie părută. Sufletul schimbă adevărata smerenie pe această părere de smerenie. Adevărul cel închipuit, punând stăpânire pe casa sufletului, îngrădeşte pentru Adevărul Cel Adevărat toate intrările în această casă.
Vai, suflete al meu, biserică de Dumnezeu zidită a adevărului! Primind în tine adevărul cel făţărnicit, în-chinându-te minciunii în locul Adevărului, tu te faci cagişte!
în capişte e înălţat un idol: „părerea" smereniei. „Părerea smereniei" este cel mai cumplit fel de trufie. Anevoie se goneşte trufia şi când omul şi-o recunoaşte, dar cum s-o izgoneşti atunci când i se pare că este smerenie ? !
în această capişte se află urâciunea cea amarnică a pustiirii! în această capişte se revarsă tămâia slujirii la idoli, se înalţă cântări de care se veseleşte iadul. Acolo, cugetările şi simţirile sufletului gustă mâncarea cea oprită a jertfelor idoleşti, se îmbată de vinul amestecat cu otravă aducătoare de moarte. Capiştea, sălaş al idolilor şi a toată necurăţia, este de neajuns nu numai pentru harul dumnezeiesc, pentru darul dumnezeiesc, pentru darul duhovnicesc, este de neajuns pentru orice virtute adevărată, pentru orice poruncă evanghelică.
Smerenia mincinoasă orbeşte omul în aşa hal, că îl sileşte nu numai să creadă că e smerit şi să dea de înţeles celorlalţi că este astfel, ci să o spună deschis, pro-
povăduind-o cu mare glas. („Urmarea lui Hristos", cartea III, cap.2).
Amarnic îşi bate joc de noi minciuna atunci când, amăgit fiind de ea, o recunoaşte drept adevăr.
Smerenia cea din har este nevăzută, aşa cum nevăzut este şi Dăruitorul ei - Dumnezeu. Ea este acoperită de tăcere, simplitate, nefăţărnicie, lipsă de sforţare, libertate.
Smerenia cea mincinoasă poartă întotdeauna un chip prefăcut; prin aceasta ea se face cunoscută lumii.
Smerenia cea mincinoasă iubeşte scenele: prin aceasta ea amăgeşte şi se amăgeşte. Smerenia lui Hristos este îmbrăcată în haină şi cămaşă (loan XIX, 24), în veşmântul cel mai nemeşteşugit: acoperită de acest veşmânt, ea nu se face cunoscută şi nu este băgată în seamă de oameni.
Smerenia este o chezăşie în inimă, o însuşire sfântă şi fără de nume a acesteia, o deprindere dumnezeiască ce se naşte în suflet, pe nesimţite, din plinirea poruncilor evanghelice[239].
Lucrarea smereniei poate fi pusă alături de patima iubirii de argint. Cel atins de neputinţa credinţei şi iubirii faţă de comorile pământeşti, cu cât le agoniseşte mai mult pe acestea, cu atât se face mai lacom şi mai nesăţios de ele. Cu cât se îmbogăţeşte mai mult, cu atât i se pare că e sărman şi neîndestulat. Tot aşa şi cel mânat de smerenie, cu cât se îmbogăţeşte mai mult cu virtuţi şi daruri duhovniceşti, cu atât se vede pe sine mai sărac şi mai de nimic.
Este firesc să fie aşa. Atunci când omul nu a gustat încă din binele cel mai înalt, propriul său bine, pângărit de păcat, are preţ înaintea lui. Atunci, însă, când se împărtăşeşte de binele dumnezeiesc, duhovnicesc, atunci nu mai pune deloc preţ pe binele său, care este unit si amestecat cu răul.
Scumpă îi era săracului punguţa cu bani de aramă adunaţi de el, vreme îndelungată, cu trudă şi cu osteneală. Un bogat, însă, i-a vărsat în sân, pe neaşteptate, o mulţime nenumărată de galbeni curaţi, iar săracul a

aruncat cu dispreţ punguţa cu arămioare, ca pe o povară care numai 1-ar fi îngreunat.
Dreptul si multpătimitorul Iov, după ce a suferit ispite cumplite, s-a învrednicit de vederea lui Dumnezeu. Atunci el a grăit către Dumnezeu printr-o rugăciune insuflată: *Cu auzul urechii Te auzeam mai înainte, iar acum ochiul meu Te-a văzut pe Tine.* Ce roadă a odrăslit în sufletul dreptului din vederea lui Dumnezeu ? *Pentru aceea,* continuă, şi îşi încheie Iov rugăciunea sa, *m-am defăimat pe mine şi m-am topit, si mă socotesc pe mine pământ si cenuşă* (Iov XLII, 5-6).
Voieşti a dobândi smerenia ? Plineşte poruncile evanghelice: dimpreună cu ele se va sălăşlui în inima ta, dăruindu-se ei, smerenia cea sfântă, adică plăcută Domnului nostru lisus Hristos.
începutul smereniei este sărăcia cu duhul; mijlocul ei este sporirea în ea mai presus decât toată mintea şi atingerea păcii lui Hristos, iar sfârşitul şi desăvârşirea ei este dragostea lui Hristos.
Smerenia nu se mânie niciodată, niciodată nu caută să placă oamenilor, nu se lasă în voia întristării, de nimic nu se înfricoşează.
Poate, oare, să se lase în voia întristării cel care dinainte s-a recunoscut pe sine vrednic de tot necazul ?
Poate să se teamă de nenorociri cel care dinainte s-a osândit pe sine la necazuri, cel care vede în acestea mijlocul mântuirii sale ?
Bineplăcuţii lui Dumnezeu au iubit cuvintele tâlharului celui cu bună pricepere care a fost răstignit alături de Domnul. Fiind în necazuri, s-au obişnuit să spună: *Cele vrednice după faptele noastre luăm; pomeneşte-ne, Doamne întru împărăţia Ta* (Le. XXIII, 41,42). Orice necaz ei îl întâmpină prin recunoaşterea faptului că sunt vrednici de el[240].
Pacea sfântă intră în inimile lor dimpreună cu vorbele smereniei! Ea aduce paharul mângâierii duhovniceşti şi la patul celui bolnav, şi în temniţă la cel închis în
ea, şi la cel prigonit de oameni, şi la cel prigonit de demoni.
Paharul mângâierii este adus de către mâna smereniei şi celui răstignit pe cruce; lumea poate să-i aducă acestuia numai *oţet amestecat cu fiere* (Mat. XXVII, 34).
Cel smerit nu e în stare să aibă răutate şi ură: el nu are vrăjmaşi. Dacă vreunul din oameni îi pricinuieşte necazuri, el vede în acest om o unealtă a dreptei judecăţi sau a Proniei Dumnezeieşti.
Cel smerit se încredinţează pe de-a-ntregul voii lui Dumnezeu. Cel smerit trăieşte nu cu propria lui viaţă, ci prin Dumnezeu.
Cel smerit este străin de nădăjduirea în sine, şi de aceea el caută neîncetat ajutorul lui Dumnezeu, neîncetat petrece în rugăciune.
Ramura roditoare se pleacă spre pământ, apăsată de mulţimea şi greutatea roadelor sale. Ramura stearpă creşte în sus, înmulţindu-şi mlădiţele sale neroditoare.
Sufletul bogat în virtuţile evanghelice se cufundă în smerenie din ce în ce mai adânc, şi în adâncurile acestei mări află mărgăritarele cele de mult preţ: darurile Duhului.
Trufia este semnul neîndoielnic al omului deşert, rob al patimilor, semnul sufletului în care nu are nici o intrare învăţătura lui Hristos.
Nu judeca pe om după cele din afară ale sale; nu-ţi da cu părerea despre el că este trufaş, ori că este smerit. Nu *judecaţi după înfăţişare,* ci *după roadele lor îi veţi cunoaşte* (In. VII, 24; Mt. VII, 16). Domnul a poruncit să-i cunoaştem pe oameni după faptele lor, după purtarea lor, după urmările faptelor lor. Şf*iu eu trufia ta şi răutatea inimii tale (I* împ. XVII, 28), i-a zis

lui David aproapele său, dar Dumnezeu a dat mărturie pentru David: *Aflat-am pe David, robul Meu; cu untdelemnul cel sfânt al Meu l-am uns pe el* (Ps. LXXXVIII, 21). Nu *cum va căuta omul va vedea Domnul: căci omul va căuta la faţă, iar Dumnezeu va căuta la inimă (l* împ. XVI, 7).

Judecătorii cei orbi socot adesea smerit pe cel făţarnic şi josnic, care caută să fie pe placul oamenilor, în vreme ce el este un hău al slavei deşarte.

Dimpotrivă, acestor judecători neştiutori le pare trufaş cel care nu caută laude şi răsplătiri de la oameni, şi de aceea nu se târăşte înaintea oamenilor, ci este slugă adevărată a lui Dumnezeu; acesta a simţit slava lui Dumnezeu, care se descoperă numai celor smeriţi, a simţit putoarea slavei omeneşti şi şi-a întors de la ea si ochii şi mirosul sufletului său.

„Ce înseamnă a crede ?" - a fost întrebat un mare bi-neplăcut al lui Dumnezeu. Acesta a răspuns: „A crede înseamnă a petrece întru smerenie şi milă"[241].

Smerenia nădăjduieşte în Dumnezeu - nu în sine şi nu în oameni; de aceea, purtarea ei e simplă, fără ocolişuri, statornică, măreaţă. Fiii cei orbi ai acestei lumi numesc asta trufie.

Smerenia nu pune nici un preţ pe bunătăţile cele pământeşti; în ochii ei, mare este Dumnezeu, mare este Evanghelia. Ea năzuieşte către acestea, neînvrednicind stricăciunea şi deşertăciunea nici cu luarea aminte, nici cu căutătura. Sfânta răceală faţă de stricăciune şi deşertăciune este numită trufie de către fiii stricăciunii şi slujitorii deşertăciunii.

Este o închinăciune sfântă ce vine din smerenie si din cinstire faţă de aproapele, faţă de chipul lui Dumnezeu, fată de Hristos în aproapele; şi este o închinăciune stricată, interesată, care caută să placă oamenilor şi totodată urăşte oamenii, împotrivitoare lui Dumnezeu şi urâtă înaintea Lui: pe aceasta a cerut-o satana de la Dumnezeul-Om, îmbiindu-L în schimbul ei cu toate împărăţiile pământului şi slava lor.

Câţi nu sunt şi acum cei care se închină pentru a primi foloase pământeşti! Cei înaintea cărora se închină aceştia le laudă smerenia.

Fii cu luare-aminte, bagă de seamă: cel ce ţi se închină o face din cinstire faţă de om, din dragoste şi din smerenie ? Sau închinarea lui îţi gâdilă trufia, pentru a scoate oarecare folos vremelnic ?

Tu, care te numeri printre mai-marii pământului, ia seama: înaintea ta se târăsc slava deşartă, linguşirea, josnicia ! Acestea, după ce îşi vor fi atins ţelul, te vor batjocori, te vor vinde cu cel dintâi prilej. Niciodată nu-ţi revărsa dărnicia asupra celui stăpânit de slava deşartă: acesta, pe cât este de umil înaintea celor mai mari, pe atât este de obraznic, semeţ, lipsit de omenie cu cei mai mici[242]. Pe cel stăpânit de slava deşartă îl vei cunoaşte după deosebita înclinare pe care o are către linguşire, către slugărnicie, către minciună, către orice lucru ticălos şi josnic.

Filat s-a supărat pe tăcerea lui Hristos, care i s-a părut trufaşă. *Mie,* a zis el, *nu-mi răspunzi ? Sau nu ştii că am putere să-Ţi dau drumul si putere am să Te răstignesc ?* (In. XIX, 10).

Domnul şi-a lămurit tăcerea punând în lumină voia lui Dumnezeu, pentru care Filat, ce credea că lucrează după bunul său plac, era doar o unealtă oarbă. Din pricina trufiei, lui Filat i-a fost cu neputinţă să priceapă că înaintea lui stătea smerenia atotdesăvârşită: Dumnezeu înomenit.

Sufletul înalt, sufletul cu nădejde cerească, care dispreţuieşte bunătăţile cele stricăcioase ale lumii acesteia, nu este în stare de mărunta dorinţă de a plăcea oamenilor şi de slugărnicie. Greşeşti numind trufaş acest suflet pentru faptul că nu îndestulează cerinţele patimilor tale. Amâne !

Cinsteşte trufia cea binecuvântată, lui Dumnezeu plăcută, a lui Mardoheu ! Aceasta, care în ochii tăi e trufie, de fapt e sfântă smerenie"[243].
Smerenia este învăţătura evanghelică, virtutea evanghelică, puterea tainică a lui Hristos. Dumnezeu S-a arătat oamenilor îmbrăcat întru smerenie, şi acela dintre oameni care se va îmbrăca întru smerenie se va face asemenea cu Dumnezeu[244].
*Dacă voieşte cineva să vină după Mine,* vesteşte Sfânta Smerenie, *să se lepede de sine, să ia crucea sa şi să-Mi urmeze Mie* (Mt. XVI, 24). Altminteri e cu neputinţă a deveni ucenic si următor al Celui Ce S-a smerit până la moarte, până la moartea pe cruce. Acesta a şezut de-a dreapta Tatălui. Acesta e Noul Adam, începătorul de neam al sfintei seminţii a celor aleşi. Credinţa în El înscrie în numărul celor aleşi; alegerea se prim,eşte prin sfânta smerenie, se pecetluieşte prin sfânta dragoste. Amin.

**Paharul lui Hristos**

Doi ucenici iubiţi ai Domnului au cerut de la Dânsul tronurile slavei: El le-a dăruit *paharul Său* (Mt. XX, 23).
Paharul lui Hristos sunt pătimirile.
Paharul lui Hristos le aduce pe pământ părtaşilor săi împărtăşire de împărăţia harică a lui Hristos, iar în cer le pregăteşte tronurile slavei veşnice.
Cu toţii suntem fără de răspuns înaintea Paharului lui Hristos; nimeni nu se poate plânge împotriva lui, nu-i poate lepăda - fiindcă Cel Ce ne-a poruncit să-1 bem 1-a băut mai înainte de toţi.
Pom al cunoaşterii binelui şi răului! Tu ai ucis în Rai pe începătorii neamului nostru, înşelându-i cu amăgirile desfătării simţurilor şi cu amăgirile minţii. Hristos, Răscumpărătorul celor căzuţi, a adus pe pământ, la cei căzuţi şi surghiuniţi, Paharul Său Mântuitor. Prin amărăciunea acestui Pahar este nimicită în inimă nelegiuita, ucigaşa dulceaţă a păcatului; prin smerenia ce se revarsă din el cu îmbelşugare este ucisă trufaşa cugetare trupească; cel ce bea din el cu credinţă şi cu răbdare primeşte înapoi viaţa veşnică, ce ni s-a răpit şi ni se răpeşte prin gustarea rodului oprit.
Paharul lui Hristos, *paharul mântuirii voi lua* (Ps. CXV, 4)!
Paharul e luat atunci când fiecare creştin suferă necazurile pământeşti cu smerita cugetare luată din Evanghelie.
Sfântul Petru s-a năpustit cu sabia trasă în apărarea Dumnezeului-Om înconjurat de răufăcători - însă Prea-blândul Domn lisus i-a zis lui Petru: *Bagă sabia ta în teacă. Au nu voi bea paharul pe care Mi L-a dat Tatăl l* (In. XVIII, 11).
Si tu, atunci când eşti înconjurat de restrişti, spune spre mângâierea şi întărirea sufletului tău: *Au nu voi bea paharul pe care mi l-a dat Tatăl ?*
Amar este Paharul; numai ce priveşti la el, şi se topesc toate închipuirile pământeşti, înlocuieşte închipuirile pământeşti cu credinţa şi bea cu bărbăţie Paharul cel amar: ţi-1 dă Tatăl Cel Atotbun şi înţelept.
Nu fariseii, nu Caiafa, nu Iuda ţi 1-au gătit, nu Filat şi ostaşii lui îl dau ! *Au nu voi bea paharul pe care mi l-a dat Tatăl ?*
Fariseii uneltesc, Iuda vinde, Filat porunceşte uciderea nelegiuită, ostaşii o săvârşesc. Toţi aceştia şi-au pregătit neîndoielnică pierzanie prin facerile lor de rele; tu nu îţi pregăti o pierzanie tot atât de neîndoielnică pomenind răul, dorind şi visând răzbunare, purtând pică vrăjmaşilor tăi.
Tatăl Ceresc este Atotputernic, Atoatevăzător: El vede necazurile tale - şi

dacă găseşte că este de trebuinţă şi de folos să abată de la tine Paharul, va face asta negreşit.
Domnul - dau mărturie Scriptura şi Istoria Bisericească - în multe rânduri a îngăduit să se abată necazuri asupra iubiţilor Săi şi în multe rânduri le-a îndepărtat de la ei, potrivit neurmatelor Sale judecăţi.
Atunci când se va arăta înaintea ta Paharul nu te uita la oamenii care ţi-1 dau; ridică ochii tăi spre cer şi zi: *Au nu voi bea paharul pe care mi l-a dat Tatăl l*
*Paharul mântuirii voi lua.* Nu pot lepăda Paharul -zălogul cereştilor, veşnicelor bunătăţi. Mă povăţuieşte la răbdare Apostolul lui Hristos: *Cu multe necazuri se cuvine nouă să intrăm întru împărăţia Cerurilor* (Fapte XIV, 22). Oare se cuvine mie să lepăd Paharul - mijlocul de a atinge, de a face să înflorească în mine această împărăţie ? Voi lua Paharul - darul lui Dumnezeu.
Paharul lui Hristos este dar de la Dumnezeu. *Vouă vi s-a dăruit pentru Hristos,* le-a scris marele Pavel filipe-
nilor, *nu numai întru El a crede, ci şi a pătimi pentru El* (Filip. I, 29).
La arătare, tu primeşti Paharul din mâini omeneşti. Ce-ţi pasă ţie dacă aceşti oameni fac un lucru legiuit sau fără de lege ? Treaba ta este să te porţi drept, precum este dator cel ce urmează lui lisus: să primeşti Paharul cu recunoştinţă faţă de Dumnezeu, cu credinţă vie, şi să îl bei bărbăteşte, până la fund.
Primind Paharul din mâini omeneşti, adu-ţi aminte că el este Paharul Celui nu doar nevinovat, ci şi atots-fânt. Aducându-ţi aminte de acest lucru, repetă pentru tine şi pentru ceilalţi păcătoşi-pătimitori cuvintele fericitului şi înţeleptului tâlhar pe care acesta le-a rostit fiind răstignit de-a dreapta Dumnezeului-Om: *Cele vrednice după faptele noastre luăm... Pomeneste-mă, Doamne, când vei veni întru împărăţia Ta* (Le. XXIII, 41-42).
După aceea, întorcându-te către oameni, spune-le (dacă nu-s în stare să priceapă şi să primească spusele tale, spune-le doar cu gândul şi cu inima, nearuncând cinstitele mărgăritare ale smereniei înaintea celor ce nu-s în stare să le preţuiască): „Binecuvântate fiţi, unelte ale dreptăţii şi milei Dumnezeieşti, binecuvântate de acum şi până în veac!"
Doar prin aceasta vei plini porunca Evangheliei, care grăieşte: *Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, binecuvântaţi pe cei ce vă blesteamă* (Mt. V, 44).
Roagă-te pentru dânşii Domnului ca pentru necazurile şi jignirile pricinuite să li se dea răsplăţile vremelnice şi veşnice, ca cele săvârşite asupra ta să le fie socotite celor ce le-au săvârşit întru faptă bună la judecata lui Hristos.
Chiar dacă inima ta nu va voi să facă astfel, sileşte-o fiindcă doar cei ce îşi silesc inima spre plinirea poruncilor evanghelice pot moşteni cerul (Mt. XI, 12).
Dacă nu vrei să faci aşa, înseamnă că nu vrei să urmezi Domnului lisus Hristos. Pătrunde în tine însuţi cu luare aminte: oare nu ţi-ai găsit un alt învăţător, nu te-ai supus lui ? Cel ce învaţă la ură este diavolul.
Cumplită fărădelege este a împila, a strâmtora pe aproapele; cea mai cumplită fărădelege e omorul: însă cel ce urăşte pe prigonitorul, pe clevetitorul, pe trădătorul, pe ucigaşul său, care poartă ranchiună împotriva lor, care se răzbună pe ei, face păcat apropiat de păcatul acelora, în van se înfăţişează sieşi şi altora ca drept. *Tot cel ce urăşte pe fratele său, ucigaş de oameni este (l* In. III, 15), a vestit ucenicul cel iubit al lui Hristos.
Credinţa vie în Hristos îndeamnă pe om să primească Paharul lui Hristos -

iar Paharul lui Hristos varsă în inimile părtaşilor săi nădejdea în Hristos; nădejdea în Hristos dă inimii tărie şi mângâiere.
Ce chin, ce chin de iad să te tângui, să cârteşti împotriva Paharului dinainte rânduit de Sus !
Păcătoase sunt înaintea lui Dumnezeu cârtirea, nerăbdarea, puţinătatea de suflet şi mai ales deznădăj-duirea - vlăstare hâde ale necredinţei nelegiuite.
Păcătoasă este cârtirea împotriva semenilor atunci când ei sunt unelte ale pătimirilor noastre: cu atât mai păcătoasă este ea atunci când Paharul se pogoară la noi drept din cer, din dreapta lui Dumnezeu.
Cel ce bea Paharul dând mulţumită lui Dumnezeu, binecuvântând pe aproapele, acela a ajuns în odihna cea sfinţită, în pacea harică a lui Hristos, şi de acum se desfată în raiul duhovnicesc al lui Dumnezeu.
Pătimirile vremelnice nu înseamnă nimic în sine: le dăm însemnătate în virtutea împătimirii noastre de pământ şi de tot ce e stricăcios, a răcelii noastre faţă de Hristos şi de veşnicie.
Rabzi amăreala şi gustul greţos al doctoriilor; rabzi chinuitoarele tăieri şi arderi (cauterizări) de mădulare; rabzi înfometarea prelungită, închiderea prelungită în odaie; rabzi toate acestea pentru a recăpăta sănătatea pierdută a trupului, care odată vindecat negreşit se va îmbolnăvi din nou, negreşit va muri şi va putrezi. Rabdă, aşadar, Paharul lui Hristos, ce aduce tămăduire şi veşnică fericire sufletului tău nemuritor.
Dacă Paharul îţi va părea nesuferit, ucigător, acest lucru te dă în vileag: numindu-te „al lui Hristos", nu eşti de fapt al Lui.
Pentru adevăraţii următori ai lui Hristos, Paharul lui Hristos e un pahar de bucurii. Astfel, Sfinţii Apostoli, după ce au fost bătuţi înaintea soborului iudeilor, *se duceau de la faţa soborului bucurându-se că pentru numele Domnului Hsus s-au învrednicit a fi necinstiţi* (Fapte V, 41).
Auzit-a dreptul Iov veşti amare. Veste după veste venea să izbească în inima lui tare. Cea din urmă veste a fost şi cea mai grea: lovirea tuturor fiilor şi fiicelor lui de o moarte năprasnică, fără veste, cumplită. De multa întristare şi-a rupt hainele dreptul Iov, şi-a pus cenuşă în cap: din lucrarea credinţei supuse care sălăşluia în el a căzut la pământ, s-a închinat Domnului şi a zis: *Gol am ieşit din pântecele maicii mele, si gol mă voi şi întoarce acolo. Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat. Cum a plăcut Domnului, aşa s-a şi făcut: fie numele Domnului binecuvântat în veci!* (Iov I, 21).
încredinţează-te întru simplitatea inimii Celui la Care şi perii capului tău sunt număraţi: El ştie cât de mare trebuie să fie Paharul tămăduitor care îţi va fi dat.
Priveşte adesea la lisus: El este înaintea ucigaşilor Lui ca mielul fără glas înaintea celor ce-1 tund; a fost dat morţii ca o oaie fără de răspuns junghierii. Nu îţi abate ochii de la el, şi pătimirile tale vor fi pătrunse de dulceaţă cerească, duhovnicească; prin rănile lui lisus se vor tămădui rănile inimii tale.
„Opriţi-vă !" - le-a grăit Domnul celor care voiau să-L apere în grădina Ghetsimani, iar celui ce venise pentru a-L lega i-a vindecat urechea tăiată (Le. XXII, 51).
*Au ţi se pare,* i-a răspuns Domnul celui ce încerca să abată de la El Paharul cu arma, *că nu pot a ruga acum pe Tatăl meu şi să-Mi trimită mai mult de doisprezece legiuni de îngeri ?* (Mt. XXVI, 53).
în vreme de restrişte nu căuta ajutor omenesc; nu pierde vremea preţioasă, nu cheltui puterile sufletului tău căutând acest neputincios

ajutor. Aşteaptă ajutor de
la Dumnezeu: la porunca Lui, când va veni vremea potrivită, vor veni oameni si te vor ajuta.
Tăcut-a Domnul înaintea lui Filat si Irod, n-a rostit nici o dezvinovăţire. Urmează şi tu acestei înţelepte si sfinte tăceri atunci când vei vedea că vrăjmaşii tăi te judecă cu hotărârea de a te osândi oricum, te judecă doar pentru a-şi ascunde reaua voinţă sub masca judecăţii.
Când premers de nori ce se adună ameninţători sau adus fără veste de un vânt sălbatic se va arăta înaintea ta Paharul, spune lui Dumnezeu cu privire la el: „Fa-că-se voia Ta".
Eşti ucenicul, următorul şi sluga lui lisus. lisus a zis: *Dacă cineva îmi slujeşte Mie, să îmi urmeze: si unde voi fi Eu, acolo va fi si sluga Mea* - iar El şi-a petrecut viaţa pământească în pătimiri: a fost prigonit de la naştere şi până la mormânt; răutatea I-a pregătit moarte silnică de când era în scutece. Atingându-şi ţelul, ea nu s-a săturat: se străduieşte să şteargă de pe faţa pământului până şi pomenirea Lui.
Pe cărarea pătimirilor vremelnice au trecut în fericita veşnicie, în urma Domnului, toţi aleşii Lui. Nu este cu putinţă nouă, care petrecem în plăceri trupeşti, să rămânem totodată într-o stare duhovnicească. Tocmai de aceea Domnul dă mereu celor iubiţi ai Lui Paharul Său, prin acest Pahar făcând să rămână în ei moartea faţă de lume şi putinţa de a via viaţa Duhului. A zis Preacuviosul Isaac Şirul: „Omul de care poartă grijă aparte Dumnezeu se cunoaşte după aceea că i se trimit mereu necazuri"[245].
Roagă-1 pe Dumnezeu să abată de la tine toată nevoia, toată ispita. Nu se cuvine să te arunci cu îndrăzneală în vâltoarea necazurilor: aceasta este fapta nădăj-duirii trufaşe în sine. Atunci, însă, când necazurile vin singure, să nu crezi că ele au venit întâmplător, fiindcă aşa s-au legat împrejurările. Nu, ele au fost îngăduite de nepătrunsa Pronie a lui Dumnezeu. Plin de credinţă, de bărbăţia si îndelunga răbdare pe care le naşte ea, să pluteşti fără frică prin întuneric şi prin furtuna care
urlă către limanul lin al veşniciei: te călăuzeşte în chip nevăzut însuşi lisus.
Cu adâncă şi evlavioasă cugetare învaţă rugăciunea pe care Domnul a adus-o Tatălui în grădina Ghetsimani în multostenicioasele ceasuri ce au premers pătimirilor şi morţii Sale pe cruce. Cu această rugăciune să întâmpini şi să birui orice necaz. *Părintele Meu,* S-a rugat Mântuitorul, *de este cu putinţă, treacă de la Mine Paharul acesta: însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiesti* (Mt. XXVI, 39).
Roagă-te lui Dumnezeu să depărteze de la tine toată nevoia, şi totodată leapădă-te de voia ta ca de o voie păcătoasă şi oarbă; încredinţează-te pe tine însuţi, sufletul şi trupul tău, întâmplările trăite de tine acum şi în viitor, pe cei apropiaţi inimii tale, voii atotsfinte si preaînţelepte a lui Dumnezeu.
*Privegheaţi si vă rugaţi ca să nu intraţi în ispită: că duhul este osârduitor, iar trupul neputincios* (Mt. XXVI, 41). Când te înconjoară necazurile trebuie să te rogi mai des, ca să atragi la tine un har deosebit al lui Dumnezeu. Numai cu ajutorul unui har deosebit poţi călca peste toate necazurile vremelnice.
După ce ai primit de sus darul răbdării, priveghează cu luare aminte asupra ta, ca să păstrezi, să ţii la tine harul lui Dumnezeu, ca nu cumva păcatul să se furişeze pe nebăgate de seamă în sufletul sau trupul tău şi să gonească de la noi harul lui Dumnezeu.
Iar dacă din nebăgare de seamă şi împrăştiere vei lăsa să se strecoare în tine păcatul, şi mai ales pe cel către care este atât de înclinat trupul nostru neputincios, care spurcă şi trupul şi sufletul, harul se va depărta de la tine,

te va lăsa neputincios, descoperit. Atunci, necazul îngăduit de Dumnezeu spre mântuirea şi desăvârşirea ta va năvăli fără cruţare asupră-ţi, te va strivi cu întristare, trândăvie, deznădejde, cum se întâmplă celui care nu are evlavia cuvenită faţă de darul lui Dumnezeu. Grăbeste-te să redai inimii, prin pocăinţă nefăţarnică şi hotărâtoare, curăţia ei - iar prin curăţie

**Plângerea mea**

Ce cuvânt voi pune la începutul cuvintelor plânsului meu ? Ce gând din gândurile mele triste voi înfăţişa mai întâi prin cuvânt ? Toate sunt deopotrivă de grele: fiecare din ele, atunci când se înfăţişează minţii, pare cel mai greu; fiecare din ele pare cel mai dureros pentru inimă atunci când o împunge, când o străpunge. Tânguirile s-au adunat în pieptul meu, se îmbulzesc în el, vor să izbucnească afară - dar se împiedică între ele si se întorc în piept, pricinuind în el o tulburare grozavă. De îmi întorc privirile minţii spre zilele trecute ale vieţii mele - văd un şir de amăgiri, un şir de păcate, un şir de căderi! De caut la acea parte a vieţii mele care încă îmi stă înainte pe drumul pribegiei pământeşti, mă cuprinde groaza pe care mi-o pricinuieşte neputinţa mea, dovedită în nenumărate rânduri de fapte. De privesc la sufletul meu, nu văd vreun lucru care să mă mângâie: este acoperit cu totul de rănile păcatelor; nu e păcat de care el să nu fie împărtăşit! Trup al meu, sărmane trup ! Simt putoarea stricăciunii tale. *Nestricădunea pe stricăciune nu va moşteni* (*I* Cor. XV, 50). Soarta ta aceasta este: după moarte în temniţa mormântului, după înviere în temniţa iadului! Ce soartă aşteaptă sufletul meu după despărţirea de trup ? Bine ar fi dacă i s-ar înfăţişa înger paşnic şi luminat, spre a se înălţa cu el în fericitele sălaşuri ale Edenului. Dar pentru ce să se înfăţişeze astfel de înger ? Ce faptă bună, ce nevoinţă vrednică de locuitorii cerului va afla în el ? Nu! Mai degrabă îl vor împresura taberele demonilor întunecaţi, a îngerilor căzuţi, vor afla în el înrudire cu dânşii, vor afla în el căderea lor, însuşirile lor păcătoase, voia lor împotrivitoare
de Dumnezeu - îl vor duce, îl vor târî în sălasurile lor, sălaşuri ale morţii cumplite,veşnice, sălaşuri ale întunericului veşnic şi totodată ale focului nestins, sălaşuri ale chinurilor şi tânguirilor necurmate, fără sfârşit.
Astfel mă văd pe mine însumi şi plâng. Lacrimile acum curg lin, în picuri mici ca picurii de rouă, doar umezindu-mi ochii, acum se revarsă ca un şuvoi pe obraji şi în jos, pe vesminte ori pat, acum seacă de tot şi numai sufletul este cuprins de un plâns dureros. Plâng cu mintea, plâng cu inima, plâng cu trupul, plâng cu toată fiinţa mea; simt plânsul nu doar în piept, ci în toate mădularele trupului meu. Ele iau parte la plâns, suferă din pricina lui în chip străin şi negrăit.
Suflete al meu! Mai înainte de a veni vremea hotărâtoare, de neocolit a trecerii în veşnicie, îngrijeste-te de tine. Apropie-te, lipeşte-te de Domnul prin pocăinţă nemincinoasă şi statornică - prin vieţuirea evlavioasă după îndreptarul atotsfintelor Lui porunci. Multmi-lostiv este Domnul, şi mila Lui nu are sfârşit: El primeşte pe toţi care aleargă la Dânsul, curăţă păcatele păcătoşilor, vindecă rănile învechite, împuţite, ucigătoare, dăruieşte fericirea tuturor celor ce cred în El şi I se supun. Cercetează pribegia ta pământească pornind chiar de la începutul ei, cercetează marile binefaceri revărsate asupra ta de către Dumnezeu, încredinţează-ţi Lui soarta, caută a sălăşlui în tine sfânta Lui voie, supu-ne-te atotbunelor şi preaînţeleptelor Lui hotărâri. Bagă de seamă Apostolul: *De ne-am fi judecat singuri, n-amfi fost osândiţi* (*I* Cor. XI, 31).

Nimeni, nimeni n-a mijlocit înainte de a mă naşte eu pe lângă Ziditorul meu ca să mă cheme din nefiinţă la fiinţă prin atotputernica Lui poruncă: singurul meu mijlocitor pe lângă Dumnezeu a fost bunătatea Lui cea împreună veşnică cu Dânsul. M-am născut nestiind că fiinţez: am început a fiinţa ca unul care nu fiinţează. Vai! M-am născut căzut, am început a trăi fiind deja mort: *întru fărădelegi m-am zămislit* şi întru moartea păcatului *m-a născut maica mea* (Ps. L, 6). Viaţa si moar-
tea dimpreună au fost începutul fiinţării mele. Nu ştiam, nu pricepeam deloc că trăiesc, că trăind sunt mort, că fiinţând sunt pierit.

Ce taină este aceasta: naşterea omului întru păcat ? Cum a murit fără să fi trăit ? Cum a căzut fără să fi umblat ? Cum a păcătuit fără să fi făcut nimic ? Cum sunt copiii în coapsele strămoşului, despărţiţi de el prin mii de ani, părtaşi ai păcatului său ? Cu evlavie caută mintea la judecăţile lui Dumnezeu; nu le pricepe; nu cutează a cerceta - dar le vede, se minunează de ele şi dă slavă lui Dumnezeu Cel Neurmat şi Nepătruns.

Naşterea mea întru păcat a fost o nenorocire mai rea chiar şi decât nefiinţa! Cum să nu fie o nenorocire a te naşte pentru necazurile degrabă trecătoarei vieţi pământeşti spre a fiinţa, după aceea, pentru veşnicie în bezna şi în chinurile iadului! Nu este cine să mijlocească pentru mine; singur nu am putere să mă smulg din prăpastia pierzării. Mă scoate de acolo dreapta Dumnezeului meu. După ce m-a născut prin părinţii mei spre fiinţare, El mă naşte prin Sine întru mântuire: mă spală de întinăciunea păcatului, mă înnoieşte prin Duhul în apele botezului, primeşte făgăduinţele mele de credinţă din gura naşului meu, numeşte asupra mea numele Său, mă pecetluieşte cu pecetea sa, mă face părtaş al Dumnezeirii Sale, moştenitor al împărăţiei Sale. Se săvârşesc asupra mea minuni, se revarsă asupra mea negrăite faceri de bine în vreme ce eu nu simt nimic, nu înţeleg nimic - nu înţeleg nici măcar că fiinţez. Ai căutat spre mine, Doamne al meu,^pe când eram încă un prunc neînstare să vorbească! înfăşurat în scutece, fără înţelegere, fără putinţa făptuirii, ce Ţi-am adus eu Ţie ? Cum ai primit făgăduinţele mele ? Cum, după ce le-ai primit, ai revărsat asupră-mi darurile Tale ? Căutând la nepătrunsa Ta bunătate, cad în nedumerire ! Nici acum nu pot să fac mai mult decât făceam când eram prunc puţin de zile: tăcând cu limba şi cu mintea, îţi aduc plâns copilăresc şi lacrimi fără nici un gând.

Dar cu ce am răsplătit pentru atâtea faceri de bine revărsate asupra mea pe când eu încă nu le pricepeam ? Am continuat să nu le pricep, să nu le ştiu. Mi-am aţintit privirile spre lume; mângâierile, slujirile vremelnice în mijlocul ei îmi păreau moştenirea şi rostul omului. Moartea nici nu fiinţa pentru mine! Viaţa pământească îmi părea veşnică: astfel, gândul la moarte era străin minţii mele. Veşnicia !... în nevăzuta ei zare nu priveam ! Cunoşteam dogmele şi învăţătura Sfintei Biserici de Răsărit, credeam în ele, dar cunoştinţa şi credinţa mea erau moarte, în ce a stat căderea omului, în ce stă mântuirea lui, care sunt semnele, care sunt dovezile lor ? Nu aveam despre aceste lucruri nici o cunoaştere vie, din cercare. Socoteam drept porunci dumnezeieşti doar cele zece porunci ale Legământului celui Vechi, iar poruncile Mântuitorului meu, atotsfintele Lui cuvinte, le luam drept o simplă morală, a cărei urmare aduce folos şi e de lăudat, dar nu este o datorie ce trebuie împlinită neapărat. Astfel, darul cel negrăit al harului, ce mi s-a dat la botez, a fost îngropat precum talantul evanghelic în pânza neştiinţei, îngropat, ascuns adânc în pământ - în grija de a căuta cunoştinţele trecătoare ale lumii celei trecătoare; acoperit cu praful gândurilor de propăşire şi desfătări vremelnice, de slujire a

deşertăciunii şi a luminii întunericite a veacului acestuia deşert.
Copilăria mi-a fost plină de necazuri. Aici văd mâna Ta, Dumnezeul meu! N-aveam cui să îmi deschid inima: am început să o revărs înaintea Dumnezeului meu, am început să citesc Evanghelia şi vieţile sfinţilor Tăi. Un văl rareori pătruns acoperea pentru mine Evanghelia; însă Pimenii, Sisoii şi Macarii Tăi au avut o înrâurire minunată asupra mea. Gândul, care adeseori se înălţa spre Dumnezeu prin rugăciune şi citire, a început puţin câte puţin să aducă pace şi linişte în sufletul meu. Când eram tânăr de cincisprezece ani, o negrăită linişte adia în mintea şi inima mea - însă eu nu o price-
peam, presupuneam că e starea obişnuită a tuturor oamenilor.
Astfel am intrat în slujba militară si totodată ştiinţi fică, nu din alegerea şi dorinţa mea. Atunci nu îndră/ neam, nu puteam face nimic, fiindcă nu aflasem în cil Adevărul, încă nu îl vedeam limpede, ca să-L doresc ! Ştiinţele omeneşti, descoperirile raţiunii omeneşti căzute, au devenit obiectul luării mele aminte: către ele năzuiam din toate puterile sufletului; vagile îndeletniciri şi simţiri religioase rămăseseră deoparte. Am petrecut aproape doi ani în îndeletniciri pământeşti: se născuse şi deja crescuse în sufletul meu o groaznică pustietate, se ivise o foamete, se ivise un dor neîndurat - după Dumnezeu. Am început să plâng nepăsarea mea, să plâng uitarea căreia dădusem credinţa, să plâng dulcea linişte pe care o pierdusem, să plâng pustietatea pe care mi-o agonisisem, care mă apăsa, mă speria, mă umplea de simţământul că sunt orfan, că sunt lipsit de viaţă ! Şi întocmai: aceasta era tânjirea sufletului îndepărtat de adevărata sa viaţă - Dumnezeu, îmi amintesc: mergeam pe străzile Sankt-Petersburgului în mundirul de iuncher, şi lacrimile îmi curgeau din ochi şiroaie !... De ce nu plâng aşa acum! Acum mai mare trebuinţă am de lacrimi! Ajuns-am la înjumătăţirea vieţii mele: mai repede au început să treacă zilele, lunile, anii; se duc spre mormânt, de unde nu este întoarcere, dincolo de care nu este pocăinţă şi îndreptare.
Mintea mea era de acum mai coaptă; căutam în religie ceva desluşit. Simţirile religioase instinctive nu mă mai mulţumeau; voiam să văd ceva vrednic de crezare, limpede: voiam Adevărul. Pe atunci, felurite idei religioase preocupau şi frământau capitala de nord, călcându-se în picioare, luptându-se între ele. Nici o parte, nici cealaltă nu plăceau inimii mele; aceasta nu avea încredere în ele, se speria de ele. Cuprins de gân-duri cenuşii mi-am scos mundirul de iuncher, îm-brăcându-1 pe cel de ofiţer, îmi părea rău după mundirul de iuncher: în el puteam ca, mergând în biserică, să
, stau în gloata de soldaţi, de oameni simpli, să mă rog si Lsă plâng cât îmi poftea sufletul. Nu de plăceri, nu de l/distracţii îi ardea tânărului care eram ! Lumea nu îmi l înfăţişa nimic atrăgător: eram faţă de ea atât de rece de parcă lumea ar fi fost cu totul lipsită de sminteli! întocmai: ele nu existau pentru mine; mintea îmi era cufundată cu totul în ştiinţe şi totodată ardea dorind să afle unde se ascunde credinţa cea adevărată, unde se as-
>.cunde învăţătura cea adevărată despre ea, străină de rătăciri dogmatice şi ascetice.
între timp, privirilor mele se înfăţişau deja hotarele cunoaşterii omeneşti în ştiinţele cele mai înalte, supreme. Ajungând la acest hotare, am întrebat ştiinţele: „Ce daţi voi ca avere statornică omului ? Omul e veşnic, şi avuţia lui se cuvine să fie veşnică. Arătaţi-mi această avuţie veşnică, această bogăţie de nădejde, pe qare să o pot lua cu mine dincolo de hotarele mormân-tului! Până acum văd numai cunoştinţe date, ca să zic ftţţşa, cu

împrumut, care se termină odată cu viaţa pământească, neputând fiinţa după despărţirea sufletului de trup. La ce slujeşte studierea matematicii ? Obiectul ei este materia. Ea descoperă un anumit fel de legi ale materiei, învaţă numărarea şi măsurarea ei, folosirea Acestor măsuri şi numărători pentru nevoile vieţii pământeşti. Ea arată, ca pe o idee, existenţa unei mărimi infinite dincolo de hotarele materiei cunoaşterea şi definirea exactă a acestei idei este în mod logic cu neputinţă pentru orice fiinţă raţională, dar limitată. Matematica arată numere şi măsuri ce nu pot fi supuse cercetării omului unele din pricina mărimii lor uriaşe, iar altele din pricina extremei lor micimi; ea arată existenţa unor cunoştinţe către care omul are o năzuinţă înnăscută, dar către care ştiinţa nu are mijloace să îl înalte. Matematica face doar aluzie la existenţa unor lucruri aflate în afara cuprinderii simţurilor noastre. Fizica şi chimia revelează un alt aspect al legilor materiei. Până la apariţia ştiinţei, omul nici nu ştia de existenţa acestor legi. Legile descoperite au arătat existenţa altor nenu-
mărate legi care sunt încă tainice. Unele din ele nu sunt încă explicate, în ciuda strădaniei omului de a le explica, altele nici nu pot fi explicate, din pricina mărginirii puterilor şi capacităţilor omului. Se pare, ne spunea elocventul şi inteligentul profesor Soloviov[246], rostind lecţia de introducere în chimie, că studiem această ştiinţă tocmai pentru a afla că nu ştim nimic şi nici nu putem şti: ea dezvăluie ochilor minţii noastre un domeniu atât de necuprins al cunoaşterii! Ea dovedeşte şi convinge cu o claritate palpabilă că materia, cu toate că ea, ca materie, trebuie să aibă graniţele sale, nu poate fi înţeleasă şi definită de oameni, atât din pricina vastităţii sale, cât şi din multe alte pricini. Chimia urmează treptele din ce în ce mai subtile ale materiei, o aduce la o subtilitate de-abia perceptibilă pentru simţurile omeneşti, în această stare subtilă a materiei încă vede complexitate şi capacitatea descompunerii în părţi alcătuitoare, şi mai subtile, chiar dacă descompunerea în sine nu mai este posibilă. Omul nu vede capăt subtilităţii materiei, cum nu vede capăt nici mărimii numerelor şi măsurilor. El înţelege că nesfârşitul trebuie să fie şi imaterial; dimpotrivă, tot ce este finit este material prin necesitate. Aceasta, însă, e o idee neclară; clară este existenţa ei. Apoi, fizica şi chimia lucrează doar cu materia, sporesc cunoştinţele privitoare la întrebuinţarea ei pentru nevoile vremelnice, pământeşti ale omului şi societăţii omeneşti. Mai puţin pozitivă decât ştiinţele sus-pomenite este filosofia, cu care mai ales se trufeşte omul căzut. Ştiinţele naturale se sprijină neîncetat pe experienţa materială, prin ea dovedesc adevărul teoriilor acceptate de ele, care fără această dovadă n-au loc în ştiinţă. Filosofiei îi lipseşte un mijloc hotărâtor de a convinge neîncetat prin experienţă. Mulţimea feluritelor sisteme ce nu conglăsuiesc între ele, care se contrazic unul pe altul, dau deja în vileag „iubirea de înţelepciune" omenească în aceea că nu are o cunoaştere pozitivă a Adevărului. Cât de mult spaţiu este în filo-sofie pentru bunul plac, pentru închipuire, pentru năs-
cociri, pentru delirul bombastic, nesuferit de ştiinţa exactă, precisă ! Cu toate acestea, filosofia este îndeobşte foarte mulţumită de sine. Odată cu lumina ei înşelătoare intră în suflet cu prisosinţă părerea de sine, semeaţă cugetare, trufia, slava deşartă, dispreţul faţă de aproapele. Lumea oarbă o acoperă, recunoscân-du-şi-o apropiată, cu laude şi cu cinstiri. Mulţumindu-se cu acele cunoştinţe pe care le aduce filosofia, nu doar că nu primeşte idei corecte despre Dumnezeu, despre sine însăşi, despre lumea duhovnicească, ci, dimpotrivă, se molipseşte de idei pervertite, ce strică mintea, ce o fac neînstare, din pricina molipsirii şi vătămării ei de către

minciună, de părtăşia cu Adevărul (2 Tim. III, 8). *N-a cunoscut lumea prin înţelepciune pe Dumnezeu* /(l Cor. I, 21) - spune Apostolul. *Cugetarea trupească moartă este; cugetarea trupească este vrăjmăşie faţă de Dumnezeu - că legii lui Dumnezeu nu se supune, că nici nu poate* (Rom. VIII, 6-7), fiindcă acest lucru nu-i stă în fire. *Fraţilor, luaţi seama ca nimeni să nu vă fure pe voi cu filosofia si cu înţelepciunea deşartă, după predania oamenilor, după stihiile lumii, iar nu după Hristos, întru Care vistieriile înţelepciunii si ale cunoştinţei sunt ascunse* (Col. II, 8, 3). Filosofia, fiind vlăstar al căderii omeneşti, linguşeşte această cădere, o maschează, o ocroteşte şi o hrăneşte. Ea se înfricoşează de învăţătura Adevărului ca de osândire a ei la moarte (l Cor. III, 18). Starea în care este adus de filosofie este o stare de amăgire de sine, de pieire sufletească, ceea ce se vede foarte desluşit din cuvintele pe care le-am adus mai înainte ale Apostolului, ce porunceşte tuturor care vor să dobândească adevărata cunoaştere de la Dumnezeu să lepede cunoaşterea adusă de „iubirea de înţelepciune" a firii omeneşti căzute. Adevărata filosofie (iubire de înţelepciune) încape doar în învăţătura lui Hristos. *Hristos este înţelepciunea lui Dumnezeu (l* Cor. 1,24,30)[247]. Cel ce caută înţelepciune în afara lui Hristos, acela se leapădă de Hristos, leapădă înţelepciunea, îşi află si îşi însuşeşte raţiunea cea cu nume mincinos, avuţia
duhurilor căzute. Despre geografie, geodezie, lingvistică, literatură, despre celelalte ştiinţe, despre toate artele nici nu merită să mai amintim: toate acestea sunt pentru pământ; nevoia omului de ele încetează odată cu încetarea vieţii pământeşti - în cea mai mare parte, cu mult mai repede. Dacă întreaga vreme a vieţii pământeşti o voi întrebuinţa spre dobândirea unor cunoştinţe ce încetează odată cu viaţa pământească, ce voi lua cu mine dincolo de hotarele materiei grosiere ?... Ştiinţe ! Daţi-mi, dacă puteţi să-mi daţi, ceva veşnic, pozitiv, daţi-mi ceva necuprins şi sigur, vrednic a se numi avuţie a omului!" ştiinţele au tăcut.

Pentru un răspuns mulţumitor, un răspuns cu adevărat necesar, vital, mă întorc spre credinţă. Dar unde te ascunzi tu, credinţă adevărată si sfântă ? N-am putut să te recunosc în fanatism, care nu e pecetluit cu blândeţea evanghelică; el sufla înfierbântare si semeţie ! N-am putut să te recunosc în învăţătura bunului plac, ce se desparte de Biserică, ce îşi alcătuieşte sistemul său nou, care în chip deşert şi lăudăros proclamă aflarea unei noi, adevărate credinţe creştine - şi asta la optsprezece veacuri de la întruparea lui Dumnezeu Cuvântul.[248] Ah! în ce nedumerire grea plutea sufletul meu ! Cât de cumplit se chinuia ! Ce valuri ale îndoielii se ridicau asupră-i, valuri născute din neîncrederea în sine, din neîncrederea faţă de tot ce făcea *zarvă,* striga în jurul meu - din neştiinţa, necunoaşterea adevărului.

Si-am început să-L rog ades, cu lacrimi, pe Dumnezeu să nu mă lase jertfă rătăcirii, să îmi arate calea dreaptă pe care aş fi putut să mă îndreptez spre El cu nevăzutul umblet al minţii şi al inimii. Fără de veste mi s-a înfăţişat un gând... inima năzui spre el ca spre îmbrăţişarea unui prieten. Acest gând îmi insufla să studiez credinţa în izvoarele sale: în scrierile Sfinţilor Părinţi. „Sfinţenia lor", îmi grăia el, „stă chezăşie că sunt vrednici de crezare: pe ei să ţi-i alegi drept călăuzitori". M-am supus. Am aflat un mijloc pentru a face rost de lucrările sfinţilor bineplăcuţi ai lui Dumnezeu;
cu sete am prins a-i citi, a-i cerceta în adâncime. După ce 1-am citit pe unul din scoarţă în scoarţă, mă apuc de altul; citesc, recitesc, studiez. Ce m-a izbit mai înainte de toate în scrierile Părinţilor Bisericii Ortodoxe ? Conglăsuirea lor - conglăsuire minunată, măreaţă. Optsprezece veacuri mărturisesc într-un glas în gurile lor o singură învăţătură, învăţătura

dumnezeiască ! Când privesc într-o noapte luminoasă de toamnă cerul curat, semănat cu stele fără număr, care, având mărimi atât de felurite, răspândesc aceeaşi lumină, îmi spun: aşa sunt scrierile Părinţilor. Când într-o zi de vară privesc marea cea largă, acoperită cu mulţime de corăbii felurite ale căror pânze sunt întinse asemenea albelor aripi de lepădă, corăbii care aleargă mânate de acelaşi vânt către acelaşi ţel, acelaşi liman, îmi spun: aşa sunt scrierile Părinţilor. Când aud un cor numeros şi măiestru, în care feluritele glasuri cântă într-o aleasă armonie o singură cântare Dumnezeiască, îmi spun: aşa sunt scrierile Părinţilor. Printre altele, ce învăţătură aflu în ele ? Aflu învăţătura repetată de toţi Părinţii, potrivit căreia singura cale spre mântuire e urmarea neabătută a pove-ţelor Sfinţilor Părinţi. „De ai văzut", spun ei, „pe cineva amăgit cu învăţătura cea mincinoasă, pierit din pricina alegerii nepotrivite a nevoinţelor, să ştii că acela a urmat sieşi, înţelegerii sale, părerilor sale, iar nu învăţăturii Părinţilor"[249], din care e alcătuită predania dogmatică si ascetică a Bisericii. Din aceasta, ca dintr-o avere nepreţuită, îşi creşte ea copii săi.

Gândul acesta a fost trimis de Dumnezeu, de la Care este toată darea cea bună, de la Care este şi gândul bun - începutul a tot binele. Aşa spun Părinţii, si lucrul este limpede chiar din firea faptului[250]. Gândul acesta a fost limanul meu dintâi în ţara adevărului. Aici, sufletul meu a aflat odihnă de învăluiri si de vânturi. Gând bun, mântuitor! Gând - dar nepreţuit al Atotbunului Dumnezeu, Care vrea ca toţi oamenii să se mântuiască şi întru cunoştinţa adevărului să vină ! Acest gând s-a făcut piatră de temelie pentru zidirea duhovnicească a sufletului meu ! Acest gând mi s-a făcut stea călăuzitoare ! El a început să-mi lumineze treptat calea cea multostenicioasă şi multnecăjită, strâmtă si nevăzută, a minţii si inimii către Dumnezeu. Am privit lumea religiei din acest gând, şi am văzut: pricina tuturor rătăcirilor stă în neştiinţă, în uitare, în lipsa acestui gând.

Aşa fel sunt facerile de bine cu care m-a miluit Dumnezeul meu ! Aşa fel e comoara cea nestricăcioasă, care povăţuieşte la fericirea veşnică, trimisă mie de sus, de la scaunul cel înalt al milei si înţelepciunii Dumnezeieşti. Cu cei voi mulţumi Făcătorului de bine ? Poate numai afierosind căutării Lui, slujirii Lui, toată viaţa mea pământească! Dar prin aceasta mă voi arăta, oare, mulţumitor ? Prin aceasta nu voi face altceva decât să îmi aduc o nouă, foarte mare binefacere. Dumnezeu, Dumnezeu însuşi, prin gândul cel bun m-a despărţit deja de lumea cea deşartă. Trăiam în mijlocul lumii, dar nu eram pe calea de obşte, calea cea largă şi netedă: gândul bun m-a dus pe o cărare aparte la izvoare de ape vii, răcoroase, prin ţinuturi roditoare, prin locuri negrăit de frumoase, însă adeseori sălbatice, primej-dioase, brăzdate de prăpăstii, din cale afară de singuratice. Prin ele rareori umblă călătorul.

Citirea Părinţilor m-a încredinţat pe deplin că în şanurile Bisericii Ortodoxe nădejdea mântuirii este neîndoielnică, lucru de care sunt lipsite religiile Europei apusene, întrucât nu au păstrat în toată întregimea lor nici învăţătura dogmatică, nici pe cea ascetică a Bisericii primare a lui Hristos. Ea mi-a descoperit ce a făcut Hristos pentru omenire, în ce constă căderea omului, de ce este neapărat trebuincios Răscumpărătorul, în ce constă mântuirea pe care a adus-o şi o aduce El. Ea mi-a spus cu tărie: trebuie să dezvoltăm, să simţim, să vedem în noi mântuirea, fără de care credinţa în Hristos e moartă, iar creştinismul - un cuvânt şi un nume lipsit de realitate! Ea m-a învăţat să privesc veşnicia ca veşnicie, înaintea căreia este neînsemnată chiar şi o viaţă pământească de zece veacuri, nu doar a

noastră, a
cărei măsură este pe undeva ca la o jumătate de veac. Ea m-a învăţat că trebuie să petrecem viaţa pământească pregătindu-ne pentru veşnicie, aşa cum oamenii se pregătesc în anticameră pentru a intra în măreţele cămări împărăteşti. Ea mi-a arătat că toate îndeletnicirile, desfătările, cinstirile, întâietăţile pământeşti sunt numai jucărele deşarte, cu care se joacă şi în care pierd fericirea veşniciei copiii mari. Ce înseamnă toate cele pământeşti înaintea lui Hristos - înaintea Atotputernicului Dumnezeu, Care Se dă pe Sine drept avuţie, dar şi proprietate veşnică firicelului de praf care este omul ?... Nu merită lumea văzută să îi slujim şi să ne îngrijim de ea! Cu ce răsplăteşte ea slugilor sale ? Mai întâi cu jucărele, după aceea cu mormântul, cu stricăciunea, cu întunecata necunoaştere a viitorului, cu tânguirea celor apropiaţi şi, nu după mult timp, cu uitarea lor. Alte răsplăţi au slugile lui Hristos: ele îşi petrec viaţa de aici cercetând adevărul, formându-se pe sine prin el. Preschimbaţi fiind prin acest adevăr, ei sunt pecetluiţi cu Sfântul Duh, intră în veşnicie după ce au făcut deja o scurtă cunoştinţă cu veşnicia, pregătindu-şi fericirea cea din ea, înştiinţaţi fiind de mântuire: *Duhul* lui Dumnezeu, spune Apostolul, *toate le cercetează, si adâncurile lui Dumnezeu* (l Cor. II, 10): cunoaşterea lor El o dăruieşte părtaşilor Săi. Aceste lucruri le înfăţişează limpede Sfinţii Părinţi în sfinţitele lor scrieri.

S-a răcit inima către lume, către slujirile ei, către măreţia ei, către desfătarea ei! M-am hotărât să părăsesc lumea, să-mi închin viaţa de pe pământ cunoaşterii lui Hristos, împroprierii lui Hristos. Cu această hotărâre am început să cercetez clerul mănăstiresc şi cel de mir. Şi aici m-a întâmpinat osteneală: această osteneală mi-o sporeau tinereţea şi lipsa de cercare - însă am văzut totul îndeaproape şi, după intrarea în mănăstire, n-am aflat nici un lucru nou, neaşteptat. Câte piedici nu s-au ridicat în calea acestei intrări! Nu le voi pomeni pe toate; chiar trupul meu striga: „Unde mă duci ? Sunt aşa slab şi bolnăvicios. Ai văzut mănăstirile, ai făcut cunoştinţă pe scurt cu ele: nu poţi suferi viaţa de mănăstire atât datorită neputinţei mele, cât si datorită educaţiei tale, precum şi a atâtor alte pricini". Raţiunea întărea dovezile trupului. Era, însă, un glas, un glas din inimă - glasul conştiinţei, cred, sau, poate, al îngerului păzitor, ce îmi grăia voia lui Dumnezeu, fiindcă acest glas era hotărât şi poruncitor. El îmi spunea: „E datoria ta, datoria ta de neocolit să faci asta !" Aşa puternic era glasul, că dovezile raţiunii, tânguitoarele si părut întemeiatele rugăminţi ale trupului se arătau nimicnice înaintea lui. Fără avânt, fără aprindere, ca un rob, mânat de un nebiruit simţământ al inimii, de o chemare nepătrunsă si netâlcuită: aşa am intrat în mănăstire.

Am intrat în mănăstire aşa cum se aruncă nebunul, închizând ochii şi lăsând deoparte orice cugetare, în foc sau în prăpastie, cum se aruncă ostaşul, mânat de inimă, în măcelul sângeros, la moarte învederată. Steaua mea călăuzitoare, gândul cel bun, a venit să îmi lumineze în singurătate, în linişte - sau, mai bine zis, în beznă, în viforele mănăstireşti. Potrivit învăţăturii Părinţilor, singurul fel de vieţuire monahală care se potriveşte cu vremurile noastre e vieţuirea sub îndrumarea scrierilor Părinţilor şi cu sfatul fraţilor sporiţi din timpul nostru; acest sfat trebuie, la rândul lui, verificat după îndreptarul scrierilor Părinţilor. Părinţii primelor veacuri ale Bisericii sfătuiesc cu stăruinţă căutarea unui povăţuitor de Dumnezeu insuflat, ascultarea desăvârşită, necondiţionată faţă de el, şi spun că această cale este cea mai uşoară, cea mai sigură, cea mai plăcută lui Dumnezeu - precum si este. Părinţii pe care o mie de ani îi desparte de naşterea lui Hristos, repetând sfatul înaintaşilor, se tânguie deja de

puţinătatea povăţuito-rilor de Dumnezeu insuflaţi, de mulţimea învăţătorilor mincinoşi apăruţi, şi propun ca îndrumar Sfânta Scriptură şi scrierile Părinţilor. Părinţii apropiaţi de vremea noastră numesc povăţuitorii de Dumnezeu insuflaţi „bun al vremurilor de demult", şi deja ne sfătuiesc cu hotărâre să ne călăuzim după Sfânta Scriptură dimpre-
ună cu sfatul fraţilor din vremurile noastre, ce petrec împreună cu noi - sfat verificat după îndreptarul Scripturii, primit cu cea mai mare fereală (prudenţă). Doream să fiu sub călăuzirea unui povăţuitor - însă n-am reuşit să aflu nici unul care să mă mulţumească pe deplin, care să fie însufleţit de învăţătura Părinţilor. Am auzit, totuşi, multe lucruri folositoare, multe lucruri de mare trebuinţă, care au devenit temeiuri ale zidirii mele sufleteşti. Să odihnească Domnul în loc de verdeaţă, în loc de lumină şi fericire, pe răposaţii binefăcători ai sufletului meu ! Să dăruiască mai mare sporire duhovnicească si sfârşit bineprimit celor ce încă mai aleargă în stadia (arena) pribegiei si ostenelii pământeşti!
Voi rosti aici cuvântul meu sărman cu privire la mănăstirile ruseşti, cuvânt care e rodul unei observaţii de mulţi ani. Poate că el, însemnat pe hârtie, va folosi cuiva ! A slăbit viaţa monahală, ca de altfel si cea creştină îndeobşte; a slăbit viaţa monahală fiindcă ea se află într-o legătură de nedesfăcut cu lumea creştină care, osebind pentru monahism creştini slabi, nu are dreptul să ceară de la mănăstiri călugări puternici, asemenea celor de demult, când şi creştinismul din mijlocul lumii avea din belşug fapte bune si tărie duhovnicească. Totuşi, mănăstirile, fiind aşezăminte ale Sfântului Duh, încă mai răspândesc raze de lumină asupra creştinismului; încă se mai află în ele hrană pentru cei evlavioşi; încă se mai află în ele păzirea poruncilor evanghelice; încă se mai află în ele Ortodoxia strictă, atât sub latura dogmelor, cât şi sub cea ascetică; în ele, deşi rar, foarte rar, se mai găsesc table vii ale Sfântului Duh. Este vrednic de luare aminte faptul că toate florile şi roadele duhovniceşti au odrăslit în sufletele care, departe de legături (neduhovniceşti) dinafară şi dinlăuntrul mănăstirii, s-au cultivat pe sine prin citirea Scripturii şi a Sfinţilor Părinţi, întru credinţă si rugăciune însufleţită prin pocăinţă smerită, însă puternică. Unde nu e această cultivare, acolo este nerodire.
în ce constă îndeletnicirea monahilor, pentru care fiinţează însuşi monahismul ? în studierea tuturor poruncilor, tuturor cuvintelor Răscumpărătorului, în însuşirea lor de către minte şi inimă. Monahul se face văzător al celor două firi omeneşti: al firii vătămate, păcătoase, pe care o vede în sine, şi al firii înnoite, sfinte, pe care o vede în Evanghelie. Decalogul Vechiului Testament a tăiat păcatele grosolane; Evanghelia tămăduieşte însăşi firea bolnavă de păcat, care a dobândit prin cădere însuşiri păcătoase. Monahul este dator ca în lumina Evangheliei să purceadă la luptă cu sine însuşi, cu gândurile sale, cu simţămintele inimii sale, cu simţurile şi dorinţele trupului său, cu lumea vrăjmaşă Evangheliei, cu stăpânitorii lumii acesteia, care se străduie să îl ţină pe om sub puterea şi stăpânirea lor. Atotputernicul Adevăr îl slobozeşte (In. VIII, 32); pe cel slobozit din robia patimilor păcătoase îl pecetluieşte, îl înnoieşte, îl bagă în moştenirea Noului Adam Atot-bunul Duh Sfânt. Desăvârşirea creştină se dobândeşte în monahism, şi monahii sunt lumină pentru fraţii lor ce vieţuiesc în mijlocul lumii, fiind prinşi, împrăştiin-du-se cu grijile şi slujirile ei, neputând nici să pătrundă adânc în Evanghelie, nici să-i dea viaţă în ei înşişi în dezvoltarea şi plinătatea cuvenite. Poate cugeta uşuratic sau cu dispreţ la monahism numai cel care, numin-du-se creştin, are cea mai superficială, moartă concepţie despre creştinism.

Pentru a se întări şi maturiza în monah însuşirile evanghelice este neapărată nevoie de necazuri şi de ispite. Blândeţea lui trebuie pusă la încercare; smerenia lui trebuie pusă la încercare; răbdarea şi credinţa lui trebuie puse la încercare. Trebuie pus la încercare dacă îi sunt mai dragi Evanghelia, cuvintele şi poruncile lui Hristos, în care este viaţa veşnică, dacă îi sunt mai dragi decât întâietăţile, înlesnirile si obiceiurile lumii, mai dragi chiar decât viata ? Grea pare la început intrarea în focul ispitelor dar fără ele este cu neputinţă a deprinde iertarea tuturor jignirilor, iubirea de vrăjmaşi,
vederea Proniei lui Dumnezeu în toate - acestor porunci ale Evangheliei care sunt cele mai înalte şi cele mai de pe urmă cu privire la aproapele; iar dacă omul lăuntric nu va fi format prin toate poruncile, nu poate să se facă locuinţă a Sfântului Duh. *Am tras Duh,* grăieşte sfântul David, *că de poruncile Tale am dorit* (Ps. CXVIII, 131). Fără pogorârea Duhului nu poate fi desăvârşire creştină. Necazurile şi ispitele sunt recunoscute de către Sfânta Scriptură si Sfinţii Părinţi drept cel mai mare dar al lui Dumnezeu, slujesc drept deprindere pregătitoare cu isihia, în care monahul dobândeşte curăţirea cea mai amănunţită, iar apoi şi luminarea cea mai îmbelşugată. Părinţii asemuiesc necazurile monahului care premerg intrării în isihie cu pătimirile lui Hristos dinainte de răstignire, iar isihia - cu răstignirea pe cruce şi îngroparea, căreia îi urmează învierea.

Acest lucru 1-am aflat la bună vreme din scrierile Părinţilor. Sfinţita Rânduială, sfântul sistem pe care Dumnezeiasca Pronie 1-a hotărât pentru slujitorii lui Dumnezeu m-a umplut de uimire. Inima mea a fost pătrunsă de iubire faţă de contemplarea acestui minunat sistem. Cu osebire mi-a plăcut învăţătura privitoare la el a lui Varsanufie cel Mare. Mi s-a părut că ea a fost rostită către mine: de la sine s-a împropriat sufletului meu. „Luând aminte la cuvintele Apostolului: *pentru toate mulţumiţi* (I Ţes. V, 18), pregăteşte să dai mulţumită pentru toate", scria cel Mare unuia dintre ucenicii săi, pe care îl pregătea în cuptorul vieţii de obşte pentru vieţuirea în zăvorâre, „şi de vei fi necazuri, sau în nevoi, sau în strâmtorări, sau în dureri şi osteneli trupeşti - pentru tot ce te atinge dă mulţumită lui Dumnezeu. Nădăjduiesc că şi tu vei ajunge *întru odihna* Lui (Evr. IV, 3) - că *prin multe necazuri se cade nouă a intra întru împărăţia lui Dumnezeu* (Fapte XIV, 22). Aşadar, nu te îndoi în sufletul tău şi nu slăbi cu inima ta din nici o pricină, ci adu-ţi aminte de cuvântul apostolesc: *Că de s-ar si strica omul nostru cel dinafară, dar cel dinlăuntru se înnoieşte din zi în zi (2* Cor. IV, 16). Dacă nu vei răbda ispitele,
nu te vei putea sui pe cruce; iar de vei răbda mai întâi pătimirile, vei intra si în limanul odihnei, şi te vei linişti fără nici o grijă, având sufletul întărit în Domnul şi totdeauna lipindu-te de Dânsul"[251]. Un alt frate şi-a arătat înaintea celui Mare dorinţa sa de isihie. I-a răspuns lui cel Mare: „Frate ! Omul ce are datorii, de nu îşi va plăti mai înainte datoriile, rămâne datornic pretutindeni, oriunde ar merge, oriunde s-ar sălăşlui spre vieţuire -în cetate ori în sat; nicăieri n-are putinţa de a trăi în tihnă. Iar când din pricina datoriilor sale va fi supus necazurilor de la oameni şi, rusinându-se, va scoate bani de undeva şi va plăti datoriile, atunci, devenind slobod, cu multă îndrăznire poate fie să petreacă în mijlocul oamenilor, fie să vieţuiască în singurătate. La fel şi cu monahul: când se va strădui după puterea sa a răbda necazurile, defăimările, pagubele, atunci va deprinde smerenia şi nevoinţa duhovnicească. Pentru smerenia şi nevoinţa lui i se iartă păcatele, precum mărturiseşte Scriptura: *Vezi smerenia mea si osteneala mea, si lasă toate păcatele mele* (Ps. XXIV, 19). Gândeşte-te

câte necazuri şi defăimări a răbdat Stăpânul nostru lisus Hristos înainte de cruce: prin răbdarea lor El Se suise deja pe cruce. Aşijderea, nimeni nu poate ajunge la liniştirea (isihia) cea adevărată şi roditoare, nimeni nu se poate sui întru odihna cea sfântă a desăvârşirii, de nu va fi pătimit mai înainte cu Hristos şi nu va fi răbdat toate pătimirile Lui, amintindu-şi de povaţa Apostolului: *De vom pătimi împreună cu El, împreună cu El ne vom si proslăvi* (Rom. VIII, 17). Nu te amăgi: altă cale spre mântuire decât aceasta nu-i. Domnul să îţi ajute după voia Sa ca să pui zidirii tale temelie de nădejde, pe piatră tare, aşa cum El a poruncit în Evanghelie. *Piatra este Hristos (l* Cor. X, 4)"[252]. La scurtă vreme după intrarea mea în mănăstire s-au revărsat asupra mea necazurile ca o apă curăţitoare. Au fost şi războaie lăuntrice, şi năvăliri ale bolilor, şi prigonirea de către sărăcie, şi cutremure datorate propriei neştiinţe, lipsei de cercare şi de înţelepciune; în ce priveşte necazurile de
la oameni, acestea au fost cu măsură. Pentru a le încerca din plin si pe acestea era nevoie de o stadie aparte. Prin nepătrunsele judecăţi ale Proniei am fost sălăşluit în acea mănăstire, vecină cu capitala de nord, pe care nici nu voiam s-o văd atunci când locuiam în capitală, socotind-o pe de-a-ntregul nepotrivită cu ţelurile mele duhovniceşti, în anul 1833 am fost chemat în Pustia Sergheev şi făcut întâi-stătător al ei. Fără căldură m-a întâmpinat mănăstirea, în primul an al petrecerii mele aici am fost lovit de o boală grea, în cel de-al doilea an de o a doua, în cel de-al treilea an - de o a treia: aceste boli au luat cu ele rămăşiţele puţinei mele sănătăţi şi puteri, au făcut din mine un om vlăguit, suferind fără încetare. Aici au ridicat capul, şuierând, zavistia, defăimarea şi clevetirea; aici am fost supus unor pedepse grele, îndelungate, înjositoare, fără judecată, fără cea mai mică cercetare, ca un dobitoc necuvântător, ca un idol nesimţitor; aici am văzut vrăjmaşi care suflau răutate neîmpăcată şi sete de pieirea mea; aici m-a învrednicit Milostivul Dumnezeu să cunosc bucuria si pacea sufletului ce nu pot fi tâlcuite prin cuvinte; aici m-a învrednicit El să gust din dragostea şi dulceaţa duhovnicească în vreme ce 1-a întâlnit pe vrăjmaşul meu care căuta capul meu - şi s-a făcut faţa acelui vrăjmaş în ochii mei ca faţa unui înger luminat. Din cercare am cunoscut tainicul înţeles al tăcerii lui Hristos înaintea lui Pilat şi a arhiereilor iudei. Ce fericire să fii jertfă, asemenea lui lisus ! Sau nu. Ce fericire să fii răstignit lângă Mântuitorul, aşa cum a fost răstignit oarecând tâlharul cel fericit, si împreună cu acest tâlhar să mărturiseşti dintru încredinţarea sufletului: *Cele vrednice după faptele* mele *iau: pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni întru împărăţia Ta* (Le. XXIII, 41-42).

Ajungând la vârsta de patruzeci de ani, nimicit de boli, zguduit de multe necazuri, slăbănogit, neînstare nici măcar să îmi cheltuiesc puterile în viaţa făptuitoare, ce vei spune despre soarta mea ? Nu văd înaintea mea vreun om a cărui soartă să îmi fie dorită si piz-
muită. Sunt un păcătos vrednic de munci, atât de cele vremelnice cât si de cele veşnice - dar nu pizmuiesc soarta vreunuia dintre oameni. Când caut la păcatele mele, acestea mă umplu de groază; dar şi pentru păcătoşii cei mai cumpliţi e Răscumpărător. Domni ai pământului, Păstori ai Bisericii, Părinţilor si Fraţilor ! Nu mai sunt bun de acum să vă slujesc. De ce slujire e în stare cel înlănţuit de boli, ţintuit de ele la pat, ţinut fără de ieşire în chilie ? Izgoniţi-mă, izgoniţi-mă ca pe un rob netrebnic, care nu face altceva decât să vă împovăreze ! Nu vă voi tulbura cu nici un fel de cereri, cu nici un fel de grijă pentru mine. Nu am nevoie de grădină cu umbră desfătată şi flori binemirositoare; n-am nevoie de slugi; îmi va sluji pentru

numele lui Hristos vreun monah smerit, îmi va trimite de mâncare şi de îmbrăcăminte vreun iubitor de Hristos; n-am nevoie de odăi largi, n-am nevoie de nici o desfătare, de nici o distracţie pământească. Daţi-mi drumul, daţi-i drumul celui bolnav, bun de nimic! îmi voi afla, departe de zarva capitalei, departe de cetăţi şi sate, un adăpost puţin ştiut, însingurat şi liniştit: acolo îmi voi târî zilele până la mormânt, în singurătate. Bolile mele fac să am neapărată nevoie de liniştea însingurării. Vreţi să ştiţi dacă în sufletul meu nu se ascunde nici o dorinţă ? Vă pot mulţumi pofta iscoditoare: de pocăinţă însetez.
îi las pe oameni: ei sunt unelte oarbe în dreapta cea atotputernică a Proniei; aduc la împlinire ceea ce porunceşte sau îngăduie Aceasta. Grăindu-le oamenilor am vrut să aduc dania iubirii şi cinstirii faţă de aproapele, danie preaplăcută, care desfată inima celui ce o aduce. Lumea, prinsă cu deşertăciunea ei, cu grijile, cu distracţiile şi „sporirea" ei nici nu ia aminte la cuvintele mele: pentru ea e de neînţeles, străin glasul sufletului ce a simţit nevoia de pocăinţă şi liniştire.
Neurmatule, Atotputernice, Atotbunule, Atotînţe-leptule Dumnezeu şi Domn, Ziditor şi Mântuitor al meu! în lacrimi şi în praf înaintea Ta stă un firicel neînsemnat de praf - eu, cel chemat de Tine la fiinţă si simţire, căruia Tu i-ai îngăduit să cugete si să dorească ! Tu vezi inima mea; vezi dacă în adâncul ei de taină este păstrat cuvântul pe care mă hotărăsc a-1 rosti cu mintea şi cu gura ! Tu ştii ce doresc să cer mai înainte de a cere eu; în judecăţile Tale s-a hotărât deja dacă cererea mea să fie plinită ori lepădată. Mi-ai dăruit, însă, voie de sine stăpânitoare, si cutez să aduc înaintea Ta, să rostesc înaintea Ta dorinţa ticăloasei, necăjitei, rănitei mele inimi! Nu lua aminte la inima mea, nu lua aminte la cuvintele rugăciunii mele, nu fă după voia mea, ci fă ceea ce este plăcut înaintea Ta, ceea ce alege şi rânduieşte pentru mine Atotsfânta, înţeleaptă Ta voie. Voi rosti, totuşi, dorinţa inimii mele; voi înfăţişa prin cuvânt năzuinţa voii mele de sine stăpânitoare !... *Uşile pocăinţei deschide-mi mie, lubitorule de oameni!* în des-frânare am cheltuit viaţa mea, ajungând în al unsprezecelea ceas; toate puterile mi-au secat; nu pot săvârşi poruncile şi slujirile cuvenite cu trupul meu slăbănogii: dăruieşte-mi să îţi aduc măcar pocăinţă, ca să nu ajung a pleca din hanul lumii străin de orice nădejde. Vezi neputinţa mea, neputinţă atât a sufletului cât şi a trupului ! Nu pot sta împotriva patimilor şi smintelilor ! Scoate-mă în singurătate şi liniştire, ca acolo să mă pot cufunda cu totul, cu mintea, şi cu inima, şi cu trupul, în pocăinţă... De pocăinţă însetez !... Milostive Doamne, stinge setea mea ce nestinsă, care mă mistuie: dăruieşte-mi pocăinţă ! Cela Ce ai revărsat asupra mea atâtea binefaceri fără număr, încununează-le şi împli-neşte-le prin darul pocăinţei! Stăpâne Atotsfinte ! Nu mă lipsi de darul pentru a cărui primire de atâta vreme Te rog în nebunia mea, neştiind ce cer, neştiind de sunt în stare să primesc darul cerut, neştiind dacă îl voi păzi după ce îl voi fi primit. Unul din slujitorii Tăi, sfinţit şi luminat de Duhul Sfânt, a zis: „Fără de liniştire nu e adevărată pocăinţă"[253]. Acest cuvânt a izbit sufletul meu păcătos, s-a înfipt în aducerea mea aminte, mă pătrunde ca o sabie de fiecare dată când este înnoit prin amintire. Nevăzând în mine pocăinţă, cad în nedumerire; mă silesc pe mine însumi la pocăinţă, însă întâmpin fără voie griji şi împrăstiere - acestea răpesc de la mine pocăinţa. Nu pot s-o ţin înconjurat fiind de gâlcevi şi sminteli: pleacă, se furişează de la mine, mă lasă pustiu şi fără de nădejde. Multmilostive Doamne ! Dă-ruieste-mi pocăinţa adusă de liniştire, pocăinţă statornică, pocăinţă puternică a

curăţa întinăciunile sufletului şi trupului, pocăinţa pe care Tu ai dăruit-o tuturor celor pe care i-ai ales şi i-ai chemat la Tine, ale căror nume sunt însemnate spre a fi scrise în cartea vieţii, cărora le-ai rânduit să vadă veşnic slava Ta şi să slavoslo-vească veşnic mila Ta. Darul pocăinţei e pentru mine mai scump şi mai dorit decât comorile întregii lumi. Fie ca să văd, curăţit prin pocăinţă, voia Ta fără de prihană, calea nerătăcită către Tine, si să vestesc despre ele fraţilor mei! Voi, prietenii mei cei adevăraţi, legaţi de mine prin legăturile prieteniei în Domnul, nu vă tân-guiţi pentru mine, nu vă necăjiţi de plecarea mea. Plec cu trupul pentru a mă apropia cu duhul; la arătare mă pierdeţi; de fapt, însă, mă aflaţi cu adevărat. Incredin-ţaţi-mă pocăinţei: ea mă va înapoia vouă curăţit, luminat, şi vă voi vesti vouă cuvântul mântuirii, cuvântul lui Dumnezeu. *Uşile pocăinţei deschide-mi mie,* lubitorule de oameni Doamne, dăruieşte mântuire veşnică mie şi tuturor prietenilor mei ce întru Tine m-au iubit, ca în veşnicia cea fericită, întru bucurie şi desfătare negrăită, cu toţii să slavoslovim pe *Tatăl* şi pe *Fiul* şi pe *Sfântul Duh,* pe Dumnezeu Cel Unul în Trei Ipostasuri, Care a arătat neamului omenesc dragoste si milă mai presus de cuvânt, mai presus de pricepere ! Amin.
Anul 1847, 7 ianuarie, în această vreme arhimandritul Ignatie, din pricina sănătăţii zdruncinate cu desăvârşire, a cerut să fie eliberat de îndatoririle cârmuirii Pustiei Sergheev, scos la pensie şi mutat în mănăstirea Nikolo-Babaevsk. I s-a acordat, însă, doar un concediu, şi a petrecut zece luni în mănăstirea sus-pomenită.

**Note**

1. Scrisă ca urmare a dorinţei câtorva mireni evlavioşi
de a petrece viaţă cu luare-aminte în lume.
2. Capetele Preacuviosului Pilotei Sinaitul. *Dobroto-liubie,* partea a 2-a.
3. Sfântul Isaac Şirul. *Cuvântul LXXI.*
4. *Patericul Egiptean.*
5. Preacuviosul Isihie. *Dobrotoliubie,* partea a II-a, cap. 4. La fel judecă şi ceilalţi Sfinţi Părinţi.
6. Zah. VIII, 16-17.
7. Impresii (n. tr.)
8. La cei din vechime se obişnuia ca împăraţii şi ceilalţi cârmuitori să facă ei înşişi judecată, şi pentru aceasta alegeau un loc la porţile cetăţii. O pildă a acestui fapt aflăm în viaţa Sfântului Mare Mucenic Gheorghe *(Vieţile Sfinţilor,* 23 aprilie).
9. Varsanufie cel Mare. *Răspunsul LIX.*
10. Sfântul Isaac Şirul. *Cuvântul XXX:*
11. *Scara,* Cuvântul VIII, cap. 61.
12. Cuvânt XXV, cap. 3.
13. Cuvântul XXV, cap. 3.
14. Cuvântul XXXVIII.
15. Expresie împrumutată de la Sfântul loan Scărarul, *Cuvântul XXV,* cap. 3.
16. învăţătura a doua: Despre smerita cugetare.
17. Fericitul Teofilact al Bulgariei în tâlcuirea la pilda vameşului si fariseului (Le. XVIII).
18. Prima din rugăciunile de dimineaţă ale Preacuviosului Macarie cel Mare.
19. *Dobrotoliubie,* partea a 3-a, cartea l, art. 1.
20. Despre legea duhovnicească, cap. II. *Dobrotoliubie,* partea 1.

21. Preacuviosul Nil Sorski. *Cuvântul 5,* Despre gândul trufiei.
22. *Patericul egiptean.*
23. *Scara.* Cuvântul IV, cap. 21-22.
24. Răspunsul 210.
25. învăţătura a 2-a.
26. Cuvântul LXXXIX.
27. *Patericul egiptean.*
28. *Patericul egiptean.*
29. Preacuvioşii Varsanufie si loan, răspunsul 275.
30. Cuvântul IV, cap. 82-83.
31. Cap. 70, 71, 72. *Dobrotoliubie,* partea 1.
32. Varsanufie şi loan, răspunsul 579.
33. Spusă a Preacuviosului Pimen cel Mare. *Patericul egiptean.*
34. Cea de-a şasea rugăciune a dimineţii (în ceasloa-vele româneşti a şaptea - n. tr.)
35. Ultima cerere la ectenia mare.
36. Viaţa sfinţilor mucenici Timotei şi Mavra. *Vieţile Sfinţilor,* 3 mai. Minunată viaţă ! De-a lungul întregii stadii a nevoinţei lor, mucenicii n-au încetat a mărturisi că mucenicia slujeşte pentru ei drept curăţire de păcate. Umbriţi de Sfântul Duh, ei primeau această curăţire cu sete. Belşugul de smerenie era unit în ei cu cu belşugul de dragoste mai presus de fire. Atunci când o duceau pe Mavra la răstignire, mama ei a încercat s-o oprească, tângu-indu-se pentru ea; dar muceniţa, smulgându-se din mâinile ei, grăbea către cruce, spunându-i maicii sale: „De ce mă tragi de la cruce, nelăsându-mă să mă îndulcesc mai degrabă de Domnul meu întru asemănarea morţii Lui ?"
37. învăţătura a doua.
38. Sfântul Isaac Şirul, cuvântul XLIX.
39. Florilegiul sfântului Ilie, cap. 62. *Dobrotoliubie,* partea a patra.
40. Pilotei Sinaitul, cap. 13. *Dobrotoliubie,* partea a doua.
41. Preacuvioşii Varsanufie cel Mare şi loan, răspunsul 311.
42. *Patericul egiptean,* despre arhiepiscopul Teofil; Avva Dorotei, învăţătura a şaptea.
43. *Patericul egiptean.*
44. învăţătura a şaptea, Despre defăimarea de sine.
45. învăţătura a şaptea, Despre defăimarea de sine.
46. *Vieţile Sfinţilor, 26* ianuarie.
47. Cuvântul al patrulea, ediţia anului 1852.
48. Răspunsul 304.
49. Sfântul Petru Damaschinul, cartea întâi. *Dobrotoliubie,* partea a treia.
50. Aluzie la Rom. II, 17.
51. Preacuviosul Isaia Pustnicul. Cuvântul al optulea, cap. 2.
52. Tâlcuirea la cuvintele citate mai sus din cap. XIX al Evangheliei după Matei.
53. Cuvântul XV, cap. 8.
54. Sfântul Isaac Şirul, Cuvintele XLIII şi XXXVIII.
55. Cuvântul LVII. Aceeaşi învăţătură şi în Cuvântul LVI.
56. *Patericul egiptean.*
57. *Patericul egiptean.*
58. Spuse ale Preacuviosului, aşezate după Cuvintele lui duhovniceşti-morale. Moscova, ediţia anului 1860.
59. *Patericul egiptean,* Avva Pimen.
60. Cuvântul al şaptelea, cap. 4.
61. Cap. 11. *Dobrotoliubie,* partea a doua.

62. Preacuviosul Cassian. *Cartea a patra.* Despre rânduielile pentru cei ce s-au lepădat de lume, cap. 37.
63. *Vieţile Sfinţilor, l* aprilie.
64. Cuvântul al optulea.
65. Cuvântul al şaptelea, cap. 31.
66. Preacuviosul Macarie cel Mare. Cuvântul al cincilea, cap. 31.
67. *Patericul egiptean.*
68. *Patericul egiptean.*
69. Cuvântul al doilea.
70. *Patericul egiptean.*
71. în versiunea românească, dimpotrivă, se găseşte varianta „neputinţa" (n. tr.).
72. *Patericul egiptean.*
73. Cartea a Vl-ea, Despre duhul curviei, cap. 5.
74. Preacuviosul Avvă Dorotei, învăţătura XIII.
75. întrebarea 252 şi în continuare.
76. Răspunsul 255.
77. Preacuviosul Isaia Pustnicul. Cuvântul XXVII, cap. 2.
78. Preacuviosul Macarie cel Mare. Cuvântul XXI.
79. Cuvântul XIII, Despre răbdarea ispitelor.
80. *Patericul egiptean.*
81. Arena (n. tr.).
82. Cuvântul XV, cap. 9, potrivit traducerii lui Paisie de la Neamţ.
83. Vezi *Scara* lui Teofan Monahul, *Dobrotoliubie,* partea întâi. Vezi, de asemenea, şi capetele Preacu-viosului Grigorie Sinaitul, *Predania* Preacuviosului Nil Sorski şi scrierile multor alţi Sfinţi Părinţi.
84. în original: „palpabil" (n. tr.).
85. Preacuviosul Cassian Romanul. Cartea a şasea, Despre duhul curviei, cap. 19.
86. Acest articol este împrumutat cu precădere din al şaptelea Cuvânt al Preacuviosului Macarie cel Mare. Vezi cap. 13-18.
87. Preacuviosul Macarie cel Mare. Cuvântul al patrulea, cap. 15.
88. Sfântul Isaac Şirul. Cuvântul XXXVII.
89. în slavonă şi rusă „krest svoi" poate însemna şi „crucea sa", şi „crucea proprie" (n. tr.).
90. Preacuviosul Marcu Ascetul, *Cuvânt despre legea duhovnicească,* cap. 31.
91. Rânduiala celor doisprezece psalmi, rugăciunea Sfântului Eustratie.
92. *Vieţile Sfinţilor,* 3 mai.
93. în acel loc a fost înălţată mai apoi o biserică în cinstea sfântului Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu.
94. Sihăstria Sergheev.
95. Potrivit traducerii slavone (n. tr.).
96. Vezi *Psaltirea cu tâlcuiri* din Sfinţii Părinţi editată de lavra Kievo-Pecerska.
97. *Patericul egiptean.*
98. Cântarea a şasea, glasul al şasejea.
99. Preacuviosul Avvă Dorotei. învăţătura a treia, despre conştiinţă.
100. Potrivit traducerii slavone (n. tr.).
101. Preacuviosul Avvă Dorotei. învăţătura a treia, despre conştiinţă.
102. *Scara,* cuvântul XVIII.
103. *Patericul egiptean.* Avvă Pimen cel mare.
104. *Patericul egiptean.* Avvă Agaton.
105. *Patericul egiptean.*
106. Cuvântul XVII, cap. 2, 8.

107. Cuvântul LXXXIX.
108. Cuvântul XXI.
109. *Scara,* Cuvântul VI.
110. Vezi Le. XXHI, 41 (n. tr.).
111. Preacuviosul loan Carpatiul. Cap. XXV. *Dobrotoliubie,* partea a patra.
112. Persoane (n. tr.).
113. Le. XIV, 17- tâlcuirea Fericitului Teofilact.
114. *Patericul egiptean;* Preacuviosul Avvă Dorotei, învăţătura a doua.
115. Sfântul Petru Damaschinul. *Dobrotoliubie,* tomul întâi. Despre dreapta socotinţă.
116. Persoană (n. tr.).
117. Natura (n. tr.).
118. Stihiră de la Laudele din Duminica Pogorârii Duhului Sfânt.
119. *Patericul egiptean.*
120. *Patericul egiptean.*
121. *Patericul egiptean.*
122. *Patericul egiptean.*
123. Cuvântul LXXXIX.
124. *Patericul egiptean.*
125. Viaţa Preacuviosului Vasile cel Nou, vama osândirii. *Vieţile Sfinţilor,* 26 martie.
126. *Patericul egiptean.*
127. Acest vapor se numeşte „Valaam". începând cu deschiderea navigaţiei pe lacul Ladoga şi până la sezonul furtunilor de toamnă, vaporul merge de două ori pe săptămână la mănăstirea Valaam, plecând de fiecare dată din Schliesselburg.
128. Ostrovul Valaam se află la douăzeci şi cinci de verste de cel mai apropiat ţărm, la patruzeci de oraşul finlandez Serdobol şi la optzeci de mănăstirea Konev; de jur împrejur are vreo treizeci de verste; ţine bisericeşte de eparhia Sankt-Petersbur-gului, iar administrativ - de gubernia Vîborg a Marelui Cnezat al Finlandei.
129. Multe din catedralele ruseşti au două nivele, fiecare cu altarul său (n. tr.).
130. *Viaţa* manuscrisă a Sfântului Avraamie de Rostov şi *Dicţionarul sfinţilor ruşi.*
131. *Dicţionarul sfinţilor ruşi.*
132. Manuscris din biblioteca mănăstirii Valaam. Poate că arhivele Finlandei vor aduce cu vremea mărturii mai limpezi şi mai amănunţite despre istoria Valaamului decât cele pe care ni le oferă izvoarele pe care le avem acum.
133. Petrecerea la Valaam a Preacuvioşilor Arsenie, Savatie şi Alexandru sunt fapte vrednice de crezare, istorisite în Vieţile lor. în Viaţa Preacuviosului Alexandru, scrisă de ucenicul său Ilarion, se povesteşte destul de amănunţit şi cu mare laudă despre nevoinţa monahilor de la Valaam, iar în viaţa Preacuviosului Arsenie se aminteşte că în mănăstire era o obşte numeroasă.
134. Dintr-un manuscris al bibliotecii mănăstirii Valaam, care face trimitere la un manuscris vechi intitulat „Povestire".
135. Preacuviosul Nil Sorski. *Predislovie la Cuvinte.*
136. Alexandru I (n. tr.).
137. în limba rusă cuvântul „eu" cuprinde o singură literă (n. tr.).
138. Acest gen de cântare nu este coral, ci monodie, fiind urmaşul celei mai vechi cântări ruseşti şi înrudit cu muzica psaltică (n. tr.).

139. *Tipic,* Lunea sfintei Patruzecimi.
140. *Antologhion.* Cap. 54, Despre viaţa monahală de obşte, în acest articol foarte întins ieromonahul spune, între altele, că în chinovii terbuie urmată neapărat predania Sfinţilor Părinţi ce au dat rânduieli vieţii monahale; cei ce încalcă predania Sfinţilor Părinţi nu vor vedea lumina lui Hristos. Ieromonahul îndeamnă pe cel care se hotărăşte să facă o mănăstire nouă să ceară gramată de binecuvântare de la Preasfântul Patriarh şi să îngrădească mănăstirea cu binecuvântarea Patriarhului. *Anto-loghionul* a fost foarte preţuit de către monahii noştri care s-au îndeletnicit cu cea mai înaltă nevoinţa monahală. După această carte a învăţat rugăciunea lui Iisus vestitul nevoitor de la Soloveţ, Iisus din schitul Golgota; după ea a învăţat rugăciunea lui Iisus Preacuviosul Ioasaf Kamenski, făcătorul de minuni din Vologda, precum se vede din *Viaţa* lui manuscrisă. Ultimul fapt arată că ieromonahul a trăit în vremea primilor Patriarhi şi a prins „vremurile tulburi" (perioada de după moartea urmaşului lui Ivan cel Groaznic, caracterizată prin anarhie internă şi tentativa polonă de a impune un suveran polonez Rusiei - n. tr.), precum putem conchide din scurtele indicaţii privind evenimentele contemporane care se întâlnesc în carte. Extrasele reproduse aici sunt citate după ediţia tipărită în 1687 la Grodno de către ortodocşi, la douăzeci de
ani după depunerea Patriarhului Nikon, păstrân-du-se ortografia veche. Faptul că această carte a fost tipărită de către ortodocşi îl arată sfatul cuprins în ea: cererea binecuvântării Patriarhului, fapt cu care rascolnicii nu s-ar fi învoit nicidecum. Socotim necesară această observaţie: ortografia cărţii, precum o arată experienţa, poate naşte îndoieli cu privire la ortodoxia cărţii la o privire superficială asupra ei, cu atât mai mult cu cât unei asemenea priviri foarte uşor i se ascunde sensul titlului de *Antologhion* pe care i 1-a dat autorul. Un *An-tologhion* este prin excelenţă o culegere explicată de texte ale vechilor Părinţi, în care aceşti Părinţi nu sunt numiţi. Trebuie să-i cunoşti pe Părinţi ca să recunoşti ale cui sunt fragmentele din culegere.
141. *Antologhion,* cap. al şaselea.
142. *Antologhion,* cap. al zecelea.
143. Cuvânt către monahul Nicolae. *Dobrotoliubie,* partea întâi.
144. Sfinţitul Mucenic Petru Damaschinul. Cartea întâi. *Dobrotoliubie,* partea a treia.
145. Vers. 33 şi următoarele.
146. Efes. 1,22-23; II, 10-11 şi următoarele.
147. 2 Ţes. II, 3.
148. *Patericul egiptean.* Avva Ishirion.
149. Vezi şi Preacuviosul Marcu Ascetul, Cuvântul al patrulea.
150. Preacuviosul Awă Dorotei. învăţătura întâi.
151. în slavonă şi rusă *prepodobnîie* înseamnă „prea-asemănători"(n. tr.).
152. în limba rusă, *inoi* înseamnă „altul" (n. tr.).
153. Cassiani Collatio XVIII, cap. V.
154. Lib. 11. *De nocturnis orationibus,* caput V.
155. *Vieţile Sfinţilor,* 24 decembrie.
156. *Histoire du Christianisme,* par Fleury, livre 2, chap. 6.
157. *Vies des peres des deserts d'Orient.*
158. *Vieţile Sfinţilor,* l martie.
159. Cuvântul LV.
160. Pătimirea sfântului mucenic Gordie. *Vieţile Sfinţilor,* 3 ianuarie.
161. Cuvântul al patrulea.

162. Cuvântul al doilea, cap. 9.
163. Preacuviosul Awă Dorotei, învăţătura întâi.
164. *Scara.* Cuvântul al doilea, cap. 9.
165. Viaţa Preacuviosului Antonie cel Mare. *Vieţile Sfinţilor,* 17 ianuarie.
166. *Molitfelnic.* Rânduiala schimei mici.
167. *Vieţile Sfinţilor,* 19 ianuarie.
168. *Vieţile Sfinţilor,* 15 mai.
169. Preacuviosul Cassian. Cuvânt despre dreapta socotinţă. *Dobrotoliubie,* tomul al patrulea.
170. *Vieţile Sfinţilor,* 23 martie.
171. *Vieţile Sfinţilor, 8* ianuarie.
172. *Vieţile Sfinţilor,* l martie.
173. *Vieţile Sfinţilor,* 24 decembrie.
174. *Vieţile Sfinţilor,* 25 iunie.
175. *Vieţile Sfinţilor,* 19, iunie.
176. Cuvântul al doilea.
177. Potrivit tâlcuirii Fericitului Teofilact al Bulgariei.
178. *Scara,* Cuvântul al patrulea, cap. 43.
179. Preacuviosul Macarie Egipteanul. Omilia a şaptea, cap. 5.
180. Sfântul Isaac Şirul, Cuvintele XLIII şi XLVIII.
181. Molitfelnic, Slujba cununiei (în *Molitfelnicele* noastre acest cuvânt de învăţătură nu există - n. tr.).
182. Potrivit tâlcuirii Fericitului Teofilact al Bulgariei la Mt. XIX, 12.
183. Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul întâi, cap. 13.
184. Preacuviosul Cassian Romanul. Cartea a patra, Cuvântul al cincilea.
185. Preacuviosul Varsanufie cel Mare, Răspunsul 255.
186. Tâlcuirea la Mt. XIX, 12.
187. *Histoire du christianisme,* Fleury, livre 26, chap. 5.
188. Aşa s-a întâmplat cu Sava cel Sfinţit (5 decembrie), Simeon cel din Muntele minunat (24 mai) si mulţi alţii.
189. Aşa s-a întâmplat cu Preacuviosul Siluan. *Vieţile Sfinţilor, Viaţa* Preacuviosului Pahomie cel Mare, 15 mai.
190. Cuvântul XLVII.
191. *Scara.* Cuvântul XXVII, cap. 29.
192. *Scara.* Cuvântul I, cap. 18-19.
193. *Patericul egiptean.*
194. E vorba de patima băuturii (n. tr.).
195. Cartea 11, cap. al treilea.
196. *Scara.* Cuvântul întâi, cap. al patrulea.
197. Predania.
198. Predania.
199. Predania.
200. Predania.
201. *Dobrotoliubie,* tomul al patrulea. Despre Sfinţii Părinţi care sunt în Schit şi despre dreapta socotinţă.
202. Predania.
203. Predania.
204. Răspunsul 603.
205. Predania.
206. Predania.
207. Preacuviosul Simeon Noul Teolog. Cuvânt despre credinţă. *Dobrotoliubie,* partea întâi.
208. Cuvântul al treilea, pg. 42. Ediţia Pustiei Optina, anul 1852.

209. Sfinţii Calist şi Ignatie Xanthopulos, cap. 16. Do-*brotoliubie,* partea a doua.
210. Viaţa Preacuviosului Paisie cel Mare. *Vieţile Sfinţilor,* 19 iunie.
211. Pătimirea Sfântului Mucenic Filimon. *Vieţile Sfinţilor,* 14 decembrie.
212. Preacuviosul Simeon Noul Teolog, cap. întâi. Do-*brotoliubie,* partea întâi.
213. Testament.
214. Tâlcuirea Fericitului Teofilact.
215. Preacuviosul Marcu Ascetul, Cuvântul întâi despre pocăinţă.
216. Tâlcuirea Fericitului Teofilact.
217. Cuvântul al patrulea.
218. Tâlcuirea Fericitului Teofilact al Ohridei.
219. Potrivit tâlcuirii Sfântului Simeon Noul Teolog, Cuvântul al zecelea.
220. Sfântul Isaac Şirul, Cuvântul LV.
221. Tâlcuirea Fericitului Teofilact al Ohridei.
222. împrumutat din scrierile Părinţilor, şi mai cu seamă din prima carte a Sfinţitului Mucenic Petru Damaschinul. *Dobrotoliubie,* partea a treia.
223. Preacuviosul Isaac Şirul, Cuvântul XLVIII.
224. *Poveţe duhovniceşti* ale fericitului stareţ Serafim din Sarov. Cap. al zecelea, Despre nevoinţe. Ediţia anului 1844.
225. Preacuviosul Avvă Dorotei. învăţătura a 13-a, Despre răbdarea ispitelor.
226. Ibidem.
227. Preacuviosul Avvă Dorotei. învăţătura întâi, *Despre lepădarea de lume.*
228. A patra spusă a Avvei Longhin. *Patericul egiptean.*
229. Sfântul Isaac Şirul, Cuvântul XLIII.
230. Cuvântul al patrulea, cap. 6.
231. Preacuviosul Nil Sorski la numeşte „căderi cu gândul" - Cuvântul al treilea.
232. Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul al treilea.
233. Stareţul Serafim (Sfântul Serafim de Sarov - n. tr.), cap. 10.*
234. Capete teologice şi făptuitoare, cap. patru. *Dobrotoliubie,* partea întâi.
235. Preacuviosul Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească,* cap. 32.
236. Preacuviosul Avvă Dorotei, învăţătura 13.
237. Omilia a şaptea, cap. patru.
238. Omilia a opta, cap. cinci.
239. Preacuviosul Avvă Dorotei, învăţătura a doua.
240. Preacuviosul Avvă Dorotei, învăţătura a doua.
241. *Patericul egiptean.* Despre Avva Pimen cel Mare.
242. *Scara.* Cuvântul XXII, cap. 22.
243. Cartea Esterei, cap. 4-7. Aman, macedonean de neam, era favoritul şi cel dintâi dintre dregătorii lui Artaxerxes, împăratul perşilor. Mardoheu, iudeu de neam, se număra printre curteni şi, fiind de o adâncă evlavie, nu şi-a îngăduit să caute a plăcea oamenilor, nu s-a târât înaintea parvenitului. Această purtare a lui Mardoheu 1-a încrâncenat pe Aman: acesta a pregătit o spânzurătoare înaltă, ca să dea morţii prin ea acea excepţie, pe care o ura, de la slugărnicia obştească. Roata sorţii întorcându-se, împrejurările s-au schimbat, şi Aman a fost atârnat în spânzură-toarea pe care i-a înălţat-o lui Mardoheu.
244. Sfântul Isaac Şirul/Cuvântul XXXIII.
245. Cuvântul XXXV.
246. Mihail Feodorovici Soloviov, profesor al Universităţii din Sankt-Petersburg, ţinea lecţii de fizică clasei ofiţereşti inferioare, iar de chimie - celei superioare a Şcolii de Ingineri, acum Academia Nikolaevsk.
247. „Fără Hristos nu e dreptate, nu e sfinţire, nu este izbăvire, şi toată

înţelepciunea nebunie este fără Hristos. Fără Hristos, tot înţeleptul nebun este, tot dreptul - păcătos, tot cel curat - necurat... Ce este cu adevărat al nostru ? Neputinţa, stricăciunea, întunericul, răutatea, păcatele" - sfântul Tihon de Zadonsk, tom 15, scrisoarea 11.
248. Aici sunt avute în vedere unele partide religioase ce atrăgeau asupra lor atenţia capitalei de nord în anii 1823-1824.
249. Preacuviosul Avvă Dorotei, învăţătura a cincea.
250. Sfântul loan Gură de Aur, rugăciunea a şaptea a celor ce merg spre somn, jumătatea a doua, cererea a patra [la noi este între rugăciunile de dimineaţă - n. tr.].
251. Răspunsul al doilea.
252. Răspunsul 342.
253. Sfântul Isaac Şirul, Cuvântul XLI.

**Cuprins**